

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 432
Παρασκευή
23 Μαρτίου 1990
Δρχ. 200

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ
ΤΗΣ ΑΝΑΤ. ΕΥΡΩΠΗΣ

Η συζήτηση στην Πάντειο

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ:
ΤΟ ΚΥΚΛΩΜΑ
ΤΟΜΠΡΑ

ΑΥΡΙΑΝΗ:
1 ΔΙΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ:
ΑΠΟ ΠΟΙΟΥΣ
ΥΠΟΝΟΜΕΥΕΤΑΙ;

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ:
Η ΑΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ

ΑΠΟΡΡΥΘΜΙΣΗ παντού

κοινωνικό συμβόλαιο με το υψηλότερο επιτόκιο στην πιάτσα

ΓΙΑ ΝΑ ΕΧΟΥΝ «ΓΝΩΣΗ» ΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

ΣΥΝΤΟΜΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Θεωρία και Κοινωνία

Επιθεώρηση των επιστημών του ανθρώπου

1

ΜΑΪΟΣ 1990

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

Κοινωνικό κράτος
και κοινωνικά δικαιώματα:
η επιστροφή του πολιτικού

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Η δομή των κοσμοεικόνων
και ο αγώνας για κοινωνική ισχύ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΜΕΤΑΞΟΠΟΥΛΟΣ

Πολιτικές θεολογίες
και πραγματισμός:
η σκεπτικιστική αποδιάρθρωση
των «θεμελίων»

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Βίος αφανής

ΘΑΝΟΣ ΛΙΠΟΒΑΤΣ

Η Αλήθεια του Πολιτικού

VILFREDO PARETO

Τα προβλήματα της Κοινωνιολογίας

Βιβλιοκριτικές - Βιβλιοπαρουσιάσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«ΓΝΩΣΗ»

εκδόσεις

«γνώση»

ΕΝΟΣ ΚΑΚΟΥ ΜΥΡΙΑ ΕΠΟΝΤΑΙ

ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΟΤΑΝ κανείς να διαθέτει ιδιαίτερες αναλυτικές ικανότητες για να διαγνώσει την κατάληξη τις πολιτικής που ακολουθεί ο Συνασπισμός από την επομένη των εκλογών του περασμένου Νοεμβρίου. ΑΠΟ ΤΗ ΒΡΑΔΙΑ κιόλας των εκλογών εκείνων επώνυμα στελέχη του Συνασπισμού που είχαν μάλιστα διαπρέψει στον αγώνα εναντίον του Αυριανισμού, που είχαν πρωτοστατήσει στο αίτημα της κάθαρσης και είχαν τοποθετηθεί σαφώς αρνητικά και σφόδρα επικριτικά απέναντι στο «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ», μετεστράφηκαν εν μια νυκτί —λόγω του εκλογικού αποτελέσματος— κι έγιναν βασιλικότεροι του βασιλέως στην προπαγάνδισή απόψεων υπέρ της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ. Η ΠΟΡΕΙΑ, βέβαια, που οδήγησε στην προχθεσινή απόφαση για συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες μεθοδεύτηκε έντεχνα και σταδιακά. Αλλά το θέατρο περίσσευε και περισσεύει. Και κανέναν δεν μπορεί να παραπλανήσει το γεγονός ότι πρόκειται περί περιορισμένης «τακτικής» κίνησης που δεν θα έχει συνέχεια ή συνέπειες.

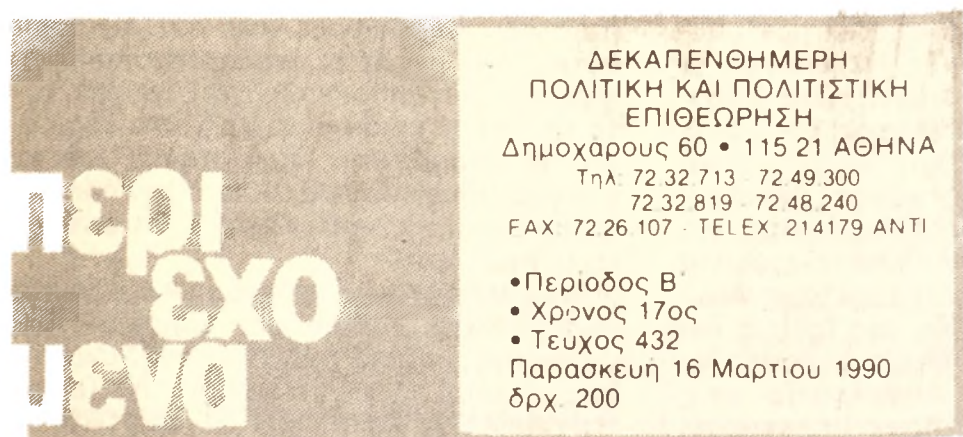
ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟ ότι η κίνηση αυτή υπαγορεύεται από την ανάγκη διατήρησης του Συνασπισμού στο τραπέζι των μετεκλογικών διαπραγματεύσεων για το σχηματισμό κυβέρνησης.

ΦΟΒΟΥΜΑΣΤΕ ότι επελέγη η χειρότερη πολιτική για την επιβίωση του Συνασπισμού, ο οποίος, είναι πλέον ηλίου φαεινότερο, παραμένει σιδηροδέσμιος παρωχημένων συνδρόμων συμπαρασύροντας έτσι υγιέστερες αριστερές δυνάμεις, κομματικά ενταγμένες ή μη, στην πολιτική εξαθλίωση, τον πολιτικό αμοραλισμό, τον οππορτουνισμό, σε μια χωρίς αρχές και συνέπεια πολιτική, με τελικό αποτέλεσμα την αυτοκαταστροφή και τον πολιτικό αφανισμό, που επέρχεται βραδέως μεν αλλά με τη βεβαιότητα φυσικού φαινομένου.

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ με το ΠΑΣΟΚ αποτελεί σαφές πρόκριμα για μετεκλογική κυβερνητική σύμπραξη. Το κρυφτούλι δεν ωφελεί. Και αποτελεί ταυτόχρονα και σοβαρή πολιτική ήττα του Συνασπισμού που επαναφέρει τις χρεωκοπημένες αντιλήψεις και αντανakλαστικά και υποκύπτει στην πολιτική του ΠΑΣΟΚ προσφέροντας το αναγκαίο άλλοθι και καθαρτήριο των αμαρτημάτων του. Ο Συνασπισμός ως μη ώφειλε —και όπως δεν είχε τέτοια εξουσιοδότηση— διαπραγματεύθηκε ό,τι ιερό και όσιο υπηρετούσαν —ή έλεγαν ότι υπηρετούσαν— οι αριστεροί: το ήθος.

ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ θα είναι ακριβό.
ΕΝΟΣ ΚΑΚΟΥ ΜΥΡΙΑ ΕΠΟΝΤΑΙ.

αντι

ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Εναρκτήριο λάκτισμα	10
ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ	
Η στρατηγική του κενού	12
Β. ΖΗΣΗΣ	
Ο κ. Τόμπρας συνωμοτεί και απειλεί	14
Β.Ζ.	
Το οργουελικό ΠΑΣΟΚ	16
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Όταν το ροζ γίνεται κόκκινο προς το γαλάζιο	18
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
ΚΟΥΡΗΣ: Φερέγγυος και οικουμενικός	19

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Το σύνδρομο της τσουλήθρας	20
Π. ΜΟΥΤΟΥΛΑΣ	
Η Διάσκεψη της Βόννης	24
Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	
ΑΝ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ελεύθερες και επιχορηγούμενες εκλογές	
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	
Το ρεπορτάζ του τετραήμερου	26
ΑΡ. ΜΑΝΕΣΗΣ	
Αναζητώντας την πολιτική Δημοκρατία	48
Δ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ	
Η αγορά είναι ο νικητής;	51

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Μια ζημιογόνα για τον ΣΥΝ «σύγκλιση»...	4
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	5
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	55

Μια ζημιογόνα για τον ΣΥΝ «σύγκλιση»...

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ του «ΑΝΤΙ», σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο, για τις εξελίξεις και τις προοπτικές των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, ήταν —κατά κοινή παραδοχή— μια θετική προσφορά. Και αποτέλεσε, ίσως —παρά το ότι η χώρα βαδίζει προς εκλογές— το σημαντικότερο γεγονός του επταημέρου. Άλλωστε, τα όσα συμβαίνουν σήμερα στην Ανατολική Ευρώπη, ενδιαφέρουν άμεσα και τη χώρα μας, μια και «ο κόσμος έγινε μια γειτονιά» και ο κραδασμός των εκεί εξελίξεων επηρεάζει τις πολιτικές και της δικής μας Αριστεράς. Αλλά για το συμπόσιο, ο αναγνώστης του τεύχους έχει στη διάθεσή του ένα πλούσιο υλικό που, μέσα από την πολλαπλότητα και διαφορετικότητα των απόψεων που διατυπώθηκαν, μπορεί να σχηματίσει μια συνθετική εικόνα των καταστάσεων και προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι χώρες αυτές. Συνεπώς, ο παραπέρα σχολιασμός ή αξιολόγηση του συμποσίου και από τη στήλη αυτή, ίσως δεν χρειάζεται.

ΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟ «συμπόσιο» —τηλεοπτικός διάλογος, για την ακρίβεια— ήταν η συζήτηση που οργάνωσε το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων του Παντείου, με τη συμμετοχή των Κ. Μητσοτάκη, Α. Παπανδρέου και Χ. Φλωράκη, με θέμα τις εξελίξεις στα Βαλκάνια και την ελληνική εξωτερική πολιτική. Κατά τον πασοκικό Τύπο, αν κάτι «έλαμψε», στη συζήτηση αυτή, ήταν το «άστρο του Ανδρέα Παπανδρέου», ενώ, οι δυο άλλοι απλώς καταβαρβρώθηκαν! Έτσι, ο Χαρ. Φλωράκης «δεν μπόρεσε να κρύψει την αμηχανία

του και περιορίστηκε σε γενικότητες», ενώ ο Κ. Μητσοτάκης απέδειξε, για μια ακόμα φορά, «γύμνια, πλήρη έλλειψη κρίσης και άγνοια της διεθνούς πολιτικής σκηνής»... Και αυτά γράφονται, ενώ εκατομμύρια Έλληνες τηλεθεατές είχαν την ευκαιρία να έχουν άμεση αντίληψη του τι είπαν ο ένας ή ο άλλος... Πάντως, γενικά μιλώντας, πρέπει να πούμε και ότι οι τρεις αρχηγοί κρατήθηκαν σε χαμηλούς τόνους. Και ότι αν προέκυψαν «ειδήσεις» είναι οι ακόλουθες δυο: Πρώτον, ότι το ανακοινωθέν του Νταβός το συνέταξε ο... Γιλμάζ, εν αγνοία του (παρόντος στο Νταβός) Ανδρέα Παπανδρέου και, δεύτερον, ότι ο Πέταρ Μλαντένοφ, πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου της Βουλγαρίας, δέχεται την πρόταση του Χ. Φλωράκη για ταυτόχρονη έξοδο της Ελλάδας και της Τουρκίας από το ΝΑΤΟ, και της Βουλγαρίας και Ρουμανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Το ερώτημα που τίθεται, βέβαια, είναι: Ποιο «δυναμικό» μπορεί να εκφράζει σήμερα το Σύμφωνο της Βαρσοβίας —με εξαίρεση το δυναμικό της ΕΣΣΔ— και ποια βιοσιμότητα έχουν στρατιωτικοί συνασπισμοί που γεννήθηκαν μέσα στο κλίμα του ψυχρού πολέμου. Όσο για τη σύνταξη «κοινών (ελληνοτουρκικών) ανακοινωθέντων» από το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών, πρέπει να πούμε ότι βαθείες είναι οι ρίζες... Είναι κοινός τόπος ότι οι διαπραγματεύσεις και οι συμφωνίες της Ζυρίχης, για το Κυπριακό, κινήθηκαν στη βάση όχι κάποιου (ανύπαρκτου —επί υπουργίας Αβέρωφ) ελληνικού σχεδίου, αλλά αποκλειστικά τουρκικού, επί υπουργίας Ζορλού!

Οι μονοεδρικές διχάζουν...

ΩΣΤΟΣΟ, και πέρα από συμπόσια ή τηλεοπτικές συζητήσεις, το «θέμα» που δέσποσε, στην εβδομάδα αυτή, ήταν η πρόθεση του Συνασπισμού να συνεργασθεί με το ΠΑΣΟΚ, στις πέντε μονοεδρικές, με την ανάδειξη κοινών ανεξάρτητων υποψηφίων από τις «τοπικές κοινωνίες». Τι και αν η ηγεσία του Συνασπισμού διαβεβαίωσε ότι μοναδικός στόχος της «σύγκλισης» αυτής είναι η «μη αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας» και ότι, σε καμιά περίπτωση, δεν αποτελεί πρόκριμα για μια γενικότερη μετεκλογική συμφωνία με το ΠΑΣΟΚ... Τι και αν ο Χαρίλαος Φλωράκης δήλωσε, το βράδυ της Τρίτης, ότι «το αντίστροφο θα κάναμε —συνεργαζόμενοι με τη Νέα Δημοκρατία στις μονοεδρικές— αν υπήρχε περίπτωση, το ΠΑΣΟΚ να αναδειχθεί, από τις εκλογές αυτές, αυτοδύναμο»... Η αντίδραση του κόσμου της Αριστεράς —και κυρίως των φίλων και οπαδών της ΕΑΡ— υπήρξε καθολική: Πώς θα συνεργασθούμε με αυτούς που παραπέψαμε στη δικαιοσύνη για διαφθορά, σκάνδαλα και ρεμούλα;... Πώς στις πέντε μονοεδρικές θα ανταλλάσουμε ανθοδέσμες και σε όλες τις άλλες περιφέρειες θα διασταυρώνουμε ξίφη; Πώς, από τη μια λέμε ότι Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ θέλουν να «τσουβαλιάσουν» το Συνασπισμό, και από την άλλη «τα βρίσκουμε» —έστω μόνο στις μονοεδρικές— με τον ένα από τους δυο αντιπάλους μας; Πώς δεχόμαστε τα «εύσημα» που μας απονέμει τώρα ο αυριανισμός —ότι «ακουμπούμε στην ήρεμη δύ-

ναμη του ΠΑΣΟΚ»... ότι «λύνουμε την πολιορκία και περνάμε λυτρωμένοι στη μεγάλη δημοκρατική παράταξη», κλπ. —και δεν αυτοκτονούμε από καταισχύνη και απόγνωση; Αλλά και πέρα από όλα αυτά: Πώς θα κινητοποιήσουμε τον κόσμο της Αριστεράς, πώς θα προασπίσουμε το κύρος, τη φυσιογνωμία, την αυτοτέλεια του Συνασπισμού, όταν συμφυρόμαστε με μια παράταξη που, επί οκτώ χρόνια έδωσε άθλια δείγματα αυταρχισμού, έπαρσης, περιφρόνησης του λαού, προσβολής των δημοκρατικών θεσμών; Και η προειδοποίηση: Ο Συνασπισμός δεν έχει τίποτε να κερδίσει από οποιαδήποτε «σύγκλιση» με το ΠΑΣΟΚ. Μόνον ψήφους θα χάσει: Από τους απογοητευμένους, πικραμένους και απορημένους Αριστερούς.

ΟΠΩΣ ΗΤΑΝ φυσικό, η πρόθεση του Συνασπισμού να συνεργασθεί με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές, προκάλεσε και την αντίδραση της Νέας Δημοκρατίας: «Τι συνέβη —δήλωσε ο αρχηγός της Κ. Μητσοτάκης— και οι (ως τώρα) επιλογές του Συνασπισμού εγκατελείφθηκαν, ως να μην υπήρξαν ποτέ; Αποδέχθηκε, μήπως το ΠΑΣΟΚ τους όρους του Συνασπισμού για την κάθαρση και τον αυριανισμό; Δήλωσε μεταμέλεια το ΠΑΣΟΚ για τα σκάνδαλά του; Ή ο Συνασπισμός ζητάει συγγνώμη από το ΠΑΣΟΚ; Ο λαός έχει δικαίωμα να γνωρίζει».

ΑΛΛΑ «ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ» —μετά την πρώτη ευφορία— ανακάλυψε ξαφνικά και το ΠΑΣΟΚ. Ναι, η συνεργασία ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού κόβει το δρόμο για την αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας, υπό την αίρεση ότι οι «ανεξάρτητοι υποψήφιοι που θα αναδείξουν οι τοπικές κοινωνίες» (κατά την φρασεολογία του Συνασπισμού) δεν θα είναι... ανεξάρτητοι, αλλά κομματικοί! Με άλλα λόγια: «Σύγκλιση» θα πει τρεις υποψήφιοι του ΠΑΣΟΚ, να διεκδικήσουν τις έδρες τους με ψηφοδέλτια που θα γράφουν «ΠΑΣΟΚ» και δυο του Συνασπισμού, με ψηφοδέλτια του Συνασπισμού. Άλλως, αν οι ανεξάρτητοι υποψήφιοι καταμετρηθούν ως ανεξάρτητοι, τότε το ΠΑΣΟΚ κινδυνεύει να χάσει έδρα από το ψηφοδέλτιο επικρατείας! Και το μόνο κέρδος του ΠΑΣΟΚ από την όλη αυτή ιστορία της «σύγκλισης» θα είναι, ίσως, μια έδρα!

Η «ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ» αυτή του ΠΑΣΟΚ, όμως —ανακάλυψη, αλλά και εμμονή— δημιούργησε προβλήματα στον Συνασπισμό, ο οποίος, ως το βράδυ της Τετάρτης, δεν είχε καταλήξει σε οριστικές αποφάσεις ως προς το αν η «ιδέα» των κομματικών ψηφοδελτίων έπρεπε να γίνει αποδεκτή από τον Συνασπισμό ή όχι. «Ποιος οπαδός του Συνασπισμού —αναρτήθηκαν στην Εκτελεστική Επιτροπή του— θα ψηφίσει, στην Ζάκυνθο ή στην Λευκάδα ή στην Ευρυτανία ψηφοδέλτιο σφραγισμένο με τον ήλιο του ΠΑΣΟΚ;». Και τα ερωτήματα, τα άγχη, συνεχίζονταν...

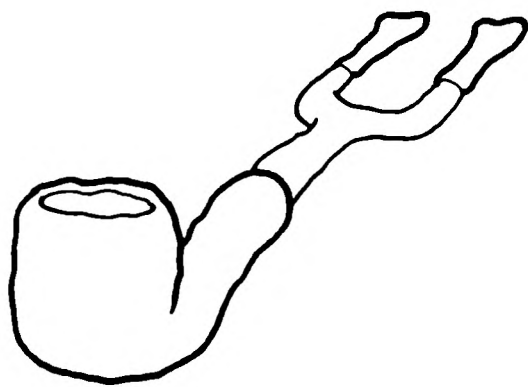
ΚΑΤΑ ΤΑ ΆΛΛΑ, το ΠΑΣΟΚ ετοιμάζει τις «λίστες της νίκης», με 70 και πλέον «νέα πρόσωπα». Ανάμεσα στα «νέα» αυτά πρόσωπα και ο διευθυντής του «Ράδιο Αυριανή» Μιχάλης Γαργαλάκος. Ποιος είπε ότι ο αυριανισμός δεν «ανανεώνεται»;...

ANTHNOY

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΣΤΟ
ΑΝΤΙ

Το ΒΑΖΑΑΡ του ΑΝΤΙ

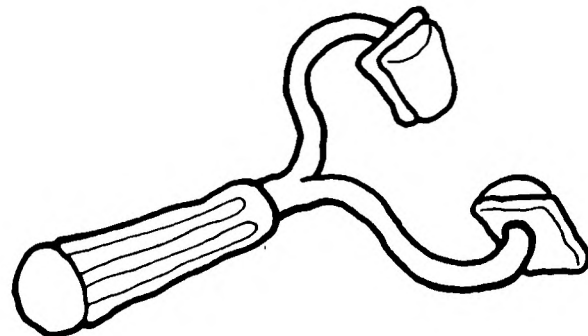
του Δημ. Χαντζόπουλου

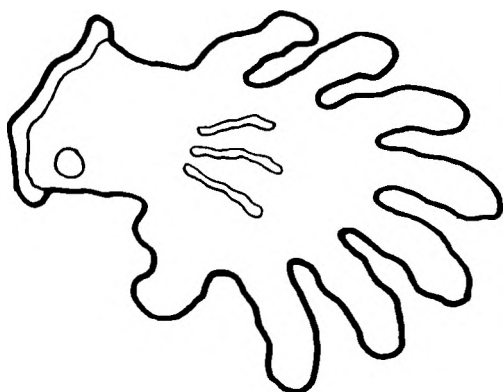
ΠΙΠΑ ΔΥΟ ΑΠΟΨΕΩΝ ΓΙΑ
ΖΕΣΤΟ ΚΑΙ ΚΡΥΟ ΚΑΠΝΟ.

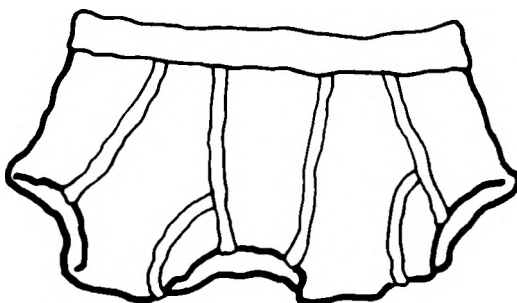
ΤΣΑΓΙΕΡΑ-ΚΑΦΕΤΙΕΡΑ Ή
ΦΑΣΚΟΜΗΛΙΕΡΑ-ΧΑΜΟΜΗΛΙΕΡΑ.

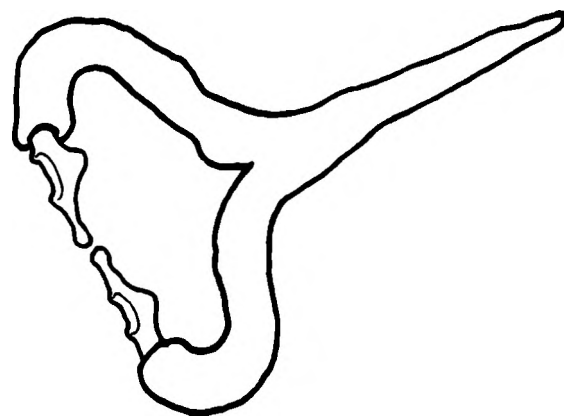
ΕΥΡΙΣΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ
ΓΙΑ ΒΙΑΣΤΙΚΟ ΕΥΡΙΣΜΑ.

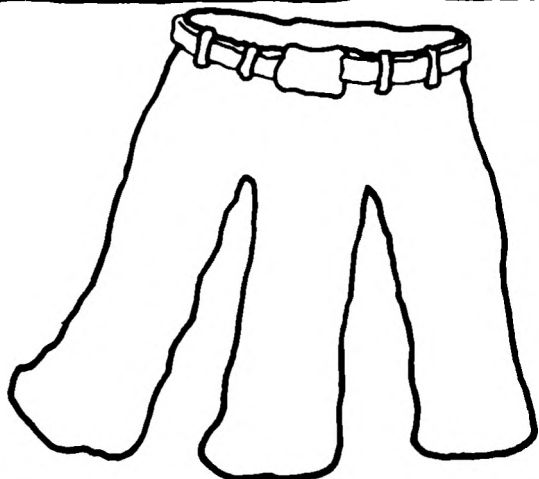
ΓΑΝΤΙ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟ.
ΦΟΡΙΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΑ ΔΥΟ ΧΕΡΙΑ.

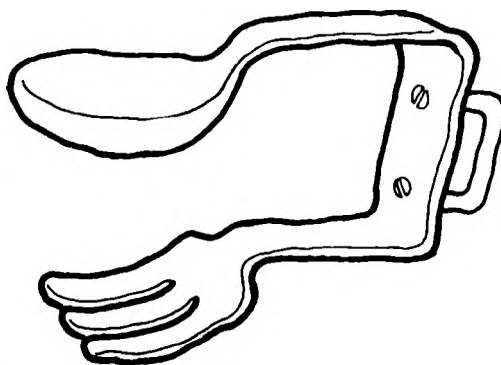
ΣΛΙΠ, ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΑΙΣΘΑΝΕΣΘΕ
ΜΟΝΟΣ ΣΤΟ ΕΣΩΡΟΥΧΟ ΣΑΣ.

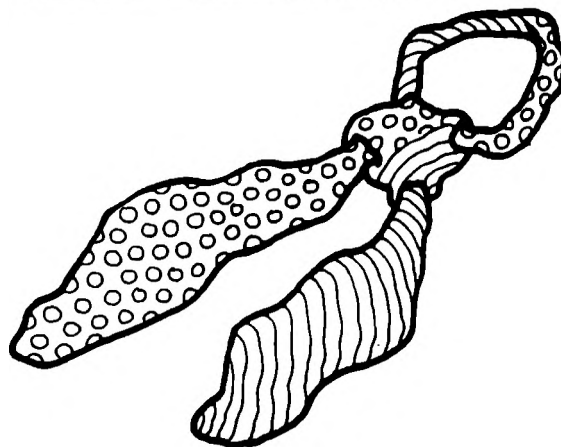
ΠΕΝΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΗΣ ΓΡΑΦΗΣ
ΣΕ ΜΠΡΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΩ ΣΕΛΙΔΑ.

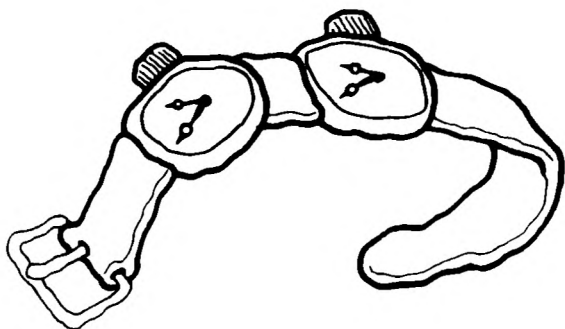
ΠΑΝΤΕΛΟΝΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑ.
ΕΝΑ ΜΠΑΤΖΑΚΙ ΔΩΡΟ.

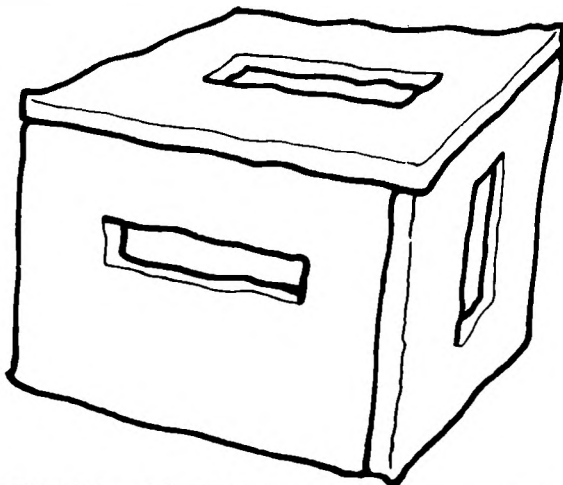
ΑΣΗΜΕΝΙΟ ΜΑΧΑΙΡΟΠΗΡΟΥΝΟ
ΓΙΑ ΔΙΩΡΟΦΑ ΠΙΑΤΑ.

ΔΙΠΛΗ ΓΡΑΒΑΤΑ. Η ΜΙΑ ΔΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟ
ΠΑΝΤΕΛΟΝΙ ΚΙ Η ΑΛΛΗ ΜΕ ΤΟ ΣΑΚΑΚΙ.

ΡΟΛΟΪ ΑΝΔΡΙΚΟ ΓΙΑ 48 ΩΡΕΣ.
ΣΕ ΤΡΙΑ ΧΡΩΜΑΤΑ.

ΚΑΛΠΗ ΜΕ ΤΡΥΠΕΣ ΠΑΝΤΟΥ
ΓΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΨΗΦΟΦΟΡΙΕΣ.

ΔΗΜ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΟΛΛΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ.

ημερο δηκτής

ΤΡΙΤΗ 6.3.90 — ΤΡΙΤΗ 13.3.90

ΤΡΙΤΗ 6.3.90

Εν Ελλάδι, σήμερον **αισιόδο-
ξοι** είναι όσοι ισχυρίζονται
«μην ανησυχείτε, από τον πά-
το ποτέ κανείς δεν γκρεμί-
σθηκε». Διότι υπάρχουν και οι
απαισιόδοξοι που λένε «και
ποιος σας είπε πως φθάσαμε
στον πάτο;».

Ακολουθώντας το δρόμο
που χάραξε ο Μελίστας, α-
στυφύλακας στην Πρέβεζα
σκότωσε τον δεκαπεντάχρο-
νο **Δημ. Κίκερη**. Αναρωτιέμαι
αν η αστυνομία προσλαμβάνει
μόνο όσους έχουν δολο-
φονικά ένστικτα ή αν αυτή
τους κάνει δολοφόνους.

Με βάση παλαιότερους νό-
μους, χωρίς την τροπολογία
της τελευταίας στιγμής θα
μπορούσε η κ. Έφη να διατε-
θεί εξόδοις του Δημοσίου
στον σύζυγό της, ανακοινώ-
νει η Προεδρία της Δημοκρα-
τίας. Μόνο που το κατάλαβαν
λίγο αργά κι έγιναν τσάμπα
και βερεσέ ρεζίλι.

Για φέτος φθάνει το νερό
αλλά του χρόνου θα πέσει δι-
ψα, ανακοίνωσε ο υπεχωδής
κ. Λιάσκας. Ήτοι, καταναλώ-
στε τώρα αφειδώς κι ας βγά-
λει ο επόμενος υπουργός α-
πό τη φωτιά τα κάστανα. Αυ-
τούς τους Αριστερούς υπουρ-
γούς τους εκτιμώ όλο και πε-
ρισσότερο.

Τρίχρονη **λιτότης** απαιτεί-
ται για να ανακάμψουν τα οί-
κονομικά της Ελλάδος, διαπι-
στώνει το Διεθνές Νομισματι-
κό Ταμείο. Κι αν την πάθουμε
σαν τον γάιδαρο του Χότζα
που μόλις έμαθε να μην τρώ-
ει, ψόφησε, τι τους νοιάζει
αυτούς; Δικός τους είναι ο
γάιδαρος;

Η **ιδιοκτησία** μέσων παρα-
γωγής και η **εκμετάλλευση**
εργατικής δύναμης έπαψαν
να είναι κρατικά μονοπώλια
στη Σοβιετία.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 7.3.90

Όπως όλοι περιμέναμε, η

προθεσμία για την κατάθεση
των **φορολογικών** δηλώσεων
παρατάθηκε μέχρι τις 20 Μαρ-
τίου. Κι επειδή ακολουθούν ε-
κλογές και Πάσχα μη βιάζε-
στε, μέχρι τον Μάη έχετε και-
ρό.

Οι **Θρακιώτες** απέκλεισαν
την **Θράκη** από ξηράς, αέρος
και θαλάσσης απαιτώντας
μείωση του ΦΠΑ κατά 50%.

Δικό τους **ωράριο** ακολου-
θούν οι **μικρομεσαίοι** κατα-
στηματάρχες των βορείων
προαστίων της Αθήνας.

Υπέρ της ενώσεως των δυο
Γερμανιών ετάχθη και ο κ.
Μητσοτάκης που βρίσκεται
στο Βερολίνο —και οι κ. Κωλ
και Μόντρωβ ανέπνευσαν με
ανακούφιση.

Εξ επαφής πυροβολήθηκε
ο άτυχος **δεκαπεντάχρονος**
Πρεβεζάνος από τον αστυφύ-
λακα. Αλλά η κυβέρνηση επι-
μένει πως δεν υπάρχει θέμα
αφοπλισμού των αστυνομι-
κών. Πρέπει πρώτα να δολο-
φονηθεί υπουργός, ασχέτως
ηλικίας.

Στο Σπόρτινγκ εόρτασε το
ΠΑΣΟΚ τα προεόρτια της αυ-
ριανής **Ημέρας της Γυναίκας**.
Τον πανηγυρικό εξεφώνησε η
κ. **Μερκούρη** διότι δεν ήταν
σίγουρο ότι η κ. **Λιάννη - Πα-
πανδρέου** είναι ακόμη ανοι-
χτή.

Το έκτακτο Συνέδριο απο-
κομμουνιστικοποίησης του Ι-
ταλικού ΚΚ άρχισε στην Μπο-
λώνια Κάλλιο αργά, παρά πο-
τέ.

ΠΕΜΠΤΗ, 8.3.90

Ημέρα της **Γυναίκας** σήμε-
ρα — για τους ανέραστους, οι
υπόλοιποι την τιμούμε όλο
τον χρόνο. Και για τους φαλ-
λοκράτες —οι υπόλοιποι συμ-
πάσχουμε μονίμως.

Διαδηλώνουν διαμαρτυρό-
μενοι στην **Κύπρο** οι **μαθητές**,
διότι οι **στρατιώτες** του Ντεν-
κτάς **συνέλαβαν** συνομηλί-

κούς τους. Αχάριστοι, αξίζει
να σας στείλουμε μερικούς
Έλληνες αστυνομικούς.

Δεν μας έφταναν οι **Αλβα-
νοί τουρίστες**, έρχεται και αλ-
βανικό ραδιενεργό τσάι;

Εκατόν δέκα τροπολογίες
απειλήσαν τον προϋπολογι-
σμό την ύστατη στιγμή του
εκπνέοντος **Κοινοβουλίου**.
Πάντα στο ύψος των περιστά-
σεων οι **Έλληνες βουλευτές**.

Ενώ οι **Θρακιώτες** συνεχί-
ζουν, στον αγώνα μπήκαν οι
πατατοπαραγωγοί της Δρά-
μας που απέκλεισαν κι αυτοί
το νομό τους.

Η **Κα-Γκε-Μπε** είναι έτοιμη
να αναλάβει δράση για την
προστασία του σοσιαλισμού,
ειδοποιούν από τη **Μόσχα**.
Παρ' όλα αυτά το Συνέδριο
του ΑΝΤΙ για τα τεκταινόμενα
στις χώρες του πρώην υπαρ-
κτού σοσιαλισμού ξεκίνησε.
με λόγους, εισηγήσεις, χει-
ροκροτήματα και ολοκληρώ-
θηκε με πλούσια **δεξίωση**.

Σήμερα θα μπορούσε να είναι μια
ευτυχής ημέρα για χίλιους δυο
λόγους που δεν θα τους
παραθέσω. Όμως ο **Τάκης ο**
φωτογράφος μας παρουσιάστηκε
φαντάρος στην **Θήβα** —κι αυτό
θλίβει εμάς, τον ίδιο και σε λίγο
τους **αξιωματικούς** του. Καλό
κουράγιο, με το καλό πολίτης.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 9.3.90

Φαίνεται ότι στη **Θράκη** λύ-
θηκαν τα προβλήματα αλλά
τα φορτηγά-ψυγεία έδεσαν
κόμπο την **Αθήνα**.

Εν τέλει ούτε **τουρίστες**,
ούτε **τσάι** μας έρχονται από
την **Αλβανία**. Μόνο αθώα ρί-
γανη.

Ισχυρίστηκε ότι ο **δεκαπεν-
τάχρονος** Πρεβεζάνος μαθη-
τής **παρενεβλήθη** αυθαίρε-
τως στην τροχιά της σφαίρας
που έριξε στον γάμο τον Κα-
ραγκιόζη —κι έτσι αφέθη
«**προσωρινά**» ελεύθερος ο α-
στυφύλακας που τον δολοφό-
νησε.

Όλα δείχνουν πως ο «**Συ-
νασπισμός**», πάλαι ποτέ της
Αριστεράς και της Προόδου,
ετοιμάζεται να έλθει, εις γά-
μου κοινωνίαν με το ΠΑΣΟΚ
αλλά ντρέπονται ακόμη να το
ανακοινώσουν.

Της πρότεινε ο **Μάρλον Μπράντο**
νυχτερινή έξοδο αλλά αυτή
σκέφθηκε «τι θα πουν στην
Κρήτη;» και δεν πήγε μαζί του,
αποκαλύπτει η **Ρίκα Διαλυνά**.
Εγώ κι ο **Μάρλον Μπράντο** όλο
σε Κρητικές πέφτουμε.

Ενώ ο κ. **Παπανδρέου**, που
περιοδεύει από σήμερα στην
πατρίδα του κ. **Μητσοτάκη**,
ενδιαφέρεται μόνο για τις
κρητικές ψήφους κι έχει τη
βαλβίδα του ήσυχη.
Δεύτερη μέρα του Συνεδρίου του
ΑΝΤΙ. Οι πλέον ενδιαφέρουσες
εισηγήσεις έγιναν το βράδυ,
στην ταβέρνα.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 10.3.90

Χαμός στη **λαϊκή αγορά** της
Καλλιδρομίου. «Τι έγινες **Δήκη**
μας; Γιατί σε χάσαμε **Δηκτάκη**
μας;», ρωτούσαν συνέχεια. Κι
εγώ καμάρωνα, αφήνοντας να
κρέμεται από την τσέπη του
γιλέκου μου η αλυσίδα του
ρωσικού ρολογιού που αγόρασα
έναντι 2000 από **Πόντιο** —τα ΑΜΟ
μόλις του είχαν τελειώσει. Έχει
πίσω μίαν ανάγλυφη ατμομηχανή
και μου θυμίζει το ρολόι της
ΣΠΑΠ που είχε ο μακαρίτης ο
παπούς μου.

Πήγα κατά τις 2.00, την ώρα που
η **λαϊκή** έκλεινε και όλοι
ξεπουλούσαν: 4 **αγγούρια** 100
δραχμές, τα **πορτοκάλια** 30 το
κιλό, 80 το **σπανάκι**, 300 το
μπουκέτο τα **γαρύφαλλα**, 400 οι
μπανάνες, 100 τα **αχλάδια**. Τα
καρότα τα πήρα ακριβά, 150 το
κιλό, διότι με έπεισε ο **μανάβης**
που κραύγαζε «**Πάρτε κύριοι!**
Μια φορά αγαπάμε, μια φορά
πεθαίνουμε». Για τη μεταφορά
είχα πρόβλημα, διότι δεν είχε
έλθει μαζί η **Λουίζα** με το
καροτσάκι, αλλά τα κατάφερα.
Θαύμασα και τον πεζόδρομο της
Μεθώνης που τελείωσε σχεδόν
— μόνο τα λουλούδια λείπουν.
Το απόγευμα ξανά στο Συνέδριο
και το βράδυ στο
αποχαιρετιστήριο **πάρτυ**. Αν
έλειπαν οι **δεξιώσεις**, οι
ταβέρνες, τα **πάρτυ**, τι νόημα θα
είχαν τα **συνέδρια**; Μόνο για να
μας κάνουν να νοιώθουμε
κοσμοπολίτες;

ΚΥΡΙΑΚΗ, 11.3.90

Πανελλαδική Συνδιάσκεψη
έχει από χθες ο **Συνασπι-
σμός**. Τα ανοίγματα της ηγε-
σίας του προς το ΠΑΣΟΚ βγά-
ζουν μάτι —και κόβουν ψή-
φους. Η συμφωνία για τις **μο-
νοεδρικές** οδηγεί σε μονοψή-
φια ποσοστά.

Οι «**τοπικές κοινωνίες**» θα
αναδείξουν τους κοινούς υπο-
ψήφιους. ΠΑΣΟΚ-Συνασπι-
σμού, δήλωσε ο **Λ. Κύρκος**.
Αυτές οι ίδιες που ο «**κοινωνι-
κός ιστός** τους έχει διαρρα-
γεί από το σκάνδαλο Κοσκω-
τά», όπως έλεγε ο ίδιος ρή-
τωρ πριν λίγους μήνες.

Πανσέληνος σήμερα. Η
πρώτη του **Μάρτη**, η τελευ-
ταία του **χειμώνα**. Πάντα έτσι
συμβαίνει διότι ως τις 21
Μαρτίου, που αρχίζει επισή-
μως η **άνοιξη** δεν προλαβαί-
νει το **φεγγάρι** να γεμίσει δυο
φορές. Πανσέληνος λοιπόν
και οι **Αθηναίοι-ες** από **εσπέ-
ρας** μέχρι **βαθείας Νυκτός** έ-
τρεχάν **σεληνιασμένοι** στους
δρόμους. Έστω και **άνυδρον**
το έαρ καταφθάνει.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 12.3.90

Μεγαλειώδης αναμέτρηση
των τριών **παπούδων** στο
Πάντειο Πανεπιστήμιο. Παν-
τοιοτρόπως μας έπεισαν πως
είναι καιρός να **αχοληθούν** με
τα **εγγόνια** τους.

Εξελίξεις: Ακολουθώντας

το παράδειγμα των συναδέλφων τους της Δράμας, βγήκαν στο κλαρί και οι πατατο-παραγωγοί Φλωρίνης. Στη Νότιο Ελλάδα τα φορτηγά-ψυγεία φαίνονται να υποχωρούν, αλλά απειλούν να επέλθουν οι νταλίκες.

Νέο ρεκόρ συναλλαγών στο Χρηματιστήριο: όλοι οι παίκτες του Καζίνου μετέφεραν εκεί τις δραστηριότητές τους.

Ιμεροδίκτι αγνώστου ορθογραφίας διαθέτει καθημερινώς και ο «902» αλλά στις 6 το πρωί — κι έτσι αγνοούμε αν δείχνουν, αν δάκνουν ή αν απλώς ρίχνουν δίκτυα.

ΤΡΙΤΗ, 13.3.90

Όχι, δεν θα σχολιάσω το γεγονός ότι σήμερα έχουμε Τρίτη και Δεκατρείς. Το έκανα τον προηγούμενο μήνα, που είχε επαναληφθεί το φαινόμενο.

Εγκώμια στον Λ. Κύρκο αναπέμπει η «Αυριανή». Πες μου τους φίλους σου, να σου πω ποιος είσαι.

Ο Μόρνος ήδη ποτίζει την Αθήνα, ο Αχελώος θα πάει στη Θεσσαλία, ο Εύηνος προορίζεται για την Κωπαίδα —και η Δυτική Ελλάς θα μείνει χωρίς ποτάμια χάριν της Ανατολικής.

Αφίχθη ο Πρόεδρος Γ. Βασιλείου. Κάτι σοβαρό θα έγινε στο Κυπριακό — αλλά ουδείς το πληροφόρηθη.

Το μονοκομματικό κράτος κατηργήθη στη Σοβιετία και αντ' αυτού εισήχθη προεδρικών γκορμπατσοφικών σύστημα. Και πάλι πρόοδος είναι.

Τελειώσαμε για την ώρα. Οψόμεθα συντόμως στα μαρμαρένια αλώνια.

Ο ΣΕΛΗΝΙΑΣΜΕΝΟΣ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ραν. Κλου., Αθήνα: Τι θα γίνει με εκείνον τον αυθαίρετο υποσταθμό της ΔΕΗ που φτιάχνουν δίπλα στο Αρσάκειο και τρώνε όλο το πεζοδρόμιο της Πεσματζόγλου; Θα συγκινηθεί ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων ή μήπως πρέπει να επέμβει το Συμβούλιο Επικρατείας πού θα φιλοξενηθεί στο κτίριο;

Νιν. Βιδ., Μιλάνο: Εξακολουθώ να μην καπνίζω αλλά δυστυχώς αναγκάστηκα να κόψω και τους πασατέμπους —για να λιγοστέψουν κάπως τα κιλά περιττού λίπους. Λιγοστεύει έτσι και η έμπνευση —μονίμως φοβάμαι. Ενώ εσείς εμπνέεστε από τη Σκάλα και το Ντουόμο.

ΛΟΓΟΥ ΧΑΡΙΝ

ΟΥΔΕΙΣ ΠΤΑΙΕΙ

Τούτη η στήλη είχε παλιότερα την αμετροέπεια να απευθύνει «εντολές προς βουλευτές», όταν η Βουλή λειτουργούσε, ή «οδηγίες προς πολιτευομένους» όταν βρισκόμασταν σε προεκλογική περίοδο. Με άλλα λόγια είχε τη φιλοδοξία να πολιτικολογεί, να ασχολείται με όσα συμβαίνουν στην «κεντρική πολιτική σκηνή», με αυτά που δηλώνουν, πράττουν ή παραλείπουν τα κόμματα, οι αρχηγοί τους, το πολιτικό προσωπικό. Πριν ένα μήνα δεν άντεξε άλλο: εγκατέλειψε τους πολιτευτές και τους βουλευτές στην ησυχία τους κι άρχισε να γράφει «λόγου χάριν».

Ευτυχώς σκέφτεστε να έπρεπε σήμερα να σχολιάσει τις τροπολογίες περί «2.500 κυβικών εκατοστών», τη συνταξιοδότηση μετά «τρεις συνεχείς εκλογές» —όταν τούτη η ίδια στήλη πρότεινε τον διπλασιασμό της βουλευτικής αποζημίωσης; Σκέφτεστε να είχε να ασχοληθεί με την τροπολογία της ύστατης στιγμής περί επαναφοράς της λίστας, όταν παλιότερα ισχυριζόταν πως, χάρις στην κατάργησή της, οι βουλευτές απέκτησαν αξιοπρέπεια, κάποια ανεξαρτησία και η Βουλή μεγαλύτερη πολιτική σημασία; Τούτη η στήλη είχε την ψευδαισθηση, όπως αποδείχθηκε, πως κάτι γινόταν, κάτι άλλαζε στους κανόνες του πολιτικού παιχνιδιού και, με τον τρόπο της, προσπαθούσε κι αυτή να επέλθει.

Έκανε και χειρότερα: έσπευσε να γράψει πως «τα στερνά τιμούν τα πρώτα», αναφερόμενη τόσο στην απόφαση του Χαρ. Φλωράκη να αποχωρήσει οικειοθελώς από την ηγεσία του ΚΚΕ όσο και στην πρακτική, το προφίλ που ανέδειξε ο πρώην «καπετάν Γιώτης» κατά την φάση σχηματισμού της κυβέρνησης Τζαννετάκη. Είχε προσυπογράψει και όλη η σύνταξη του ΑΝΤΙ εκείνο το σχόλιο. Τι να πούμε σήμερα που ο Πρόεδρος του Συνασπισμού ισχυρίζεται ότι δεν υπάρχει ασυνέπεια, όταν η Αριστερά προκρίνει τη συνεργασία στις μονοεδρικές, με όσα έπραττε το καλοκαίρι; Είναι δυνατόν να είχε και τότε και σήμερα δίκιο; Τι θα πούμε όσοι υποστηρίξαμε με πάθος τον Συνασπισμό στις δυο προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις για το «λάβaro Σαρτζετάκη» που υψώθηκε χωρίς κανείς να καταλάβει το γιατί —ή μάλλον όταν όλοι το ερμηνεύουν κι αυτό σαν πρόκριμα μετεκλογικής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ;

Το καλοκαίρι, με την κυβέρνηση Τζαννετάκη, δινόταν η ευκαιρία στην Αριστερά να χειραφετηθεί πολιτικά απέναντι στο ΠΑΣΟΚ. Τον χειμώνα, με την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού, της δινόταν η δυνατότητα να χειραφετηθεί ιδεολογικά από το αμαρτωλό παρελθόν της. Ο Συνασπισμός φάνηκε για μια στιγμή πως μπορούσε να αποτελέσει τη μορφή που θα ο-

δηγούσε σε νέους δρόμους το ΚΚΕ, τους έλληνες κομμουνιστές —δυστυχώς, τούτο δεν μπόρεσε να γίνει.

Η αντίσταση απέναντι στο ΠΑΣΟΚ δεν διήρκεσε ούτε τρεις μήνες: πριν εκπνεύσει η κυβέρνηση Τζαννετάκη οι ευφυείς στρατηγέτες του Συνασπισμού την ίδια ώρα που παρέπεμπαν σε δίκη σαν κοινό κλέφτη τον Α. Παπανδρέου, ετοιμάζονταν να συμμαχήσουν μαζί του για κυβέρνηση κατάργησης του «+ 1». Μόνο η εξέγερση της βάσης του Συνασπισμού την εμπόδισε. Το Νοέμβριο, την εμπόδισαν απλώς οι Οικολόγοι: αν είχαν προσφέρει την ψήφο τους η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού θα είχε γίνει.

Την ώρα που ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» κατέρρεε, που τα ΚΚ της Ανατολικής Ευρώπης πέθαιναν από πνευμονία, ο Συνασπισμός ξερόβηχε αμήχανα δηλώνοντας συνάχι. Όλοι «δεν ήξεραν», δεν ήσαν «καλά πληροφορημένοι», δεν είχαν ευθύνες, δεν ωφείλαν εξηγήσεις. Η ηγεσία του Συνασπισμού απαιτούσε το καλοκαίρι από τον Α. Παπανδρέου να αναλάβει τουλάχιστον, τις πολιτικές του ευθύνες για το σκάνδαλο Κοσκωτά —η ίδια αρνήθηκε τον χειμώνα να αναλάβει οποιαδήποτε ευθύνη για τα σκάνδαλα Τσαουσέσκου και Χόνκερ.

Αποτελεί λοιπόν η συνεργασία στις μονοεδρικές την αλληλοβοήθεια ενόχων προς ενόχους; Δυστυχώς όχι —κάτι χειρότερο: το ΠΑΣΟΚ μεγαθύμως τείνει χείρα βοηθείας προς τον Συνασπισμό, συγχωρώντας του όλα τα ανομήματα, όλες τις επιθέσεις. Διότι ο Συνασπισμός απεφάσισε και πρότεινε τη συνεργασία. Ο Α. Παπανδρέου περίμενε να ακούσει, να δεχτεί ή να απορρίψει. Αν πράγματι τα «στερνά τιμούν τα πρώτα», δικαιωμένο είναι το ΠΑΣΟΚ και όχι η Αριστερά. Αν γελά καλύτερα όποιος γελά τελευταίος, η «Αυριανή» έχει ξεκαρδιστεί στα γέλια!

Η ηγεσία του Συνασπισμού έχει τεράστιες ευθύνες: δεν εκπροσώπησε τη θέληση των μελών, των ψηφοφόρων του Συνασπισμού, αυτών που την ακολούθησαν στην επιλογή των κυβερνήσεων Τζαννετάκη και Ζολώτα. Εκπροσώπησε τα συμφέροντα των κομματικών μηχανισμών που πανικοβλήθηκαν, ανησύχησαν για την τύχη τους, όταν είδαν πως το ΠΑΣΟΚ άντεχε, ενώ η Αν. Ευρώπη κατέρρεε. Τούτη την περιφρόνηση του κόσμου του, τούτη την κυριαρχία των γραφειοκρατικών βραδυκίνητων και συμφεροντολογικών μηχανισμών ο Συνασπισμός, δυστυχώς θα την πληρώσει.

Ευτυχώς λοιπόν που η στήλη τούτη γράφεται «λόγου χάριν» και δεν οφείλει να ασχοληθεί με όλα αυτά τα ενοχλητικά, ούτε να αναλάβει, μόνη αυτή, κάποιες ευθύνες.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Κενό εξωτερικής πολιτικής

Ευκαιρία για ένα ακόμη ανούσιο τηλεοπτικό «σόου» προεκλογικού χαρακτήρα, υπήρξε η πολυδιαφημισμένη συζήτηση των τριών αρχηγών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο την περασμένη Δευτέρα.

Εκείνο που πιστοποιήθηκε με την εμφάνιση αυτή είναι ότι, δυστυχώς, τα τρία μεγάλα κοινοβουλευτικά κόμματα, όχι μόνο δεν διαθέτουν μια συγκροτημένη εξωτερική πολιτική, αλλά, ούτε την αυτογνωσία της ανεπάρκειάς τους, ούτε κατά συνέπεια το αίσθημα της αυτοκριτικής που η συνειδητοποίηση ενός τέτοιου κενού θα απαιτούσε.

Αλλιώς, ο κ. Μητσοτάκης δεν θα μπορούσε να κορδακίζεται έτσι αμέριμνα για τον δήθεν «θρίαμβο» του φιλελευθερισμού, ούτε ο κ. Παπανδρέου να το παίζει «ήρεμη δύναμη» της διεθνώς «πλειοψηφούσας» σοσιαλδημοκρατίας, με την αυταπάτη ότι η κατάρρευση του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» αρκεί από μόνη της, για να καλύψει την εσωτερική τους γύμνια και να τους εξασφαλίσει την είσπραξη των προσδοκόμενων απωλειών του αμήχανου Συνασπισμού.

Ούτε, ακόμη, μπορεί να προβάλλεται σαν συναινετικός στόχος, ύψιστης ή ακόμη και αποκλειστικής εξωτερικής προτεραιότητας η μετατροπή της Ελλάδας σε «γέφυρα» ή δίαυλο σύνδεσης της προς τη Βαλκανική και να απουσιάζει εντελώς, ή να υποβαθμίζεται επικίνδυνα το ζήτημα της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των εξ ανατολών απειλών.

Δεν μπορεί η Κύπρος να διανύει αβοήθητη το 15ο έτος της σκλαβιάς της, στο Αιγαίο τα σύνορά μας να έχουν καταστεί διάτρητα, στη Θράκη να έχει ξεσπάσει, τρίτη εστία αναταραχής και ο κ. Μητσοτάκης να μας προτείνει διάλογο εφ' όλης της ύλης με την 'Αγκυρα, ο κ. Παπανδρέου να αναμασά τα περί «μη πολέμου» του νεκρού Νταβός και ο κ. Φλωράκης να μην έχει καμιά πρόταση.

Σίγουρα «κάτι σάπιο υπάρχει στο βασιλείο της Δανιμαρκίας» και, οπωσδήποτε μια αυτόχθονη αδέσμευτη και δυναμική εξωτερική πολιτική παραμένει ακόμη ένα ζητούμενο για τη χώρα μας.

Άτροποι τροπολόγοι

«Τελευταία! Όσοι προλάβετε! Ξεπουλάμε όσο - όσο! Πέντε στην οκά! Δέκα στο κιλό!» Έτσι έμοιαζε η Βουλή την προηγούμενη Πέμπτη, με τη «βροχή» των τροπολογιών στο τελευταίο (φορολογικό ήταν λέει) νομοσχέδιο που θα ψήφισαν οι οικουμενικοί πατέρες του έθνους.

Βεβαιότατα οικομενικοί! Για τον εαυτό τους, ένας για όλους, όλοι για έναν. Δεκάδες τροπολογιών για οφελήματα και πλεονεκτήματα των «λαϊκών αντιπροσώπων», με χαρακτηριστικότερη για την κοινοβουλευτική συντεχνία αυτήν που αφορούσε την αύξηση των κυβικών στα αδασμολόγητα αυτοκίνητα των κ.κ. βουλευτών!

Και ό,τι προλάβουμε! Την τελευταία ώρα για να περάσει και «στο ντούκου». Όπως κάνει ο «τελευταίος» απεργός, λίγο πριν πεταχθεί στο περιθώριο η επιχείρηση που εργάζεται. Και αυτός, τουλάχιστον, μπορεί να επικαλεσθεί τον άρτον τον επιούσιον.

Οι άτροποι δεινόσαυροι της Βουλής τι έχουν να επικαλεσθούν; Το σαλταδορισμό ως αρετή; Την «αρπαχτή» ως τρόπο κοινωνικής ανόδου τους;

Γιατί εκλέχτηκαν; Και κυρίως οι της αριστεράς πτέρυγος. Μήπως για να λένε «ό,τι λάμπει, είναι χρυσός»;

Άντε και τον Απρίλιο στα σπίτια σας εμποχούμενοι σε Μερσεντές!

Η αποχώρηση των βετεράνων

Συζητείται έντονα στο Συνασπισμό, ενώ κατά το ρεπορτάζ του «Έθνους» (14/3) θεωρείται ως δεδομένη η αποχώρηση των Χ. Φλωράκη, Λ. Κύρκου και Ν. Καλούδη από τη Βουλή είτε πριν τις εκλογές είτε μετά τις εκλογές.

Η αποχώρηση των τριών ηγετικών και ιστορικών στελεχών του ΚΚΕ και της Αριστεράς από την Βουλή στοχεύει σύμφωνα με στελέχη του ΣΥΝ στην ανανέωση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Συνασπισμού και ταυτόχρονα σηματοδοτεί και στην πράξη προεκλογικά ένα νέο προφίλ του Συνασπισμού. Φυσικά για την αποχώρηση των δύο — Χ. Φλωράκη, Λ. Κύρκου, βεβαία θεωρείται η αποχώρηση του Ν. Καλούδη — θα προσμετρηθούν για την τελική απόφαση σύμφωνα με τα ίδια στελέχη και οι ανάγκες της εκλογικής μάχης. Στην περίπτωση που θα κριθεί αναγκαία η παρουσία του προέδρου και του Γραμματέα του Συνασπισμού ως επικεφαλής των ψηφοδελτίων η αποχώρηση θα γίνει μετά τις εκλογές.

Στις θέσεις των τριών «διαδόχων» στην Κ.Ο. θα είναι οι: Μαρία Δαμανάκη, Φώτης Κουβέλης και Νίκος Κωνσταντόπουλος. Τα τρία ιστορικά στελέχη της Α-

ριστεράς θα παραμείνουν φυσικά στον Συνασπισμό. Είναι φυσικό ότι η αποχώρηση πριν τις εκλογές των Χ. Φλωράκη, Λ. Κύρκου και Ν. Καλούδη θα προκαλέσει αλλαγή και στις λίστες του Συνασπισμού, ενώ η αποχώρησή τους μετά τις εκλογές δεν θα τροποποιήσει ριζικά τις λίστες.

Η κίνηση αυτή ωστόσο δεν αποτελεί μια πολιτική πράξη που στοχεύει μόνο στο να αναδειχθεί ένα νέο πρόσωπο του ΣΥΝ σε αντίθεση με αυτό της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, αλλά, αν γίνει, ερμηνεύεται και ως μια αντίστοιχης και ίσως μεγαλύτερης διάστασης πολιτική πράξη με αυτή της αποχώρησης του Χ. Φλωράκη από τη θέση του γραμματέα του ΚΚΕ.

Το τελευταίο μπορεί να αποδειχθεί και πλέον σημαντικό από την ανανέωση της Κ.Ο. του Συνασπισμού γιατί συνδέεται και με τη διαδοχή των ηγεσιών στο ΚΚΕ και την ΕΑΡ. Τα δυο κόμματα όπως είναι γνωστό έχουν εξαγγείλει τα συνέδριά τους για μετά τις εκλογές και φυσικά η αποχώρηση των τριών ιστορικών στελεχών από την Βουλή σηματοδοτεί και δίνει τον τόνο των αλλαγών στο ΚΚΕ, την ΕΑΡ αλλά και το Συνασπισμό.

«Ματς-σικέ, απάτη...»

Η αποκάλυψη από την «Ελευθεροτυπία» της επιστολής του διαιτητή Δημητριάδη στη Διεθνή Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (ΦΙΦΑ) που περιέχει καταγγελίες για στημένα παιχνίδια στους αγώνες του πρωταθλήματος φοβούμαστε ότι αποτελεί μόνον την κορυφή του παγόβουνου για τα όσα συμβαίνουν στο χώρο του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα.

Ο ίδιος ο Δημητριάδης διέψευσε βέβαια την επιστολή και τόνισε ότι η υπογραφή δεν είναι δική του. Το ίδιο διαψεύδουν και όλοι οι καταγγελλόμενοι για τα όσα τους καταμαρτυρεί η επιστολή. Σύμφωνα όμως με την «Ελευθεροτυπία» η επιστολή είναι γνήσια, έφθασε στη ΦΙΦΑ και η ΕΠΟ γνωρίζει την ύπαρξή της.

Συνεπώς ανεξάρτητα με τη γραφολογική πλευρά του θέματος, υπάρχει η ουσία. Αν φθάσει δηλαδή η επίσημη επιβεβαίωση της ΦΙΦΑ τότε η ΕΠΟ, η πολιτεία, οι ΠΑΕ, οι παράγοντες και οι παραγοντίσκοι στο χώρο του ποδοσφαίρου όχι μόνον είναι υποχρεωμένοι να εξηγήσουν τι συμβαίνει, αλλά και να βάλουν νυστέρι σε αυτή και σε άλλες «πληγές» του ποδοσφαίρου που θα αποκαλυφθούν.

Η καταγγελία και μόνον για στημένα ματς και η ομολογία την ίδια μέρα του προέδρου της ΠΑΕ ΑΕΚ Στράτου Γιδόπουλου σε σχετική συζήτηση στην τηλεόραση «Αντέννα» ότι «στήνονταν παιχνίδια» αρκούν για να κινηθεί επιτέλους η παρακολουθούσα απαθής τις εξελίξεις στο χώρο του ποδοσφαίρου, πολιτεία και οι αρμόδιοι φορείς με πρώτη την ΕΠΟ. Και να κινηθούν με μέτρα που δεν θα περιορίζονται στην «υποχώρηση» του «θορύβου».

Ο «καπνός» βγήκε και είναι ορατός από όλους. Η «φωτιά» υπάρχει. Αν και τώρα οι αρμόδιοι θελήσουν μόνο να εξαφανίσουν ή να περιορίσουν τον «καπνό» η «φωτιά» θα μείνει και θα γίνει ακόμα με-

ΟΥΤΕ ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΕΙΜΑΣΤΕ, ΟΥΤΕ ΘΥΜΑ ΤΗΣ Ν.Δ. ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΜΑΛΙΣΤΑ!..

γαλύτερη. Και τότε θα είναι ακόμα δυσκολότερο να ξεκαθαριστεί ο χώρος από εκείνα και εκείνους που μετέτρεψαν το χώρο του ποδοσφαίρου σε πεδίο άλλων αγώνων...

Άγνοια ή κάτι άλλο;

Άγνοια ή έλλειψη ευαισθησίας για ό,τι έχει σχέση με το περιβάλλον επιδεικνύουν οι δημοτικοί άρχοντες του μεγαλύτερου —και πλέον προβληματικού— Δήμου της χώρας; Το ερώτημα επανέρχεται με αφορμή την έγκριση από την πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου για την «ίδρυση πρατηρίου υγρών καυσίμων και υγραερίου επί της οδού Αγίας Άννας στην περιοχή του Ελαιώνα».

Όπως είναι γνωστό η περιοχή αυτή παρουσιάζει μεγάλα περιβαλλοντολογικά —και όχι μόνο— προβλήματα και γίνεται προσπάθεια για την αναβάθμισή της. Απάντηση σε αυτή την προσπάθεια η ίδρυση ενός τεράστιου πρατηρίου υγρών καυσίμων. Υπήρξε και μια εξαίρεση από την πλευρά της πλειοψηφίας «Όχι» μίλησε η δημοτική σύμβουλος της Νέας Εποχής Φωτεινή Πιπιλή και εξήγησε για τοιο λόγο...

Οι φύλακες της τάξης

Η υπόθεση του αστυφύλακα Γρηγόρη Σπυράτου που τα ξημερώματα της 6ης Μαρτίου πυροβόλησε και σκότωσε τον 15χρονο μαθητή Δημήτρη Κίκερη στην Πρέβεζα, ενώ ο τελευταίος προσπαθούσε να διαρρήξει οπλοπωλείο, είναι περισσότερο σοβαρή από όσο φαίνεται. Θέτει ξανά επί τάπητος το θέμα της συμπεριφοράς των αστυνομικών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Οι πραγματικές συνθήκες του συμβάντος θα διευκρινιστούν βέβαια από τα δικαστήρια, μολονότι μοναδικός μάρτης είναι ο ίδιος ο δράστης. Ωστόσο, πώς δικαιολογείται 37χρονος αστυνομικός, επομένως με πολυετή υπηρεσιακή πείρα, να χάνει την ψυχραιμία του σε ένα συνηθισμένο συμβάν και να πυροβολεί μαλιστα κατά τρόπο που τραυματίζει θανάσιμα το δράστη του εγκλήματος;

Διότι οι περιστάσεις του γεγονότος αυτού καμιά σχέση δεν έχουν ούτε με πανικό απομονωμένων αστυνομικών σε συνθήκες διαδηλώσεων ούτε ανταλλαγής πυρών με δράστες ένοπλης ληστείας.

Δυστυχώς, οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι η αστυνομία κατέχεται από μια αθεράπευτη νοοτροπία βίαιας συμπεριφοράς που δικαιολογεί την ευαισθησία και τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης απέναντι σε τέτοια συμβάντα. Εάν σε αυτές τις περιπτώσεις οι αστυνομικοί

αντιδρούν με τέτοιο τρόπο, τότε κάθε βράδυ η χώρα θα γεμίζει πτώματα. Υπερβολή ίσως, υποθετική. Προβάλλει όμως τις ακραίες συνέπειες στις οποίες μπορεί να οδηγηθούμε. Οι «φύλακες του νόμου και της τάξης» πρέπει να τιμωρούνται ιδιαίτερα αυστηρά σε περιπτώσεις που αποδεικνύεται ότι ενεργούν κατά τρόπο που θέτει σε κίνδυνο την ζωή των πολιτών ακόμα και όταν διαπράττουν αδικήματα ή καταλήγουν στην αφαίρεση της ζωής. Λευκή κάρτα «αυτοάμυνας» για την Αστυνομία δεν μπορεί να ανεχθεί ουδείς.

Τουρκία: Διώξεις του Τύπου

Κατασχέθηκε για άλλη μια φορά το γνωστό μας τουρκικό βδομαδιακό περιοδικό «Προς το 2000». Το τεύχος της περασμένης εβδομάδας, που σαν κύριο θέμα πραγματευόταν το Κουρδικό και είχε τίτλο εξωφύλλου «Η λύση των τουρκικών προβλημάτων περνάει από τη λύση του Κουρδικού», θεωρήθηκε από τον εισαγγελέα «αντιτουρκικού περιεχομένου».

Την έκτη αυτή φορά —μέσα σε τρία χρόνια— που κατάσχεται το περιοδικό συνελήφθη και ο αρχισυντάκτης του Τουντζά Αρσλάν. Ο Αρσλάν είχε πέρσι αντικαταστήσει την αρχισυντάκτρια Φατμά Γιαζιτζι, εναντίον της οποίας έχουν απαγγελθεί κατηγορίες για προηγούμενα τεύχη και έχει ζητηθεί η φυλάκισή της για συνολικά, 52 χρόνια.

Φαίνεται ότι στην πράξη, αρχισυντάκτης στην Τουρκία σημαίνει το θαρραλέο εκείνο «σφάγιο» το έτοιμο να υποστεί συλλήψεις, βασανισμούς και φυλακίσεις για να μπορούν να γράφονται κάποια πράγματα. Μην ξεχνάτε ότι —σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία— βρίσκονται τη στιγμή αυτή στις φυλακές της Τουρκίας είκοσι οκτώ αρχισυντάκτες εφημερίδων και περιοδικών...

Αυτά για το «Προς το 2000». Είναι όμως κι άλλοι: το βδομαδιακό «Σοκάκ» (βγήκε πριν από 1 χρόνο και πουλάει έξι χιλ. φύλλα τη βδομάδα) ξεκίνησε μια εκστρατεία «εναντίον της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας» και δημοσίευσε συνεντεύξεις με τους δύο πρώτους Τούρκους αντιρρησίες συνείδησης. Το τίμημα ήταν βαρύ. Κατασχέθηκαν τρία συνεχή τεύχη του περιοδικού και παράπεμφθηκε σε δίκη όλη η συντακτική του επιτροπή, η οποία δήλωσε ότι θα συνεχίσει την αντιμιλιταριστική εκστρατεία ακόμα κι αν η κυκλοφορία του περιοδικού απαγορευθεί.

Για το «Σοκάκ» άρχισε στην Ευρώπη και συνεχίζεται μια καμπάνια βοήθειας —ήδη ευρωπαίοι αντιμιλιταριστές έστειλαν πέντε χιλιάδες σελίνια Αυστρίας για την οικονομική του ενίσχυση που όπως αντιλαμβάνεσθε ύστερα από την κατάσταση τριών συνεχών τευχών βρίσκεται σε δεινή οικονομική κατάσταση.

(Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την καμπάνια ενίσχυσης μπορούν οι αναγνώστες μας να ζητήσουν στο τηλέφωνο 3625821).

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟ ΛΑΚΤΙΣΜΑ

Πριν ακόμα θυροκοληθεί το διάταγμα για τη διάλυση της Βουλής την περασμένη Δευτέρα και την επίσημη προκήρυξη των εκλογών, το εναρκτήριο λάκτισμα της προεκλογικής εκστρατείας δόθηκε ήδη από την περιοδεία του κ. **Μητσοτάκη** στα νησιά του Αιγαίου Σάμο και Μυτιλήνη και από τον κ. **Παπανδρέου** στην Κρήτη, ενώ ο **Συνασπισμός** χάραξε την προεκλογική του τακτική στην Πανελλαδική του Συνδιάσκεψη στην Αθήνα.

Ρίχτηκαν λοιπόν οι πρώτες προεκλογικές βολές που μαζί με τη συνθηματολογία που εμφανίστηκε στις αφίσες των κομμάτων δίνουν τα πρώτα δείγματα των θεμάτων που θα αποτελέσουν τον άξονα της προεκλογικής εκστρατείας των κομμάτων.

Από μονοεδρικές άρξαστε

Ο κ. **Μητσοτάκης** στη Μυτιλήνη εξαπέλυσε επίθεση κατά του Συνασπισμού εν όψει των διεργασιών συνεννόησης με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες αποκαλώντας «**παρά φύσιν**» κάθε συμμαχία, μιλώντας για «**ψυχολογικό εκβιασμό**» των ψηφοφόρων της Αριστεράς και κατηγορώντας τον Συνασπισμό για «**ιδεολογική σύγχυση και έλλειψη γραμμής πλεύσης**».

Είναι προφανές ότι ο κ. **Μητσοτάκης** ανησυχεί βαθύτατα για τη συνεργασία ΣΥΝ-ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές, πράγμα που εξανεμίζει, σχεδόν με μαθηματική ακρίβεια, τις πιθανότητες οριακής έστω αυτοδυναμίας. Ο κ. **Μητσοτάκης** επικέντρωσε την προεκλογική του εκστρατεία στην κατάρρευση της οικονομίας και το δημοσιονομικό αδιέξοδο, προβάλλει την ισχυρή κυβέρνηση και την αυτοδυναμία σαν πανάκεια για την επίλυση όλων των προβλημάτων, τονίζει την χρεοκοπία των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και επανέρχεται στα σκάνδαλα του ΠΑΣΟΚ για να ενισχύσει την επιχειρηματολογία του και να δημιουργήσει τον «αέρα της νίκης». Βασικοί ωστόσο άξονες είναι η κατάσταση της οικονομίας, για την οποία βεβαίως δεν ευθύνεται το κόμμα του, εφόσον το ΠΑΣΟΚ κυβέρνησε στην περασμένη δετία, και η κατάρρευση του κομμουνισμού. Τα άλλα θέματα-συνθήματα είναι συμπληρωματικά και ενισχυτικά του διπλού αυτού άξονα.

Με τον πρώτο επιδιώκει να παρουσιαστεί εγγυητής μιας οικονομικής ανόρθωσης εφαρμόζοντας συνταγές φιλελεύθερου τύπου αλλά όντας ταυτόχρονα, προσεκτικός, αυτή τη φορά, να μη θίξει την εμπεδωμένη «κοινωνική ιδεολογία» περί κράτους κοινω-

νικής προνοίας και τα παρόμοια, θέμα στο οποίο είναι ευάλωτος και το οποίο θα προσπαθήσει να εκμεταλλευθεί στο έπακρο το ΠΑΣΟΚ. Κύρια λοιπόν επιδίωξη της Νέας Δημοκρατίας είναι να βάλει το οικονομικό πρόβλημα στο επίκεντρο της προεκλογικής διαμάχης και να κερδίσει συμπάθειες στα μετριοπαθή κοινωνικά στρώματα που απαιτούν να μπει κάποια τάξη.

Ο δεύτερος άξονας στοχεύει στην Αριστερά. Η επίθεση εδώ είναι ιδεολογική με στόχο είτε να εξουδετερώσει διαρροές του Συνασπισμού προς το ΠΑΣΟΚ είτε να προσεκλύσει απ' ευθείας ψηφοφόρους από τον ΣΥΝ που δεν αισθάνονται άνετα από μια τυχόν συνεργασία ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ, έστω και περιορισμένης εμβέλειας και δεν μπορούν να κατανοήσουν την απότομη μεταστροφή του ΣΥΝ προς το ΠΑΣΟΚ που τη θεωρούν καιροσκοπική. Αν συνυπολογίσει κανείς το γεγονός ότι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές της Ρηγίλλης ποντάρουν σε μια μείωση της εκλογικής δύναμης του ΣΥΝ που σύμφωνα με τα μαθηματικά τους μοντέλα θα μπορούσε να ευνοήσει σε έδρες τη Νέα Δημοκρατία, τότε γίνεται περισσότερο κατανοητός ο άξονας αυτός. Η εκτίμηση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι η πρώτη μεγάλη αφίσα της Νέας Δημοκρατίας που έκανε την εμφάνισή της στους τοίχους των κτιρίων τους Αθήνας, εικαστικά και συνθηματολογικά στοχεύει περισσότερο τους ψηφοφόρους της Αριστεράς.

Τα άλλα θέματα, όπως η εκστρατεία κατά των ναρκωτικών, ο νόμος και η τάξη, αγγίζουν κοινωνικές στάσεις — λόγω των πρόσφατων απεργιών, καταλήψεων κλπ. — που ενδέχεται να λειτουργήσουν έστω και ορια-

κά υπέρ της συντηρητικής παράταξης.

Ο κ. **Μητσοτάκης**, εφόσον σκοπεύει στην αυτοδυναμία αρνείται φυσικά να συζητήσει και τις επιλογές του στην περίπτωση που αυτή αποδειχθεί για μια ακόμη φορά όνειρο καλοκαιρινής νυκτός.

Λυριτζής και χαβάς ο ίδιος

Από τη μεριά του ο κ. **Παπανδρέου**, έκανε έναρξη της προεκλογικής του εκστρατείας από την Κρήτη με επισκέψεις στα Χανιά και το Ρέθυμνο και μιλώντας σε ανοιχτή συγκέντρωση στο Ηράκλειο. Αφού απέτισε τον δέοντα φόρο τιμής στον Βενιζέλο και το φολκλορικό τοπικό στοιχείο (ηγέτης του λαού και συνεχιστής της κεντρικής παράδοσης) απέφυγε φυσικά να κάνει οποιαδήποτε μνεία περί σοσιαλισμού και συναφών νοημάτων τα οποία θα μπορούσαν να παρερμηνεύσουν το περιεχόμενο του νέου συνθήματος «**Μεταρρύθμιση παντού**». Ένα σύνθημα κενού περιεχομένου εφόσον κατά την πάγια τακτική του ο κ. **Παπανδρέου** αποφεύγει να προτείνει συγκεκριμένες λύσεις. Η δε εμμονή του να υπερασπίσει «το έργο της οκταετίας» παρουσιάζει τα άνθη της αφίσας του ΠΑΣΟΚ περισσότερο σαν «**άνθη του κακού**» παρά σαν υπόσχεση για «**καλύτερες μέρες**». Η αναπαλαίωση του συνθήματος της διαβόητης «**Αλλαγής**» σκοπεύει ακριβώς στο να προβάλει ένα εκσυγχρονιστικό, ευρωπαϊκό πρόσωπο, ενώ πρόκειται για παλιό κρασί σε καινούργια βαρέλια.

Έχοντας καταλάβει τη στρατηγική θέση του κέντρου του πολιτικού φάσματος με τη συμμετοχή του στην οικουμενική κυβέρνηση, το ΠΑΣΟΚ επιδιώκει να παρουσιαστεί

του Ρεπόρτερ

σαν «ήρεμη δύναμη», «εγγύηση σταθερότητας και συνέχειας» και να δείξει στο μέσο ψηφοφόρο ότι αυτό θα αποτελέσει τον κορμό της επόμενης κυβέρνησης, εφόσον η αυτοδυναμία είναι ανέφικτη.

Γι' αυτό και δεν δεσμεύεται, ούτε πρόκειται να δεσμευθεί στο θέμα της μετεκλογικής κυβερνητικής συνεργασίας με τον Συνασπισμό, ενώ δε θα παραλείψει να διαρρέει κατ' ιδίαν ότι η συνεργασία στις μονοεδρικές θα ανοίξει το δρόμο και για μετεκλογική συνεργασία. Η μη δέσμευσή του σ' αυτό το κρίσιμο θέμα, στο οποίο έχυσε ποταμούς δακρύων και ύβρεων στις εκλογές του περασμένου Νοεμβρίου, υποδηλώνεται σαφώς με την υπόσχεση ότι θα συγκροτήσει «εκσυγχρονιστική, ανανεωτική, δημοκρατική, προοδευτική κυβέρνηση». Το «εκσυγχρονιστική και ανανεωτική» αναφέρεται ευθέως προς τα «δεξιά» του εφόσον προσβλέπει στην «απεμπλοκή των ανανεωτικών και εκσυγχρονιστικών δυνάμεων από το χώρο της Νέας Δημοκρατίας». Το «δημοκρατική και προοδευτική» φυλάσσεται για την Αριστερά.

Ο κ. Παπανδρέου είναι κατά συνέπεια επιφυλακτικός στο να ρίξει όλο το βάρος του προς τα Αριστερά, πρώτον γιατί η επιχειρηματολογία του εναντίον της έχει εξασθενήσει με τη συμμετοχή του στην οικουμενική κυβέρνηση και δεύτερον γιατί γνωρίζει ότι η δέσμευσή του προεκλογικά για μια κυβέρνηση αποκλειστικά ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ μ' ορισμένες οικολογικές ή μουσουλμανικές τσόντες και σε όριακή πλειοψηφία μόνο μπορεί να στηριχθεί και θα φοβίσει συντηρητικά στρώματα και ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ που θεωρούν ότι μια τέτοια κυβέρνηση θα είναι ασθενής, ασταθής και ανίσχυρη να επιβάλει τις αναγκαίες λύσεις στην οικονομία.

Όντας ρεαλιστής πολιτικός και έξοχος στην τακτική ο κ. Παπανδρέου ελπίζει ότι το ήρεμο προφίλ «εθνικού και υπεύθυνου ηγέτη» θα του αποδώσει τα μέγιστα εκλογικά οφέλη, γι' αυτό και σαν εκλογικό στόχο προβάλλει τη «νίκη του ΠΑΣΟΚ» που την μεταφράζει σε «πρώτο κόμμα το ΠΑΣΟΚ».

Αμύνεστε υπέρ πάντων

Τέλος, ο Συνασπισμός δεν έχει απομείνει παρά μόνο με το σύνθημα της ισχυροποίησής του. Συμπλέει συνθηματολογικά με το ΠΑΣΟΚ από την άποψη ότι αντιμάχεται την αυτοδυναμία και εμμένει στην παραμονή του στο πολιτικό παιχνίδι με τις κυβερνήσεις συνεργασίας. Άλλη επιλογή δεν έχει,

εφόσον έχει επιλέξει την οδό της συμμετοχής σε κυβερνήσεις. Όπλα του τα όσα επέτυχε, στο θεσμικό-νομοθετικό επίπεδο και στις συγκεκριμένες οικονομικές ρυθμίσεις για τους εργαζόμενους με τη συμμετοχή του στις κυβερνήσεις Τζαννετάκη και στην οικουμενική του κ. Ζολώτα. Άλλα επιχειρήματα δεν έχει εφόσον το ΚΚΕ και οι ψηφοφόροι του έχουν περιπέσει σε ιδεολογική σύγχυση βλέποντας τον κόσμο στον οποίο στήριξαν τις ελπίδες τους και τον οποίο είχαν σαν πρότυπο να έχει καταρρεύσει.

Η «άνοιξη» την οποία επαγγέλλεται ο ΣΥΝ δεν μπορεί να συναρπάσει τους Αριστερούς ψηφοφόρους που βρίσκονται σε άμυνα ούτε να εμπνεύσει κανένα καινούργιο κοινωνικό, αριστερό κίνημα.

Και συνάμα ο ΣΥΝ είναι αναγκασμένος, εν όψει των περιορισμένων δυνατοτήτων διεύρυνσης της εκλογικής του απήχησης, να τονίσει τις «προγραμματικές συγκλίσεις» που δεν είναι τίποτα άλλο παρά η βάση για κυβερνητική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, εφόσον κοινά προγραμματικά χαρακτηριστικά δεν μπορούν ούτε είναι νοητό να ανευρεθούν με τη Νέα Δημοκρατία. Αναγκαστικά η «**συγγενής δύναμη**» είναι το ΠΑΣΟΚ.

Επομένως, η εκλογική τακτική του Συνασπισμού είναι αμυντική και στοχεύει στον περιορισμό των εκλογικών ζημιών. Στην καλύτερη περίπτωση, μπορεί να αναμένει να αντισταθμίσει ορισμένες απώλειες προς το ΠΑΣΟΚ και τη Νέα Δημοκρατία με τον επαναπατρισμό ορισμένων ψηφοφόρων του που το Νεοέμβριο τον εγκατέλειψαν παρυσυρόμενοι από τη σφοδρή επίθεση του ΠΑΣΟΚ.

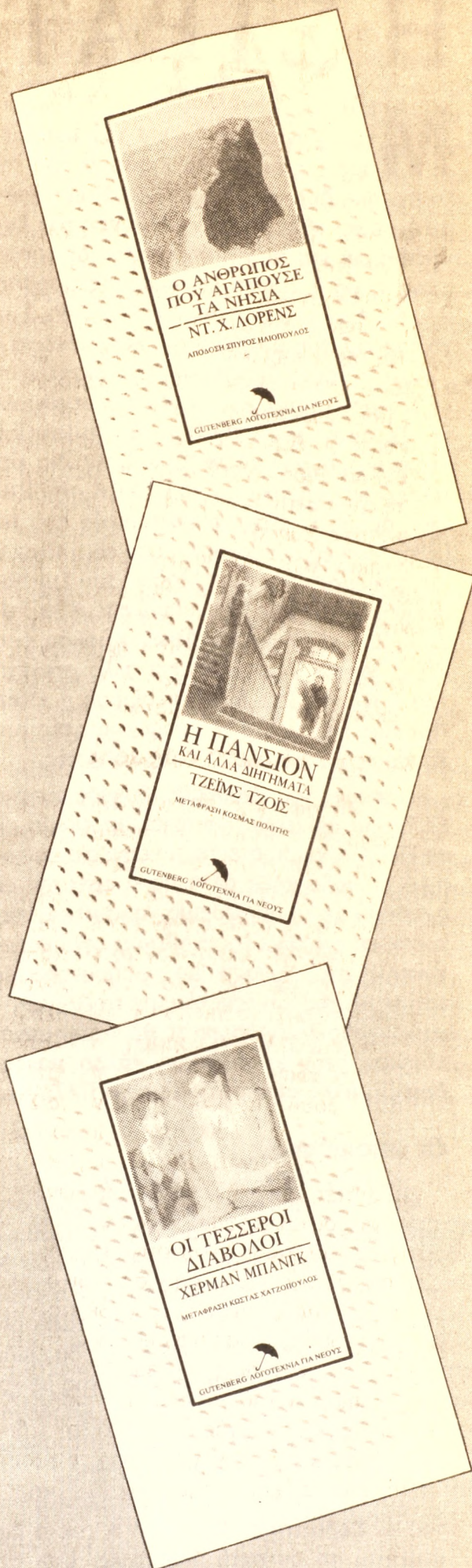
Ανίκανος να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε «επίθεση συνεργασίας» προς το ΠΑΣΟΚ, ο ΣΥΝ θα κινηθεί αναγκαστικά σ' έναν άξονα επιχειρηματολογίας «αριστερού εκσυγχρονισμού» που βέβαια δεν μπορεί να επιβάλει μόνος του.

Έχοντας δρομολογήσει τις επιλογές του προς την κατεύθυνση συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να απευθυνθεί και στους ψηφοφόρους του «κινήματος» πειστικά. Ταυτόχρονα, ούτε και τις δικές του γραμμές μπορεί να πειθαρχήσει ή να πυκνώσει εφόσον η κριτική απέναντι στα πεπραγμένα του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να πάρει χαρακτήρα που θα «κόβει της γέφυρες» συνεργασίας.

Το αδιέξοδο των επιλογών του αντανάκλαται στη συνθηματολογία του που παραμένει κυβερνητική, πραγματιστική χωρίς να εμπνέεται από οράματα. Δείγμα η μεγαλοαφίσα του με τα τρισυπόστατα ματογυάλια, το νόημα της οποίας σίγουρα διαφεύγει από το μέσο ψηφοφόρο.

Αν η Αριστερά έχει ακόμα ανάγκη να βλέπει τον κόσμο μέσα από γυαλιά, τότε είναι άξια της τύχης της. □

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

Απ' τις Εκδόσεις GUTENBERG

Η σειρά «Λογοτεχνία για Νέους» απευθύνεται κυρίως σε ηλικίες από την εφηβική και πάνω, στοχεύοντας σε μια ουσιαστικότερη εισαγωγή του νέου αναγνώστη στο σοβαρότερο διάβασμα, στο είδος του βιβλίου δηλαδή που θα τον συνοδεύει σ' όλη του τη ζωή.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ

Μετά την Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του Συνασπισμού για τον καθορισμό της εκλογικής τακτικής του και τη σχετική δήλωση του Ανδρέα Παπανδρέου ότι είναι «**θετική η κατεύθυνση του Συνασπισμού για τις μονοεδρικές**» δεν απόμεινε παρά η τυπική ρύθμιση της μορφής που θα έχει η συνεργασία ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού στις μονοεδρικές και επέκεινα.

Αυτό το έργο διεκπεραίωσε η Εκτελεστική Επιτροπή του Συνασπισμού την περασμένη Τετάρτη αποδεχόμενη τις συμφωνίες «τοπικού μόνου» χαρακτήρα. Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και το ΠΑΣΟΚ στηρίζοντας άμεσα το διαχωρισμό τοπικών από τις μετεκλογικές συνεργασίες που είχε κάνει ο Συνασπισμός στην Πανελλαδική του Συνδιάσκεψη, διαχωρισμό στον οποίο επέμεναν τόσο οι **Χ. Φλωράκης** και **Λεων. Κύρκος**, όσο και η **Μαρία Δαμανάκη** και άλλα στελέχη του Συνασπισμού. Μόνη εξαίρεση η «**Νέα Πορεία**» που πρότεινε υποψηφιότητες του Συνασπισμού σε όλες τις μονοεδρικές.

Η άποψη του Διαρκούς Συνεδρίου της ΕΑΡ που απέκλειε κεντρική συμφωνία με το ΠΑΣΟΚ και πρότεινε συνεργασία σε τοπικό επίπεδο κάθε άλλο παρά ερχόταν σε αντίθεση με το διαχωρισμό και φυσικά επέτρεπε σε στελέχη της ΕΑΡ που την εκπροσωπούν στο Συνασπισμό —υποστηρικτές από παλιά της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ— να χειρισθούν ελεύθερα το θέμα των μονοεδρικών στην κατεύθυνση «**άλλο μονοεδρικές, άλλο συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ**».

Οι υποψήφιοι

Μετά την απόφαση για συνεργασία στις μονοεδρικές η συζήτηση στο Συνασπισμό επικεντρώνεται πλέον σε πρόσωπα που θα στελεχώσουν τα ψηφοδέλτια. Το ίδιο φυσικά και στο ΠΑΣΟΚ. Με τα μέχρι τώρα δεδομένα η μορφή της συνεργασίας θα επιδιωχθεί να εκφραστεί από ψηφοδέλτια με τοπικά στελέχη κύρους και γενικής αποδοχής χωρίς να αποκλείεται η υποψηφιότητα κομματικών στελεχών κοινής αποδοχής.

Έχουν ήδη συζητηθεί η υποψηφιότητα του κ. **Σεβαστάκη** στη Σάμο η οποία δεν φαίνεται να συναντά δυσκολίες, ενώ στη Λευκάδα δεν θα είναι με τα μέχρι τώρα δεδομένα υποψήφιος ο κ. **Λάζαρης**. Ένα από τα πρόσωπα στο οποίο ζητήθηκε να είναι υποψήφιος ήταν ο υποψήφιος του Συνασπισμού για την προεδρία στο ΔΣΑ **Αντ. Ρουπακιώτης**, ο οποίος είχε αρνηθεί ενώ συζητήθηκε επίσης και η υποψηφιότητα του **Γ. Γρηγόρη** γιου του παλιού βουλευτή της ΕΔΑ.

Πλέον πιθανή για τη Ζάκυνθο υποψηφιότητα είναι του κ. **Παλαιοθόδωρου** νύν βου-

λευτή και στελέχους του ΠΑΣΟΚ, ενώ για την Κεφαλλονιά τη θέση του κ. **Γερ. Αρσένη** πιθανόν να πάρει η **Μαρία Φαραντούρη**. Συζητήθηκε επίσης η υποψηφιότητα του κ. **Λουκάτου**. Από το ΠΑΣΟΚ προτάθηκε για την Ευρυτανία ο κ. **Τσιγαρίδας**. Όλα αυτά μέχρι την Τετάρτη που συνεδρίαζε η Γ.Γ του ΣΥΝ οι τοπικές επιτροπές ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ και γινόταν οι ανεπίσημες συζητήσεις μεταξύ των δύο κομμάτων.

Οι «τοπικές κοινωνίες»

Η συνεργασία στις μονοεδρικές Συνασπισμού-ΠΑΣΟΚ όπως σημειώσαμε πριν, στηρίχθηκε στο διαχωρισμό των «τοπικών» συνεργασιών από τις «κεντρικές». Αμέσως μετά την Πανελλαδική Συνδιάσκεψη ο ίδιος ο **Λεων. Κύρκος** μιλώντας σε συγκέντρωση συνδικαλιστικών στελεχών του Συνασπισμού την Δευτέρα 12/3 φρόντισε να δώσει το «στίγμα» της συνεργασίας κρατώντας φυσικά τις αποστάσεις του τόσο από τη ΝΔ όσο και από το ΠΑΣΟΚ.

«**Η ΝΔ**», είπε, «**μας επιτίθεται με χυδαία προπαγανδιστικά ευρήματα** (αναφερόμενος στην παρέμβαση Μητσοτάκη από τη Σάμο που χαρακτήρισε τη συνεργασία στις μονοεδρικές ως «**παρά φύσιν συνεργασία**») και το ΠΑΣΟΚ αγνοώντας την αυστηρότατη κριτική στην πορεία του, στην πολιτική του και στα σκάνδαλα εμφανίζει ότι υπάρχει **συνεργασία**».

«**Σε ό,τι αφορά τις μονοεδρικές**», υπογράμμισε ο κ. Κύρκος, «**το είπαμε καθαρά. Οι τοπικές κοινωνίες(!) θα αναδείξουν τους υποψηφίους τους ώστε να μην ενισχυθεί η**

δυνατότητα να πάρει αυτοδυναμία η ΝΔ. Για μας η αυτοδυναμία φέρνει το χάος. Φτάνει πια η ανεξέλεγκτη εξουσία είτε της ΝΔ είτε του ΠΑΣΟΚ. Έρθε η ώρα της κυβέρνησης συνεργασίας σε προγραμματική βάση που να βγάλει τη χώρα από την κρίση. Συνεργασίες σε τοπικές κοινωνίες δεν σημαίνει συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ».

Ο τόνος του διαχωρισμού της συζήτησης αν «**θα πάμε ή δεν θα πάμε**» με το ΠΑΣΟΚ, από το τι θα γίνει στις μονοεδρικές είχε δοθεί ήδη στην Πανελλαδική Συνδιάσκεψη του Συνασπισμού, από το «κλείσιμο» της **Μαρίας Δαμανάκη** και την παρέμβαση του **Χαρίλαου Φλωράκη**.

«**Μόνιμη στρατηγική του Συνασπισμού**» είπε ο **Χαρ. Φλωράκης**, «**είναι η συνεργασία των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων. Συνεργασία με όλες τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου στη βάση κοινού προγράμματος. Ο Συνασπισμός έχει αυτόνομο ρόλο και η συνεργασία του Συνασπισμού με την αλφα ή την βήτα πολιτική δύναμη είτε σε περιορισμένη, είτε σε γενικότερη έκταση, σε τίποτα δεν αντιτίθεται μ' αυτόν τον αυτόνομο ρόλο που έχει και πρέπει να παίξει ο Συνασπισμός. Και σε κάθε περίπτωση το ρόλο αυτό τον διατηρεί**».

«**Οι συνεργασίες αυτές**», τόνισε ο **Χ. Φλωράκης**, «**μπορεί να έχουν μόνιμο ή και προσωρινό χαρακτήρα. Και κάθε συνεργασία είναι συγκεκριμένη, έχει συγκεκριμένη επιδίωξη. Συνεργασία επί παραδείγματι, με το ΠΑΣΟΚ στη συγκεκριμένη περίπτωση, ανεξάρτητα από τη μορφή την οποία θα πάρει για τις μονοεδρικές, δεν μπορεί να έχει άλλη επιδίωξη, παρά να μειώσει, αν θέλετε να αφαιρέσει τις δυνατότητες για να αποκτήσει η ΝΔ αυτοδύναμη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Πράγμα που είναι η βασική επιδίωξη σήμερα του Συνασπισμού...**».

«**Το τι θα γίνει τώρα μετεκλογικά**», υπογράμμισε ο πρόεδρος του Συνασπισμού, «**θα το δούμε τη Δευτέρα μετά τις εκλογές και νομίζω ότι θα ήταν λάθος να δεσμευτούμε εμείς από σήμερα με ένα «ναι συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ» ή αν θέλετε με ένα «όχι συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ**». Αυτό θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες...».

Το διαχωρισμό αυτό —άλλο οι μονοεδρικές όπου η συνεργασία υπηρετεί τη **«βασική επιδίωξη του Συνασπισμού σήμερα που είναι η αφαίρεση των δυνατοτήτων αυτοδυναμίας της Ν.Δ.**, άλλο η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ— ανέλαβαν στη συνέχεια να τον εξηγήσουν «πολιτικά» και «θεωρητικά» εκτός του **Α. Κύρκου** και οι **Στ. Πιτσιόρλας** και **Μίμης Ανδρουλάκης**. Οι δύο τελευταίοι μάλιστα τον επένδυσαν και με «εκλογικά» οφέλη.

«**Ο προσανατολισμός για συνεργασία στις**

του Αρ. Ψάλτη

μονοεδρικές αποδεσμεύει και άλλες προοδευτικές δυνάμεις να ψηφίσουν το Συνασπισμό», είπε σε ομιλία του στον Πειραιά ο «ταχυδακτυλουργός της διαλεκτικής» **Μ. Ανδρουλάκης** (12-3), «χωρίς την πίεση των εκβιαστικών διλημμάτων και το άγχος της αυτοδυναμίας της ΝΔ».

Στο ίδιο μήκος κύματος ο **Στ. Πιτσιόρλας** έλεγε στις 13-3 σε συνέντευξή του στο «Έθνος»: «Η κίνηση αυτή, που δυσκολεύει την αυτοδυναμία της ΝΔ μπορεί να απελευθερώσει έναν κόσμο, που τον Ιούνη και το Νοέμβρη φήφισε ΠΑΣΟΚ για μόνο το λόγο και το φόβο της αυτοδυναμίας της ΝΔ και να τον μετακινήσει προς την κάλπη του Συνασπισμού...». Ο Συνασπισμός, εκτός από ταχυδακτυλουργούς, διαθέτει και πολιτικούς με οραματισμούς!

Ο διαχωρισμός αυτός —άλλο οι μονοεδρικές, άλλο οι μετεκλογικές συνεργασίες— είναι και ψευδεπίγραφος και υπονοματικός της αυτόνομης πολιτικής παρουσίας του Συνασπισμού, αλλά και υποκρύπτει μία και μόνη στρατηγική η οποία υπάρχει και δεν λέγεται: **Συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ**.

Ψευδεπίγραφος γιατί οι μονοεδρικές δεν είναι θέμα τοπικών συνεργασιών, αλλά αποτελούν πρόκριμα για μια πολιτική συνεργασιών, η οποία επαναφέρει το σχήμα των προοδευτικών δυνάμεων στις σημερινές συνθήκες πλαγίως και όχι ευθέως παραπλανώντας τους αριστερούς.

Υπονομευτικός της αυτόνομης πολιτικής παρέμβασης της Αριστεράς γιατί οδηγεί το Συνασπισμό στο μονόδρομο της συμπληρωματικής δύναμης του ΠΑΣΟΚ.

Τέλος, είναι μια πολιτική που σε ό,τι αφορά την στρατηγική της Αριστεράς επιμένει να δείχνει τα δένδρα και να κρύβει το δάσος. Γιατί αν η στρατηγική της Αριστεράς είναι η δημιουργία συνθηκών για συνεργασία με όλες τις πολιτικές δυνάμεις στη βάση κοινού προγράμματος ο Συνασπισμός οφείλει να κατονομάσει αυτές τις δυνάμεις, να ορίσει το πολιτικό περιεχόμενο της συνεργασίας και φυσικά να μιλήσει για το χαρακτήρα της κυβέρνησης που θα προκύψει από μια τέτοια προγραμματική συμφωνία.

Και αν η πλέον «σύμμαχος» πολιτική δύναμη είναι το ΠΑΣΟΚ τότε ο Συνασπισμός οφείλει από τώρα να αποσαφηνίσει την πολιτική του όχι θέτοντες όρους, αλλά μιλώντας ευθέως για μια τέτοια συνεργασία όπως άλλωστε επιχειρούν δημοσίως, είναι η αλήθεια, ορισμένα στελέχη του.

Το ήθος και η ψήφος

Ο τακτικισμός που επικράτησε με την υιοθέτηση μιας κεντρίστικης πολιτικής οδη-

γεί το Συνασπισμό σε μια στρατηγική του κενού με άμεσες επιπτώσεις εκλογικές και μακροπρόθεσμες, αφού οι αντιφάσεις σε αυτή την τακτική θα γίνονται πλέον επώδυνες και στις εκλογές και μετά τις εκλογές.

Και ιδού μερικές που μπορούν να καταγραφούν από την περιγραφή και μόνο των πολιτικών εξελίξεων πριν και μετά τις εκλογές του Ιουνίου.

Ο Συνασπισμός αφαιρεί το μόνο ίσως βέλος που απέμεινε από το οπλοστάσιό του ως πολιτική δύναμη της Αριστεράς: **Το ήθος**. Ενώ για ένα χρόνο σχεδόν επέμεινε να καταγγέλει την πασοκική διαχείριση της οκταετίας, να επιμένει στην κάθαρση, να καταγγέλλει τις πολιτικές ευθύνες της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ για τα σκάνδαλα, να παραπέμπει τέως υπουργούς και τέως πρωθυπουργούς στα ειδικά δικαστήρια λειτουργεί πολιτικά διαγράφοντας αυτή την «παρένθεση». Έτσι όμως δημιουργεί ένα χάσμα στους ίδιους τους ψηφοφόρους του οι οποίοι στις κάλπες εκτός από κυβέρνηση ψηφίζουν και Αριστερά, ψηφίζουν δηλαδή πολιτικά ένα κόμμα από το οποίο ζητούν να παρεμβείναι και να πράττει **αριστερά**.

Φυσικά η επιλογή του Συνασπισμού αφαιρεί τις δυνατότητες αυτοδυναμίας από τη Ν.Δ. Δεν τις αφαιρεί όμως μέσα από μια πολιτική που να αναδεικνύει την Αριστερά αυτόνομη πολιτική δύναμη, αλλά μέσα από τη λογική που έχει το ΠΑΣΟΚ. Είναι συνεπώς υποχρεωμένη και στη συνέχεια η Αριστερά να συζητήσει με αυτή την πολιτική του ΠΑΣΟΚ η οποία όμως, όπως τουλάχιστον διακηρύσσει ο Συνασπισμός δεν τον βρίσκει σύμφωνο. Αν όμως η στρατηγική του Συνασπισμού σε ό,τι αφορά τις μη αυτοδύναμες λύσεις εξαντλείται στην αντιδεξιό πολιτική και μόνο, γιατί ο ψηφοφόρος να επιλέξει το Συνασπισμό και όχι το ΠΑΣΟΚ που απέδειξε ότι έχει τις δυνατότητες να εφαρμόσει με συνέπεια μια τέτοια πολιτική;

Ο Συνασπισμός μετά τον Ιούνιο προχώρησε σύμφωνα με κοινές παραδοχές σε αποφασιστικά βήματα για την προγραμματική ανανέωση της Αριστεράς. Αυτός ο εκσυγχρονισμός ισχυρίζονται στελέχη του Συνασπισμού δεν μπορεί να έχει συνέχεια αν η Αριστερά οδηγηθεί στην γωνία = στην αντιπολίτευση. Πιθανόν ορισμένα στελέχη του ΣΥΝ να αντιλαμβάνονται την γωνία από την γωνία των εδράνων του Κοινοβουλίου και να ξεχνούν την πολιτική και κοινωνική γωνία. Αλλά αυτό είναι άλλο θέμα... Και φέρνουν ως παραδείγματα προς αποφυγή την αντίληψη που εκφράζει π.χ. η κ. **Αλέκα Παπαρήγα** η άλλα στελέχη του ΚΚΕ με παρόμοιες απόψεις. Πρώτα απ' όλα ο εκσυγχρονισμός της Αριστεράς και η προγραμματική ανανέωσή της όταν συνδυάζονται κυρίως με τη συμμετοχή ή όχι σε κυ-

βέρνηση και υποβαθμίζονται και παραπέμπουν σε μια τακτικίστικη στρατηγική η οποία κάθε άλλο παρά επιτρέπει στην Αριστερά να προχωρήσει σε τομές. Δεν είναι η συμμετοχή σε κυβέρνηση που θα επιτρέψει στην Αριστερά να αποκτήσει την «προωθητική δύναμη» που τόσο πολύ επιθυμούν στελέχη της, αλλά δεν την πετυχαίνουν. Αντίθετα το κύριο είναι η επιμονή τους σε μια πολιτική που θα τη διακρίνουν οι αρχές και το ήθος. Και φυσικά δεν εννοούμε τις αρχές της κ. **Παπαρήγα** για τον «υπαρκτό σοσιαλισμό», ούτε όμως και τις αρχές των κκ. **Πιτσιόρλα** και **Ανδρουλάκη** που βρήκαν το «κουμπί» που θα φέρει προοδευτικούς ψήφους στις κάλπες του Συνασπισμού!

Ίσως σε ορισμένους κύκλους του ΚΚΕ να πρυτάνευσε η εκδοχή ότι μία πρωτοβουλία του Συνασπισμού στις μονοεδρικές αφαιρεί τα επιχειρήματα που χρησιμοποίησε το ΠΑΣΟΚ εναντίον του Συνασπισμού προεκλογικά το Νοέμβριο και «στριμώχνει» το ΠΑΣΟΚ, αφού δεν θα μπορεί τώρα να κατηγορεί την Αριστερά ότι «στρώνει το χαλί για την αυτοδυναμία της ΝΔ». Ίσως σε κύκλους επίσης του ΚΚΕ να θεωρείται ως η μόνη ρεαλιστική στρατηγική της Αριστεράς η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ και συνεπώς το πρόκριμα των μονοεδρικών θα αποτελέσει ένα δείγμα για τις μετεκλογικές συνεργασίες. Όμως και η μία και η άλλη εκδοχή στηρίζονται σε μια συγκυριακή τακτική που «θάβουν» τα στοιχεία εκείνα που θα μπορούσαν να οικοδομήσουν μια μακροπρόθεσμη στρατηγική της Αριστεράς με κέντρο τις προγραμματικές συμφωνίες και όχι τις «εξουσιολαγνικές» αντιλήψεις περί συμμαχιών και συνεργασιών.

Ποιος θα φορέσει τα γυαλιά;

Ίσως τα περίεργα γυαλιά στις αφίσες του Συνασπισμού με το σύνθημα **«Αριστερά: Απόφαση συνεργασίας για πρόοδο»** να συμβολίζουν τα μονοεδρικά γυαλιά αυτής της συνεργασίας... Ας περιμένουμε να δούμε αν ο **Μίμης Ανδρουλάκης** ή ο **Στέργιος Πιτσιόρλας** λχ. θα τα φορέσουν στον **Κώστα Λαλιώτη** ή τον **Απόστολο Κακλαμάνη** ή θα συμβεί το αντίθετο, όπως μας διαβεβαιώνουν έμμεσα με τις δηλώσεις τους τα δύο ηγετικά στελέχη του Συνασπισμού, του ΚΚΕ και της ΕΑΡ...

Καλού-κακού όμως ας έχουν υπόψη τους τα ποσοστά που έφερε το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα στις εκλογικές αναμετρήσεις από το 1958 μέχρι το 1988.

1958: 19,2%, **1962:** 21,29%, **1968:** 20,08%, **1973:** 21,08%, **1978:** 19,50%, **1981:** 17,91%, **1986:** 9,70%, **1988:** 6,7%.

Από οφθαλμίατρο πέρασαν μερικά στελέχη του Συνασπισμού. Γιατί όμως δεν έκαναν και φροντιστηριακά μαθήματα αριθμητικής;

Ο κ. ΤΟΜΠΡΑΣ ΣΥΝΩΜΟΤΕΙ Κ

Ο ΑΣΠΙΔΑ... ζει; Το ερώτημα προκύπτει απειλητικό για τους ήδη σαθρούς θεσμούς της χώρας από τις πληροφορίες που αποκαλύπτουμε σήμερα με αφορμή την υπόγεια δραστηριότητα του κ. Θεοφάνη Τόμπρα και μερικών «συναγωνιστών» του από την εποχή του ΑΣΠΙΔΑ.

του Βασίλη Ζήση

Με το «Σύνδεσμο Δημοκρατικών Αξιωματικών» ασχοληθήκαμε για πρώτη φορά στο τχ. 429 της 23.2.1990. Γράψαμε τότε ότι η ίδρυση του Συνδέσμου, την Άνοιξη του 1989, από τον κ. Θεοφάνη Τόμπρα και άλλους επίλεκτους αξιωματικούς του ΑΣΠΙΔΑ αποτέλεσε ένα είδος προσκλητηρίου προς τους απόστρατους και εν ενεργεία αξιωματικούς

που πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ για να οργανωθούν στις γραμμές της «Αλλαγής» και να προστατεύσουν εαυτούς και τον Ανδρέα Παπανδρέου από τις συνέπειες της επερχόμενης τότε εκλογικής ήττας.

Είχαμε εξάλλου επισημάνει ότι ο Σύνδεσμος αυτός αποτελούσε, σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες τότε πληροφορίες «βασικό τμήμα μίας ευρύτερης οργάνωσης» η οποία έχει δικτυωθεί στις Ένοπλες Δυνάμεις, τον ΟΤΕ και άλλες δημόσιες υπηρεσίες, με προφανή στόχο την υπονόμευσή τους και την παρεμπόδιση της ομαλής μεταβίβασης της εξουσίας σε περίπτωση που το ΠΑΣΟΚ έχανε τις εκλογές.

Το δημοσίευμα εκείνο δεν διαψεύστηκε από καμιά πλευρά μέχρι σήμερα. Αντίθετα, νεότερες πληροφορίες επιβεβαιώνουν και τις εκτιμήσεις του ΑΝΤΙ και τους φόβους ότι το ΠΑΣΟΚ έχει οργανώσει έναν παρακρατικό και παραστρατιωτικό μηχανισμό, με στόχο την υπονόμευση των θεσμών.

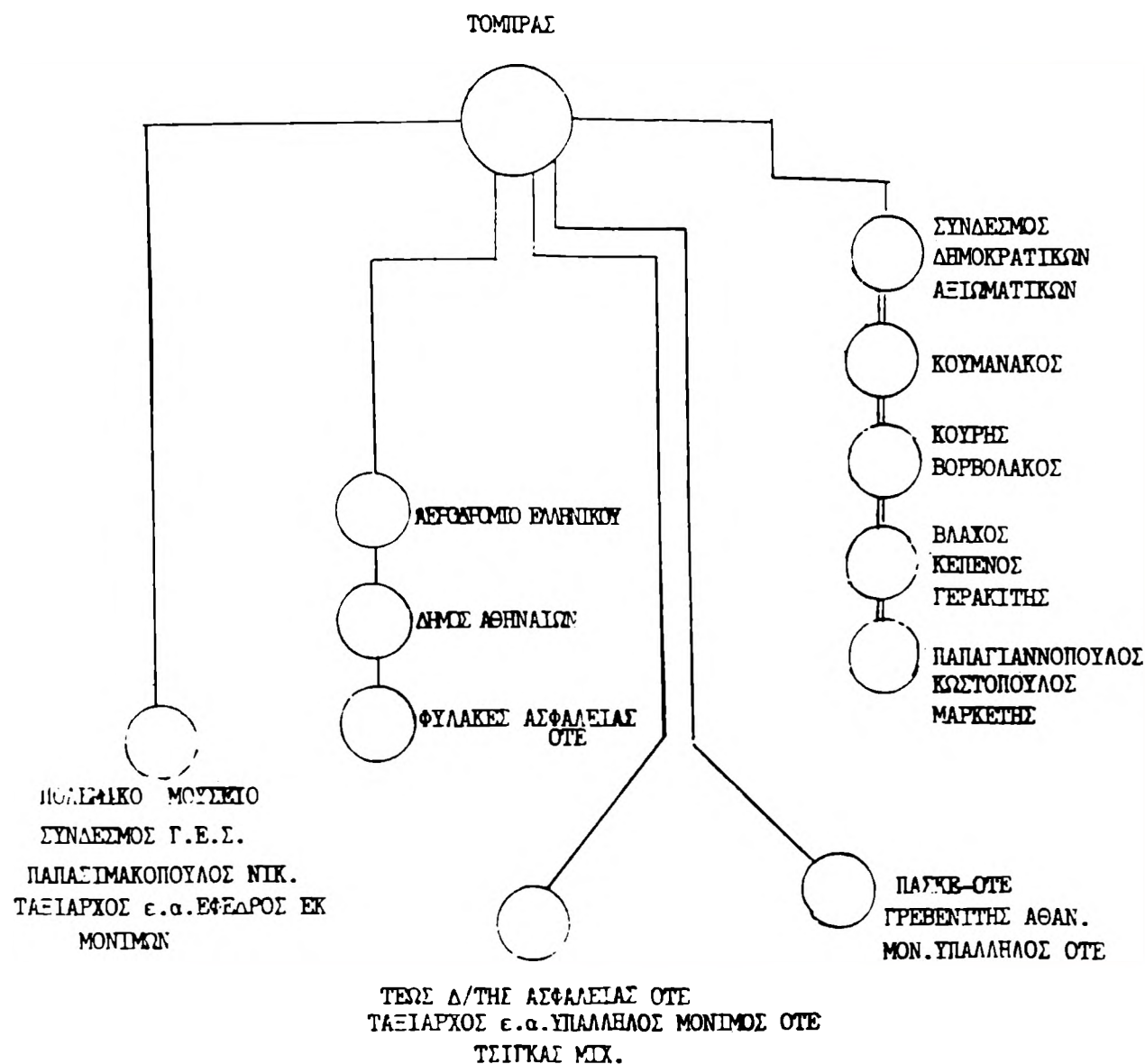
Αποκαλύπτουμε σήμερα ένα οργανόγραμμα που αφορά τους παράνομους μη-

χανισμούς του ΠΑΣΟΚ και του κ. Τόμπρα και το οποίο έφτασε στο ΑΝΤΙ από έγκυρες πηγές οι οποίες έχουν επιβεβαιωθεί πολλές φορές στο παρελθόν.

Αγνοούμε ακόμα ποια είναι η αποστολή της οργάνωσης που αποτυπώνεται στο δημοσιευμένο σχέδιο και απευθύνουμε το σχετικό ερώτημα τόσο στις αρμόδιες αρχές, όσο και στο ΠΑΣΟΚ και τον ίδιο τον κ. Τόμπρα. Όμως, από τη δημοσιογραφική έρευνα προέκυψε το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι «κρίκοι» της οργάνωσης αποτυπώνουν υπαρκτές σχέσεις προσώπων και καταστάσεις. Γεγονός που όχι μόνο δεν απέκλειε την ύπαρξη μίας παρακρατικής οργάνωσης με επικεφαλής τον κ. Τόμπρα, αλλά αντίθετα την επιβεβαιώνει. Ας παρακολουθήσουμε αυτές τις σχέσεις.

Παρακρατικός μηχανισμός;

Ο πρώτος «κρίκος», ο οποίος συνδέεται απευθείας με τον κ. Τόμπρα και λειτουργεί ως ενδιάμεσος προς τους παρακάτω είναι ο «Σύνδεσμος Δημοκρατικών Αξιωματικών».

Φωτοτυπία του Οργανογράμματος του Κυκλώματος - Τόμπρα. Όσοι έχουν επιφορτισθεί με την προστασία των θεσμών θα έπρεπε να ερευνήσουν αν το σχέδιο που δημοσιεύουμε αποτυπώνει τη δομή μίας παρακρατικής οργάνωσης.

Σύνδεσμος Αποστράτων Αξιωματικών Δημοκρατών

Συστάθηκε σωματείο με την επωνυμία, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αποστράτων Δημοκρατικών Αξιωματικών, με έδρα την Αθήνα και υποβλήθηκε στις 20/4/89 αίτηση στο πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών για την αναγνώρισή του. Η προσωρινή διοικούσα επιτροπή του Συνδέσμου, αποτελείται από τους:

Γεώργιο Κουμανάκο: αντιστράτηγο εν αποστρατεία, Θάνο Κεπενό: ταξίαρχο Ε.Α., Γιάννη Γερακίτη: αντιστράτηγο Ε.Α., Δημήτριο Παπαγιαννόπουλο: υποστράτηγο Ε.Α., Γεώργ. Κωστόπουλο: αντιστράτηγο Ε.Α.

Όπως μας δήλωσε ο κ. Θάνος Κεπενός, μέλος της διοικούσας επιτροπής, το πολιτικό σίγμα του συνδέσμου τοποθετείται στο δημοκρατικό προοδευτικό χώρο, με κύριο κορμό το ΠΑΣΟΚ.

Μέχρι αναγνώρισης του συνδέσμου από το Πολυμελές Πρωτοδικείο, τα μέλη του θα δραστηριοποιούνται σε επιτροπή στήριξης της Αλλαγής για τις επικείμενες εκλογές του Ιούνη

Δημοσιεύτηκε στην «Αυριανή» της 29/4/1989.

ΑΠΕΙΛΕΙ

στον οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί. Τα ιδρυτικά μέλη του Συνδέσμου (δημοσιεύουμε τα ονόματά τους σε διπλανές στήλες), το παρελθόν τους, η στρατιωτική τους ιδιότητα και η διακηρυγμένη από την «Αυριανή» (βλ. σχετική, αναδημοσίευση) θέλησή τους να οργανωθούν σε «επιτροπές στήριξης της Αλλαγής» μας πείθει για τους πραγματικούς σκοπούς τους.

Όπως παρατηρούμε στο οργανόγραμμα, ο Σύνδεσμος Αξιωματικών αναφέρεται κατευθείαν στον κ. Τόμπρα που βρίσκεται επικεφαλής μιας δομής, άλλους κρίκους της οποίας αποτελούν ο στρατηγός ε.α. Γ. Κουμανάκος (πρώην Διοικητής του ΟΤΕ επι ΠΑΣΟΚ και μετέπειτα πρόεδρος της

Ο κ. Τσεβάς ερευνά

Σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες του ΑΝΤΙ ο εισαγγελέας Εφετών κ. Δημήτρης Τσεβάς παρήγγειλε στις αρμόδιες δικητικές αρχές να ερευνήσουν τη σχέση που ενδέχεται να έχουν - «εκ πράξεως ή παραλείψεως» - με την κλοπή των «μπαζούκας» από τη 17Ν οι στρατιωτικοί που υπηρέτησαν πρόσφατα ως υπεύθυνοι ασφαλείας του Πολεμικού Μουσείου.

Η είδηση αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον επειδή ο ταξίαρχος ε.α. Νικόλαος Παπασημακόπουλος, στενός φίλος του κ. Τόμπρα, πρωτεργάτης του ΑΣΠΙΔΑ και μέλος σήμερα του «Δημοκρατικού Συνδέσμου Αξιωματικών» του ΠΑΣΟΚ, ήταν μέχρι τις 31.12.90 υπεύθυνος ασφαλείας του Μουσείου. Αποχώρησε δηλαδή μόνον ένα μήνα πριν από τη «θεαματική» ενέργεια της 17Ν (3 Φεβρουαρίου).

Σημειώνουμε ότι όπως αποκαλύπτει το οργανόγραμμα που δημοσιεύουμε σήμερα, ο κ. Παπασημακόπουλος αποτελεί βασικό κρίκο της παράνομης οργάνωσης του κ. Τόμπρα και αναφέρεται μόνο στον ίδιο.

Το «ενδιαφέρον» του κ. Τσεβά για τους υπεύθυνους ασφαλείας του Πολεμικού Μουσείου κίνησε το γεγονός ότι οι «κομμάντος» της 17Ν γνώριζαν όλα τα μέτρα ασφαλείας, ακόμα κι εκείνα που δεν ήταν δυνατόν να γίνουν αντιληπτά από ένα επικεφαλής που κατοπτρεύει προσεκτικά το χώρο. Γεγονός που οδηγεί στην υπόθεση ότι υπήρξαν «διαρροές» πληροφοριών.

Σημειώνεται ότι λίγο καιρό πριν την επίθεση της 17Ν είχαν αγοραστεί για την καλύτερη προστασία του Μουσείου τηλεοπτικά συστήματα παρακολούθησης τα οποία όμως ουδέποτε τοποθετήθηκαν. Ερευνάται αν και αυτή η «παραλείψη» έγινε σκοπίμως.

Είναι έργο του Τσεβά και άλλων αρμοδιοτέρων από εμάς η πλήρης διερεύνηση των σχέσεων του κ. Τόμπρα και του κ. Παπασημακόπουλου. Εμείς θα σημειώσουμε για άλλη μια φορά ότι δεν είναι η πρώτη φορά που διατυπώνονται υπόνοιες για πιθανή σχέση στρατιωτικών προσκεϊμένων στο ΠΑΣΟΚ, με ενέργειες τρομοκρατίας. Ένα ακόμα παράδειγμα είναι η περίπτωση του Μιχάλη Παυλή που ανατινάχθηκε πέρις στη Μυτιλήνη.

ΠΥΡΚΑΛ), το δίδυμο Κουρής - Βορβολάκος και δύο «τριάδες», αποτελούμενες αποκλειστικά από αξιωματικούς προσκεϊμένους στο ΠΑΣΟΚ. Τον αντιστράτηγο ε.α. Θάνο Κεπενό, τον ταξίαρχο ε.α. Γιάννη Γερακίτη, τον αντιστράτηγο ε.α. Δημήτριο Παπαγιαννόπουλο, τον υποστράτηγο ε.α. Γεώργιο Κωστόπουλο, τον ταξίαρχο ε.α. Γεώργιο Μαρκέτη και τον υποστράτηγο ε.α. Αναργ. Βλάχο.

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την «Αυριανή» της 29.4.1989 οι κκ. Κουμανάκος, Γερακίτης, Κεπενός, Παπαγιαννόπουλος και Κωστόπουλος απετέλεσαν την προσωρινή διοικούσα επιτροπή του «Συνδέσμου Αποστράτων».

Οι περισσότεροι εξάλλου από τους αξιωματικούς αυτούς και ιδίως ο κ. Κεπενός είχαν συμμετάσχει στον ΑΣΠΙΔΑ.

Σε ό,τι αφορά το δίδυμο Κουρής - Βορβολάκος σημειώνουμε ότι ο πρώτος δεν εί-

Τα ιδρυτικά μέλη του «Συνδέσμου Αποστράτων Αξιωματικών

1. Υποστράτηγος Τσίγκας Μιχαήλ
2. Ταγματάρχης Δαράτος Χαράλαμπος
3. Ταγματάρχης Κοσκέρης Γρηγόριος
4. Υποστράτηγος Τόμπρας Θεοφάνης
5. Υποστράτηγος Παπαγιαννόπουλος Δημ.
6. Υποστράτηγος Οικονόμου Δημήτριος
7. Υποστράτηγος Κούτσικας Δημήτριος
8. Υποστράτηγος Βλάχος Ανάργυρος
9. Υποστράτηγος Κωστόπουλος Γεώργιος
10. Υποστράτηγος Κλεφτοδήμος Αχιλλέας
11. Υποστράτηγος Αρχοντίδης Νικόλαος
12. Ταξίαρχος Κεπενός Αθανάσιος
13. Ταξίαρχος Μαρκέτης Γεώργιος
14. Ταξίαρχος Παπασημακόπουλος Νικόλαος
15. Ταξίαρχος Κουτσογιάννης Ιωάννης
16. Ταξίαρχος Παναγιώτης
17. Ταξίαρχος Ζερβόπουλος Ιωάννης
18. Ταξίαρχος Κουρής Δημήτριος
19. Ταξίαρχος Χατζηδάκης Εμμανουήλ
20. Ταξίαρχος Παπαγεωργίου Μιχαήλ
21. Αντιστράτηγος Αναγνωστόπουλος Παν.
22. Αντιστράτηγος Μούρηγλας Γρηγόριος
23. Αντιστράτηγος Τσαμοσώτης Σπυρίδων
24. Αντιστράτηγος Φατούρος Νικόλαος
25. Αντιστράτηγος Καβρουδάκης Ιωσήφ

Σύμφωνα με τις πληροφορίες μας οι αξιωματικοί κκ. Κούτσικος, Αρχοντίδης, Κουτσογιάννης, Κουρής και Χατζηδάκης ήταν εν ενεργεία όταν υπέγραψαν ως ιδρυτικά μέλη του Συνδέσμου, πράγμα που απαγορεύεται σαφώς. Μήπως θα μπορούσε να ερευνήσει το θέμα ο κ. Υπουργός Εθνικής Άμυνας;

ναι ο γνωστός εκδότης της «Αυριανής», αλλά ταξίαρχος και ο δεύτερος πρώην διοικητής Στρατιάς και γνωστός για την προτίμηση του στο πράσινο αντί του χακί.

Ένας άλλος σημαντικός όπως φαίνεται κρίκος της οργάνωσης είναι ο κ. Αθ. Γρεβενίτης, ανώτατο στέλεχος του ΟΤΕ και της ΠΑΣΚΕ και «εξ απορρήτων» επί πολλά χρόνια του κ. Τόμπρα. Σύμφωνα με το σχέδιο ο κ. Γρεβενίτης αναφέρεται κατευθείαν στον Τόμπρα.

Σε ό,τι αφορά τον άλλο κρίκο της οργάνωσης, ο ταξίαρχος ε.α. κ. Τσίγκας συμμετείχε κι αυτός στον ΑΣΠΙΔΑ και υπηρέτησε ως Διευθυντής Ασφαλείας στον ΟΤΕ επί ΠΑΣΟΚ και Τόμπρα. Αναφερόμαστε σε άλλες στήλες για τον ταξίαρχο ε.α. Παπασημακόπουλο Νικόλαο, στενό φίλο του κ. Τόμπρα από την εποχή του ΑΣΠΙΔΑ και Υπεύθυνο Ασφαλείας του Πολεμικού Μουσείου μέχρι τις 31.12.1989, ένα μόνο μήνα δηλαδή πριν από την κλοπή των «μπαζούκας» από τη «17 Νοέμβρη».

Τέλος, αγνοούμε ποια μπορεί να είναι η σχέση του κ. Τόμπρα με τους άλλους «κρίκους» του σχεδίου, που αναφέρονται ως «αεροδρόμιο Ελληνικού», «Δήμος Αθηναίων» και «Φύλακες Ασφαλείας του ΟΤΕ».

Οι ενδείξεις ανησυχούν...

Από τις προηγούμενες πληροφορίες προκύπτει πέραν κάθε αμφιβολίας ότι ο κ. Τόμπρας διατηρεί στενές προσωπικές σχέσεις με όλους τους «κρίκους» της οργάνωσης που αποτυπώνεται στο σχέδιο που δημοσιεύουμε.

Δεδομένου λοιπόν του συνωμοτικού παρελθόντος του κ. Τόμπρα και των λοιπών, η ύπαρξη μίας παράνομης οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων και των Επικοινωνιών όχι μόνο δεν πρέπει να αποκλείεται, αλλά αντίθετα πρέπει να θεωρείται ως βέβαιη. Υπόθεση η οποία ενισχύεται και από τις συσκέψεις που γίνονται σε τακτά διαστήματα στο σπίτι του κ. Τόμπρα και αλλού. Το γεγονός άλλωστε ότι ο «Σύνδεσμος Δημοκρατικών Αξιωματικών» ιδρύθηκε στις τελευταίες ημέρες του ΠΑΣΟΚ, εν όψει δηλαδή της ήττας του περασμένου Ιουνίου υποδεικνύει ότι πρόθεσή τους ήταν μεταξύ των άλλων, να οργανώσουν την «άμυνά» τους στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων και των Επικοινωνιών, με άλλα λόγια να τις υπονομεύσουν. Δημοσιεύουμε σε άλλες στήλες το σχέδιο Τόμπρα για τον αποκλεισμό των ελληνικών επικοινωνιών και τη χρησιμοποίησή τους μόνο από τους αξιωματούχους του ΠΑΣΟΚ. Εδώ θα προσθέσουμε ότι οι ενδείξεις περί της ύπαρξης μίας παρακρατικής οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων και των Επικοινωνιών η οποία διατηρεί πιθανότατα και άλλες διασυνδέσεις αρχίζουν πλέον και γίνονται περισσότερο από ανησυχητικές. □

ΤΟ ΟΡΓΟΥΕΛΙΚΟ ΠΑΣΟΚ

Το σχέδιο Τόμπρα για την υπονόμευση των τηλεπικοινωνιών και τη χρησιμοποίησή τους προς όφελος του ΠΑΣΟΚ «σε μια στιγμή κρίσης» προβλέπει μεταξύ των άλλων:

Πρώτον. Την εγκατάσταση συσκευών υποκλοπών, οι οποίες μέσω ειδικών συνδυασμών θα έδιναν στον κ. Τόμπρα τη δυνατότητα να έχει στην αποκλειστική διάθεσή του ένα ολόκληρο δίκτυο παρακολούθησης των τηλεφώνων που θα κάλυπτε την Αθήνα και τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδος.

Δεύτερον. Την αναδρομολόγηση (αναδιάταξη) εθνικών κυκλωμάτων, ώστε σε μία στιγμή κρίσης να αχρηστευθούν τα κυριότερα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις αρμόδιες υπηρεσίες (Ένοπλες Δυνάμεις, Αστυνομία κλπ.). Παράλληλα οι άνθρωποι του κ. Τόμπρα θα κρατούσαν ελεύθερα για τον Ανδρέα Παπανδρέου και τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, άλλα κυκλώματα.

Τρίτον. Τη δημιουργία κυκλώματος παρακολούθησης και επικοινωνιών ενταγμένου μεν στη δομή του ΟΤΕ, αλλά μη ελεγχόμενου. Στα πλαίσια αυτά οι άνθρωποι του κ. Τόμπρα είχαν νοικιάσει διαμερίσματα στα οποία κατέληγαν τηλεφωνικές γραμμές οι οποίες δεν ήταν γνωστές στην υπόλοιπη υπηρεσία.

Τα γεγονότα

Στις 14.9.87 ο ΟΤΕ υπέγραψε σύμβαση προμήθειας για την αγορά συσκευών τύπου AT 21S και AT21B.

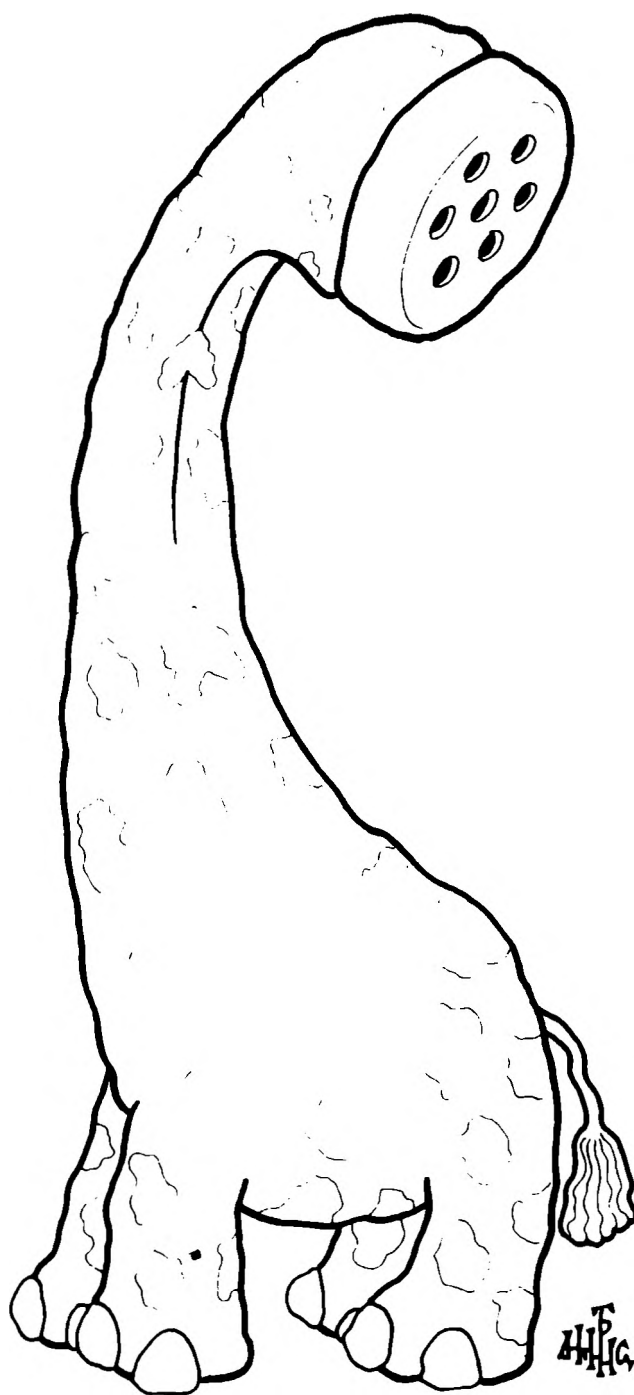
Σύμφωνα με τη σύμβαση, οι συσκευές αυτές «έχουν ως προορισμό τη μεταγωγή τηλεφωνικών συνδέσεων μέσω μισθωμένου υπεραστικού ή διεθνούς κυκλώματος, σε οποιοδήποτε μέρος για την εξυπηρέτηση του πρωθυπουργού, ή αλλού αξιωματούχου».

Πρόκειται για ένα ζεύγος συσκευών το οποίο έδινε τη δυνατότητα στον κ. Παπανδρέου να επικοινωνεί με όποιον θέλει και όπου θέλει χωρίς τον κίνδυνο παρακολούθησών. Η μία συσκευή του ζεύγους συνδεόταν με τέσσερις το πολύ τηλεφωνικές γραμμές και η άλλη —εγκατεστημένη μέσα σε μια μικρή βαλίτσα— συνόδευε τον κ. Παπανδρέου στα ταξίδια του. Ο κ. Τόμπρας αγόρασε οκτώ παρόμοιες συσκευές.

Μετά τις εκλογές του περασμένου Ιούνη όμως, από σχετικό έλεγχο που διενεργήθηκε, προέκυψε ότι οι συσκευές αυτές των οποίων η τύχη σήμερα αγνοείται ήταν στην πραγματικότητα συσκευές παρακολούθησης, «με μια ειδική διάταξη που είχαν μέσα τους».

Συνδεόμενες μεταξύ τους, οι συσκευές

Σχέδιο υπονόμευσης των εθνικών τηλεπικοινωνιών είχε εκπονήσει ο Θεοφάνης Τόμπρας όταν ήταν ακόμα Γενικός Διευθυντής του ΟΤΕ. Είχε μάλιστα αναγκάσει τον ΟΤΕ να προμηθευθεί τα κατάλληλα μηχανήματα, επιβαρύνοντας έτσι τον ελληνικό λαό με τα έξοδα της παρακολούθησής του. Σημειώνεται ότι τα μηχανήματα αυτά έχουν «χαθεί» γεγονός που πρέπει να κινητοποιήσει τους αρμόδιους.

AT21S και AT21B έδιναν τη δυνατότητα εγκατάστασης ενός ολόκληρου δικτύου ασυρμάτων παρακολουθήσεων από πόλη σε πόλη, ώστε να καλύπτεται όλη η Ελλάδα.

Αναφέρεται σε σχετική έκθεση:

«Η κύρια αιτία των προμηθειών αυτών ήταν η εξασφάλιση από τον ΟΤΕ του απορρήτου των επικοινωνιών για τους ενδιαφερόμενους υψηλούς αξιωματούχους. Το ερώτημα όμως είναι από ποιον ή από ποιους κινδύνευε το απόρρητο, ώστε ο ΟΤΕ να θέλει να το προστατεύσει; Και αν πράγματι κινδύνευε αυτό το απόρρητο και τα υλικά αυτά το προστάτευαν, τότε γιατί λίγο πριν τις εκλογές του Ιουνίου 1989 οι συσκευές ζηλώθηκαν;

Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι μία: Είτε τα μηχανήματα αυτά ήταν προπέτασμα καπνού για τις παρακολουθήσεις που θα επακολουθούσαν, είτε τα μηχανήματα χρησίμευαν για τις παρακολουθήσεις με ειδική διάταξη που θα είχαν μέσα τους».

Η εν λόγω «απόρρητη έκθεση» είναι στη διάθεση παντός ενδιαφερόμενου.

Σημειώνουμε επίσης ότι οι συσκευές αυτές χρησιμοποιήθηκαν για την παρακολούθηση των ξένων αρχηγών που συμμετείχαν στη Διάσκεψη Κορυφής της ΕΟΚ στη Ρόδο, το Δεκέμβριο του 1988. Τότε μάλιστα είχε αποκαλυφθεί και ένα καλώδιο υποκλοπών, το οποίο είχε βραχεί και προκαλούσε θόρυβο με αποτέλεσμα να εντοπισθούν οι «κοριοί». Η αποκάλυψη του καλωδίου προκάλεσε το σχετικό θόρυβο, αλλά η υπόθεση «σκεπάστηκε» άρον-άρον για να μην φθάνουν οι αποκαλύψεις στις συσκευές παρακολούθησης.

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, στη Ρόδο είχαν τεθεί σε λειτουργία τέσσερα ζεύγη AT21S και AT21B, αλλά μόνο το ένα χρησιμοποιήθηκε για τις επικοινωνίες του κ. Α. Παπανδρέου. Τα άλλα τρία παρακολουθούσαν τους ξένους ηγέτες.

Αναδρομολογήσεις κυκλωμάτων και ιδεών

Οι πληροφορίες μας, αναφέρουν ότι αναδρομολογήσεις τηλεπικοινωνιακών κυκλωμάτων για να χρησιμοποιηθούν μόνο από το ΠΑΣΟΚ «την κατάλληλη στιγμή» έγιναν σε δύο τουλάχιστον περιπτώσεις:

- Το Φεβρουάριο του 1988 ο κ. Τόμπρας διέταξε να αχρηστευθεί η ραδιοζεύξη Αγ. Νικολάου Κρήτης - Λευκωσίας, επειδή «η γραμμή ήταν άχρηστη και το οικονομικό κόστος του διατηρούμενου προσωπικού ασύμφορο». Στην πραγματικότητα, η γραμμή έμεινε ελεύθερη για να χρησιμοποιηθεί αλλού. Στελέχη του ΟΤΕ εκτιμούν ότι από τότε άρχισε «η απομόνωση κυκλωμάτων

του ΟΤΕ, τα οποία έκτοτε ελέγχονται αποκλειστικά από ανθρώπους του Τόμπρα και του ΠΑΣΟΚ.

• Την ίδια περίοδο «αναδρομολογήθηκε» και το μεγάλο εθνικό δίκτυο Αιγαίου, το οποίο αρχίζει από την Καβάλα και μέσου Λέσβου, Ρόδου και Θήρας καταλήγει στο Ηράκλειο Κρήτης, εξυπηρετώντας 10.000 τηλεφωνικές συνδέσεις.

«Αναδρομολόγηση» είναι η διοχέτευση της τηλεφωνικής κίνησης σε διαφορετικούς «δρόμους» από τους κανονικούς (οι οποίες ονομάζονται «υπερροές»), με αποτέλεσμα να προκαλείται συμφόρηση του δικτύου σε στιγμές αιχμής. Αυτό σημαίνει ότι σε ώρες κρίσης οι γραμμές θα υπερφορτωθούν και θα αχρηστευθούν, ενώ οι εκλεκτοί του κ. Τόμπρα θα επικοινωνούν άνετα με τις γραμμές που τους έχει διαθέσει εκ των προτέρων.

Και μυστικά σπίτια

Από έρευνες που έγιναν και συγκεκριμένες πληροφορίες δημιουργήθηκε η υπό-

λεστο» για διάφορες αιτίες.

Μετά τις εκλογές του Ιουνίου, τεχνικοί του ΟΤΕ ανακάλυψαν ότι στην πραγματικότητα το καλώδιο δεν αχρηστεύθηκε. Απλώς δεν συνδέθηκε με το ΓΕΣ, αλλά με διάφορα διαμερίσματα της περιοχής. Από τη σχετική έρευνα προέκυψε ότι το ΓΕΣ δεν είχε ζητήσει ποτέ αυτή τη σύνδεση.

Και οι «μίζες», «μίζες»

Από το σχετικό έλεγχο που διενεργήθηκε προέκυψε ότι το δίκτυο υποκλοπών «στήθηκε» με κάθε μυστικότητα από τους ανθρώπους του κ. Τόμπρα στον ΟΤΕ, όπως ο περίφημος πλέον **Νικόλαος Γιαννιώτης** και οι γνωστοί από τις ανακρίσεις της Βουλής για τις υποκλοπές κκ. **Μποτίκας, Σιώκος, Παϊζάκης, Χειρδάρης, Φωτάκης** κ.λ.π.

Αλλά εκτός από την παραβίαση της συνταγματικής επιταγής «περί απόρρητου των επικοινωνιών», ο κ. Τόμπρας και οι άνθρωποί του ενέχονται και σε οικονομικά σκάνδαλα, με αφορμή την προμήθεια των συσκευών παρακολούθησής.

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, από τη σχετική έρευνα προέκυψε ότι:

• Μια υπογραφή σε προσφορά του προμηθευτή δεν είναι η ίδια με τις υποτιθέμενες υπογραφές του σε άλλη αλληλογραφία.

• Προμηθευτής κατ' ανάθεση και άνευ διαγωνισμού είναι κάποιος **Π. Ντέλλας** και η εταιρεία **Special Electronics**. Στην πραγματικότητα ο κ. Ντέλλας δεν κάνει, όπως ισχυρίστηκε, εμπόριο ηλεκτρονικών, αλλά εμπόριο αυτοκινήτων και έχει μία μάντρα στο 82ο χιλ. της Εθνικής Οδού Αθηνών-Κορίνθου. **Πρώτη σύμπτωση:** Ο αδελφός του τέως βοηθού γενικού διευθυντή του ΟΤΕ και γνωστού από τις υποκλοπές **Αντώνη Λίτσιου** διατηρεί μεγάλη μάντρα αυτοκινήτων στη Νυρεμβέργη. **Σύμπτωση δεύτερη:** Ο κ. Λίτσιος, δεξί χέρι του κ. Τόμπρα συμμετείχε στην επιτροπή παραλαβής των συσκευών παρακολούθησης.

• Όταν υπεγράφη η απόφαση, στις 28.8.87 από το Συμβούλιο Διεύθυνσης, ο κ. Τόμπρας ανάγκασε το γραμματέα του συμβουλίου να βγει από την αίθουσα για να μην ακούσει τα διαμειβόμενα.

• Η αξία των συσκευών στην αγορά είναι πολύ μικρότερη από αυτή που κατέβαλε ο ΟΤΕ με εντολή του κ. Τόμπρα.

• Οι μάρτυρες που εξετάστηκαν δήλωσαν άγνοια για το πού χρησιμοποιήθηκαν οι συσκευές αυτές. Μόνον ένας δήλωσε ότι συνόδευσε τον Ανδρέα Παπανδρέου στο εξωτερικό με μια από τις συσκευές.

Αλλά αρκετά έως εδώ. Τα υπόλοιπα νομίζουμε ότι είναι έργο εισαγγελέως. Οι αποκαλύψεις για το οργουελικό ΠΑΣΟΚ, φαίνεται ότι δεν παίρνουν τέλος. Και οι αντιλήψεις της ηγετικής του ομάδας ήταν πολύ πιο αυταρχικές από όσο μέχρι σήμερα νομίζαμε.

B.Z

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Υ Λ Ι Κ Ω Ν

Κ.Α.Υ.	Περιγραφή Υλικού	Αποθήκη
5179107	Ηλεκτρ. συσκευές ΑΤ21S	51013
5179108	" " ΑΤ21B	"
3319500	Κρυπτογραφικές συσκευές	51014
3310500-4	Κρυπτοφωνικές συσκευές	51014
1382900	Κρυπτοφωνικές συσκευές	51012
1382901	" ψηφιακής τεχνολογίας	51012
1382902	Κρυπτοφωνικές συσκευές	51012
4209702-5	PHONE PATCH 13,8V/500MA	51013
4311511	Κεραίες 6DB MARINE	51013
7223635	Συσκευή ελέγχου τηλεφ. γραμμών	51010
0393000	Κιβώτιο Παραγ. 4611/1	51028
0593100	Κιβώτιο Παραγ. 4933/83	51028

Το υλικό του δικτύου.

νοια ότι οι άνθρωποι του κ. Τόμπρα νοίκιαζαν διαμερίσματα στα οποία κατέληγαν τηλεφωνικές γραμμές μέσω των οποίων γίνονταν παρακολουθήσεις τηλεφώνων. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες τα περισσότερα από τα διαμερίσματα αυτά βρίσκονται στην περιοχή Πεδίου Άρεως - Γκύζη, επειδή εκεί καταλήγουν οι κυριότερες γραμμές του ΟΤΕ.

Η αποκάλυψη έγινε ως εξής: Ο κ. Τόμπρας είχε διατάξει να συνδεθεί ο ΟΤΕ με το Γενικό Επιτελείο Στρατού με ένα καλώδιο μεγάλης χωρητικότητας, λόγω «**αυξημένων αναγκών του στρατεύματος**». Το καλώδιο όμως σταμάτησε στη λεωφόρο Αλεξάνδρας, στο ύψος του εκεί παραρτήματος του ΙΚΑ, επειδή το έργο κρίθηκε «ανεκτέ-

ΜΑΡΩ ΛΟΪΖΟΥ
Η Ονειρώ

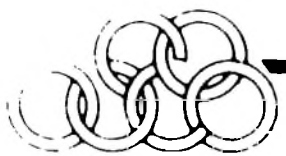

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ
Το 33

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Σύγχρονα βιβλία με σεβασμό στην υπεύθυνη γνώση
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΟΖ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ

του Ρεπόρτερ

— επερνώντας ακόμα και τον διάσημο
— για τα σκάνδαλά του κ. Ακριβάκη, η
— διοίκηση της Ολυμπιακής μεθοδεύει ένα μόνο μήνα πριν τις εκλογές αγοραπωλησίες αεροσκαφών που ξεπερνούν σε αξία τα 900 δισεκατομμύρια, βάζοντας για υποθήκη το στόλο της εταιρείας. Τα ποσά που διακυβεύονται είναι τόσο μεγάλα και οι μεθοδεύσεις τόσο σκανδαλώδεις που μόνο δυο τινά μπορεί να συμβαίνουν:

Είτε η διοίκηση της Ο.Α. υπονομεύει την εταιρεία για να την εκποιήσει αργότερα σε κάποιο ιδιώτη, είτε κάποιοι — εν αγνοία ή εν γνώσει του προέδρου της Ο.Α. κ. Φίλια, δεν έχει καμιά σημασία — εκμεταλλεύθηκαν το οικουμενικό αλαλούμ και θέλησαν να αυξήσουν την προσωπική τους περιουσία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, το Δ.Σ. της «Ολυμπιακής» αποφάσισε να προχωρήσει στις εξής αγοραπωλησίες:

- Πώληση των έξι Boeing 707 ηλικίας 22-24 ετών.

- «Ανταλλαγή» των τριών «ροζ» Boeing 767-200 ER του κ. Ακριβάκη και δυο εφεδρικών κινητήρων P&W με έξι Boeing 737-400.

- Αγορά δυο Boeing 767-200 ER, ίδια με αυτά που αντάλλαξε (!).

- Αγορά 2 Airbus 300-600.

- Αγορά τριών Boeing 727-200.

- Στις προηγούμενες αγορές πρέπει να συνυπολογίσουμε και οκτώ μικρά αεροσκάφη τύπου ATR, τα δυο από τα οποία είχαν παραγγελθεί από τον κ. Ακριβάκη.

Σκάνδαλο πρώτο: Από τη συναλλαγή με την Boeing για τα 737 και 767 η «Ολυμπιακή» χάνει γύρω στα 45 εκ. δολάρια για τον εξής λόγο: Σύμφωνα με τους επίσημους διεθνείς πίνακες τιμών, η αξία των τριών 767 είναι σήμερα 215,5 εκ. δολ. αν συνυπολογίσουμε τους δυο εφεδρικούς κινητήρες και τις εκπτώσεις που έκανε η Boeing στην προηγούμενη διοίκηση. Σημειώνεται ότι στα πλαίσια του διεθνούς διαγωνισμού που προκήρυξε η ΟΑ για να τα πουλήσει, η σκανδιναβική SAS πρόσφερε 205 εκ. δολ.

Το Δ.Σ. της ΟΑ όμως προτίμησε να τα ανταλλάξει με τα έξι 737 τα οποία κοστίζουν σήμερα 171 εκ. δολ. χωρίς να υπολογίσουμε την έκπτωση που θα έκανε η Boeing, αν γινόταν κανονική αγορά και όχι «ανταλλαγή».

Πρώτη απώλεια λοιπόν ύψους 44,5 εκ. δολ.

Σκάνδαλο δεύτερο: Την ίδια ημέρα που αποφύσισε να «ανταλλάξει» τα τρία 737 του κ. Ακριβάκη, το Δ.Σ. της ΟΑ αποφάσισε να παραγγείλει δυο 767-200 ER από την Boeing αντί του ποσού των 180 εκ. δολ. Η φαντασία μας δεν μπορεί να παρακολουθήσει τους συλλογισμούς και τις μεθοδεύσεις του κ. Φίλια και του Γενι-

Στο τεύχος 429 του ΑΝΤΙ δημοσιεύτηκε ένα ρεπορτάζ με τίτλο «Η Οικουμενική των 50 δισ.» με αφορμή τα νεότευκτα «τρίκομματικά» σκάνδαλα στις προμήθειες του ΟΤΕ και των Ενόπλων Δυνάμεων. Οφείλουμε μια επανόρθωση. Ο τίτλος έπρεπε να ήταν «η Οικουμενική των 700 δισ.», αλλά τότε δεν γνωρίζαμε ότι στα σκάνδαλα της οικουμενικής διακυβέρνησης συμπεριλαμβάνονται και οι αγοραπωλησίες που μεθοδεύει η διοίκηση της «Ολυμπιακής».

κού Διευθυντή της ΟΑ κ. Γραμματικού. Πουλούν τρία 737 αντί 190 εκ. δολ. και την ίδια στιγμή αγοράζουν άλλα δυο πανομοιότυπα αντί 180 εκ. δολ.!

Σκάνδαλο τρίτο: Η αγορά των δυο Airbus 300-600 γίνεται μόνο για να εξευμενισθεί η ευρωπαϊκή αυτή εταιρεία για την προτίμηση που δείχνει ο ΟΑ στην Boeing επειδή τα δυο αυτά αεροσκάφη είναι στην κυριολεξία άχρηστα.

Κι αυτό επειδή σύμφωνα με μια μελέτη της Γενικής Γραμματείας των ΔΕΚΟ που έχουμε στη διάθεσή μας, η ΟΑ υποχρησιμοποιεί κατά τρόπο αδικαιολόγητο τα οκτώ A300 που διαθέτει σήμερα.

Σύμφωνα με τη μελέτη που παρουσιάζει τη μέση χρησιμοποίηση των A300 κατά το 1988, η ΟΑ είναι 23η σε έναν κατάλογο 24 χωρών. Συγκεκριμένα τα A300 της ΟΑ πετάνε κατά μέσο όρο ημερησίως μόνο 6 ώρες και 16 πρώτα λεπτά, ενώ για παράδειγμα τα ίδια αεροσκάφη του «καθυστερημένου» Πακιστάν πετάνε 9 ώρες και 54 πρώτα.

Αν λοιπόν η διοίκηση της ΟΑ αντιμετώπιζε το πρόβλημα αεροσκαφών ορθολογικά και όχι σε στυλ «αρπα-κόλλα» θα αξιοποιούσε καλύτερα τα υπάρχοντα A300 και δεν θα χρέωνε το παθητικό της εταιρείας με άλλα 170 εκ. δολάρια.

Σημειώνεται ότι οι νέες αγορές της ΟΑ γίνονται χωρίς την έγκριση των υπουργείων Οικονομικών και Μεταφορών (υπάρχει μάλιστα αντίθετη εισήγηση του γραμματέα των ΔΕΚΟ κ. Κανελλόπουλου), χωρίς τεχνική και οικονομική αξιολόγηση και χωρίς να έχει εκπονηθεί πρώτα ένας στοιχειώδης μεσοχρόνιος προγραμματισμός της ΟΑ. Όπως ακριβώς γινόταν και επί Ακριβάκη.

Το βασικό επιχείρημα για τη σκανδαλώδη ανταλλαγή ήταν ότι «βιαζόμαστε και χρειαζόμαστε αεροσκάφη για να αντιμετωπίσουμε τον ανταγωνισμό του 1992». Το ίδιο δηλαδή επιχείρημα που πρόβαλε και ο κ. Ακριβάκης όταν πίεζε

τα άλλα μέλη του Δ.Σ. να υπογράψουν τις σκανδαλώδεις παραγγελίες του.

Και το επιχείρημα αυτό καταρρίπτεται από το γεγονός ότι η «Μακντόνελ Ντάγκλας» προσφέρθηκε για παράδειγμα να ανταλλάξει τα τρία 737 με επτά MD 83, ίδιου τύπου με τα 767, με παράδοση μέσα στο 1990, ενώ η Boeing θα παραδόσει τα 737 στα τέλη του 1991.

Εξάλλου όλες οι αγορές αφορούν αεροσκάφη του ίδιου τύπου (μεσαιών - μακρών αποστάσεων), που εξυπηρετούν τις γραμμές Ευρώπης και Μέσης Ανατολής. Έτσι όταν θα έχουν ολοκληρωθεί οι νέες παραγγελίες η ΟΑ θα βρεθεί με 13 νέα αεροσκάφη μεσαιών αποστάσεων τη στιγμή που όπως αναφέραμε ήδη οκτώ άλλα ίδιου τύπου (τα A300) μένουν ανεκμετάλλευτα και καταπονούνται σε εσωτερικές γραμμές.

Δεν θα επεκταθούμε σε άλλες λεπτομέρειες των αγοραπωλησιών. Όσα δημοσιεύσαμε αρκούν. Θα προσθέσουμε μόνον ότι παράλληλα ο κ. Α. Γραμματικός, πιλότος ο ίδιος, έδωσε στους συναδέλφους του, ιπτάμενους της ΟΑ, αυξήσεις και επιδόματα τα οποία θα επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό της ΟΑ με άλλα πέντε δισεκατομμύρια ετησίως. Να προσθέσουμε ότι σύμφωνα με έκθεση που υπογράφει ο κ. Φίλιας στις 21.12.89 το συνολικό έλλειμμα της ΟΑ έφτανε τα 109 δισ. δρχ.; Θα σημειώσουμε μόνον ότι λίγο πριν την αναγγελία των αυξήσεων, προς τους ιπτάμενους, η Διεύθυνση Πτητικής Εκμεταλλεύσεως που αποτελείται από παλιά και έμπειρα στελέχη της ΟΑ είχε εκφράσει τις ανησυχίες της για το βεβιασμένο των νέων αγορών και την παντελή έλλειψη επιχειρησιακού προγράμματος.

Με τις μεθοδεύσεις διαφώνησε και ο Οικονομικός Διευθυντής της ΟΑ κ. Άγγελος Αγγελόπουλος, ο οποίος αρνήθηκε ως μέλος της Επιτροπής Αγοράς να υπογράψει τη σύμβαση για την «ανταλλαγή» των 737 με τα 767. Αλλά η υπόλοιπη Επιτροπή (αποτελούμενη από τους κκ. Ν. Βερνίκο (εφοπλιστή), Στ. Ψυχάρη (διευθυντή του ΒΗΜΑΤΟΣ), Μ. Ξενάκη (βοηθό Γενικό Διευθυντή) και Ε. Γεωργακάκο (συνταξιούχο της ΟΑ), δεν στάματησε στο «εμπόδιο Αγγελόπουλος» και τον «έβγαλε ασθενή».

Στο έγγραφο που δημοσιεύουμε αποδεικνύεται η απαράδεκτη μεθόδευση σε βάρος του κ. Αγγελόπουλου. Στην «ομόφωνη» εισήγηση της η Επιτροπή Αγοράς προτείνει να γίνει η ανταλλαγή των 737 με τα 767, αλλά δίπλα από το όνομα του κ. Αγγελόπουλου υπάρχει η σημείωση ότι «δεν παρέστη λόγω ασθένειας». Εμείς πάντως διαπιστώσαμε ιδίοις όμασι ότι εκείνη την ημέρα ο κ. Αγγελόπουλος ήταν υγιέστατος. Σημειώνουμε ότι ο ίδιος είχε έρθει κατά το παρελθόν σε σύγκρουση με τον κ. Ακριβάκη για την αγορά των 737.

του Ρεπόρτερ

ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΤΣΟΥΛΗΘΡΑΣ

του Στέλιου Κούλογλου

Όταν 5 χρόνια πριν, ο άγνωστος νέος γραμματέας του ΚΚΣΕ ψέλιζε τη λέξη «περεστρόικα», όλοι πίστευαν ότι επρόκειτο για «μία από τα ίδια»: οι Δυτικοί έβλεπαν στο νεαρό άνθρωπο του μηχανισμού τη συνέχιση της «αυτοκρατορίας του κακού», και οι Σοβιετικοί αναγνώριζαν στην πρώτη εκστρατεία του νέου τους ηγέτη εναντίον του αλκοολισμού, μια ακόμη από τις συνηθισμένες ηθικοπλαστικές αυταρχικές απόπειρες του ΚΚΣΕ που ήταν καταδικασμένη να αποτύχει, πριν τους κάνει δυσκολότερη τη ζωή.

Κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει ότι ο παλιός κομματικός γραμματέας της

Σταυρούπολης θα κατάφερνε μέσα σε 5 χρόνια να αλλάξει την 45χρονη μεταπολεμική εικόνα του κόσμου, να αποδιάρθρωσει την παμπάλαια ρωσική αυτοκρατορία, να ανοίξει το δρόμο για την αφύπνιση της Ανατολικής Ευρώπης από έναν εφιάλτη δεκαετιών, να θέσει σε βαθιά κρίση το αιωνόβιο παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα.

Μήπως όμως το είχε προβλέψει ο ίδιος ο Γκορμπατσώφ; Το ερώτημα δεν έχει μόνο σοβαρότατη ιστορική αξία, αλλά είναι καθοριστικό και για το μέλλον της ΕΣΣΔ: «είναι άλλο να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ σύρεται από τα πράγματα σε καταστάσεις που δεν επιθυμούσε ιδιαίτερα, και εντελώς διαφορετικό αν αποδειχθεί ότι ο ηγέτης του Κρεμλίνου ξεκινούσε με ένα

πλάνο που σε γενικές γραμμές στηρίζονταν στην αναγνώριση της αποτυχίας του κομμουνιστικού συστήματος και προέβλεπε τη σταδιακή αλλαγή του.

Στο ρόλο της μαριονέτας;

Οι απαντήσεις είναι κάθε άλλο παρά εύκολες, πολύ περισσότερο αφού ο γραμματέας του ΚΚΣΕ έχει ελάχιστα αναφερθεί στις αρχικές του προθέσεις ή τα ιδεολογικά προβλήματα που τον απασχολούν. Ένας καθηγητής Οικονομίας, συγκάτοικος του Γκορμπατσώφ στην Πανεπιστημιακή Λέσχη κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, μας έλεγε πρόσφατα στη Μόσχα ότι ο νεαρός τότε Κομσομόλος υπογράμιζε — διαβάζοντας αργά το βράδυ στο δωμάτιο — με πολλά ερωτηματικά ή θαυμαστικά τις αστήρικτες κατηγορίες εναντίον των Ζηνόβιεφ και Κάμενεφ: ήταν τότε που τα πρακτικά της δίκης τους είχαν δοθεί στη δημοσιότητα, στα πλαίσια της χρουστσοφικής άνοιξης.

Παραμένει παρόλα αυτά γεγονός, ότι ο Γκορμπατσώφ, προστατευόμενος του Αντρόπωφ, υπήρξε πάντα ένας άνθρωπος του μηχανισμού τον οποίο ο ίδιος έχει σήμερα οδηγήσει σε κρίση και αποσύνθεση. Ακόμη περισσότερο, οι περισσότεροι τείνουν να καταλήξουν ότι ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ επιλέχθηκε από το κομματικό ιερατείο για να παίξει το ρόλο του «γραμματέα - μαριονέτα». Σύσσωμος ο πλανήτης γελούσε τότε με μια Σοβιετική Ένωση της οποίας οι γερασμένοι ηγέτες πέθαιναν ο ένας μετά τον άλλο, απασχολώντας τους παρατηρητές στο μικρό διάστημα της βασιλείας τους με το αν θα κατάφερναν να τελειώσουν τη φράση που είχαν αρχίσει. Έχοντας μόλις πενηνταρίσει, ο Γκορμπατσώφ επιλέχθηκε από τους γέροντες για να ανατρέψει αυτήν την εικόνα. Αλλά η ίδια η ηλικία του, ενισχύει την υπόθεση της «μαριονέτας», σε ένα σύστημα γεροντοκρατίας όπου η ηλικία είναι ευθέως ανάλογη με τα κομματικά ερείσματα και το σεβασμό προς τους γέροντες του Πολιτικού Γραφείου.

Από την πλευρά τους, οι πρώτες κινήσεις του νέου γραμματέα δεν προδίδουν ένα εκσυγχρονιστικό πνεύμα. Η καμπάνια κατά του αλκοολισμού θα στηριχθεί στην παλιά αυταρχική λογική «πονάει δόντι βγάζει δόντι», θα γυρίσει την ΕΣΣΔ στην εποχή της ποταπαγόρευσης και θα στεφθεί με μία παταγώδη αποτυχία: οι Μοσχοβίτες θυμούνται ακόμη τα ειρωνικά σχόλια του μηχανισμού για την απειρία και τις αυταπάτες του φιλόδοξου νέου, που ήθελε να ξεριζώσει μια παλιά συνήθεια, για να προκαλέσει τελικά ελλείψεις στη ζάχαρη, πρώτη όλη στα παράνομα εργαστήρια παρασκευής των αλκοολούχων, υποκατάστατων της βότκα.

Η ακατανίκητη γοητεία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων

Όπως και με τον Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ κατά την άνοιξη της Πράγας, όλα

Πέντε χρόνια από την άνοδο του Μ. Γκορμπατσώφ στην εξουσία

θα ξεκινήσουν από την οικονομία, τη στασιμότητα της οποίας αντιλαμβάνεται ο νέος γραμματέας. Φλερτάροντας με την ιδέα της «ανασυγκρότησης» (περεστρόικα) για έναν ολόκληρο χρόνο σχεδόν, ο Γκορμπατσώφ θα την επισημοποιήσει στο 27ο Συνέδριο που διεξάγεται έναν χρόνο μετά την εκλογή του (25 Φεβρουαρίου - 6 Μαρτίου 1986).

Την άνοιξη της ίδιας χρονιάς η ανυπολόγιστη ακόμη και σήμερα έκρηξη του Τσερνομπίλ, θα προκαλέσει ένα διπλό σοκ, αφυπνίζοντας τη σοβιετική κοινή γνώμη για την οικολογική καταστροφή της ΕΣΣΔ και δείχνοντας μέχρι πού μπορεί να οδηγήσει η ανευθυνότητα της γιγάντιας γραφειοκρατίας. Παρόλα αυτά η μυστικότητα που επικρατεί τις πρώτες μέρες του ατυχήματος, δείχνει ότι το ΚΚΣΕ δεν έχει ξεχάσει τις παλιές της συνήθειες και οι πρώτοι μεταρρυθμιστικοί νόμοι —το δικαίωμα στην υπό όρους ιδιωτική εργασία που ψηφίζεται το Νοέμβριο του '86— ασχολούνται αποκλειστικά με την οικονομία.

Τα επίσημα εγκαίνια της «γκλάσνοστ» (διαφάνεια) θα πραγματοποιηθούν μερικές μέρες μετά. Τον Οκτώβριο, ο Γκορμπατσώφ έχει συναντήσει τον Ρήγκαν στο Ρεύκιαβικ και η εμμονή του Αμερικανού προέδρου στον «πόλεμο των άστρων», στέκεται εμπόδιο σε οποιαδήποτε προσπάθεια της περεστρόικα να περικόψει τις στρατιωτικές δαπάνες σε όφελος της οικονομίας και της κατανάλωσης. Στις 16 Δεκεμβρίου του 1986, ο Γκορμπατσώφ είχε πειστεί ότι περεστρόικα δεν γίνεται χωρίς δημοκρατία. Εκείνη την μέρα πάντως, τηλεφώνουσε ο ίδιος στον εξόριστο Αντρέι Ζαχάρωφ, καλώντας τον να επιστρέψει στην πρωτεύουσα και ευχόμενος «να μην ξανασυμβούν τέτοια πράγματα στη χώρα». Πρόκειται για ένα βήμα που ενισχύει τα «περιστέρια» της Ουάσιγκτον.

Λυόμισι χρόνια

μήνας του μέλιτος

Η «χρυσή περίοδος» του Γκορμπατσώφ, αρχίζει ουσιαστικά από τις αρχές του '87, για να τελειώσει το καλοκαίρι του '89. Μήνας του μέλιτος με τη σοβιετική ιανόηση και τους άλλοτε αντιφρονούντες που ξαναβρίσκουν το δικαίωμα του όγου, σταδιακό ξεδόντιασμα των συντηρητικών από το ΠΓ και την ΚΕ, επιτάχυνση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, αυμάσιες διεθνείς σχέσεις στο εξωτερικό. Το Δεκέμβριο του '87, ο άνθρωπος που μεταβάλλεται στο δημοφιλέστερο πολιτικό του κόσμου υπογράφει συμφωνία για τον περιορισμό των στρατηγικών τρωτών, έξι μήνες μετά τα πρώτα σοβιετικά στρατεύματα αποχωρούν από το Αφγανιστάν, με την αποχώρηση να ολοκληρώνεται το Φεβρουάριο του '89.

Σε όλο αυτό το διάστημα, ο Γκορμπατσώφ θα χρησιμοποιεί την τακτική που μπορούσε να ονομαστεί «η διαλεκτική

μετατροπή της αποτυχίας σε επιτυχία». Η αποτυχία της αντιαλκοολικής εκστρατείας οδηγεί στην περεστρόικα, το Τσερνομπίλ στο χτύπημα της γραφειοκρατίας, η προσγείωση του Ματίας Ρουστ με ένα μικρό αεροπλάνο, στην Κόκκινη Πλατεία σε αλλαγές στις ένοπλες δυνάμεις, η έλλειψη οικονομικών αποτελεσμάτων σε χτυπήματα εναντίον της γραφειοκρατίας και πιο προοδευτικούς νόμους. Ολόκληρη η πολιτική του Γκορμπατσώφ αυτά τα πέντε χρόνια, φέρνει τη σφραγίδα των αιτιών που τον ανάδειξαν στην εξουσία και τον έσπρωξαν στις μεταρρυθμίσεις. Άλλωστε, η ίδια η αποτυχία του σοσιαλιστικού συστήματος, δεν μεταμορφώθηκε από τον «ίδιο», με τη βοήθεια του μαγικού ραβδιού της περεστρόικα, σε υπόδειξη της «αέναης δυνατότητας» του σοσιαλισμού να ανανεώνεται»;

Με τη σειρά της όμως, αυτή η ευφυής τακτική αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει στρατηγική της περεστρόικα. Ο ίδιος ο Γκορμπατσώφ έχει παραδεχθεί δημοσίως ότι «οι δυσκολίες που συνάντησε ήταν πολύ μεγαλύτερες απ' ό,τι περίμενε όταν ξεκινούσε την προσπάθεια», και στο τελευταίο βιβλίο του ο Μπόρις Γιελτσίν, μέλος την εποχή εκείνη του ΠΓ, επιβεβαιώνει ότι τίποτα σχεδόν δεν ήταν σχεδιασμένοι: ξεκινώντας από τους οικονομικούς νόμους και φθάνοντας στις πολιτικές μεταρρυθμίσεις.

Οι τελευταίες είναι περισσότερο χαρακτηριστικές για τις δυνάμεις που διαμορφώνουν την περεστρόικα, από ένα σημείο και μετά. Ο Γκορμπατσώφ το Δεκέμβριο του '89 δηλώνει αντίθετος με την κατάργηση του άρθρου 6 (που κατοχυρώνει τον ηγετικό ρόλο του ΚΚ) για να προτείνει την κατάργησή του δύο μήνες μετά. Εναντιώνεται στην καθιέρωση ενός προεδρικού συστήματος, για να την επιδιώκει, σήμερα περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Σε μια από τις πιο σημαντικές στιγμές της πεντάχρονης προσπάθειάς του, προκηρύσσει βουλευτικές εκλογές, πέρσι τον Μάρτιο. Οι εκλογές αυτές θέλουν να δώσουν μια εικόνα ελευθερίας, να «φανούν» δυτικές, ενώ στην ουσία είναι ελεγχόμενες: το κόμμα διορίζει κατευθείαν στελέχη του στη Βουλή, οι υποψήφιοι εγκρίνονται από τις οργανώσεις του κόμματος. Το αποτέλεσμα είναι απροσδόκητο, και για τον Γκορμπατσώφ: μια σειρά από κομματικά στελέχη, ακόμη μέλη του ΠΓ δεν καταφέρνουν να εκλεγούν και οι ριζοσπάστες, απρόσκλητοι καλεσμένοι, δίνουν τον τόνο στις συνεδριάσεις της νέας Βουλής που μεταδίδονται ζωντανές από την τηλεόραση, σπάζοντας όλα τα ρεκόρ της ακροαματικότητας.

Ο Γκορμπατσώφ θα επιδιώξει να ελέγχει τις διαδικασίες, αλλά είναι πλέον αργά. Από το καλοκαίρι του '88, ένα ανεξάρτητο κίνημα έχει αρχίσει να διαμορφώνεται για να ενισχυθεί μετά τις εκλογές του '89 και τις καυτές συνεδριάσεις της Βουλής. Την ώρα που αρχίζουν οι ε-

θνικιστικές συγκρούσεις, η χειροτέρευση της οικονομίας οδηγεί το καλοκαίρι του '89 στις μεγάλες απεργίες των ανθρακωρύχων. Ο Γκορμπατσώφ συνειδητοποιεί για πρώτη φορά τη δυσκολία του να είναι κανείς συγχρόνως αρχηγός της νομενκλατούρας και αρχηγός της περεστρόικα.

Το σύνδρομο της τσουλήθρας

Στην πραγματικότητα, δεν έχουμε να κάνουμε παρά με την επανάληψη του τσεχοσλοβακικού μοντέλου: κάποιες μεταρρυθμίσεις που ξεκινούν «από τα πάνω» προκαλούν ισχυρότερους κραδασμούς σε ένα σύστημα που η μακροβιότητά του έγκειται στην ακινησία του. Ξεπερνώντας σιγά σιγά το φόβο, η κοινωνία που στην αρχή παρακολουθεί διστακτικά τις εξελίξεις, μπαίνει ορμητικά στο προσκήνιο, υπερφαλαγγίζοντας σε ενεργητικότητα και δυναμισμό αυτούς που ξεκίνησαν τη διαδικασία. Ο Ντούμπτσεκ 6 μήνες μετά την άνοδό του στην εξουσία, ο Γκορμπατσώφ ύστερα από 4 χρόνια, θα συγκαλύψουν αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί «σύνδρομο της τσουλήθρας». Ανεβαίνοντας στην πλατφόρμα της κορυφής και ξεκινώντας σιγά σιγά για να δοκιμάσουν, ξαφνικά συνειδητοποιούν ότι έχουν αρχίσει να «γλυστράνε», ότι το ίδιο το σύστημά τους σπρώχνει να «γλυστρίσουν», και ότι δεν υπάρχει τρόπος όχι μόνο για να γυρί-

MAYPOMIXAΛH 7

Books and comics
from USA
at very cheap prices

Fiction
and non-fiction
books

We have thousand titles of
books: Novels, scientific
books (computer, economy,
psychology, biology, history,
geography etc.).

Movie classics, rare art
books and magazines for col-
lectors

Rare Comics (Marvel, DC
etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151,
ΤΗΛ. 7015292

Τέρμα Τρόλεϋ
ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ No 4

σουν στο σημείο της αφετηρίας, αλλά ούτε καν να το σκεφθούν: αν κανείς σταματήσει, κινδυνεύει να δει αυτούς τους βιαστικούς που ακολουθούν κι αυτοί «γλυστρώνοντας», να περνούν από πάνω του.

Για πέντε μήνες περίπου, από τη δημοσίευση των «Θέσεων του Απρίλη» του 1968, μέχρι την εισβολή του Συμφώνου της Βαρσοβίας τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, ο Αλεξάντερ Ντούμπσεκ θα βρεθεί μπροστά σε ένα πρόβλημα τόσο δύσκολο όσο και ο τετραγωνισμός του κύκλου: την ταυτόχρονη ικανοποίηση και αυτών που ο ίδιος έχει αφυπνίσει και οι οποίοι σπρώχνουν για περισσότερες μεταρρυθμίσεις και συγχρόνως και των Σοβιετικών.

Το πρόβλημα για τον ηγέτη της άνοιξης της Πράγας θα «λυθεί» τελικώς με τον τρόπο που λύθηκε, αλλά ακριβώς γι' αυτόν το λόγο ο Ντούμπσεκ μπορεί να επιμένει στην εκδοχή του «σοσιαλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο»: στην πραγματικότητα, αν αφήνετο να ενεργήσει απερίσπαστος, θα κατέληγε στην καλύτερη περίπτωση σε ένα «σουηδικό μοντέλο» σοσιαλισμού. Προχωρώντας πολύ περισσότερο απ' ό,τι ο τσεχοσλοβάκος ομόλογός του, ο Γκορμπατσώφ είχε την πολυτέλεια να μην κινδυνεύει από εξωτερική επέμβαση. Είχε δηλαδή την ευκαιρία να ανακαλύψει ότι ο κομμουνισμός δεν μεταρρυθμίζεται. Ότι το σύστημα είναι τόσο ανελαστικό, ώστε η οποιαδήποτε απόπειρα μεταρρύθμισης ή διαλόγου, προ-

καλεί ένα τόσο μεγάλο αλλεργικό σοκ, ώστε το σύστημα πεθαίνει: ο Γκορμπατσώφ είχε την πολυτέλεια να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αν ήθελε να είναι μεταρρυθμιστής, έπρεπε απλώς να πάψει να είναι κομμουνιστής.

Στο δρόμο του Γιαρουζέλσκι

Ο γ.γ. του ΚΚΣΕ είχε την ευκαιρία να διδαχθεί αυτό το μάθημα πέρσι το καλοκαίρι, όταν άρχισε η αρχή του τέλους. Ξεκινώντας μόνοι τους τις μεταρρυθμίσεις, οι Ούγγροι κομμουνιστές κατέληγαν να ανοίξουν τα σύνορά τους, σπρώχνοντας το πρώτο κομμάτι του ντομινό της Ανατολικής Ευρώπης. Ξεκινώντας το διάλογο με την αντιπολίτευση και προκηρύσσοντας εκλογές που φιλοδοξούν να κερδίσουν, οι Πολωνοί κομμουνιστές θα δουν την «Αλληλεγγύη» να κερδίζει όλες τις έδρες της Γερουσίας, και τους κομματικούς υποψήφιους να καταβαρυνώνται.

Στις αρχές του 1990, και μετά από μερικούς μήνες αμφιταλάντευσης, ο σοβιετικός ηγέτης αποφασίζει με τη σειρά του να ακολουθήσει το παράδειγμα Γιαρουζέλσκι, να παίξει το χαρτί του υπερκομματικού προέδρου.

Γιατί ο Γκορμπατσώφ δεν αναδεικνύεται τυπικά στην προεδρία της χώρας, όπως ο κάθε γενικός γραμματέας ενός ΚΚ που σέβεται τον εαυτό του. Κατείχε άλλωστε ήδη από πέρσι τη θέση του προέδρου του Ανώτατου Σοβιέτ. η οποία αντι-

στοιχεί στη θέση του προέδρου της δημοκρατίας, σύμφωνα με τα δυτικά δεδομένα. Με την κίνησή του αυτή, ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ αποδεσμεύεται, παίρνει τις αποστάσεις του από το ΚΚΣΕ. Σταματάει να παίζει αυτό το «διπλό παιχνίδι», που είχε σαν μοναδική συνέπεια το κόμμα να διαλύεται από την περεστρόικα, και η τελευταία να εμποδίζεται από το κόμμα.

Η αποχώρησή του από τη θέση του γενικού γραμματέα είναι απλώς ζήτημα χρόνου και κατά πάσα πιθανότητα θα πραγματοποιηθεί στο ερχόμενο Συνέδριο του ΚΚ, που θα διεξαχθεί στις αρχές του καλοκαιριού. Πολλοί μάλιστα υποστηρίζουν ότι πρέπει να πάψει να είναι και μέλος του κόμματος, επειδή ο πρόεδρος «πρέπει να είναι υπερκομματικός».

Αν λοιπόν ο Γκορμπατσώφ τα καταφέρει, μπορεί λίγο καιρό μετά να απαντήσει με τον τρόπο που το έκανε πολύ πρόσφατα ο Βόϊτσεκ Γιαρουζέλσκι, όταν σε μια συνέντευξή του στην «Liberation» ρωτήθηκε «αν είναι ακόμη κομμουνιστής».

«Εξαρτάται τι εννοείτε με τον όρο "κομμουνιστής"», απαντούσε ο τώως γραμματέας του κόμματος και σήμερα πρόεδρος της Πολωνίας. «Αυτή η λέξη φέρνει μαζί της μια αρνητική κληρονομιά. Ο υπαρκτός σοσιαλισμός γνώρισε μια αποτυχία, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι οι ιδέες της κοινωνικής δικαιοσύνης δεν είναι επίκαιρες»...

1.124.000.000.000

Μήπως είναι δύσκολο να διαβάσετε αυτό το νούμερο;

Ένα τρισεκατομμύριο εκατόν είκοσι τέσσερα
δισεκατομμύρια δραχμές καταθέσεις στην
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ... και με ανθρώπινο πρόσωπο

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Σ Η Μ Ε Ρ Α

Ακελδαμά Λόγος Περί του Καπνικού Ζητήματος ΤΑΣΟΣ ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ

Ο πατέρας κάπνιζε φτηνά χύμα
τσιγάρα
Καπερνάρος.

Γνήσιος κατιών εγώ όταν κα-
πνίζω φτηνό βαρύ χαρμάνι και
με κυριεύει μια γλυκειά ζαλάδα
τον πατέρα ενθυμούμαι να κα-
πνίζει σκεπτικός και να κοιτάζει
προς τα πέρα.

ΕΝΑ ΝΗΣΙ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΧΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Το νησί μας ταξιδεύει. Από
τότε που έλιωσαν οι πάγοι του
κόσμου, και τα νερά τους κατέ-
κλυσαν τη γη, και μόνο σαν κα-
ταλάγιασαν έσκασε κάπου το
πέλαγος και ξεμύτισε δειλά η
στεριά μας, πλέοντας απάνω
στη γαλάζια επιφάνεια σαν κα-
ράβι φορτωμένο όνειρα, κι ελ-
πίδες, κι αυταπάτες, και θλίψεις
από τότε το νησί μας ταξιδεύει.

ΒΡΑΒΕΙΟ ΟΥΡΑΝΗ

Τα φίδια το δείπνο στον κολωνό ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΚΡΟΥΜΠΕΛΟΣ

Τα φίδια ζουν σε παλιές θλιμμέ-
νες γειτονιές που δε μιλάνε για
τη θλίψη τους πια. Αυτή ακρι-
βώς η διάσταση, το καθημερινό
παράλογο, η καθημερινή συ-
ναλλαγή με το τσιμέντο είναι τα
φίδια;

Εκδόσεις ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ ΛΙΒΑΝΗ

Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΒΟΝΝΗΣ

Συνέχεια της πράξης του Ελσίνκι

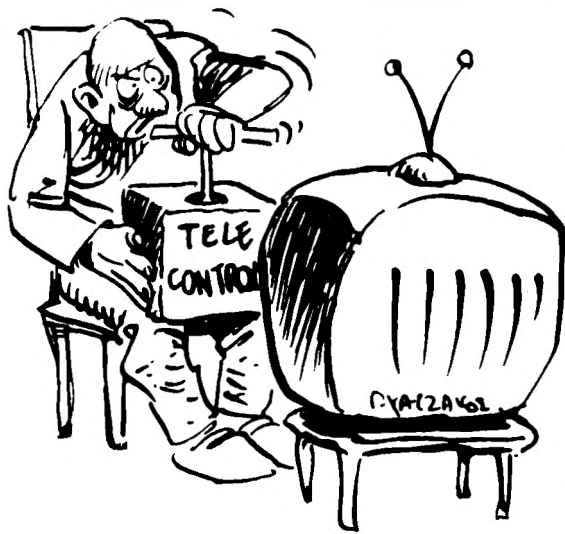
του Παντελή Μούτουλα

Μια πολύ σημαντική διάσκεψη αρχίζει τη Δευτέρα, 19 Μαρτίου, στη Βόννη. Εκπρόσωποι των 35 χωρών που παίρνουν μέρος στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη θα συζητήσουν για πρώτη φορά στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας, οικονομικά θέματα. Είναι όλες οι ευρωπαϊκές χώρες εκτός από την Αλβανία, καθώς και οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Έχουν προσκληθεί επίσης, η Οικονομική Επιτροπή του ΟΗΕ για την Ευρώπη και το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο.

Η Βόννη αποτελεί τη λογική συνέχεια της μακράς πορείας που ακολούθησαν οι δυο στρατιωτικοί συνασπισμοί προς την ανατροπή των ψυχροπολεμικών ισορροπιών. Σταθμός στην πορεία αυτή ήταν η συμφωνία του Ελσίνκι που έθεσε τις βάσεις για τις συγκεκριμένες συμφωνίες αφοπλισμού, τις οποίες έχουν υπογράψει οι δυο υπερδυνάμεις. Διακινδυνεύουμε την πρόβλεψη ότι η Βόννη θα αποδειχτεί εξίσου, αν όχι περισσότερο, σημαντική στιγμή στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία, επειδή επικυρώνει μια νέα εξέλιξη: την κατάργηση των συνόρων σε ό,τι αφορά τις σχέσεις ιδιοκτησίας.

Η επιτάχυνση του ρυθμού κίνησης των κεφαλαίων είναι χαρακτηριστικό φαινόμενο της εποχής μας και έχει καθοριστικές συνέπειες στη διάρθρωση των εθνικών οικονομιών. Σήμερα είναι σχεδόν αδύνατο να μετρηθεί η συνολική αξία της γαλλικής ιδιοκτησίας στην Ισπανία και της σουηδικής στη Δανία, επειδή αξιοσημείωτο ποσοστό των γαλλικών και σουηδικών κεφαλαίων έχουν τόπο αφετηρίας τρίτες χώρες, όπου στηρίζουν μαζί με ντόπια κεφάλαια εθνικές επιχειρήσεις άσχετες με τη γαλλική και τη σουηδική οικονομία. Καθώς αυξάνεται ο βαθμός αλληλεξάρτησης των οικονομιών και προσαρμόζονται μεταξύ τους τα εθνικά θεσμικά πλαίσια, αποκτά όλο και μικρότερη σημασία η εμμονή να εντοπίζεται η εθνική ταυτότητα των κεφαλαίων. Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, που ολοκληρώνεται το 1992, αποτελεί το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα αυτής της διαδικασίας που όπως φαίνεται, θα συμπαρασύρει τώρα τις ανατολικές χώρες.

Η απόφαση να συγκληθεί οικονομική διάσκεψη πάρθηκε τον Ιανουάριο του 1989 στη Βιέννη, πάντα στα πλαίσια της ευρωπαϊκής συνεργασίας. Οι αντιπροσωπείες των 35 χωρών στη Βόννη θα επιχειρήσουν να αναμορφώσουν και να ενισχύσουν την οικονομική συνεργασία μεταξύ της ανεπτυγμένης Δύσης και της αγουροξυπνημένης ανατολικής Ευρώπης. Βασική προϋπόθεση είναι να μετατραπούν οι ανατολικοευρωπαϊκές οικονομίες σε οικονομίες της αγοράς και όλοι συμφω-

νούν ότι η κινητήρια δύναμη αυτής της προσπάθειας θα είναι οι Δυτικοί επιχειρηματίες. Γι' αυτό το λόγο, μεγάλο μέρος των αντιπροσωπειών αποτελείται από ιδιώτες, μαζί με τους οποίους θα ταξιδέψουν στελέχη των βασικότερων δημοσίων επιχειρήσεων κάθε χώρας.

Τα θέματα που θα συζητηθούν στη διάσκεψη έχουν χωριστεί σε τέσσερις ενότητες: α) Βελτίωση των γενικών συνθηκών για την επιχειρηματική συνεργασία, β) βιομηχανική συνεργασία στην οποία περιλαμβάνονται οι επενδύσεις, γ) καθορισμός συγκεκριμένων τομέων βιομηχανικής συνεργασίας και δ) θέματα νομισματικής πολιτικής.

Όλα αυτά θα συζητηθούν σε απολύτως πρακτικό επίπεδο. Με άλλα λόγια, οι Δυτικοί θα ζητήσουν από τους Ανατολικούς να βελτιώσουν τη βιομηχανική υποδομή των χωρών τους (δρόμους, τηλεπικοινωνίες, δίκτυα πληροφοριών κλπ.), να περιορίσουν τη γραφειοκρατία, να διαμορφώσουν το κατάλληλο νομικό πλαίσιο για ξένες επενδύσεις, να αλλάξουν την πολιτική τιμών που ακολουθούσαν ως τώρα και να διευκολύνουν με συγκεκριμένα μέτρα την αύξηση των εμπορικών ανταλλαγών.

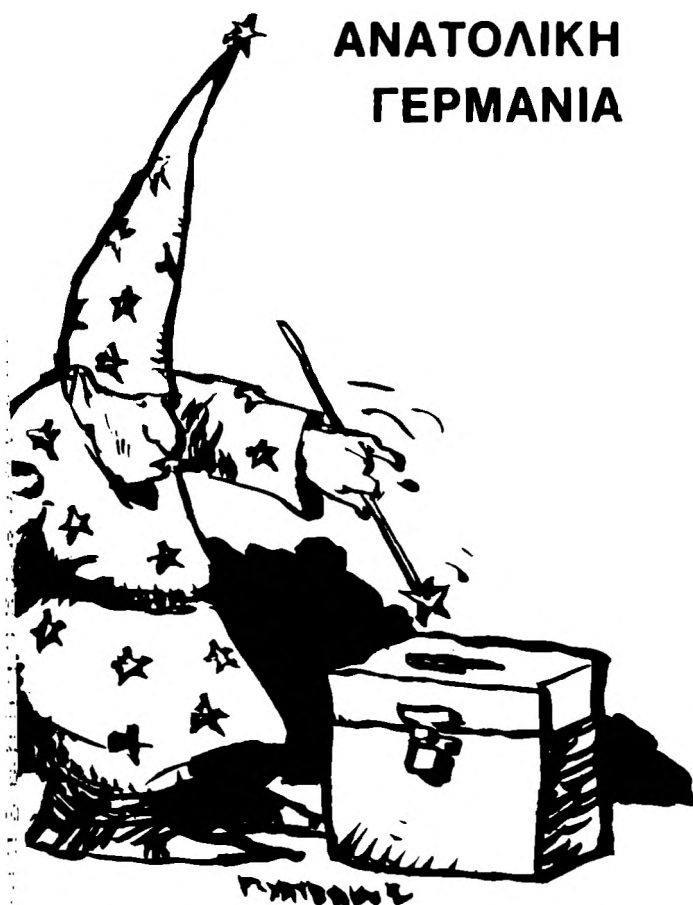
Οι πληροφορίες λένε ότι το κείμενο που θα «κατεβάσουν» οι ΗΠΑ θα είναι τολμηρότερο από το κείμενο της ΕΟΚ. Η Ουάσινγκτον θα ζητήσει από τα μέλη της καταρρέουσας ΚΟΜΕΚΟΝ αρκετά ρηξικέλευθες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, κυρίως στον τομέα της νομισματικής πολιτικής. Η κοινοτική πρόταση είναι μετριοπαθέστερη επειδή έπρεπε να συμβιβάζει διαφορετικές αντιλήψεις που απορρέουν άλλωστε από τις πραγματικότητες των κρατών-μελών. Τη διαφορά λόγου χάρη, ανάμεσα στο ανεπτυγμένο θεσμικό πλαίσιο της Ομοσπονδιακής Γερμανίας που αφορά την κοινωνική προστασία των εργαζομένων και τη συμμετοχή τους στη διαχείριση και κατανομή του προϊόντος και στο αντίστοιχο της Βρετανίας. Η κοινοτική πρόταση πάντως συμφωνεί στα βασικά της σημεία με την αμερικανική, καθώς δίνει έμφαση στην ανάγκη να δημιουργήσουν οι ανατολικοευρωπαϊκές οικονομίες το ελάχιστο των προϋποθέ-

σεων για την προσέλαση των Δυτικών επιχειρηματιών.

Όπως συμβαίνει με όλες οι διασκέψεις για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη, οι αποφάσεις που θα παρθούν στη Βόννη τυπικά δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τις χώρες που θα πάρουν μέρος. Ουσιαστικά όμως έχουν. Είναι σαφές ότι η πορεία αυτή δεν αντιστρέφεται, όχι επειδή είναι «καλή», αλλά διότι τη συν-υποστηρίζουν σχεδόν όλες οι δυνάμεις στο διεθνές πολιτικό προσκήνιο και, κυρίως, στο παρασκήνιο. Μετά την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού εξέλιπε το αντίπαλο δέος του καπιταλισμού, ο οποίος διατηρεί τον πυρήνα της ιδεολογίας του, παρά την αλλοίωση που έχουν υποστεί οι λειτουργίες του από την πάλη των τάξεων. Σήμερα παρουσιάζονται εξιχνίασμένες με μεγάλο ειδικό βάρος στην Ευρώπη, που ζητούν να μπουν στο παιχνίδι της αγοράς. Αν στις χώρες αυτές οι αποφάσεις των κεντρικών επιτροπών των ΚΚ δεν εφαρμόζονταν σωστά λόγω των γνωστών αδυναμιών του προηγούμενου συστήματος, είναι βέβαιο ότι οι αποφάσεις της Βόννης θα εφαρμοστούν κατά γράμμα, γιατί το υπαγορεύει η ανάγκη.

Η αναφορά στη διάσκεψη δεν θα μπορούσε να κλείσει, χωρίς ιδιαίτερη μνεία στην ελληνική συμμετοχή ή μάλλον στις ελλείψεις της. Οι ελληνικές επιχειρήσεις που θα εκπροσωπηθούν, μετριοφύονται στα δάχτυλα και περιορίζονται στις μεγάλες και καλά οργανωμένες, που έχουν ήδη κάποιες σχέσεις με το διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Βασική αιτία της αποχής είναι οπωσδήποτε το μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων, που στη συντριπτική πλειοψηφία τους είναι μονάδες με προσωπικό έως δέκα ατόμων. Τα συναρμόδια υπουργεία υποστηρίζουν ότι έχουν πλήρως ενημερώσει τον ελληνικό επιχειρηματικό κόσμο για τη σημασία της διάσκεψης και για τις άμεσες προοπτικές οικονομικής συνεργασίας που θα ανοίξει. Εμείς τονίζουμε ότι στις κλειστές διμερείς συναντήσεις που θα γίνουν στο περιθώριο των εργασιών της κύριας διάσκεψης, θα συζητηθούν λεπτομέρειες για επενδύσεις, εισαγωγές, εξαγωγές, κοινοπραξίες και γενικά όλα όσα ενδιαφέρουν το σύγχρονο επιχειρηματία. Όπως φαίνεται και από τις προκαταρκτικές ανακοινώσεις, οι άτυπες κλειστές συναντήσεις θα είναι σημαντικότερες από τις ανοιχτές συνεδριάσεις των ομάδων εργασίας, τουλάχιστον για τους επιχειρηματίες, οι οποίοι ενδιαφέρονται περισσότερο για τα δικά τους άμεσα σχέδια και λιγότερο για τις γενικές πολιτικές διακηρύξεις που θα πλαισιώνουν τις επίσης γενικές αρχές του τελικού ανακοινωθέντος της διάσκεψης.

ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΟΡΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Οι μονομάχοι

Οι κυριότεροι σχηματισμοί που παίρνουν μέρος στις εκλογές είναι:

Η *Συμμαχία για την Γερμανία*, που υποστηρίζεται από τη Χριστιανοδημοκρατική Ένωση του Χ. Κολ και τη Χριστιανοκοινωνική Ένωση της Βαυαρίας. Στη Συμμαχία μετέχουν η *Χριστιανοδημοκρατική Ένωση* της Ανατολικής Γερμανίας, η «*Δημοκρατική Αφύπνιση*» και η *Γερμανική Κοινωνική Ένωση*. Οι δημοσκοπήσεις δίνουν στη δεξιά συμμαχία 21-30% αλλά οι πρόσφατες αποκαλύψεις για τη συνεργασία του προέδρου της «*Δημοκρατικής Αφύπνισης*» Σνουρ με τη μυστική αστυνομία STASI επί 20ετία και του επικεφαλής της Γερμανικής Κοινωνικής Ένωσης Έμπελινγκ με το καθεστώς Χόνεκερ για εκκλησιαστικά θέματα ενδέχεται να μειώσουν τις πιθανότητες ενός καλού εκλογικού αποτελέσματος για τους συντηρητικούς.

● Το *Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα* έδειχνε το Γενάρη ότι μπορεί να κερδίσει την απόλυτη πλειοψηφία. Οι δημοσκοπήσεις του έδιναν 50-54%. Οι τελευταίες όμως δημοσκοπήσεις, μολοντί το φέρουν σαν πρώτο κόμμα δείχνουν μείωση της απήχησης του στο 30-34%.

Οι άλλες δυνάμεις

● Αριστερά του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος βρίσκεται η «*Συμμαχία '90*», η «*Η Συμμαχία Δράσης Ενωμένη Αριστερά*», η «*Η Συμμαχία του Συνδέσμου Ανεξάρτητων Γυναικών και των Πρασίνων*» και το «*Κόμμα Δημοκρατικού Σοσιαλισμού*» (πρώην ΕΣΚΓ). Το ΚΔΣ μπορεί να πάρει 12% των ψήφων (10-17% σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις όπως υπολογίζουν τα στελέχη του, ενώ όλες οι άλλες αριστερές δυνάμεις μπορούν να κερδίσουν 20 με 40 έδρες (5-10%).) Στη «*Συμμαχία '90*» συμμετέχουν το «*Νέο Φόρουμ*», η «*Δημοκρατία τώρα*» και η «*Πρωτοβουλία για την Ευρώπη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*», οι κινήσεις πολιτών δηλαδή που πρωτοστάτησαν στην εξέγερση του φθινοπώρου μαζί με τους «*Πράσινους*» και τον «*Σύνδεσμο Ανεξαρτήτων Γυναικών*».

Η συμμαχία των δύο τελευταίων οργανώσεων υποστηρίζεται (και οικονομικά) από τους Πράσινους της Δυτικής Γερμανίας. Κοινός παρονομαστής της πολιτικής των Αριστερών Οργανώσεων είναι η θέση για μια *ουδέτερη Γερμανία*.

Οι εκλογές θα διεξαχθούν με σύστημα απλής αναλογικής χωρίς ποσοστιαίους περιορισμούς, πράγμα που ευνοεί τη διεκδίκηση εδρών και από τους μικρούς σχηματισμούς της Αριστεράς. Υπολογίζεται ότι χρειάζεται μόνο ένα 0,25% των ψήφων σε μία εκλογική περιφέρεια για να κερδηθεί μια έδρα. Ας σημειωθεί ότι κατά τη σύνταξη του εκλογικού νόμου αποφασίσθηκε η μείωση των εδρών της λαϊκής Βουλής από 500 σε 400.

Ανάμεσα στους «*μικρούς*» συγκαταλέγεται και η «*Φιλελεύθερη Συμμαχία*», που αποτελείται από το Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα και το Φιλελεύθερο Κόμμα Γερμανίας — έναν παλιό καθεστωτικό πολιτικό σχηματισμό «*δορυφόρο*» του ΕΣΚΓ. Στις δημοσκοπήσεις ο φιλελεύθερος χώρος δεν δεί-

χνει να «*τραβάει*» κυμαίνεται μεταξύ 8% - 10%. Παρουσιάζοντας κάπως αυξημένη επιρροή σε ορισμένη μόνο περιοχή (Μεκλεμβούργο, Θουριγγία).

Παρά το γεγονός ότι και στην Ανατολική Γερμανία *αναπαράγεται* αργά αλλά *σταθερά* το πολιτικό τοπίο της Ομοσπονδιακής Γερμανίας, οι διαφορές παραμένουν προς το παρόν καθοριστικές:

— Οι Σοσιαλδημοκράτες φαίνεται να είναι το πρώτο κόμμα. Η νίκη τους στις εκλογές θα βοηθούσαν στην εκλογική επιτυχία και των «*μεγάλων αδελφών*» στη Δύση.

— Ο Συντηρητικός χώρος (κεντροδεξιά) βρίσκεται εγκλωβισμένος στο 30-35%.

— Η Εναλλακτική Αριστερά (που δεν προέρχεται από την παράδοση της Β' ή της Γ' Διεθνούς) έχει επιρροή διπλάσια εκείνης των «*Πρασίνων*» στη Δυτική Γερμανία.

— Ρεπουμπλικάνοι και ακροδεξιοί πάσης φύσεως απέφυγαν να κατέβουν σ' αυτές τις πρώτες ελεύθερες εκλογές στην Ανατολική Γερμανία.

Κρίσιμο σημείο συγκλίσεων ή αντιπαράθεσης μετά την Κυριακή θα αποτελέσει φυσικά ο τρόπος με τον οποίο θα ενωθούν τα δύο γερμανικά κράτη. Οι συντηρητικοί επιλέγουν το άρθρο 23 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος (προσάρτηση) ενώ οι σοσιαλδημοκράτες ζητούν να εφαρμοστεί το άρθρο 146 που προβλέπει σύνταξη νέου Συντάγματος μετά την Ένωση.

του Τ. Αναστασίου

Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές σε χώρα της Ανατολικής Ευρώπης γίνονται την Κυριακή στην Ανατολική Γερμανία. Στις εκλογές παίρνουν μέρος 24 εκλογικοί συνδυασμοί που κατεβάζουν υποψήφιους στις 15 εκλογικές περιφέρειες της χώρας. Συμμετέχουν συνολικά 34 κόμματα — από το κόμμα «*Των φίλων της μπίρας*» μέχρι το κόμμα των «*Ευρωπαίων Φεντεραλιστών*». Υπολογίζεται όμως ότι στις κάλπες θα προσέλθουν πολύ λιγότεροι από το 12,2 εκατομμύρια ψηφοφόρους που έχουν δικαίωμα ψήφου.

Η αγριότητα του προεκλογικού αγώνα και η ακατάπαυστη πολιτικοσγία έχουν αποβαρύνει σημαντικό τμήμα των ψηφοφόρων και οι σφυγμομετρήσεις δείχνουν ότι η αποχή μπορεί να φθάσει στο 25-30% του εκλογικού σώματος. Σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο δικαίωμα ψήφου έχουν και οι Ανατολικογερμανοί του εξωτερικού, ακόμα κι αυτοί που έχουν μεταναστεύσει στη Δυτική Γερμανία και δεν έχουν στερηθεί την υπηκοότητα της Ανατολικής Γερμανίας.

Τα ειδικά «*κουπόνια του εκλογέα*» μάλιστα που θα διανέμονται στα σύνορα δίνουν το δικαίωμα σ' αυτή την κατηγορία των πολιτών να ψηφίσουν στο κοντινότερο στα σύνορα χωριό της Ανατολικής Γερμανίας με τη βοήθεια ειδικών εκλογικών καταλόγων.

Πρόεδρος της κεντρικής εκλογικής επιτροπής είναι μία 25χρονη φοιτήτρια που θεωρητικά θα έχει τη βοήθεια των 154.000 μελών των τοπικών (κατά εκλογικό τμήμα) εφορευτικών επιτροπών. Λέμε θεωρητικά, διότι οι Ανατολικογερμανοί δεν δείχνουν ιδιαίτερη προθυμία να πάρουν μέρος στις εκλογές ούτε ως μέλη των εφορευτικών επιτροπών.

Έκδόσεις Πλέθρον

Σειρά: ΜΕΛΕΤΕΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Β. ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Ήπιος Λόγος

“Ένα βιβλίο για τις
τελευταίες αντιστάσεις του
Πολιτισμού στην βαρβαρότητα

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ-ΕΚΔΟΣΕΙΣ:
Μασσαλίας 20Α, 106 80 Αθήνα
τηλ.: 36.41.260 - 36.45.057

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΠΡΙΝ δέκα χρόνια περίπου, την Πέμπτη 27, Παρασκευή 28 και Σάββατο 29 Νοεμβρίου 1980, τα όσα ελέγχθησαν στο μεγάλο αμφιθέατρο της Παντείου από τους Συνέδρους, που ήσαν προσκεκλημένοι από το ΑΝΤΙ για να εισηγηθούν τις ιδέες τους στο Συμπόσιο για τις «Λαϊκές Δημοκρατίες», μπορούσαν να συνοψισθούν σε ένα κοινό πλαίσιο λόγου και προβληματικής: ανάλυση της πραγματικότητας και της κρίσης των κοινωνιών και της εξουσίας στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Οι προσεγγίσεις των τότε εισηγητών διαφοροποιούνταν ως προς τις ιδεολογικές αφετηρίες και τις πολιτικές συνεπαγωγές τους, χωρίς να λείπει και το στοιχείο μιας κάποιας έντονης αντιπαράθεσης.

ΔΕΚΑ χρόνια μετά, στον ίδιο χώρο από την Πέμπτη 8 Μαρτίου μέχρι και την Κυριακή 11 Μαρτίου, σχεδόν τίποτε δεν ήταν όμοιο, από τον αριθμό των εισηγήσεων μέχρι την προέλευση των συνέδρων και το λόγο που εξέφεραν. Τώρα οι οριακές ανατροπές στις επικράτειες του άλλοτε «υπαρκτού σοσιαλισμού» όχι μόνο άνοιξαν τα σύνορα, αλλά και έκαναν «οικουμενικότερη» τη σκέψη, την κουλτούρα, την πολιτική αντίληψη.

ΕΤΣΙ, φέτος περισσότεροι ήσαν οι Ανατολικοί από τους Δυτικούς εισηγητές, και αυτό έκανε την αίθουσα της Παντείου να λειτουργήσει κυρίως σαν βήμα έκφρασης και σαν χώρος καταγραφής της κατάστασης πραγμάτων στην Ανατολική Ευρώπη, μιας καταγραφής, μάλιστα, διατυπωμένης από αυτούς που άλλοτε ήσαν εκπρόσωποι μιας κεντρικής αντιπολίτευσης, ενώ τώρα μετέχουν κορυφαία στη χάραξη της πολιτικής των μετα-«σοσιαλιστικών» καθεστώτων. Η ιδιότητά τους αυτή συνδυάσθηκε με την κρίσιμη συγκυρία της ιστορικής καμπής που χαρακτηρίζει τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, και το αποτέλεσμα αυτού του συνδυασμού ήταν μια

συνθεση ιστορίας - πολιτικής χρηστικής ιδεολογίας.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ από επιμέρους διαφορές, όλοι οι εισηγητές συμφώνησαν σε ένα εννοιακό και πολιτικό πλαίσιο ανάλυσης: κεντρικότερο σημείο συνοχής αυτού του πλαισίου ήταν η κοινή αποδοχή των ιδεών και εννοιών της θεωρίας της δημοκρατίας, σε αντικατάσταση των δυσφημισμένων από τη δογματική κωδικοποίησή τους αντιλήψεων της παραδοσιακής μαρξιστικολενινιστικής σκέψης: Η αντιπαράθεση πλέον δεν εντοπίζεται ανάμεσα στο «σοσιαλισμό» και τον «καπιταλισμό» αλλά ανάμεσα στη «δημοκρατία» και τον «ολοκληρωτισμό». Μολονότι οι διδαχές ενός R. Aron, π.χ. επ' ουδενί λόγω μπορούν να θεωρηθούν ως αξιακά ουδέτερες ή και αναλυτικά επαρκείς και ικανές, αυτή η de facto συμφωνία των εισηγητών στα βασικά σημεία της θεωρίας της δημοκρατίας μεταφράζει ιδεολογικά αυτό που κυριαρχεί στο πολιτικό τοπίο των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, δηλαδή την μεταστροφή τους προς πρότυπα κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης τα οποία είναι συγγενή προς εκείνα της δυτικής δημοκρατίας και της λεγόμενης οικονομίας της αγοράς.

ΑΠΟ ΑΥΤΗ την άποψη, ακριβώς, η δημοσίευση κεντρικών σημείων από τις εισηγήσεις των έξι συνεδριών στην Πάντειο, υπηρετεί έναν από τους βασικότερους λόγους και σκοπούς της πραγματοποίησης του Συμποσίου για την Ανατολική Ευρώπη: όταν τους επόμενους μήνες η πολιτική ζωή στις ανατολικές χώρες θα έχει πλέον αρχίσει να θεσμίζεται σε άλλες καθεστωτικές δομές, πόσο συναφής προς αυτή τη θέσμιση ήταν η σκέψη και η προβληματική των συνέδρων του φετινού Συμποσίου, που είναι αυτοί ακριβώς που πρωταγωνιστούν στην «άλλη πολιτική» των χωρών τους;

Οι επίσημοι εκπρόσωποι των κομμάτων της Αριστεράς έλαμψαν με την απουσία τους, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, αλλά το κοινό της Αριστεράς ήταν εκεί στο Μεγάλο Αμφιθέατρο του Παντείου Πανεπιστημίου για να ακούσει τους ομιλητές από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και να συζητήσει τα προβλήματα και να συμμεριστεί τις αγωνίες, από την Πέμπτη το απόγευμα, 8 Μαρτίου μέχρι την Κυριακή το μεσημέρι, 11 Μαρτίου.

Στις επόμενες σελίδες οι αναγνώστες θα έχουν την ευκαιρία να διαβάσουν συνοπτικά σημειώματα των εισηγήσεων των διαφόρων ομιλητών που δίνουν τον πυρήνα των προβληματισμών και των απόψεών τους ενώ τα βιογραφικά σημειώματα δίνουν ορισμένα στοιχεία για την ταυτότητά τους.

Δημοσιεύουμε επίσης ολόκληρη την εισηγήση του καθηγητή **Αριστόβουλου Μάνεση** που αποτελεί ύμνο στην πολιτική δημοκρατία, τη σύντομη εισηγήση του **Δημήτρη Χαραλάμπη** που προήδρευσε σε μια από τις συνεδρίες του Συμποσίου

Η μεγάλη συμμετοχή του κοινού, η πληθώρα των ερωτήσεων που υποβλήθηκαν σε όλες τις συνεδρίες η ζωντανή συζήτηση και ο διάλογος, οι παρεμβάσεις και το υψηλό επίπεδο των εισηγήσεων και του προβληματισμού συνέβαλαν ώστε το Συμπόσιο αυτό να σημειώσει τε-

Πεσις, Πλωρίτης, Μιχνίκ, Ορτ.

ράστια επιτυχία. Και το άξιζε. Άλλωστε, ήταν το πρώτο μεγάλο Συμπόσιο με τέτοια ευρύτητα εκπροσώπησης και θεματολογίας που διοργανώθηκε στη Δύση για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Τα πλήρη απομαγνητοφωνημένα πρακτικά του Συμποσίου πρόκειται να δημοσιευθούν, οπότε οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αποκτήσουν μια πιο συνολική εικόνα για την ταυτότητά του και ίσως ανα-

καλύψουν τη μοναχική φωνή του κ. **Αντώνη Τρίτση** με τις δικές του αγωνίες για το μέλλον του σοσιαλισμού.

●

Οι συνεργάτες του «ΑΝΤΙ» αισθάνονται δικαιωμένοι για μια προσπάθεια που είχε πολύ μόχθο και φροντίδα. Την ευθύνη συντονισμού του Συμποσίου από πλευράς περιοδικού είχαν ο **Τάκης Καφετζής** και η **Πωλίνα Γκιάκα**.

ΤΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ ΤΟΥ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΥ

ΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Το Διεθνές Συμπόσιο που διοργάνωσε το περιοδικό «ΑΝΤΙ», το «ΠΑΝΤΕΙΟ» Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών με τη συμβολή και της ελληνικής έκδοσης των «ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΜΟΣΧΑΣ» πραγματοποιήθηκε χάρις και στην οικονομική αρωγή ιδιωτών, επιχειρήσεων και οργανισμών.

Απευθύνουμε και πάλι τις ευχαριστίες μας από τις στήλες αυτές σε όσους ανταποκρίθηκαν θετικά στην πρόσκλησή μας. Χωρίς αξιολογική ή άλλη σειρά είναι:

Οι εκδοτικοί οίκοι *Καστανιώτης*, *Θεμέλιο*, *Εστία*, *Γνώση*, και *Σύγχρονη Εποχή*. Επίσης οι αεροπορικές εταιρείες *Ολυμπιακή*, *LOT* και *GOLDAIR*. Ο *EOT*, η *Εθνική* και η *Εμπορική Τράπεζα*. Η *Interamerican* και η *Αγροτική Ασφαλιστική*. Η *Hellas-Spar Βερόπουλος*, τα πολυκαταστήματα *Μινιόν*, η εταιρεία σιδήρου *I. Μπήτρος*, η *Plotin*, οι *Ηπειρωτικές Γραμμές*, η χαρτοποιία *DIANA*, ο ραδιοσταθμός *SKY*, η ποτοποιία *Μπουτάρη* και το ξενοδοχείο *Ιλισσός*.

Από την έναρξη των εργασιών του Συμποσίου· διακρίνονται ο καθηγητής Αρ. Μάνεσης και ο υπουργός πολιτισμού Γ. Μυλωνάς.

Κάρελ Λάνσκι (Karel Lansky)

Ο Κάρελ Λάνσκι γεννήθηκε το 1924. Σπούδασε μηχανολόγος - οικονομολόγος και πήρε το δίπλωμά του το 1949. Είναι αντιπρόεδρος της ανανεωτικής κομμουνιστικής ομάδας Obroda («Αναγέννηση»), που συνεργάζεται με το Civic Forum. Από το 1956 έως το 1961 εργάστηκε στην υπηρεσία Τύπου της Κ.Ε. του Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας. Το 1961 διαγράφεται από το κόμμα ως «φιλοτιτοϊκός». Το 1968 εργάστηκε στη Διεύθυνση Σύνταξης της τσεχοσλοβακικής ραδιοφωνίας από όπου και απολύθηκε μετά την εισβολή. Στη συνέχεια δούλεψε σαν εργάτης οικοδομών. Το 1977 υπογράφει την ιδρυτική Διακήρυξη της «Χάρτας '77». Το 1988, μαζί με το σημερινό υπουργό Εξωτερικών της Τσεχοσλοβακίας, εξέδωσε το δοκίμιο «Ραδιοφωνία εναντίον των τανκς».

ΠΕΜΠΤΗ 8 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΑΠΟΓΕΥΜΑ

ΟΙ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αριστόβουλος Μάνεσης. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Κάρελ Λάνσκι, Βέσνα Πέσιτς, Κρέστιο Πετκώφ. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: Πιέρ Κέντε, Ζαν-Υβ Ποτέλ, Μίλαν Βάτσεκ.

Στο κατάμεστο Μεγάλο Αμφιθέατρο στο Πάντειο Πανεπιστήμιο την Πέμπτη 8 Μαρτίου στις 5 το απόγευμα έγινε η έναρξη των εργασιών του Διεθνούς Συμποσίου για τα προβλήματα και τις προοπτικές των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Την έναρξη των εργασιών του Συμποσίου κήρυξε με σύντομη ομιλία του ο υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών κ. Γ. Μυλωνάς. Στη συνέχεια, ο πρόεδρος της συνεδρίας καθηγητής κ. Αριστόβουλος Μάνεσης (του οποίου τη μεστή εισαγωγική ομιλία δημοσιεύουμε ολόκληρη σ' άλλες σελίδες του περιοδικού) έδωσε το λόγο στον πρότανη του Παντείου κ. Γιώργο Κοντογιώργη ο οποίος τόνισε τη σημασία της διοργάνωσης του Συμποσίου. Με σύντομη αναφορά του, καλωσόρισε τους συνέδρους του Συμποσίου και ο εκδότης του «ΑΝΤΙ».

ΚΑΡΕΛ ΛΑΝΣΚΥ

Σύντομη περίληψη των συμβάντων στην Τσεχοσλοβακία από τις 17 Νοεμβρίου μέχρι το τέλος του 1989.

Ο αντιπρόεδρος της OBRODA Κάρελ Λάνσκι, στην κατατοπιστική εξιστόρησή του, ανέφερε:

Η 17η Νοεμβρίου θα μείνει στην ιστορία της Τσεχοσλοβακίας ως η συμβολική ημερομηνία για τις τελευταίες εξελίξεις· την ημέρα εκείνη άνοιξε μια νέα σελίδα της ιστορίας, η σελίδα της μετάβασης από την απολυταρχική δικτατορία και τη μονοκομματική κυβέρνηση σε μιαν ελεύθερη πλουραλιστική και δημοκρατική κοινωνία. Την ημέρα εκείνη χιλιάδες φοιτητές συγκεντρώθηκαν, με αφορμή την επέτειο της δολοφονίας του Jan Orletals, ενός από τα πρώτα θύματα της φασιστικής κατοχής στην Τσεχοσλοβακία το 1939, σε μια ειρηνική διαδήλωση. Όταν το σώμα της πορείας θέλησε μετά την επίσκεψη στο μνημείο του Αγίου Βέντσελ να προχωρήσει προς την οδό Narodni ισχυρές μονάδες αστυνομικών (ένστολων και με πολιτικά) έκλεισαν το δρόμο στους διαδηλωτές με τανκς, σκυλιά και μάνικες και χτύπησαν κατ' ένα απεριγράπτα βάνουσο τρόπο τους άοπλους διαδηλωτές. Υπήρξαν εκατοντάδες τραυματίες και την ίδια νύχτα συγκεντρώθηκαν σε θέατρο της Πράγας χιλιάδες φοιτητές για να ανακοινώσουν την πρώτη απεργιακή κινητοποίηση. Τις επόμενες 5 εβδομάδες μέχρι το τέλος του χρόνου έγιναν τόσο πολλές ανακατατάξεις στις οποίες τα χρονικά όρια της εισήγησής μου δεν μου επιτρέπουν να επεκταθώ. Θα σταθώ μόνο σε δυο βασικούς παράγοντες που στάθηκαν καθοριστικοί για τις επαναστατικές μεταρρυθμίσεις στην Τσεχοσλοβακία:

α) Το γεγονός ότι πρωτοστάτες του λαϊκού κινήματος στάθηκαν εκπρόσωποι της Χάρτας '77 που με το κύρος τους επέτυχαν την ένωση όλων των πολιτικών δυνάμεων.

β) Η ανικανότητα της ηγεσίας να πάρει κάποιες πρωτοβουλίες και να εκτιμήσει σωστά την κατάσταση.

Στις 19 Νοεμβρίου ιδρύεται το Φόρουμ Πολιτών και μετατρέπεται πάραυτα σε κορμό των επαναστατικών διαδικασιών.

Στη Σλοβακία η ομάδα φέρει την ονομασία: «Η Δημοσιότητα ενάντια στη βία». Ήδη από την προηγούμενη τα θέατρα ανέστειλαν τη λειτουργία τους και μεταβλήθηκαν σε χώρους συνάντησης για τους φοιτητές και τους καλλιτέχνες. Οι εξουσιαστές δημοσιεύουν παραπλανητική ανακοίνωση για δραστηριοποίηση αντεπαναστατικών δυνάμεων.

Στις 21 Νοεμβρίου 200.000 άνθρωποι ακούν την ομιλία του Vaclav Havel στην πλατεία Βέντσελ, ο οποίος επεξηγεί τους στόχους του Φόρουμ Πολιτών, τα αιτήματά του συνοψίζονται:

α) Στην παραίτηση οκτώ ηγετικών στελεχών.

β) Την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων.

γ) Ελευθερία έκφρασης και στον Τύπο. Στην αντίθετη περίπτωση καλεί προειδοποιητικά τους εργαζόμενους σε μια δώρη γενική απεργία για τις 27.11. Οι διαδηλώσεις πληθαίνουν τις επόμενες μέρες. Ο Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ εμφανίζεται δημοσίως και καλεί την ηγεσία να σεβασθεί τη γνώμη του πλήθους. Η εμφάνισή του προβάλλεται και από την τηλεόραση.

Στις 27 Νοεμβρίου ο πληθυσμός πείθει, με τη σθεναρά συμμετοχή του στη γενική απεργία, την εξουσία για τη σοβαρότητα της κατάστασης.

Στις 28.11 αρχίζουν διαπραγματεύσεις μεταξύ εκπροσώπων της κυβέρνησης και του Forum. Αποφασίζεται η κατάθεση νομοσχεδίου για την παραγραφή του

άρθρου 6 του συντάγματος το οποίο αναφέρεται στον ηγετικό ρόλο του κομμουνιστικού κόμματος.

Στις 29 Νοεμβρίου ο λαός της Τσεχοσλοβακίας παρακολουθεί σε απευθείας μετάδοση από την κρατική τηλεόραση την ιστορική συνεδρίαση του κοινοβουλίου, στην οποία αποφασίζεται από την πλειοψηφία των βουλευτών ο τερματισμός της κυριαρχίας του κομμουνιστικού κόμματος. Επισημαίνεται ότι, από τους 350 βουλευτές οι 242 πρόσκειντο στο Κ.Κ. Η μέρα αυτή έδωσε το εναρκτήριο έναυσμα για τη γέννηση χιλιάδων κινημάτων πολιτών. Στις 3 Δεκεμβρίου μετά από πολύωρες και εξαντλητικές διαπραγματεύσεις σχηματίζεται η νέα κυβέρνηση από 10 κομμουνιστές, 2 μέλη του σοσιαλιστικού κόμματος και 7 ανένταχτους με την ονομασία «Κυβέρνηση της εθνικής συνεννόησης».

Το κομμουνιστικό κόμμα προσπαθεί να κερδίσει χρόνο, καταθέτοντας πρόταση, σύμφωνα με την οποία ο πρόεδρος της κυβέρνησης θα εκλέγεται όχι απευθείας από το κοινοβούλιο αλλά με τη μέθοδο του δημοψηφίσματος, γεγονός που θα ανέβαλε τις εκλογές για τουλάχιστον τρεις μήνες.

Τελικά στις 29 Δεκεμβρίου του 1989 μετά από νέες πολύωρες διαπραγματεύσεις εκλέγεται στην ιστορική αίθουσα Βλαντισλάβ του πύργου της Πράγας ο πρώτος μη κομμουνιστής πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας, ο Βάτσλαβ Χάβελ. Στην κορυφή του κράτους βρίσκεται ένας άνδρας που με την τόλμη, το ήθος και τη σταθερότητα του χαρακτήρα αποτελεί εγγύηση για το μέλλον της χώρας.

ΒΕΣΝΑ ΠΕΣΙΤΣ

Γιουγκοσλαβία: Τα κυριότερα προβλήματα μετάβασης στον πλουραλισμό.

«Τα γεγονότα του 1989 στην Α. Ευρώπη επιβεβαίωσαν την περίφημη πρόβλεψη του Μπερλινγκουέρ ότι τα κοινωνικά συστήματα που έχουν τις ρίζες τους στην Οκτωβριανή Επανάσταση έχουν εξαντλήσει τις δυνατότητές τους για ανάπτυξη (...) και αυτό σημαίνει ότι τα σοβιετικού τύπου σοσιαλιστικά συστήματα δεν μπορούν να μεταρρυθμιστούν και πρέπει να εγκαταλειφθούν».

Έτσι άρχισε την εισήγησή της η Γιουγκοσλάβα κοινωνιολόγος, για να επισημάνει στη συνέχειά της το κεντρικό πρόβλημα των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών που είναι σήμερα η αντικατάσταση των κολλεκτιβιστικών τύπων κοινωνικής ενσωμάτωσης από την κοινοβουλευτική δημοκρατία, την οικονομία της αγοράς και τη θεσμοποίηση πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων· αυτή η αντικατάσταση είναι απαραίτητη προκειμένου οι χώρες αυτές να συνδεθούν με τις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όσο και αν αυτή η σύνδεση είναι αρκετά δύσκολη λόγω της καθυστέρησής τους σε σύγκριση με τα κράτη της Δ. Ευρώπης.

Δεν είναι τα βασικά σημεία στις πρόσφατες εξελίξεις κατά την Β. Πέσιτς: η διατήρηση της πολιτικής δημοκρατίας στη δύσκολη φάση της αλλαγής του οικονομικού συστήματος και της αναζήτησης μιας νέας θέσης στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας και η αποφυγή τάσεων και προσανατολισμών αντίθετων προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση, όπως είναι οι διαλυτικές τάσεις που παρατηρούνται στην ομοσπονδιακή δομή της ΕΣΣΔ και της Γιουγκοσλαβίας, ή οι συνέπειες μιας επαναχάραξης των συνόρων (ενδεχόμενο στην περίπτωση των δυο Γερμανιών).

Στη συνέχεια η Β. Πέσιτς ανέλυσε σε βάθος τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τις εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία, η οποία μολονότι διέρρηξε τις σχέσεις της με το σταλινισμό τυπικά από το 1948 βρίσκεται σε καθυστέρηση συγκριτικά με άλλες χώρες της Α. Ευρώπης, αφού το Κ.Κ. εξακολουθεί να έχει τον έλεγχο σε όλες τις σφαίρες της πολιτικής και οικονομικής ζωής, ενώ ακόμα δεν έχουν γίνει ελεύθερες εκλογές για την ανάδειξη κυβέρνησης. Αντίθετα, χωρίς σημαντική αντιπολίτευση και χωρίς την ύπαρξη μιας ισχυρής μεταρρυθμιστικής ομάδας μέσα στο Κ.Κ., οι συγκρούσεις και η όποια αντιπαλότητα διεξάγονται σε εθνικιστικά πλαίσια, με έντονη την αναβίωση της παραδοσιακής κρατίας.

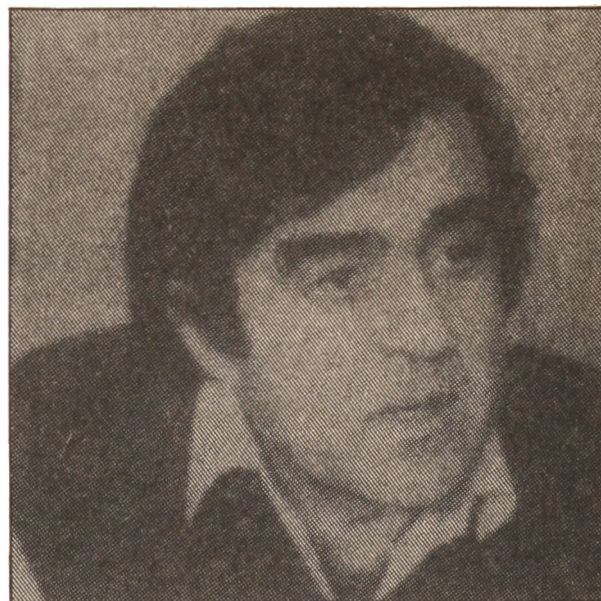
Αναφέροντας μια σειρά ιστορικούς λόγους που μπορούν να ερμηνεύσουν την ιδιοτυπία της Γιουγκοσλαβίας, η Β. Πέσιτς τόνισε ότι, παράλληλα με τον κομμουνιστικό, ένας άλλος ολοκληρωτισμός, ο εθνικιστικός, ενίσχυσε το μπλοκ της αντίδρασης στα αιτήματα για δημοκρατία και ατομικές ελευθερίες. Αυτός ο εθνικισμός λειτούργησε και ως σανίδα σωτηρίας για την κομμουνιστική ηγεσία, αφού η τελευταία προσέφευγε σε όλο και εντονότερες εθνικιστικές εγκλήσεις για τη διατήρηση της εξουσίας της. Η Πέσιτς ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «σήμερα στην Γιουγκοσλαβία δεν υπάρχει ο παλιός "ιδεολογικός εχθρός", αλλά εύκολα μπορείς να χαρακτηριστείς "εθνοπροδότης" από κομμουνιστές ηγέτες των ομόσπονδων Δημοκρατιών».

Στο κλείσιμο της εισήγησής της η Γιουγκοσλάβα σύνεδρος εντόπισε το κεντρικό πρόβλημα της δημοκρατικής μετάβασης στην ανάγκη της υπέρβασης των παραδοσιακών τρόπων κοινωνικής οργάνωσης που στηρίζονται στον ιδεολογικό ή τον εθνικιστικό αποκλεισμό του «αντιπάλου» αυτό αφορά και την αντιπολίτευση, στο βαθμό που και σε αυτήν οι επιδράσεις του εθνικισμού είναι ιδιαίτερα έντονες.

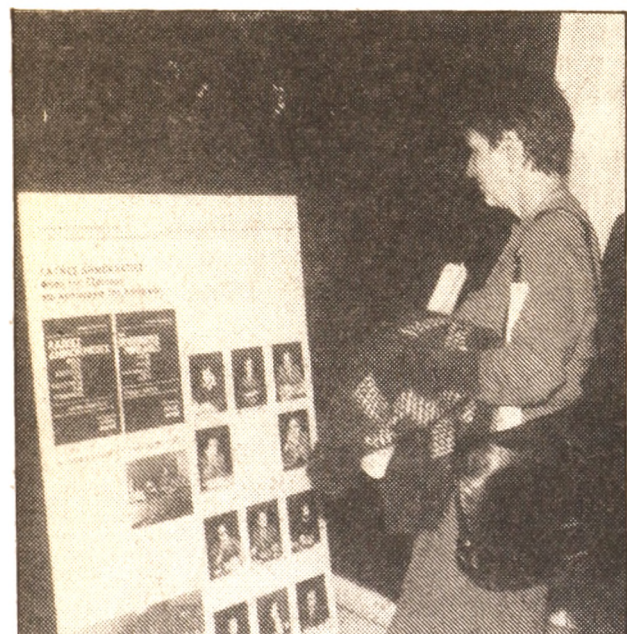
Βέσνα Πέσιτς (Vesna Pesic)

Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου. Η διδακτορική διατριβή της στο Πανεπιστήμιο Βελιγραδίου είχε ως θέμα τα κοινωνικά πράγματα και τον τρόπο ζωής στη μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία. Οι κυριότεροι τομείς των ερευνών της αφορούν την κοινωνική θεωρία, την κοινωνική αλλαγή και τα προβλήματα κοινωνικής και πολιτικής ισότητας στον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Είναι από ηγετικά στελέχη της Ένωσης για τη «Δημοκρατική Πρωτοβουλία της Γιουγκοσλαβίας» (УДП), η οποία ασχολείται με τα νομικά πλαίσια και τις προϋποθέσεις της «νέας Γιουγκοσλαβίας», ως ομόσπονδης δημοκρατίας.

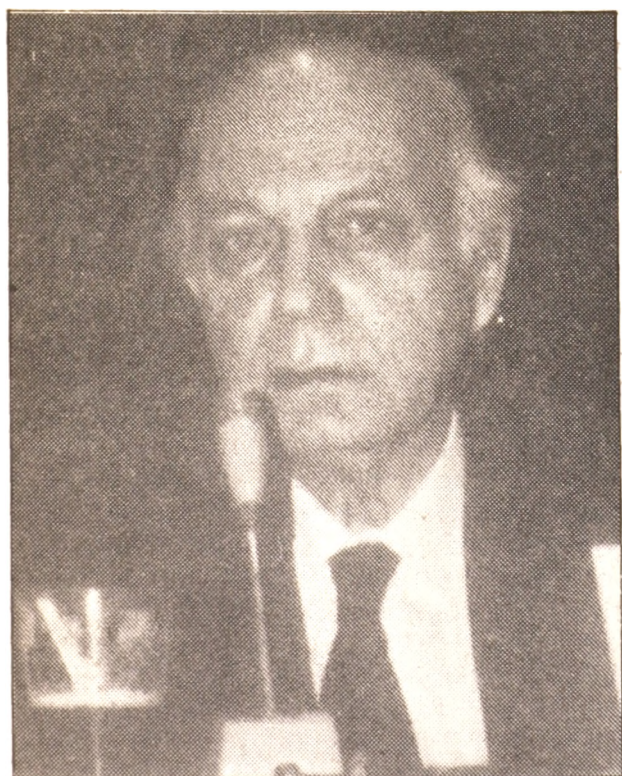

Κρέστιο Πετκόφ (Krustyo Petkov)

Κοινωνιολόγος, διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνιολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, πρόεδρος των Ανεξάρτητων Βουλγαρικών Συνδικάτων. Έκανε σπουδές στις οικονομικές επιστήμες και έχει ειδικευθεί στην Κοινωνιολογία της Εργασίας. Είναι μέλος των Επιτροπών Έρευνας «Κοινωνιολογία και Εργασία» και «Συμμετοχή, Εργατικός Έλεγχος και Αυτοδιαχείριση» σε συνεργασία με τη Διεθνή Κοινωνιολογική Ένωση. Από το 1982 έως το 1988 διετέλεσε διευθυντής του Ινστιτούτου των Εργατικών Σωματείων Giorgi Dimitroff.

Απο την εκθεση στο Φουαγιέ.

Μάριος Πλωρίτης.

ΚΡΕΣΤΙΟ ΠΕΤΚΩΦ

Τα εναλλακτικά κινήματα και η μετάβαση από την ολοκληρωτική στη δημοκρατική κοινωνία: η περίπτωση της Βουλγαρίας.

Ο Κρέστιο Πετκώφ στην ομιλία του αναφέρθηκε στους παράγοντες που κατέστησαν ρεαλιστική την ειρηνική μετάβαση από τον ολοκληρωτισμό στη δημοκρατική κοινωνία. Οι παράγοντες αυτοί είναι: α) η κρίση των κοινωνιών των Ανατολικών χωρών στις αρχές της δεκαετίας του '80 σε συνδυασμό με την ανάδειξη ενός νέου πρωτύπου αντιπολίτευσης όπως ήταν η «Αλληλεγγύη» και β) η σοβιετική «περε-στρόικα» που παρείχε τεράστιες δυνατότητες για την εκδήλωση εναλλακτικών κινήματων και απέκλεισε τη δυνατότητα έξωθεν επεμβάσεων για την ανακοπή των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών.

Η Βουλγαρία, προχώρησε στη διαδικασία αυτή χάρις στις μεταρρυθμιστικές δυνάμεις που ανέλαβαν την ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος και την ενεργό παρέμβαση των εναλλακτικών κινήματων. Γενικά, μπορούμε να διακρίνουμε δυο τύπους εναλλακτικών κινήματων: τα πολιτικοποιημένα κινήματα και εκείνα που συγκροτούνται στη βάση επαγγελματικών, θρησκευτικών, εθνικιστικών σκοπών και συμφερόντων. Φυσικά η γραμμή μεταξύ των κινήματων αυτών δεν είναι ευδιάκριτη, ενώ στην περίπτωση του συνδικάτου «Ποντκρέπα» παρατηρείται συμβίωση και των δυο τύπων.

Τα σημαντικότερα εναλλακτικά πολιτικά κινήματα δημιουργήθηκαν στη Βουλγαρία πριν από την ανατροπή του Τοντόρ Ζίβκωφ (10 Νοεμβρίου 1989), και τα χαρακτηριστικά τους είναι τα εξής: α) συσπείρωση γύρω από ένα κέντρο διανοούμενων, β) μετακίνηση μελών και διακίνηση ιδεών ανάμεσα στα κινήματα σαν αντίδραση σε κατασταλτικά μέτρα εναντίον ενός κινήματος, γ) ευρεία βάση ενότητας και συνεργασίας με τη συμμετοχή ατόμων και οργανώσεων με διαφορετικό πολιτικό προσανατολισμό και δ) διατήρηση ενεργών δεσμών με ομοειδή κινήματα της Δυτικής Ευρώπης, που είναι χρήσιμοι για την ανταλλαγή πληροφοριών και την προβολή των κινήματων στην κοινή γνώμη. Μετά τη 10η Νοεμβρίου 1989 τα βασικά εναλλακτικά κινήματα συνέκλιναν στη δημιουργία μιας επίσημης αντιπολίτευσης στη βάση μιας ευρείας πλατφόρμας που επιδιώκει να υπερασπίσει τις θέσεις της αντιπολίτευσης μέσω διαλόγου με το κυβερνών κόμμα και άλλες κοινωνικές οργανώσεις.

Ο Κρέστιο Πετκώφ περιγράφοντας τη σημερινή διάταξη των πολιτικών δυνάμεων είπε ότι το ΚΚ είναι ακόμη ισχυρό και συνεπώς ανέτοιμο να παραδώσει την εξουσία, ενώ η αντιπολίτευση δεν είναι έτοιμη να την αναλάβει. Οι τελευταίες δημοσκοπήσεις φέρουν το ΚΚ στο 30% και την αντιπολίτευση γύρω στο 25%.

Τέλος, ο Κρέστιο Πετκώφ, αφού επισήμανε την πολιτική αστάθεια που επικρατεί στη Βουλγαρία, προσδιόρισε και τους κινδύνους, που κατά τη γνώμη του απορρέουν από αυτήν: εμφάνιση λαϊκιστικών κινήματων, στροφή του πολιτικού συστήματος προς δεξιά συντηρητική κατεύθυνση και πιθανή εμφάνιση φασιστικών τάσεων.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΠΡΩΙ

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάριος Πλωρίτης. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Ιβάν Σλάβωφ, Μίρτσα Ντινέσκου, Μάρτιν Τζέικς. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: Αλεξάντερ Ορτ, Βέσνα Πέσιτς, Άνταμ Μίχνικ.

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ:

Ο Μάριος Πλωρίτης ο οποίος προήδρευσε στην πρωινή συνεδρία της Παρασκευής με θέμα τις σχέσεις ιδεολογίας, πολιτικής και κουλτούρας προσφώνησε τους εισηγητές με τα εξής λόγια:

Θέλω να ευχαριστήσω τους οργανωτές αυτού του Συμποσίου, επειδή μου έδωσαν την ωραία ευκαιρία να διευθύνω τη σημερινή συζήτηση, όπου παίρνουν μέρος επιφανείς εκπρόσωποι της ευρωπαϊκής διανόησης. Πολύ περισσότερο που η συζήτηση τούτη αναφέρεται στην πολιτιστική πλευρά των πρόσφατων κοσμογονικών αλλαγών στην Αν. Ευρώπη. Και είναι πασίγνωστο πως, στις αλλαγές αυτές, έπαιξαν ρόλο πρωτοπόροι οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες. Συνέχισαν, έτσι, μια λαμπρή όσο και παλαιότατη παράδοση —από την Αρχαία Ελλάδα ως την Αναγέννηση και από το Διαφωτισμό ως τις μέρες μας— όπου οι πνευματικοί άνθρωποι γίνονται σκαπανείς της ελευθερίας και της προόδου.

Και δεν είναι, βέβαια, τυχαίο ότι πρόεδρος της νέας Τσεχοσλοβακικής Δημοκρατίας εκλέχθηκε ο ονομαστός πεζογράφος και δραματουργός Βάτσλαβ Χάβελ —όπως πρώτος πρωθυπουργός της ανεξάρτητης Πολωνίας είχε γίνει, το 1919, ο διάσημος συνθέτης και πιανίστας Ιγκνάτσι Παντερέβσκι. Αμφιβάλλουν πολλοί

αν είχε δίκιο ο Πλάτων που υποστήριζε πως «δεν θα πάσουν τα δεινά των πόλεων, αν δεν βασιλέψουν οι φιλόσοφοι». Οπωσδήποτε, βέβαιο νομίζω πως η παρουσία και η συμβολή των διανοουμένων στην πολιτική ζωή, την οπλίζει με ένα πολύτιμο έρμα σοφίας και κατανόησης, απαραίτητο για τη δικαιωμένη υπόστασή της.

Δρόμοι δύσκολοι περιμένουν —όπως πάντα— την ήπειρό μας, και το ξέρουμε καλά. Τώρα, όμως, οι αγώνες είναι, όσο ποτέ ίσως, αντάξιοι του μεγάλου αυτού κυττάρου και αρχετύπου του πολιτισμού μας. Όπως κι αν είναι, προσβλέπουμε στην ώρα όπου θα πάσουμε πια να μιλάμε για «Ανατολική» και «Δυτική Ευρώπη» —στην ώρα όπου δεν θα υπάρχει παρά μια Ευρώπη, χωρίς τείχη, πολιτικά ή άλλα, μια Ευρώπη ενωμένη όχι με τη βία των όπλων αλλά με την ελεύθερη θέληση των λαών της, μέσα σε δικαιοσύνη, σε αλληλεγγύη, σε περιβάλλον —κυριολεκτικά και μεταφορικά— ζωογόνο.

Στη δημιουργία της Ευρώπης αυτής, οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες θα είναι σίγουρα, και πάλι, εμπνευστές και πρωτομάστορες.

ΙΒΑΝ ΣΛΑΒΩΦ

Κουλτούρα και πολιτική.

Ο **Ιβάν Σλάβωφ** αναφέρθηκε στην ανάγκη απο-ιδεολογικοποίησης της γλώσσας επισημαίνοντας ότι η υπέρβαση του ολοκληρωτικού συστήματος δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί εάν η γλώσσα που έχει πλάσει το ίδιο παραμένει άθικτη. Αυτό σημαίνει απελευθέρωση από τον φετιχισμό των ιδεών, από την υποκατάσταση της εμπειρίας και των γεγονότων με φαντασιώσεις και νοητικά κατασκευάσματα. Τα καθεστώτα αυτά δημιούργησαν μια ιδιόμορφη, υλιστική πνευματοκρατία η οποία ενώ ορίζει ότι οι ιδέες είναι αντανάκλαση της πραγματικότητας, στην πράξη αποδέχεται ότι οι ιδέες μπορούν να την αντικαθιστούν, να την υπονομεύουν και να την εξαλείφουν. Η σκέψη πλάθεται με βάση την εκμάθηση «τσιτάτων» και παραγράφων από τα «ιερά βιβλία», όπως αποκαλούνται τα έργα των κλασικών του μαρξισμού και των κομματικών ηγετών. Η ιδεολογικοποίηση της επιστήμης, της παιδείας και του πολιτισμού οδηγεί στην απονέκρωση των διανοητικών δραστηριοτήτων, ενώ στα ιδεολογικά εγχειρίδια υπογραμμίζεται σταθερά και αμετάβλητα ότι μόνον από τις θέσεις του μαρξισμού-λενινισμού μπορούμε να αποκαλύψουμε την αλήθεια. Άλλωστε, η μόνη ιδεολογία που αναγνωριζόταν επίσημα από το καθεστώς ήταν ο μαρξισμός-λενινισμός.

Το τριαδικό σχήμα της φιλοσοφίας του Χέγκελ παραποιήθηκε. Αυτή η αντίληψη ήταν τελείως καταστροφική για τον πολιτισμό των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης με αποκορύφωμα τη διαστρέβλωσή του μέσω του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού». Το ρεύμα αυτό επέβαλε την εξάλειψη της ατομικότητας, τον πνευματικό γιγαντισμό, το ναρκισσισμό, ενώ μας οδήγησε στην απομόνωση από τον Δυτικό Πολιτισμό. Οι καλλιτέχνες ήταν υποχρεωμένοι να μιμούνται το σοβιετικό πολιτισμό με αποκορύφωμα τη δεκαετία του '50.

Καταλήγοντας, ο Ιβάν Σλάβωφ, επεσήμανε ότι οι χώρες αυτές πρέπει να κατακτήσουν την ελευθερία της σκέψης και το δημοκρατικό πνεύμα στην κριτική, ώστε να απαλλαγούν από τα παραλυτικά στερεότυπα της σταλινικής και ζντανοφικής ψευδο-σκέψης.

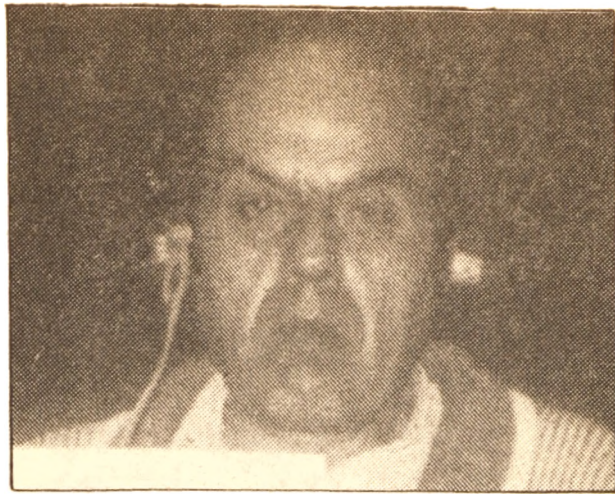
ΜΙΡΤΣΕΑ ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ

Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο

Ο **Μίρτσεα Ντινέσκου**, με ειρωνικό και ποιητικό λόγο, ανέφερε ανάμεσα στα άλλα και τα εξής:

Ένα πράγμα που τη σημασία του υποτιμά η Δύση είναι ότι εμείς στη Ρουμανία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Βουλγαρία και την Τσεχοσλοβακία είμαστε θύματα της γεωγραφίας και του τυπογράφου με τον οποίο ο Τσώρτσιλ, ο Στάλιν και ο Ρούσβελτ «έγραψαν» την ιστορία το 1945. Γιατί αν η Σοβιετική Ένωση αποκτούσε επιρροή στη Δύση αντί στην Ανατολή, τώρα θα η Γαλλία, η Ιταλία, η Δυτική Γερμανία, το Βέλγιο και η Ολλανδία θα έτρεφαν τους κατοίκους τους με γκλάσνοστ και περεστρόικα, ενώ οι Ανατολικές Χώρες θα είχαν ακολουθήσει την παράδοσή τους και θα είχαν μεταβληθεί σε ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, ικανές να βοηθήσουν τη φτωχή Γαλλία με υψηλή τεχνολογία αλλά τότε θα μπορούσαμε κι εμείς να είμαστε αρκετά γενναιόδωροι, και θα βοηθούσαμε σήμερα τη δυτική Γερμανία προσφέροντάς της αρκετά εκατομμύρια σε σκληρό νόμισμα, δηλαδή σε βουλγαρικά λέβα και ρουμανικά λέι. Σημειωτέον λέβα και λέι σημαίνουν το ίδιο πράγμα: λιοντάρι. Ενώ τώρα, για να γυρίσουμε στην πραγματικότητά μας, μιας και η φαντασία είναι άχρηστη στην πολιτική, το χάρτινο «λιοντάρι» έπαθε εμβολή την ώρα που πέρναγε τα σύνορα για τη Δύση.

Αυτό, όμως, δεν θα πρέπει να μας κάνει να ξεχνάμε πως κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το ρουμάνικο «λιοντάρι» ήταν ακόμη από χρυσό που εξαργυρωνόταν στην Αθήνα και στο Μόναχο. Αλλά οι αλχημιστές της ιστορίας και οι άνωθεν μνημονευόμενοι κύριοι Τσώρτσιλ, Ρούσβελτ και Στάλιν τα μπουρδούκλω-

Ιβάν Σλάβωφ (Ivan Slavov)

Καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Σόφιας, ειδικευμένος σε ζητήματα Αισθητικής. Έχει εκδόσει βιβλία για τον «ντιλενταντισμό» και το «κιτς» και πρόσφατα ασχολείται με τις σχέσεις ανάμεσα στην έως τώρα κυρίαρχη ιδεολογία και στη γλώσσα, στις κοινωνίες της Ανατολικής Ευρώπης.

Μίρτσεα Ντινέσκου
(Mircea Dinescu)

Ο Mircea Dinescu 39 χρονών σήμερα, συγκαταλέγεται στους σημαντικότερους εκπροσώπους της ρουμάνικης λογοτεχνίας. Τα τελευταία χρόνια ανεδείχθη, λόγω της καυστικής κριτικής του στο καθεστώς Τσαουσέσκου, σε είδωλο των διανοουμένων και της νεολαίας της Ρουμανίας. Οι εκδόσεις των βιβλίων του εξαντλούνταν συχνά την πρώτη μέρα κυκλοφορίας τους. Μετά τη δημοσιοποίηση συνέντευξής του στη γαλλική εφημερίδα «Liberation» όπου μεταξύ άλλων δήλωσε ότι «η ελευθερία στη Ρουμανία κυκλοφορεί με σπασμένο κρανίο» τέθηκε τον Απρίλη του '89 σε αυστηρό κατ'οίκον περιορισμό. Μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου όπου καθοδηγούμενος από τα πλήθη στα γραφεία της κρατικής τηλεόρασης ανακοίνωσε τη νίκη της επανάστασης. Ιδρυτικό μέλος του «Μετώπου εθνικής σωτηρίας» προεδρεύει σήμερα της νέας Ένωσης Ρουμάνων συγγραφέων.

Νέες Εκδόσεις

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ**
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

ναν καθώς έσυραν τη μοιραία γραμμή στη μέση ακριβώς της Ευρώπης. Έτσι το ρουμάνικο χρυσάφι άλλαξε μαγικά και μεταμορφώθηκε σε σκόνη και κουρελόχαρτα.

Θα μπορούσατε, βέβαια, να αναρωτηθείτε γιατί επιμένω τόσο πολύ στο εθνικό νόμισμα αφού, ούτως ή άλλως, η τραγωδία μας έχει να κάνει περισσότερο με την ιδεολογία και το ολοκληρωτικό καθεστώς παρά με την τιμή αγοράς του νομίσματος μας. Και όμως, η τραγωδία μας —εμάς των τέως Ευρωπαίων— δεν θα είχε ανεβαστεί στο θέατρο του κομμουνισμού που πρόσφατα κατεδαφίστηκε αλλά στις εισόδους των μεγάλων τραπεζών όπου το γιεν από καιρό προσέφερε στους Γαπωνέζους μια ευρωπαϊκή ιθαγένεια. Γιατί όσο καιρό είμασταν μέσα στη Μαρξιστική-Λενινιστική επικράτεια η φροντίδα για το αύριο είχε εντελώς εγκαταλειφθεί στους αγίους πατέρες του Πολιτικού Γραφείου, οι οποίοι έχουν τόση εμμονή με την καλή μας υγεία ώστε να δίνουν πολύ μεγάλη προσοχή στην εκλογίκευση της διαίτας μας. Τώρα, λοιπόν, εντελώς ξαφνικά αποκτήσαμε όλη την ελευθερία που μας επιτρέπει να κραυγάζουμε στους δρόμους «κάτω η κυβέρνηση» αλλά είμαστε πολιτικά ερασιτέχνες και σε οικονομική ένδεια και άγνοια. Έχουμε τη μεγαλύτερη κατά κεφαλήν παραγωγή χάλυβος και τη μικρότερη σε αριθμό ιδιωτικών αυτοκινήτων, διαθέτουμε δηλητηριασμένα ποτάμια και δάση που έχουν καταστραφεί από τη χημική μόλυνση και άρρωστα παιδιά που δεν έχουν ακόμη ανακαλύψει το ψωμί με βούτυρο.

Η ξύλινη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε εδώ και σαράντα χρόνια· η τηλεόραση που έδειχνε συνεχώς τον πατερούλη της χώρας και τον υμνολογούσε ασταμάτητα· τα βιβλία που ήσαν όλα στολισμένα με την ίδια φωτογραφία και τα ίδια συνθήματα, όλα αυτά είναι που έχουν αλλοιώσει τη σκέψη και τη γλώσσα των ανθρώπων και αυτή η αλλοίωση θα διαρκέσει για πολύ ακόμη. Η «απομνημόνευση» του κομμουνισμού όλα αυτά τα χρόνια μετέτρεψε τους ανθρώπους σε όντα απλώς μιμητικά και υπάρχει ο κίνδυνος αυτή η στείρα μίμηση να συνεχιστεί τώρα με δημοκρατικό πρόσωπο.

Αλλά πώς είναι δυνατόν μέσα σε λίγες μέρες να εξαφανιστούν όλοι οι κομμουνιστές, σε μια χώρα σαν τη Ρουμανία που είχε τέσσερα εκατομμύρια μέλη; Η πραγματικότητα ήταν πως στη Ρουμανία το να είσαι μέλος του κόμματος ήταν τόσο υποχρεωτικό για όποιον χρειαζόταν να εργαστεί όσο είναι η άδεια οδήγησης για τον επαγγελματία οδηγό. Κανένα ερευνητικό κέντρο, καμιά σοβαρή εργασία δεν μπορούσε να αποκτηθεί χωρίς τη μαγική κόκκινη κάρτα. Να, λοιπόν, πώς κατέληξε η Ρουμανία να είναι η χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό κομματικών μελών, ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο σε όλο τον κόσμο. Κι αυτά τα λέω γιατί μερικοί μπόρει να νομίζετε πως οι Ρουμάνοι είχαν κάποια ιδιαίτερη έφεση στον κομμουνισμό.

Η αλήθεια είναι ότι κυρίως οι αντικομμουνιστές ήταν που έγιναν μέλη του κόμματος για να επιβιώσουν. Γι' αυτό μην απορείτε που μέσα σε δύο μόνο μήνες φιλελευθερισμού άνοιξαν τα μαγαζιά τους εξήντα νέα κόμματα και το Κομμουνιστικό Κόμμα έχει τα ρολά κατεβασμένα —για πόσο, άραγε, ακόμη;— λόγω απουσίας πελατών!

Οι δημοσιογράφοι από τη Δύση κρούουν επίμονα τον κώδωνα του κινδύνου θεωρώντας ότι δεν έχει ακόμη ξεπεραστεί ο κίνδυνος του κομμουνισμού. Ωστόσο, ο πραγματικός κίνδυνος δεν προέρχεται από τους βαμμένους κομμουνιστές αλλά κυρίως από εκείνους τους δογματικούς που μεταβλήθηκαν, σε μια νύχτα, σε σκολιαρόπαιδα· από το γεγονός ότι όλοι οι δειλοί φόρεσαν τη μάσκα των γενναίων, να λ.χ., εμείς οι αντιφρονούντες είμασταν λίγοι, αλλά έχουμε απομείνει περισσότεροι.

Τώρα στη Ρουμανία, σε κάθε φράχτη βλέπεις τη λέξη ελευθερία· μέσα στους τίτλους όλων των εφημερίδων πάλι η λέξη ελευθερία και η τηλεόραση τώρα πια ονομάζεται Ελεύθερη Ρουμανική Τηλεόραση. Έχουν γίνει, μάλιστα, προτάσεις για να μετονομαστεί η αστυνομία· να λέγεται πλέον «Ελεύθερη Αστυνομία και Ασφάλεια».

Η ευφορία που προέκυψε από την πτώση των τειχών σιγά σιγά χάθηκε και ένας σκεπτικισμός φάνηκε στα πρόσωπα των ανθρώπων. Πόσα χρόνια, άραγε, θα πρέπει να περάσουν ως τη στιγμή που θα πέσουν τα μέσα τείχη και η ελευθερία θα γίνει ξανά μια φυσική κατάσταση και όχι να είναι μόνο μια συμβολική λέξη;

Φοβάμαι πως αυτό το σπίτι, της Ευρώπης από το οποίο εξοριστήκαμε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είναι ένα караβάνι· εμείς οι ανατολικοευρωπαίοι το κυνηγάμε χωρίς ελπίδα. Όταν ερωτήθηκα από έναν Γάλλο ποιητή πόση ώρα κάνει το αεροπλάνο να πάει από το Βουκουρέστι στο Παρίσι του απάντησα: Για σας, κύριε, δύο ώρες, ενώ για μένα δύο ώρες και επτά χρόνια, γιατί εξακολουθούμε ακόμη να ζούμε σε διαφορετικούς χρόνους. Ο χρόνος αποκτά μian εντελώς διαφορετική διάρκεια για τους ανθρώπους που ζουν στη φυλακή αν συγκριθεί με το χρόνο όσων ζουν ακόμη ελεύθεροι.

Γι' αυτό σας εκλιπαρώ, πείτε μου όχι τι ώρα είναι αλλά, μάλλον, σε ποιο έτος ζούμε.

MARTIN ΤΖΕΪΚΣ

Επαναπροσδιορισμός της Ευρωπαϊκής Αριστεράς.

Στις επιπτώσεις των επαναστατικών αλλαγών στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης επί της ευρωπαϊκής Αριστεράς και στην ανάγκη ιδεολογικού της επαναπροσδιορισμού αναφέρθηκε στην ομιλία του ο **Μάρτιν Τζέικς**.

Οι επιδράσεις των γεγονότων της Ανατολικής Ευρώπης στις τύχες της Δυτικοευρωπαϊκής Αριστεράς, είπε «παραμένουν ασαφείς». Αρχικά η Δεξιά υιοθέτησε θριαμβευτικό τόνο σχετικά με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολή και έτεινε να βγάλει το συμπέρασμα ότι οι εξελίξεις αυτές θα την ωφελούσαν. Αλλά αυτό δεν είναι σαφές. Για παράδειγμα, στη Βρετανία δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι η Δεξιά ωφελείται, κι ότι οι Συντηρητικοί έχουν την ευκαιρία και τη δυνατότητα να πλήξουν ως προς αυτό το Εργατικό Κόμμα της αντιπολίτευσης. Ωστόσο, κλειδί των εξελίξεων είναι η κατάσταση στη Γερμανία. Η ενοποίηση της Γερμανίας φαίνεται αναπόφευκτη. Η ενοποιημένη Γερμανία θα κλίνει προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά; Το γεγονός αυτό θα επηρεάσει βαθύτατα τις βασικές παραμέτρους της δυτικοευρωπαϊκής πολιτικής και κατά συνέπεια θα υποχρεώσει και τη Δεξιά και την Αριστερά να επαναπροσδιορίσουν τον εαυτό τους.

Αυτό που είναι απόλυτα σαφές είναι ότι τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη θα έχουν μεγάλη επίδραση στην ευρωπαϊκή Αριστερά. Από ιστορική άποψη ουδέποτε υπήρξε «κοινή γλώσσα» μεταξύ της δυτικο-ευρωπαϊκής και ανατολικο-ευρωπαϊκής Αριστεράς. Αυτό, όμως, έχει τώρα αλλάξει. Επιπροσθέτως η δυτικο-ευρωπαϊκή Αριστερά ήταν χωρισμένη σε δύο ρεύματα, μετά την Οκτωβριανή επανάσταση. Αυτή η διαίρεση έχει πια ξεπεραστεί.

Από ιδεολογική άποψη, η κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης, μαζί με τη σοβαρή κρίση που αντιμετωπίζει η Σοβιετική Ένωση, σηματοδοτεί το τέλος μιας ιδιαίτερης αντίληψης για το σοσιαλισμό και για τα μέσα με τα οποία μπορεί να επιτευχθεί. Σηματοδοτεί το τέλος της αυταρχίας, του βολονταρισμού, του ελιτισμού. Στην ιστορική διαπάλη μεταξύ σοσιαλδημοκρατίας και μπολσεβίκισμού κέρδισε η σοσιαλδημοκρατία.

Το μέλλον της δυτικοευρωπαϊκής Αριστεράς θα πρέπει να εξεταστεί όχι με βάση παλαιούς, απαρχαιωμένους όρους και κατηγορίες αλλά με όρους μιας νέας επανασύστασης και επανασυγκρότησης, εφόσον η μπολσεβίκικη παράδοση είναι πλέον νεκρή.

Τα στοιχεία αυτά επανασύστασης θα πρέπει κατ' αρχήν να αναζητηθούν στη σοσιαλδημοκρατική παράδοση η οποία όμως κι αυτή διέρχεται κρίση, μολονότι η κρίση αυτή έχει διαφορετικό χαρακτήρα από την κρίση του κομμουνισμού.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΑΠΟΓΕΥΜΑ

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: **Βασίλης Καπετανγιάννης**. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: **Χέρμαν Σηρ, Μιχαήλ Όζερωφ, Αλεξάντρ Ορτ, Ρόμπιν Μπλάκμπερν**. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: **Κριστιαν Τίτσε, Μάρτιν Τζέικς, Κρέστιο Πετκώφ**.

Ο προεδρεύων **Βασίλης Καπετανγιάννης** είπε εισαγωγικά τα εξής:

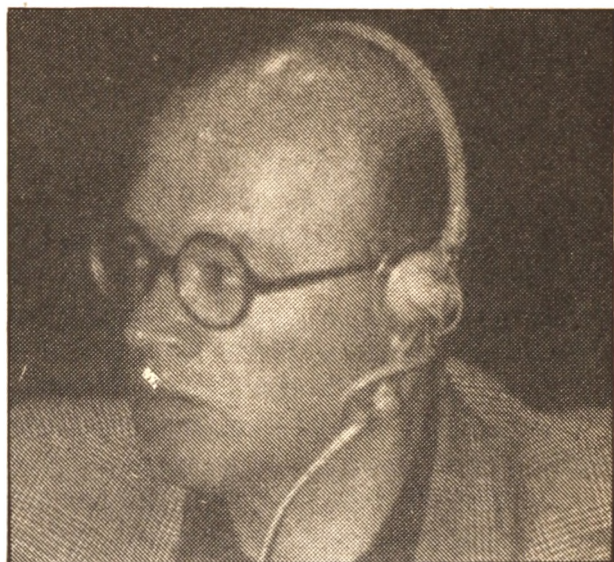
«Η απογευματινή συνεδρία του Συμποσίου θα ασχοληθεί κυρίως με θέματα εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής. Είναι φυσικό οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να αναπτύσσουν νέους προβληματισμούς σχετικά με τη θέση/τους στις νέες ισορροπίες που διαμορφώνονται στην Ευρώπη. Το γερμανικό πρόβλημα, για παράδειγμα, έχει πολλές πτυχές που αφορούν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό όλους μας, σε Ανατολή και Δύση. Κατά συνέπεια, μας ενδιαφέρει απόλυτα και άμεσα να γνωρίσουμε τις διάφορες προσεγγίσεις από πρώτο χέρι απέναντι σε αυτά τα προβλήματα.

Ας ακούσουμε όμως καλύτερα τι έχουν να μας πουν επ' αυτών οι φίλοι μας από την Τσεχοσλοβακία, τη Σοβιετική Ένωση και τη Δυτική Γερμανία».

ΧΕΡΜΑΝ ΣΗΡ

Γερμανικό ζήτημα και στρατιωτικοί συνασπισμοί.

Ο **Χέρμαν Σηρ** αναφέρθηκε στην ανυπέρβλητη αντίφαση —όπως την αποκάλεσε— ανάμεσα στην κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και τη γερμανική ένωση αφενός και στη διατήρηση του ΝΑΤΟ και της προσάρτησης της Ανατολικής Γερμανίας στο δυτικό συνασπισμό, αφετέρου. Η αντίφαση αυτή διαγκώνεται ακόμη περισσότερο εφόσον το ΝΑΤΟ εμμένει στη στρατηγική της «πυρηνικής απειλής», ενώ όλοι οι λόγοι που προέβαλε για την προώθηση του δόγματος της «ευέλικτης απόκρουσης», έχουν ήδη εξαλειφθεί, λόγω της κατάρρευσης του Συμφώνου

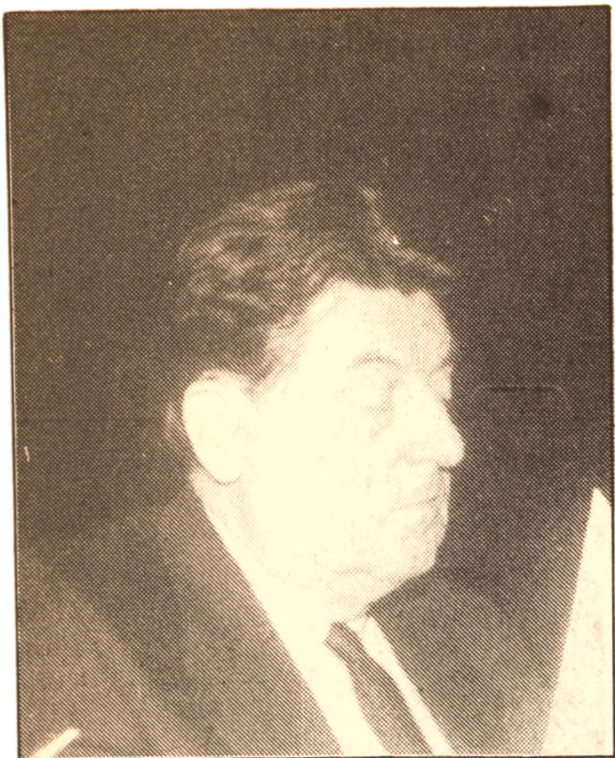
Μάρτιν Τζέικς (Martin Jacques)

Εκδότης του βρετανικού περιοδικού «Marxism Today», αρθρογράφος των Sunday Times και εκδότης των βιβλίων «New Times» και «The Politics of Thatcherism».

Χέρμαν Σηρ (Herman Sheer)

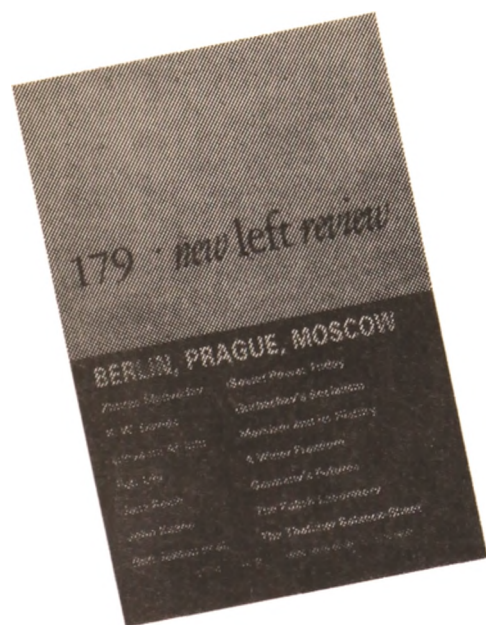
Βουλευτής της αριστεράς πτέρυγας του Γερμανικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD) και καθηγητής Πολιτειολογίας στο πανεπιστήμιο της Βρέμης. Οι πρόσφατες εργασίες του αναφέρονται στις αλλαγές στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα στα νέα δεδομένα από την προοπτική της επανένωσης των δύο γερμανικών κρατών.

Αλεξάντερ Ορτ (Alexandr Ort)

Ο ιστορικός και πολιτειολόγος Αλεξάντερ Ορτ γεννήθηκε το 1926. Έχει σπουδάσει στη Σχολή Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών στην Πράγα. Έχει ειδικευτεί στη διπλωματική ιστορία της Α' Τσεχοσλοβακικής Δημοκρατίας· περίοδος του Μεσοπολέμου. Έχει επίσης ασχοληθεί με τη σύγχρονη πολιτική ιστορία της Γαλλίας (ντεγκωλική περίοδος) και την ιστορία και θεωρία των διεθνών σχέσεων. Είναι υφηγητής στη Νομική Σχολή και την Σχολή Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου του Καρόλου στην Πράγα.

Μαθητής πρώτα και συνεργάτης σήμερα του καθηγητή Γίρι Χάγκεκ —που υπηρέτησε σαν υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Ντούμπτσεκ— ο Αλεξάντερ Ορτ είναι μέλος του «Συνδέσμου για την Πανευρωπαϊκή Συνεργασία».

Ρόμπιν Μπλάκμπερν (Robin Blackburn)

Εκδότης του βρετανικού περιοδικού New Left Review. Το 1988 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Verso το τελευταίο βιβλίο του «Η ανατροπή της αποικιακής σκλαβιάς».

της Βαρσοβίας. Μοιάζει τουλάχιστον παράλογη, όπως επεσήμανε, η ενδεχόμενη παραμδνή των πυρηνικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς σε μια ενωμένη Γερμανία.

Η δυτικοευρωπαϊκή απάντηση στην κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και στην ένωση των δυο Γερμανιών θα έπρεπε σήμερα να είναι η αποχώρηση των ενόπλων δυνάμεων των δυτικοευρωπαϊκών χωρών από το ΝΑΤΟ και η κατάργηση της ενιαίας δομής στη διοίκηση σε συνδυασμό με την απάλειψη του νατοϊκού δόγματος για την «πυρηνική απειλή». Εκτός αυτού θα έπρεπε να περιλαμβάνει επίσης μια συμφωνία για τον πλήρη αφοπλισμό της Ευρώπης από τους πυρηνικούς εξοπλισμούς των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ. Με αυτό τον τρόπο το ΝΑΤΟ θα αποκτούσε καταρχήν το χαρακτήρα ενός κλασικού αμυντικού συνασπισμού, όπως έχει διατυπωθεί στην Βορειοατλαντική συμφωνία του 1949. Έτσι, όλα τα μέλη του θά αποκτούσαν το καθεστώς της Γαλλίας και της Ισπανίας. Στην προκειμένη περίπτωση θα ήταν πολύ πιθανόν η ΕΣΣΔ να μην προέβαλε σημαντικές αντιρρήσεις στη συμμετοχή της Ενωμένης Γερμανίας στο ΝΑΤΟ —πόσο μάλλον όταν θα ετίθετο πρακτικά για πρώτη φορά σε ισχύ το άρθρο 5 της Βορειοατλαντικής συνθήκης, σύμφωνα με το οποίο το ΝΑΤΟ υπάγεται καταρχήν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Παράλληλα, θα πρέπει να συμφωνηθεί η αποστρατικοποίηση της Γερμανίας και οι ένοπλες δυνάμεις της να μην υπερβαίνουν σε μέγεθος το 50% των σημερινών. Η συμφωνία αυτή θα μπορούσε να αποτελέσει προσχέδιο για έναν μελλοντικό αμυντικό κανονισμό στην Ευρώπη, ο οποίος θα ίσχυε ισότιμα για κάθε κράτος.

Ταυτόχρονα, είπε ο Χέρμαν Σηρ, η δυτικοευρωπαϊκή αριστερά πρέπει να αυξήσει την πολιτική πίεση μέσα στην ΕΟΚ για τη βελτίωση των συνθηκών του κράτους πρόνοιας. Η ΕΟΚ εκτός της συμμετοχής της στην ψήφιση νέων κανονισμών για την ενοποίηση της ελεύθερης αγοράς πρέπει παράλληλα, να απαιτεί και τον συσχετισμό τους με κοινωνικές ρυθμίσεις. Εάν διατηρηθεί και στο μέλλον ο διαχωρισμός ανάμεσα στην ανάπτυξη του οικονομικού και κοινωνικού τομέα (όπου συμπεριλαμβάνεται και η περιβαλλοντική πολιτική) τότε οι κοινωνικές αντιθέσεις που προέκυψαν από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις στην Ανατολική Ευρώπη θα οδηγήσουν σε μια πολιτική κρίση που θα επεκταθεί και στη Δυτική Ευρώπη. Όλα αυτά υποδεικνύουν, κατέληξε ο Χέρμαν Σηρ, ότι είναι αναγκαίο να εξετάζουμε τις εξελίξεις στην εξωτερική, αμυντική, οικονομική και κοινωνική πολιτική σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της Δημοκρατίας.

ΑΛΕΞΑΝΤΡ ΟΡΤ

Τσεχοσλοβακία: Προβληματισμοί στην εξωτερική πολιτική.

Ο Αλεξάντερ Ορτ παρουσίασε γραπτή εισήγηση που συνέταξε από κοινού με τον Γίρι Χάγκεκ, υπουργό εξωτερικών στην κυβέρνηση Ντούμπτσεκ το 1968. Η εισήγηση αυτή προσπαθεί να προσδιορίσει τη νέα διεθνή θέση της Τσεχοσλοβακίας μέσα στις νέες ισορροπίες που διαμορφώνονται στην Ευρώπη. Ορισμένα αποσπάσματα που παραθέτουμε αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα των προσεγγίσεων αναζητήσεων για τη χάραξη μιας νέας εξωτερικής πολιτικής:

Η Τσεχοσλοβακία ανήκε σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της γεωγραφικά στην Κεντρική Ευρώπη. Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος απάλειψε αυτόν τον χωροταξικό προσδιορισμό, καθώς σε αυτή τη ζώνη πέρασε η γραμμή που έκοψε την Ευρώπη σε δυο σφαίρες. Η εγκαθίδρυση μιας εξουσίας δογματικής είχε ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση της τσεχοσλοβακικής εξωτερικής πολιτικής στα σχέδια της Μπρεζνιεφικής συντήρησης. Η αλλαγή της Σοβιετικής πολιτικής επέτρεψε στην Τσεχοσλοβακία να αποκτήσει μια εξωτερική πολιτική πιο ανεξάρτητη. Για να το κάνει αυτό όμως, έπρεπε πρώτα να απαγκιστρωθεί από το μονοπώλιο διαχείρισης της εξουσίας από το ΚΚ. Το γκρέμισμα του τείχους του Βερολίνου και ο αφοπλισμός των συνόρων ανάμεσα στα δυο μπλοκ, επέτρεψαν στην Τσεχοσλοβακία να επιστρέψει στην Κεντρική Ευρώπη και να αξιοποιήσει την ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Ζούμε την αρχή μιας αναζήτησης των δρόμων συνεργασίας, ολοκλήρης της Ευρώπης, και υπάρχουν τρεις δυνατότητες για να εκμεταλλευτούμε αυτή την περίοδο. Να περιμένουμε την κατάλληλη στιγμή μιας ανοικοδόμησης και βαθμιαίας αναδόμησης ή να αναπτύξουμε συνεργασίες με τους γείτονές μας, έτσι ώστε από κοινού να επιδιώξουμε την είσοδό μας στην ολοκλήρωση της Ευρώπης, ή να επιχειρήσουμε να βρούμε σε αυτή τη συνεργασία με τους γείτονες, τη βάση μιας κοινής ανάπτυξης σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

Αν τα νέα δεδομένα που φέρουν νέες προοπτικές, επιτρέπουν την υπέρβαση της διαίρεσης της Ευρώπης —κι αυτό είναι κάτι που μας ενδιαφέρει βαθύτατα καθώς η Τσεχοσλοβακία βρίσκεται δίπλα στη γραμμή που διαμέλιζε την Ευρώπη— το ζήτημα ενότητας της Γερμανίας έχει για μας τεράστια σημασία. Και στην προοπτική της επανανοποίησης —λαμβάνοντας πάντα υπόψη ότι η Δυτ. Γερμανία αντιπροσωπεύει ένα τμήμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας— μπορεί κανείς να υποθέσει, ότι ο τρόπος αντιμετώπισης των προβλημάτων της Κεντρικής Ευρώπης από τη Γερμανία θα είναι διαφορετικός από το παρελθόν. Όμως, κάποια αρνητικά υπο-

λείμματα που συνδέονται με τις παραδόσεις της Κεντρικής Ευρώπης μπορούν να φρενάρουν την εξέλιξη των καλών σχέσεων.

Μια δυνατότητα συνεργασίας παρουσιάζεται στην κοιλάδα του Δούναβη, όπου εντοπίζεται ένας σημαντικός κόμβος ανάμεσα σε πολλές χώρες, και ακριβώς, ο αριθμός των παρα-δουνάβιων χωρών μας επιτρέπει τη σκέψη μιας συνεργασίας ανάμεσα σε κάποια από αυτά τα κράτη, ώστε να δημιουργηθεί αργότερα ένας Οργανισμός όπου θα συμμετέχουν όλες οι παρα-ποτάμιες χώρες. Ήδη, τα πρώτα βήματα έγιναν ανάμεσα στην Αυστρία, την Ουγγαρία, την Ιταλία και Γιουγκοσλαβία και η Τσεχοσλοβακία έχει λάβει πρόσκληση συνάντησης, καθώς μάλιστα υπάρχει και μια παράδοση οικονομικής συνεργασίας.

Το πρόβλημα βεβαίως που θα δημιουργηθεί, θα αναφέρεται στους οικονομικούς πόρους που θα στηρίξουν ένα τόσο τεράστιο έργο, και οι οποίοι δεν μπορούν να προέλθουν από μια μόνο χώρα.

Από τα γεγονότα του Νοεμβρίου, η Τσεχοσλοβακία δεν έχει βρει αρκετό χρόνο για να συζητήσει όλες τις εναλλακτικές λύσεις και κυρίως για να λάβει αποφάσεις. Το συμπέρασμα που βγαίνει ως σήμερα είναι, ότι η Τσεχοσλοβακία θα πρέπει ταυτόχρονα να συνεργασθεί, με όλες τις ευρωπαϊκές χώρες στο πλαίσιο των αρχών και των προγραμμάτων της μεγάλης Ευρώπης. Πρέπει ακόμη να υπογραμμισθεί, ότι για την Τσεχοσλοβακία είναι πολύ σημαντικό η συνεργασία αυτή να επεκτείνεται στον τομέα της κουλτούρας, όπου το παρελθόν των λαών μας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αμοιβαία κατανόηση των ευρωπαϊκών λαών. Και η προοπτική του κοινού Ευρωπαϊκού Σπιτιού βρήκε στη χώρα μας ανταπόκριση. Λίγο ενδιαφέρει αν πρόκειται για ένα «ευρωπαϊκό σπίτι», ή ένα «ευρωπαϊκό χωριό» ή ακόμη και μια «ευρωπαϊκή γωνιά». Το κύριο είναι, να αναζητηθούν οι δρόμοι μιας καλύτερης και στενότερης συνεργασίας ανάμεσα στους λαούς της Ευρώπης, έτσι ώστε να οδηγηθούμε στη μεγαλύτερη ανάπτυξη ολόκληρης της ηπείρου μας.

ΡΟΜΠΙΝ ΜΠΛΑΚΜΠΕΡΝ

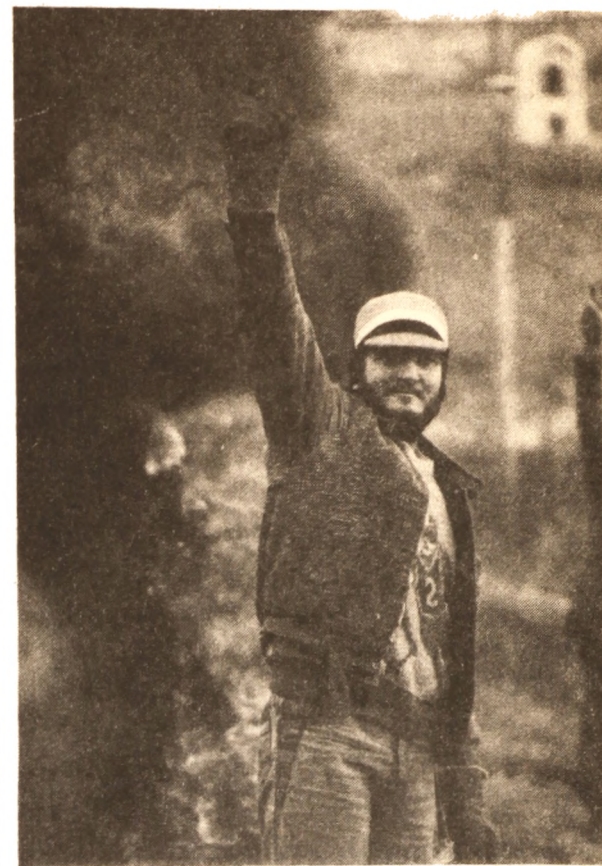
Ανατολική Ευρώπη, η νέα δοκιμασία για τη Δυτικοευρωπαϊκή Αριστερά.

Στην εισαγωγή της ομιλίας του ο **Ρ. Μπλάκμπερν** αναφέρθηκε στην ιστορική διάσταση των σχέσεων της δυτικοευρωπαϊκής Αριστεράς με τα καθεστώτα του «υπαρκτού σοσιαλισμού», μια σχέση της οποίας βασικό χαρακτηριστικό ήταν, κατά κανόνα, η υποστήριξη της κριτικής και της αντιπολίτευσης που αναπτύσσονταν στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες. Και ο εισηγητής συνέχισε τονίζοντας ότι σήμερα «η νέα δοκιμασία για τη Δυτικοευρωπαϊκή Αριστερά έγκειται στο κατά πόσο είναι προετοιμασμένη να επεκτείνει την κοινωνική και οικονομική αλληλεγγύη της στους λαούς της Σοβιετικής Ένωσης και της Ανατολικής Ευρώπης οι οποίοι επιχειρούν τη δύσκολη μετάβαση σε ένα γνήσιο δημοκρατικό καθεστώς. Η επέκταση αυτής της αλληλεγγύης είναι απαραίτητη διότι το δυτικοευρωπαϊκό εργατικό κίνημα και η Αριστερά έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην προώθηση των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων στην Ανατολική Ευρώπη γιατί αν παγιωνόταν ένας τρίτης κατηγορίας καπιταλισμός στις χώρες αυτές, τότε θα ήταν εύκολο να υπονομευθούν οι κοινωνικές κατακτήσεις στην ίδια τη Δυτική Ευρώπη.

Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις ΕΟΚ - Α. Ευρώπης, μπορεί να υποστηριχθεί ότι με την παρούσα τους μορφή οι υπάρχοντες υπερ-εθνικοί θεσμοί στην Ευρώπη δεν επαρκούν στην πρόκληση των καιρών. Η δυτικοευρωπαϊκή Αριστερά θα μπορούσε να πιέσει ώστε να ληφθούν μέτρα για να γίνουν πλήρη μέλη της ΕΟΚ όλες οι δημοκρατικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που το επιθυμούν. Στα μέτρα αυτά θα έπρεπε να περιληφθεί α) μορατόριουμ, για την εξόφληση των χρεών, β) κοινωνική και οικονομική βοήθεια ύψους τουλάχιστον 100.000.000.000, γ) προοδευτική μείωση των τελωνειακών δασμών και ποσοστώσεων στις εισαγωγές από τις Ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, δ) επεξεργασία ενός δι-ηπειρωτικού Κοινωνικού Χάρτη καθώς και ενός Οικολογικού Συμφώνου. Και εάν η ΕΟΚ ζητά δημοκρατικές εγγυήσεις από τα ανατολικοευρωπαϊκά κράτη, τότε και η ίδια πρέπει να εκδημοκρατιστεί δίνοντας περισσότερες αρμοδιότητες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και παίρνοντας μέτρα τέτοια ώστε η Επιτροπή να λογοδοτεί κατ' ευθείαν στην Ευρωβουλή».

Και ο **Ρ. Μπλάκμπερν** έκλεισε την ομιλία του ως εξής: «Ενώ η δυτικοευρωπαϊκή Αριστερά θα πιέζει γι' αυτές τις λύσεις. Θα πρέπει επίσης να πιέζει για πρακτική συνεργασία και αλληλεγγύη μεταξύ των συνδικάτων και των κοινωνικών κινήματων των διαφόρων περιοχών της Ευρώπης στη βάση των εξής όρων: α) συνέχιση της ύφεσης και της αποστρατικοποίησης, β) κοινά μέτρα για την οικολογική αποκατάσταση και την περιβαλλοντική ισορροπία, γ) συνεργασία για την οικονομική πρόοδο σε νέα και υπεύθυνα βάση, δ) υπεράσπιση των πολιτικών δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των ξένων εργατών και υπεράσπιση των αγαθών που απορρέουν από μια πολιτική κοινωνικής πρόνοιας».

Νέα Οικολογία

Τεύχος 65, Φεβρουάριος 1990

Μεταξύ άλλων διαβάστε:

Π.Α. Γεράκη: Η Αραβησός και το νερό της Θεσσαλονίκης • **Μ. Μοδινού, Γ. Παρασκευόπουλου:** Δακτύλιος και νέφος • **Λ. Λουλούδη:** Άνθρωπος και φύση • **Δ. Παπαϊωάννου:** Το ρέμα στο Χαλάνδρι • **Π. Παναγιωτίδη:** Μιά λύση για τον Αμβρακικό • **Λ. Αξελού:** Αριστερά: παρακμή ή κρίση; • **Μισέλ Τουρνιέ:** Ο κόσμος των σκουπιδιών • **Γ. Στάμου:** Οικολογία και δαρβινισμός • **Δ. Κωστόπουλου:** Μειονωτικά κινήματα • **Δ. Συκιώτη:** Τσιφτετέλληνες • **Δόμνας Μιχαήλ:** Ιθαγενείς στρατηγικές επιβίωσης.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ

Πενταετής εμπειρία στη διδασκαλία της τουρκικής σε Έλληνες.
Έναρξη μαθημάτων στα τέλη Σεπτεμβρίου από πεπειραμένους δασκάλους της ανεξάρτητης Ελληνοτουρκικής Ένωσης. Διδασκαλία σε γκρουπ και ιδιαίτερα μαθήματα.

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
Σολωμού 25α, 5ος όροφος
τηλ.: 36.25.821 και 36.01.551

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια

Ένα λεύκωμα υποδειγματικής καλαισθησίας με φωτογραφικά παραδείγματα και σχέδια των παλιών λαϊκών αθηναϊκών σπιτιών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο Τρίτος Δρόμος

Η πρώτη περίοδος της «Αλλαγής» και του «Τρίτου Δρόμου» προς το σοσιαλισμό κατά την ελληνική εκδοχή, από τον Γιάννη Ιωάννου.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

Ο Γιάννης Καλαϊτζής εικονογραφεί το σύνολο από τις καθημερινές πιέσεις ενός ανθρώπου, που ζει και κινείται στη μεταπολιτευτική Αθήνα.

ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

Ιστορία μιας γραμμής

Ευρηματική σειρά τριών βιβλίων —Ο Κύκλος, το Τετράγωνο, το Τρίγωνο— που με τα πολύχρωμα και ωραία σχέδια του Μ. Σκούρα βοηθούν τα μικρά παιδιά να κατανοήσουν τον κόσμο των μορφών.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση

στη νεοελληνική κακογουστιά

Σχήμα 21·28

Σελίδες 360

Τιμή 4.500 δρχ.

Έκδοση των

«Φίλων του περιοδικού "ΑΝΤΙ"»

Στον τόμο περιλαμβάνονται κείμενα των:

Χρ. Βακαλόπουλου, Χρ. Γιανναρά, Π. Γιαννόπουλου, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρη, Χ. Καμπουρίδη, Λ. Κηλαηδόνη, Α. Κολτσιδοπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδη, Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνη, Δ. Ραυτόπουλου, Δ. Σκάλου, Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα. Πρόλογος της υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνας Μερκούρη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Δεινοκράτους 131

Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΠΡΩΙ

ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΔΟΜΕΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δημήτρης Χαραλάμπης. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Μίλαν Βάτσεκ, Κρίστιαν Τίτσε, Μπετ Ντένιτς, Βλάντλεν Σιρότκιν. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: Χέρμαν Σηρ, Βέσνα Πέσιτς.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ

Ο Δημήτρης Χαραλάμπης του οποίου η εισήγηση παρουσιάζεται σε άλλες σελίδες αναφέρθηκε σε δύο σημεία, κατά τη γνώμη του συστατικά στοιχεία της προβληματικής που προκύπτει μετά τις εξελίξεις στην Α. Ευρώπη. Η οικονομία της αγοράς στηρίζεται σε έναν πυρήνα συνεκτικού, συλλογικού ορθολογισμού, ο οποίος εκφράζεται πολιτικά και λειτουργεί συνεκτικά στη βάση ενός ελάχιστου κοινού παρονομαστή συμφωνίας, ενός —από την επιβολή της καθολικής ψηφοφορίας και μετά— διευρυμένου κοινωνικού συμβολαίου. Η ίδια η έννοια του κεφαλαίου εμπεριέχει το στοιχείο της ανταγωνιστικότητας αλλά και της συναίνεσης. Γι' αυτό το λόγο ο τρόπος κυριαρχίας συντίθεται ως ένα διφυές λειτουργικό πολιτικό σύστημα, που συγκροτεί το σύγχρονο κοινωνικό κράτος και το σοσιαλδημοκρατικό συμβόλαιο. Στον υπαρκτό σοσιαλισμό αυτό το πυρηνικό στοιχείο εξέλειπε. Το αποτέλεσμα ήταν η επιβολή ενός μονομερούς ορθολογισμού, η εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής δια της μονοκομματικής, κρατικής στρατιωτικής βίας. Από τη στιγμή που το οικονομικό και κοινωνικό κόστος αυτής της βίας γίνεται αρνητικό η κατάρρευση του τρόπου κοινωνικής συνοχής είναι γεγονός. Άρα δεν επικράτησε η αγορά, αλλά το κοινωνικό συμβόλαιο που επιτρέπει και συγκροτεί τους όρους λειτουργίας της.

ΜΙΛΑΝ ΒΑΤΣΕΚ

Βελοϋδινη η δημοκρατική επανάσταση στην Τσεχοσλοβακία

Για τα προβλήματα μετάβασης από το ολοκληρωτικό καθεστώς στη δημοκρατία, και τον πολυκομματισμό μίλησε ο Μίλαν Βάτσεκ, ο οποίος αφού αναφέρθηκε στην «άνοιξη της Πράγας» του 1968 και την κατάσταση που επεκράτησε μετά την εισβολή των στρατευμάτων του Συμφώνου της Βαρσοβίας είπε μεταξύ άλλων τα εξής:

Το βάθος του εξευτελισμού όλων των ανθρωπινων αξιών στην τσεχοσλοβακική κοινωνία στην μήτρα της οποίας ωρίμαζαν οι τεράστιες δυνάμεις της άρνησης του παλαιού συστήματος και η πολιτική και πολιτειακή αντίδραση —Χάρτα 77 κλπ.— επέτρεψε μια στροφή γρήγορη και επαναστατική κατευθυνόμενη από τους διαδηλώνοντες φοιτητές το Νοέμβριο του 1939 και οδήγησε επίσης σε μια αυθόρμητη μαζική υποστήριξη ενός κινήματος μέσα σε μια νύχτα.

Ο πρόεδρος Χάβελ στον πρωτοχρονιάτικο λόγο του είπε γι' αυτό ότι «παντού σ' ολοκληρή την υφήλιο οι άνθρωποι μένουν κατάπληκτοι που ξαφνικά βρέθηκε μέσα σ' αυτούς τους υποταγμένους, σκεπτικούς, ταπεινωμένους και φαινομενικά μη πιστεύοντες σε τίποτε Τσεχοσλοβάκους, αυτή η καταπληκτική δύναμη, να τινάξουν από την πλάτη τους, μέσα σε διάστημα μερικών εβδομάδων, με έναν τρόπο εντελώς πολιτισμένο και ειρηνικό, το ολοκληρωτικό σύστημα. Μένουμε εμείς οι ίδιοι κατάπληκτοι. Και ρωτάμε. Από πού αυτοί οι νέοι που δεν γνώρισαν ποτέ ένα διαφορετικό σύστημα αντλούν την επιθυμία τους για αλήθεια, την ελευθερία σκέψης, την πολιτική φαντασία, το θάρρος και την ψυχραιμία; Πώς ακόμη και οι γονείς τους, δηλαδή αυτή ακόμη η γενιά, η οποία εθεωρείτο σαν χαμένη συνταυτίστηκαν με αυτούς; Πώς είναι ποτέ δυνατόν ότι τόσοι άνθρωποι κατάλαβαν αμέσως τι πρέπει να κάνουν»;

Ο Βάτσεκ απαντά, ότι η κύρια αιτία είναι ότι ο άνθρωπος δεν είναι ποτέ ένα προϊόν του εξωτερικού κόσμου αλλά ικανός να ανέλθει σε κάτι πολύ υψηλότερο και η δεύτερη αιτία ότι οι ανθρωπιστικές και δημοκρατικές παραδόσεις, παρ' όλα αυτά, επαγρυπνούσαν στο υποσυνείδητο των λαών μας και μεταβιβάζονταν από γενιά σε γενιά, ώστε καθένας μας να τις ανακαλύψει μια δεδομένη στιγμή στον ίδιο του τον εαυτό και να τις μετατρέψει σε ένα γεγονός.

Σ' αυτή την κατάσταση, οι ισχυρές δυνάμεις του γραφειο-ολοκληρωτικού συστήματος του Γιάγκες, δεν ήταν ικανές να παρουσιάσουν μια σθεναρή αντίσταση ενάντια στη λαϊκή επανάσταση. Το κομμουνιστικό κόμμα δεν έχει ακόμη συνέλθει από την αποτυχία και εξακολουθεί να βρίσκεται σε μια βαθειά αποσύνθεση και παθητικότητα. Το λιγότερο μισό εκατομμύριο από το συνολικό αριθμό του ενός εκατομμυρίου εφτακοσίων χιλιάδων μελών, εγκατέλειψε το κόμμα.

Ο Βάτσεκ αφού έδωσε ορισμένα στοιχεία για τη διαμόρφωση και απήχηση των πολιτικών σχηματισμών που θα διεκδικήσουν την ψήφο του λαού τον ερχόμενο Ιούνιο διατύπωνε τη γνώμη του για το πως θα κυβερνηθεί η χώρα του μετά τις εκλογές, λέγοντας:

Θα ανέμενε κανείς μετεκλογικά τη διαμόρφωση ενός σχήματος κυβερνητικού Συνασπισμού, την αντιμετώπιση στην Εθνική Συνέλευση της κυβερνητικής πλειοψηφίας με την αντιπολίτευση. Και αυτό είναι το επιθυμητόν σαν ένας αδιαίρετος συντελεστής μιας δημοκρατικής λύσης των προβλημάτων, σαν ένα σημαντικό μέσον ελέγχου της βουλευτικής πλειοψηφίας και της ίδιας της κυβέρνησης και επίσης σαν δυνατότητα συνεχούς πίεσεως στην κυβέρνηση, με την καλή σημασία της λέξης. Μετά σαράντα πέντε χρόνια, η πρώτη ελεύθερα εκλεγείσα συνέλευση θα έπρεπε να συγκεντρώνει μια κυβερνητική πλειοψηφία τόσο ισχυρά, ώστε να μην ανατραπεί με την πρώτη ευκαιρία από την έλλειψη μερικών ψήφων. Η Δημοκρατία μας τόσο εύθραυστη και παρθενική, θα ήταν ανίσχυρη σε ισχυρές σεισμικές δονήσεις.

ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΤΙΤΣΕ

Προοπτικές των κινημάτων πολιτών.

Ο εκπρόσωπος του Neues Forum, **Κρίστιαν Τιέτσε** στην εισήγησή του που αποτέλεσε και ένα είδος προσωπικής μαρτυρίας, ανέφερε:

Μήπως πρέπει να σας εξηγήσω γιατί τάχθηκα στις γραμμές της αντιπολίτευσης εναντίον αυτού του κράτους;

Η ενασχόλησή μου με τις ελληνικές πόλεις της αρχαιότητας, με τον Ιππόδαμο της Μιλήτου, τον πρώτο πολεοδόμο του κόσμου, είχαν φθείρει στο έπακρο την υπομονή μου. Το να μην είναι σε θέση κανείς να δει, αυτό που πρέπει να δει, είναι αβάστακτο. Η αξιοπιστία στους κύκλους των συναδέλφων χάνεται και ίσως και μεταξύ φίλων. Όφειλα μήπως να παρηγορηθώ σκεπτόμενος τον Σίλλερ που δεν είχε δει ποτέ την Ελβετία και παρ' όλα αυτά έγραψε ένα έργο σαν τον «Τελλ»; Ή μήπως να συγκρίνω τον εαυτό μου με τον Καρλ Μάυ, στον οποίο αναλογεί ο μεγαλύτερος αριθμός βιβλίων για την Άγρια Δύση, που έγραψε χωρίς ποτέ να επισκεφθεί τη χώρα της φαντασίας του;... ή ακόμα και με τον Γκάιτε, που δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στην Ελλάδα; Είχα στην τσέπη μου ένα συμβόλαιο για την διεξαγωγή αρχαιολογικών ερευνών στο εξωτερικό και όφειλα να μην εγκαταλείψω ποτέ υπηρεσιακά τη χώρα μου για τα επόμενα χρόνια, να αρνηθώ προσκλήσεις και να απαντήσω παραπλανητικά σε επιστολές.

Ο μέχρι σήμερα ευρισκόμενος στη θέση του Διευθυντή του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου φρόντιζε για την επικράτηση μιας νεκρικής σιγής.

Ο Ιππόδαμος εγκατέλειψε τη πατρίδα του τη Μίλητο, μόλις τελείωσε το σχέδιο πόλεως και πήγε στη Δύση, στη μητρόπολη, σε μια χώρα με μέλλον που άνοιγε νέους ορίζοντες και του υποσχόταν μιαν επιτυχή σταδιοδρομία. Επαναλαμβάνεται λοιπόν η ιστορία; ήταν αυτή η εναλλακτική λύση;

Τι σχέση έχουν όλα αυτά με τα κινήματα πολιτών; Όταν τέτοια φαινόμενα πυκνώνουν, όταν ολόκληρες ομάδες εποπτεύονται και μεμονωμένα άτομα «προσάγονται» και υπόκεινται σε «ανάκριση», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην υπηρεσιακή γλώσσα των δυνάμεων ασφαλείας, τότε κυριαρχεί η ανησυχία, η ανασφάλεια και συχνά και ο φόβος.

Τότε δεν το ξέραμε: πάνω από 80.000 μόνιμοι συνεργάτες, πάνω από 100.000 πρόσθετοι βοηθοί και ένας προϋπολογισμός 3,5 δισεκατομμυρίων μάρκων συνέθεταν το μηχανισμό αυτό. Η καταπίεση αύξανε χρόνο με το χρόνο, διότι οι εποπτευόμενοι εγκατέλειψαν —ο ένας νωρίτερα, ο άλλος αργότερα— όλοι τη χώρα. Ο κύκλος των φίλων μας στένευε ολοένα και περισσότερο: πάνω από τους μισούς είχαν ήδη φύγει, κάθε χρόνο προστίθεντο δυο, ακόμα και περισσότεροι, που άνοιγαν ένα κενό στον κύκλο των ακούραστων συζητητών.

Μια κυβέρνηση που όχι μόνο προστάτευε αλλά προωθούσε, επέκτεινε και εξόπλιζε με ιδιαίτερα προνόμια το μηχανισμό αυτό, άνοιγε το δρόμο προς την αυτοκαταστροφή της. Η απομόνωση των κυβερνώντων μεγάλωνε καθημερινά.

Η ταυτότητα του ατόμου χανόταν μέσα στις κρατικές νόρμες: η φυγή προς τα περιθώρια της κοινωνίας δεν αποτελούσε την πορεία ατόμων με ειδικές ανάγκες, αλλά τη συνήθη κατάσταση, ένα μαζικό φαινόμενο.

Συνεχώς γεννιούνταν νέες ομάδες που απασχολούνταν με το ερώτημα: Πώς θα βγούμε από τον κύκλο της κηδεμονίας. Το 1988 συνδέθηκε με τις συλλήψεις χιλιάδων αντιρρησιών που προκάλεσαν μαζικές διαδηλώσεις, καθημερινές συγκεντρώσεις χιλιάδων ατόμων, μια αλληλεγγύη άγνωστη μέχρι τότε αλλά και με την απογοήτευση που έφερε η υπονόμευση των εκδηλώσεων αυτών από συνεργάτες των δυνάμεων ασφαλείας και κάθε λογής προβοκάτορες. Τι γύρευαν οι πολυάριθμοι συνεργάτες των STASI μπροστά από μια εκκλησία, την άνοιξη του '89 οργανώθηκε η τελειότερη —αυτό το γνωρίζουμε σήμερα— εκλογική νοθεία. Επαίσχυντη στο κέντρο της Ευρώπης επαίσχυνση για τη Γερμανία. Δε συναντήσαμε ούτε ένα φίλο και πολλούς συναδέλφους που να είχαν ψηφίσει την ενιαία λίστα. Ο ένας ρωτούσε τον άλλο και καθένας από μας έλεγε: ΟΧΙ. Και παρ' όλα αυτά το αποτέλεσμα ήταν πάλι το ίδιο: 99%.

Περεστρόικα και γκλασνόστ αποτελούσαν τα κινητήρια εναύσματα των συζητή-

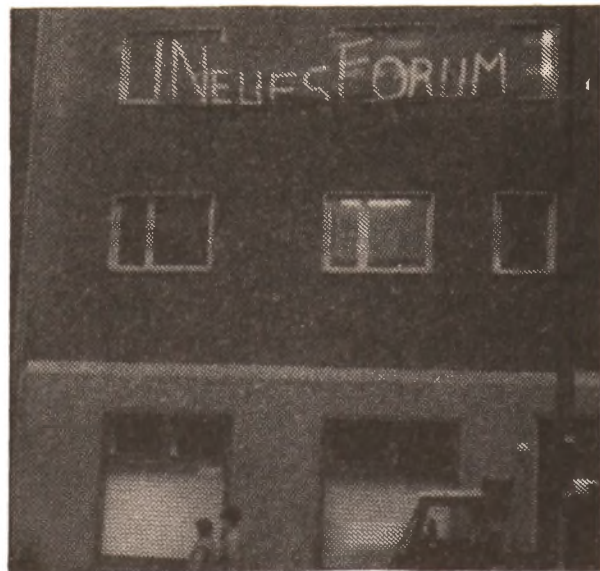

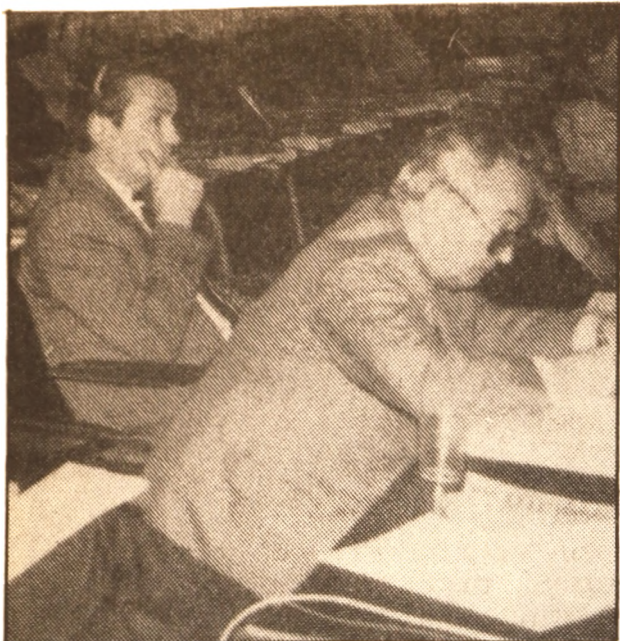
Κρίστιαν Τιτσε
(Christian Tietze)

Γεννήθηκε στις 11.8.1941 στην πόλη Στεττίν, που ανήκει σήμερα στην Πολωνία. Τα νεανικά του χρόνια τα έζησε στο Ρόστοκ και κατόπιν πήγε στη Βαϊμάρη, όπου σπούδασε αρχιτεκτονική. Μετά προσκλήθηκε στην Πολεοδομική Ακαδημία του Βερολίνου όπου και παρέμεινε μέχρι το 1980. Από το 1980 μέχρι το 1983 εργάθηκε ως ελεύθερος επαγγελματίας και απασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ιστορία της πολεοδομίας.

Από το '83 εργάζεται κυρίως στο πεδίο της επιστημονικής έρευνας στο Ινστιτούτο Αρχαίας Ιστορίας και στην Ακαδημία των Επιστημών. Οι βασικοί τομείς ενασχόλησής του είναι: Ιστορία της Αρχιτεκτονικής και της Πολεοδομίας και Αιγυπτιολογία.

Αποτελεί ενεργό μέλος του κινήματος της αντιπολίτευσης Neues Forum από την ίδρυσή του στην οποία και πρωτοστάτησε. Οι δραστηριότητές του στο Neues Forum εστιάζονται κυρίως στους τομείς Οικονομία, Οικολογία όπου και προεδρεύει της Οικολογικής Επιτροπής του Κινήματος.

Μίλαν Βάτσεκ (Milan Vacek)

Ο Μίλαν Βάτσεκ, τώως διπλωμάτης γεννήθηκε το 1930 στο Μπρνο. Σπούδασε πολιτικές και οικονομικές επιστήμες στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου στη διάρκεια του Κορέτικού πολέμου. Το 1953, στη ζώνη του 38ου Παραλλήλου ήταν μέλος της Διεθνούς Επιτροπής, για την αποκατάσταση των προσφύγων. Συνεχίστηκε η καριέρα του στο υπουργείο Εξωτερικών και η πρώτη του θέση ήταν στην Ελλάδα, ως Α' γραμματέας της τσεχοσλοβακικής πρεσβείας (1957-1961). Εν συνεχεία υπηρέτησε στην πρεσβεία του Βελιγραδίου (1965-1969) και το 1970 διεγράφη από το κόμμα και διώχθηκε από το υπουργείο Εξωτερικών.

Δούλεψε ως διοικητικός υπάλληλος στο Πανεπιστήμιο της 17ης Νοεμβρίου στην Πράγα (1970-1973) και στις εμπορικές εκθέσεις στο Μπρνο (1973-1981). Έκτοτε παραδίδει ιδιωτικά μαθήματα ξένων γλωσσών. Από το 1989 είναι μέλος του Civic Forum του Μπρνο και του «Συνδέσμου για την Πανευρωπαϊκή Συνεργασία».

σεων. Η απαγόρευση της κυκλοφορίας σοβιετικών εφημερίδων προκάλεσε αγανάκτηση. Μετά ήλθε το καλοκαίρι και καθημερινά πάνω από 1000 άτομα εγκατέλειπαν τη χώρα.

Πού οδηγούμασταν;

Η 9η Σεπτεμβρίου οδήγησε στην ίδρυση του Neues Forum. 25 άτομα με τα πιο διαφορετικά επαγγέλματα συναντήθηκαν ανατολικά του Βερολίνου μια ζεστή φθινοπωριάτικη μέρα και συζήτησαν επί πολλές ώρες για νοήματα και διατυπώσεις. «Ο καιρός ωρίμασε», γράφθηκε στο χαρτί: ήταν αλήθεια. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας αποτέλεσε το κεντρικό αίτημα. Το αίτημα συνόδευσε ένα συναίσθημα ανασφάλειας και φόβου. Θα γινόταν άραγε αποδεκτό;

Θα έβαζε κανείς την υπογραφή του κάτω από το αίτημα αυτό; Ελπίζαμε σε 1000 υπογραφές και μαζεύθηκαν 300.000. Την αναγγελία της ίδρυσής μας ακολούθησε η επίσημη ανακοίνωση ότι πρόκειται για μια επικίνδυνη οργάνωση, κοινωνικά περιττή.

Στην επόμενη συνεδρίασή μας την 1η Οκτωβρίου η αστυνομική εποπτεία εμφάνισθηκε ενισχυμένη. Πλησίαζε, βλέπετε, η 40η επέτειος της ιδρύσεως της Λ.Δ.Γ. Οποία στροφή στην ιστορία. Ο οικοδεσπότης μας τότε είναι σήμερα υπουργός: την επομένη ημέρα ήταν αναγκασμένος να αδειάσει το χαρτοφύλακά του στο δρόμο, διότι είχαν βρεθεί στην κατοχή του οι επικίνδυνες προκηρύξεις του Neues Forum, που ζητούσαν την επαναφορά της δημοκρατίας.

Την 7η Οκτωβρίου ήμουν σε θέση να παρακολουθήσω από το παράθυρο του σπιτιού μου. Οι επισκέπτες ήταν λίγοι: τα σκηνικά τα είχαν φέρει οι ίδιοι οι πρωστάτες μαζί τους: 30.000 μόνιμοι συνεργάτες των STASI άλλοι τόσοι βοηθοί, 15.000 στρατιώτες και μερικές καλά τοποθετημένες κάμερες αρκούσαν για να προβάλουν την εικόνα της συνοχής και της δύναμης. Είχα μείνει άναυδος και ένιωθα κατά κάποιο τρόπο αδύναμος. Θα συνεχιζόταν ες αεί το θέατρο αυτό; Έμοιαζε με κηδεία. Την ίδια μέρα αποφασίσθηκε η έκκληση σε μια ειρηνική διαδήλωση. Ως ημερομηνία καθορίσθηκε η 4η Νοεμβρίου. Όφειλε να αποτελέσει το κύκνειο άσμα της σοσιαλιστικής δικτατορίας.

Η διαδήλωση της 4ης Νοεμβρίου με τη συμμετοχή σχεδόν ενός εκατομμυρίου ανθρώπων στο Βερολίνο ήταν μια πράξη απελευθέρωσης, αποτέλεσε το αποκρούφωμα της μέχρι τότε εξέλιξης. Φαντασία, δημόσια κριτική, αλληλεγγύη έκαναν την εμφάνισή τους στα κείμενα και τα συνθήματα και συνέδεσαν πολλούς ανθρώπους για πολλές ώρες στην πόλη. Πέντε ημέρες αργότερα έπεσε το τείχος: μια πράξη αδυναμίας των κυβερνήσεων αλλά ταυτόχρονα η εκπλήρωση της επιθυμίας εκατομμυρίων ανθρώπων στη χώρα μας.

Αλλά τι σήμαινε η μέρα αυτή για την πολιτική;

Η αντιπολίτευση δεν διέθετε δυο μήνες μετά τη σύστασή της ούτε γραφείο, ούτε τεχνική, ούτε δομή, ούτε ηγεσία.

Κυριαρχούσε ο ερασιτεχνισμός και ο αυτοσχεδιασμός. Οι κάτοικοι της DDR επισκεπτόταν τη Δυτική Γερμανία και το Δυτικό Βερολίνο, συναντούσαν φίλους και συγγενείς: τουλάχιστον οι μισοί και κυρίως οι νεώτεροι δεν είχαν εγκαταλείψει ποτέ τη χώρα τους προς Δυσμάς. Η αντίφαση μεταξύ θεωρίας και πραγματικότητας ήταν σε πολλά ζητήματα τεράστια.

Προέκυψαν ανυπέρβλητες συνέπειες για το άτομο. Αβεβαιότητα και αποπροσανατολισμός. Στην αρχή του 1990 απέκτησε το Νέο Φόρουμ δομή στα τέλη του μήνα να μεταβλήθηκε σε πολιτική ένωση.

Σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες, ενέμεινε στην ιδέα του να παραμείνει κίνημα πολιτών. Γιατί; Ο όρος κόμμα στη Λ.Δ.Γ. είχε μολυνθεί κυρίως μέσω του Ε.Σ.Κ.Γ.

Ως δεύτερος λόγος θα μπορούσε να αναφερθεί το μέγεθος της πολιτικής γεωγραφίας. Δεν θέλουμε να οικειοποιηθούμε το κομματικό σύστημα της Ο.Δ.Γ.

Εξυπηρετεί πράγματι η κοινοβουλευτική δημοκρατία τα συμφέροντα του λαού;

Εμείς θέλουμε να παραμείνουμε κίνημα πολιτών, θέλουμε ταυτόχρονα πολιτική δύναμη και ακολούθως άμεση δημοκρατία παρ' ότι έχουμε συνειδητοποιήσει τους κινδύνους του παιχνιδιού αυτού. Κίνημα πολιτών σημαίνει το να μιλάς στο λαό πρόσωπο με πρόσωπο.

Το ενδιαφέρον για τα κόμματα στη Λ.Δ.Γ. είναι ξεκάθαρο. Σε μια εποχή όπου αναμένεται η εμφάνιση ενός οικονομικού δαρβινισμού, η συζήτηση δεν έχει θέση. Προέχει η επίδοση το κέρδος, και η ανάπτυξη.

Τα κόμματα δημιουργούν προγράμματα και παίζουν ένα ρόλο αντιπροσωπευτικό για τα άτομα. Διαθέτουν δικούς τους, επαγγελματίες και παρακολουθούν τον αγώνα.

Ξαναγυρίζοντας στην αρχή της ομιλίας μου. Μπορεί εδώ η αρχαία Αθήνα να μας συμβουλευθεί και να μας βοηθήσει; Νομίζω πως ναι. Για το Max Weber τα κύρια γνωρίσματα μιας πόλης-κράτους ήταν η αυτονομία, η αυτοκεφαλία και η αυτάρκεια. Η αρχαία Ελλάδα και η πόλις μας έδωσαν τα πρόσωπα.

Η αποκέντρωση είναι αναγκαία. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να απαιτηθεί αυτονομία διότι έτσι μόνο θα αποκτήσουμε ταυτότητα στο «ευρωπαϊκό σπίτι».

Τα κινήματα πολιτών είναι απαραίτητα εδώ. Αυτοκεφαλία σημαίνει θρησκευτική

ανεξαρτησία και αυτό το απέδειξαν οι θρησκευτικές κοινότητες της DDR. Οι εκκλησίες της αποτέλεσαν πρότυπο για την Ευρώπη. Έδωσαν στέγη στις πολιτικές πρωτοβουλίες και αποτέλεσαν παράγοντα ενοποίησης.

Η αυτάρκεια είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο που θα προκύψει σε ένα «ευρωπαϊκό σπίτι». Ιδιαίτερα για τη Λ.Δ.Γ. λόγω της οικονομικής κρίσης την οποία υφίσταται. Αλλά υπάρχουν δυνατότητες υπέρβασής της: Τουρισμός που δεν εξελίσσεται σε μαζικό τουρισμό, παροχή υπηρεσιών που δεν προϋποθέτουν υποταγή, πολιτική εξέλιξη σε διεθνές επίπεδο που θα υποστηρίξει την αυτάρκεια.

Η δημοκρατία παραμένει ένα κοινό χρέος για όλους μας.

ΜΠΕΤ ΝΤΕΝΙΤΣ

Άτυπα μορφώματα εξουσίας και μονοκομματικό σύστημα στη Γιουγκοσλαβία

Η σχέση ανάμεσα στην κεντρική πολιτική εξουσία και στις άλλες υπο-εξουσίες και θεσμούς που αρθρώνουν συνολικά το μονοκομματισμό ήταν κεντρικό θέμα στην εισήγηση της Αμερικανίδας ανθρωπολόγου. Η εισηγήτρια υποστήριξε ότι η ανάλυση αυτής της σχέσης θα είναι έλλειπής αν δεν ληφθούν υπόψη οι προσωπικοί δεσμοί —ιδιαίτερα αυτοί που περιέχουν κάποια μορφή εξουσίας— οι οποίοι αποτελούν βασικό δίαυλο πρόσβασης σε θέσεις του δημοσίου τομέα (και της βιομηχανίας συμπεριλαμβανομένης). Αυτή η αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα τυπικά και τα άτυπα μορφώματα εξουσίας επηρεάζει τα αναπτυξιακά προγράμματα, την εργασία, τις προαγωγές, την κατοικία, και άλλους τομείς από τους οποίους εξαρτώνται άμεσα τα νοικοκυριά και οι κοινότητες — ιδιαίτερα μετά τη διοικητική αποκέντρωση που καταχωρήθηκε από το Σύνταγμα του 1974. Το βασικό πρόβλημα που πρέπει να εξετασθεί μετά την αποδοχή του πολυκομματισμού και των ελεύθερων εκλογών είναι κατά πόσο θα επιβιώσει αυτό το άτυπο δίκτυο που συνδέει το πολιτικό σύστημα με το σύνολο του πληθυσμού, επιταγχύνοντας με αυτό τον τρόπο τη διασπορά του μονοπωλίου εξουσίας που χαρακτήριζε το μονοκομματικό σύστημα.

Η σχέση ανάμεσα στην κεντρική πολιτική εξουσία και στις άλλες υπο-εξουσίες και θεσμούς που αρθρώνουν συνολικά το μονοκομματισμό ήταν κεντρικό θέμα στην εισήγηση της Αμερικανίδας ανθρωπολόγου. Η εισηγήτρια υποστήριξε ότι η ανάλυση αυτής της σχέσης θα είναι έλλειπής αν δεν ληφθούν υπόψη οι προσωπικοί δεσμοί —ιδιαίτερα αυτοί που περιέχουν κάποια μορφή εξουσίας— οι οποίοι αποτελούν βασικό δίαυλο πρόσβασης σε θέσεις του δημοσίου τομέα (και της βιομηχανίας συμπεριλαμβανομένης). Αυτή η αλληλεξάρτηση ανάμεσα στα τυπικά και τα άτυπα μορφώματα εξουσίας επηρεάζει τα αναπτυξιακά προγράμματα, την εργασία, τις προαγωγές, την κατοικία και άλλους τομείς από τους οποίους εξαρτώνται άμεσα τα νοικοκυριά και οι κοινότητες — ιδιαίτερα μετά τη διοικητική αποκέντρωση που καταχωρήθηκε από το Σύνταγμα του 1974. Το βασικό πρόβλημα που πρέπει να εξετασθεί μετά την αποδοχή του πολυκομματισμού και των ελεύθερων εκλογών είναι κατά πόσο θα επιβιώσει αυτό το άτυπο δίκτυο που συνδέει το πολιτικό σύστημα με το σύνολο του πληθυσμού, επιταγχύνοντας με αυτό τον τρόπο τη διασπορά του μονοπωλίου εξουσίας που χαρακτήριζε το μονοκομματικό σύστημα.

ΒΛΑΝΤΛΕΝ ΣΙΡΟΤΚΙΝ

Εθνική συμφιλίωση.

Ο Σοβιετικός Σιρότκιν έκανε ορισμένες παρατηρήσεις πάνω στις παρεμβάσεις που έγιναν από ομιλητές των Ηνωμένων Πολιτειών, της Τσεχοσλοβακίας και της Ανατολικής Γερμανίας, αναφέροντας τα εξής:

Η συζήτησή μας είναι γύρω από το καυτό θέμα των γεγονότων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Ως πανεπιστημιακός, ο οποίος ασχολείται με τα θέματα των διεθνών σχέσεων και ταυτόχρονα ως μέλος του αντιστοίχου ιδρύματος της ΕΣΣΔ, θα ήθελα να κάνω μερικές παρατηρήσεις.

Οι αναλύσεις των δυο αυτών ημερών βασίζονται στα τρέχοντα γεγονότα. Σχεδόν κανείς δεν αναφέρθηκε και δεν έθιξε το υπόβαθρο, τα θεμέλια, τη βάση αυτών των αλλαγών. Για μας τους Σοβιετικούς που έχουμε συσπειρωθεί γύρω από την Διαπεριφερειακή Ομάδα του σοβιετικού Κοινοβουλίου, είναι πολύ βασικό να μην χιρνούμαστε την ιδεολογική βάση που αποτελεί και το υπόβαθρο των γεγονότων αυτών. Τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στην Αν. Ευρώπη είναι απόπειρες να ε-ώσουν τις δυνάμεις του λαού. Για παράδειγμα, αναφέρω το Νέο Φόρουμ στην Αν. Γερμανία, το Φόρουμ των Πολιτών στην Τσεχοσλοβακία. Πρόσφατα οργανώθηκε

Δράση των Πολιτών στην ΕΣΣΔ. Γιατί η δυσκολία για τον Γκορμπατσώφ αυτή τη στιγμή είναι ο ιδεολογικός εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των ιδίων των οπαδών του.

Το πιο σημαντικό πράγμα για μας είναι η εθνική συμφιλίωση. Κι έχουμε δυο παραδείγματα: Πέρσι το Νοέμβριο ήμουν στην Ισπανία, όπου συμμετείχα σε ένα παρόμοιο Συμπόσιο. Έμεινα κατάπληκτος βλέποντας το φαινόμενο του στρατηγού Μπράνκο και τις κατοπινές εξελίξεις, που αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα εθνικής συμφιλίωσης.

Μπετ Ντένιτς (Bette Denich)

Ερευνήτρια Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης. Η διατριβή της (Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϋ, 1969) έχει θέμα: «Κοινωνικές μετακινήσεις και εκβιομηχάνιση σε μια Γιουγκοσλαβική πόλη». Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης και στο Κολούμπια. Αυτό το χρόνο είναι επισκέπτρια - καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου (Φιλοσοφική Σχολή), όπου πραγματοποιεί και μια μελέτη για το πρόβλημα των σχέσεων ανάμεσα στον τύπο της γιουγκοσλαβικής οικογένειας και τις διαδικασίες του εκσυγχρονισμού. Αντικείμενα των επιστημονικών της ενασχολήσεων αποτελούν τα ζητήματα των διαγενεακών διαφορών και συγκλίσεων, η φυλετική και κοινωνική διαστρωμάτωση και οι διαδικασίες διαμόρφωσης της εξουσίας στη Γιουγκοσλαβία.

Βλαντλέν Σιρότκιν (Vlandlen Sirotkin)

Ιστορικός, καθηγητής της διπλωματικής Ακαδημίας του υπουργείου Εξωτερικών της ΕΣΣΔ. Η διδακτορική του διατριβή έχει θέμα την προσωπικότητα και το ρόλο που διαδραμάτισε ο Καποδίστριας στη διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων στην Ευρώπη στις αρχές του 19ου αιώνα. Έχει επίσης γράψει πολλές ιστορικές μελέτες για τη γαλλική επανάσταση κ.ά.

Άνταμ Μίχνικ
(Adam Michnik)

Ο Άνταμ Μίχνικ, το μαύρο πρόβατο του «υπαρκτού» πολωνικού «σοσιαλισμού», είναι τώρα βουλευτής της Αλληλεγγύης και διευθυντής της «Gazeta Wyborcza», της πρώτης ανεξάρτητης εφημερίδας στην Ανατολική Ευρώπη. Η «Gazeta Wyborcza» κυκλοφόρησε τον περασμένο Μάιο με καταπληκτική επιτυχία. Βρίσκεται επικεφαλής όλων των άλλων εφημερίδων (400.000 φύλλα ημερησίως).

Ο Άνταμ Μίχνικ γεννήθηκε το 1947 στη Βαρσοβία και είναι εβραϊκής καταγωγής, όχι όμως εβραϊκής κουλτούρας και οι γονείς του —κομμουνιστές και οι δύο— είχαν απολύτως εκπολιτιστεί και απωθήσει κάθε τι το εβραϊκό.

Σπούδασε ιστορία και κατόρθωσε να πάρει το πτυχίο του μετά από πολλές περιπέτειες (αποβολή από το πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας, επανειλημμένες συλλήψεις, ανακρίσεις, φυλακίσεις). Έμεινε συνολικά στη φυλακή έξι χρόνια.

Ιστορικός, θεωρητικός της Αλληλεγγύης, από τους ιδρυτές —το 1976— της ΚΟΡ (Επιτροπής Αυτοάμυνας Πολιτών) μαζί με τον Γιόζεφ Κουρόν και τον Γιαν Γιόζεφ Λίπσκι, ο Άνταμ Μίχνικ είναι ένας από τους δημοφιλέστερους και εγκυρότερους εκφραστές της νέας Πολωνίας.

Στην Ουγγαρία, την εποχή του Ίμρε Νάγκι, έγινε μια απόπειρα το '55-'56 να υπάρξει συμφιλίωση μεταξύ των «ερυθρών» και των «λευκών». Τελευταίο παράδειγμα είναι η Ελλάδα, όπου το Κοινοβούλιο ψήφισε με νόμο την αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης και αποκατέστησε όσους συμμετείχαν στον εμφύλιο πόλεμο.

Ωστόσο, στην ΕΣΣΔ, σε ιδεολογικό επίπεδο, ο εμφύλιος πόλεμος συνεχίζεται. Προσωπικά πιστεύω ότι η εκλογή του Γκορμπατσώφ στη θέση του προέδρου αποτελεί μια προσπάθεια να υπάρξει συμφιλίωση μεταξύ των διαφόρων εθνотήτων και των κοινωνικών στρωμάτων της ΕΣΣΔ.

Θα γνωρίζετε, ίσως, ότι η αντιπαράθεση γίνεται, κυρίως, μεταξύ των διανοούμενων και είναι ιδιαίτερα έντονη. Πιο πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των σοβιετικών συγγραφέων. Αυτή τη στιγμή έχουμε μια διαίρεση και υπάρχουν δυο ενώσεις, έχουμε την κεντρική ένωση συγγραφέων και τους συγγραφείς της ομάδας ΑΠΡΕΛ.

Θα πρέπει κι εμείς και οι διανοούμενοι να κάνουμε το δικό μας βήμα προς την κατεύθυνση της εθνικής συμφιλίωσης, να στήσουμε δίπλα στο μνημείο του Λένιν ένα μνημείο συμφιλίωσης, έτσι όπως το φαντάστηκε ο πρώτος ηγέτης, ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Στην σοβιετο-ελληνική ένωση, πρόεδρος της οποίας είναι, όπως γνωρίζετε ο Γαβριήλ Ποπώφ, θέλουμε να εργαστούμε για να ανοικοδομήσουμε το Πάνθεον της συμφιλίωσης, κατέληξε ο Σιρότκιν.

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΑΠΟΓΕΥΜΑ

Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κωνσταντίνος Τσουκαλάς. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Άνταμ Μίχνικ, Γιεγκόρ Γιάκοβλεφ, Πιέρ Κέντε, Ζαν-Υβ Ποτέλ. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: Μιχαήλ Όζερωφ, Μάρτιν Τζέικς, Μίλαν Βάτσεκ.

Ο προεδρεύων Κώστας Τσουκαλάς έδωσε πρώτα το λόγο στον Γ. Γιάκοβλεφ, διευθυντή των «Νέων της Μόσχας» που βρέθηκε στην Ελλάδα και με μεγάλη ευχαρίστηση δέχτηκε να συμμετάσχει στο Συμπόσιο. Τα όσα συγκλονιστικά είπε ο Γιάκοβλεφ στο πλήρες κείμενό της, άνευ χειρογράφου ομιλίας του, δημοσιεύονται στη συνέχεια.

ΑΝΤΑΜ ΜΙΧΝΙΚ

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι ο σωβινισμός και η ξενοφοβία.

Εμείς στην Πολωνία βρισκόμαστε στο στάδιο της πλήρους κατάργησης του κομμουνιστικού συστήματος, της πλήρους κατάργησης της νομενκλατούρας ως κοινωνικής τάξεως. Αλλά δεν τελειώσαμε ακόμα, διότι όλες οι επαναστάσεις, έχουν δυο φάσεις. Η πρώτη φάση, είναι ο αγώνας για την ελευθερία και είμαστε πάρα πολύ ευτυχείς που μπορέσαμε και συμμετείχαμε σε αυτόν τον αγώνα. Όμως, μετά τη νίκη ακολουθεί η δεύτερη φάση, δηλαδή ο αγώνας για την εξουσία. Εδώ βρισκόμαστε τώρα.

Για μένα, η Ελλάδα, όπως και η Ισπανία και η Πορτογαλία, αποτελούν πρότυπα, για το πώς βγαίνει μια χώρα από τη δικτατορία, χωρίς βία, χωρίς εκδίκηση. Αποτελούν το πρότυπο, για το πώς μπορεί να οργανωθεί με τρόπο ορθολογικό η μεταβατική περίοδος, διότι υπάρχουν δυο δρόμοι. Ο ένας είναι η *ισπανική λύση*, δηλαδή ο ιστορικός συμβιβασμός μεταξύ του παλαιού καθεστώτος και των αντιπάλων δημοκρατικών δυνάμεων καθώς και η προσαρμογή των στελεχών του παλαιού καθεστώτος, στη νέα δημοκρατική τάξη. Ο άλλος δρόμος είναι η *μπολσεβίκικη επιλογή*. Δηλαδή να εξολοθρεύει κανείς τους αντιπάλους του, μενσεβίκους, επαναστάτες σοσιαλιστές κλπ., κλπ.

Εμείς είμαστε τα τέκνα και ο καρπός του μπολσεβικισμού. Είμαστε όμως αντιμπολσεβίκοι. Είμαστε αντίθετοι με τις μεθόδους των μπολσεβίκων. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για μας είναι μήπως η ελευθερία που αποκτήσαμε, καταλήξει σε μια τέτοια κατάσταση.

Αυτή τη στιγμή, οι δυνάμεις του παλαιού καθεστώτος στην Πολωνία δεν αποτελούν το μεγαλύτερο κίνδυνο για τη δημοκρατική τάξη, διότι όλοι οι Πολωνοί γνωρίζουν πάρα πολύ καλά, τι σημαίνει ολοκληρωτικός κομμουνισμός. Ο υπ' αριθμόν ένα εχθρός, για τη δημοκρατική τάξη, αυτή τη στιγμή είναι ο *αυταρχισμός*, ο *σωβινισμός*, η *ξενοφοβία*, η έλλειψη ανεκτικότητας. Αν λοιπόν επιλέξουμε πολιτικά προγράμματα με σωβινιστικό περιεχόμενο, προγράμματα που θα ενθαρρύνουν την ξενοφοβία, φοβάμαι ότι θα έχουμε έναν νέο εμφύλιο πόλεμο. Κι εδώ βρίσκεται το κλειδί, για να καταλάβει κανείς τις βαθύτερες διαφορές που υπάρχουν στη χώρα μας. Οι οπαδοί της ξενοφοβίας, του λαϊκισμού, της αυταρχικότητας μπορούν να ανευρεθούν ανάμεσα στα στελέχη του παλιού κομμουνιστικού καθεστώτος, στα στελέχη της Καθολικής Εκκλησίας και, δυστυχώς, στις τάξεις της Αλληλεγγύης.

Agencja
fot.

—
Solidarność
WROCLAW

Αν κανείς θέλει να κατανοήσει την ουσία των πραγμάτων στην Πολωνία, θα πρέπει να αφήσει κατά μέρος όλη την πολιτική ορολογία της Αριστεράς και της Δεξιάς, της Δυτικής Αριστεράς και της Δυτικής Δεξιάς. Οι διαιρέσεις αυτές στη Δύση, είναι αποτέλεσμα της αστικής επανάστασης και της αστικής κοινωνίας. Η δική μας αντιολοκληρωτική επανάσταση αυτή τη στιγμή, παράγει, αν θέλετε, μια νέα ορολογία. Ποιοι θα είναι οι νέοι όροι, ποιες θα είναι οι νέες λέξεις, δεν το ξέρουμε. Πάντως, το βασικό ερώτημα είναι: Οι σοβινιστικές τάσεις θα καταφέρουν να υπερισχύσουν; Ναι, είναι πιθανό. Η κατάσταση ακόμα είναι ρευστή, αλλά είμαι απολύτως βέβαιος, ότι για την Πολωνία (αλλά και για τη Σοβιετική Ένωση, την Τσεχοσλοβακία, την Ανατολική Γερμανία, τη Βουλγαρία) το περασμένο έτος απέδειξε ότι υπήρχε ιστορική ανάγκη γι' αυτά τα γεγονότα. Τώρα είμαστε ελεύθεροι άνθρωποι που ζούμε σε ελεύθερες χώρες, για πρώτη φορά στη ζωή μας. Για πρώτη φορά, η ελευθερία είναι δική μας ευθύνη.

Πιστεύω, ότι θα σταθούμε στο ύψος των περιστάσεων και θα δείξουμε υπευθυνότητα. Πιστεύω ότι οι χώρες μας, θα γίνουν χώρες αντιολοκληρωτικές, χώρες κατά του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού και κατά του αντικομμουνιστικού ολοκληρωτισμού. Πιστεύω ότι δεν θα ακολουθήσουν άλλες εκτελέσεις. Πιστεύω ότι η εκτέλεση του Τσαουσέσκου ήταν η τελευταία πράξη της δικτατορίας του ίδιου του Τσαουσέσκου. Αυτή η δίκη, η καταδίκη και η εκτέλεση, είναι αποτέλεσμα της νοοτροπίας του κομμουνισμού, τύπου Τσαουσέσκου. □

ΓΙΕΓΚΟΡ ΓΙΑΚΟΒΛΕΦ

Όλη η εξουσία στο λαό.

Στη σύντομη αλλά μεστή περιεχομένου και με αρκετή δόση χιούμορ παρέμβασή του ο Σοβιετικός Γιάκοβλεφ είπε:

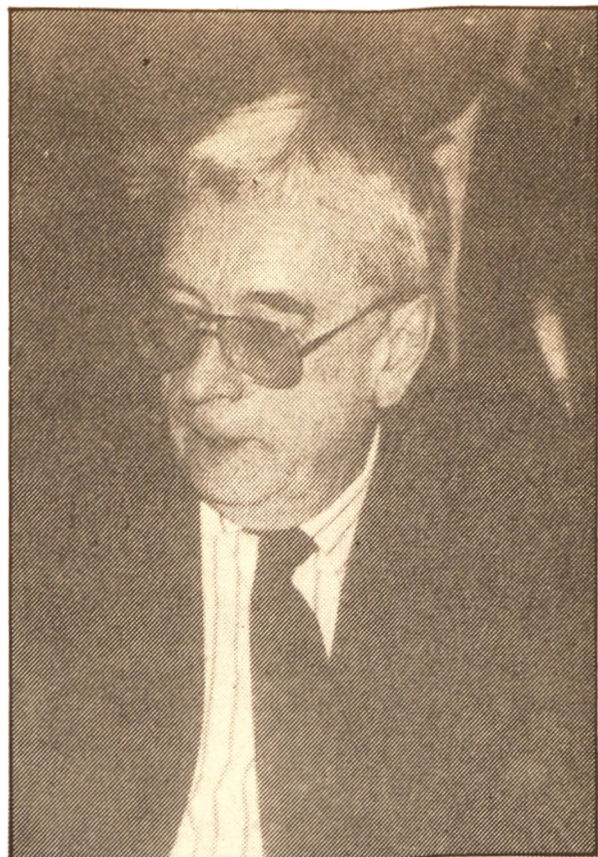
Ο καλός μου φίλος Άνταμ Μίχνικ είπε τόσα πολλά για τη Σοβιετική Ένωση, ώστε το μόνο που μου απομένει είναι να μιλήσω για την Πολωνία. Χωρίς αμφιβολία, η κατάσταση στη Σοβιετική Ένωση και στην Πολωνία αν και έχει πολλές ομοιότητες, παρουσιάζει εντούτοις και πολλές διαφορές. Η Πολωνία στο δρόμο προς τη μεταρρύθμιση ακολούθησε μια πορεία ενός μεγάλου και ισχυρού αγώνα. Ο ίδιος ο Μίχνικ πριν έρθει εδώ, κάθισε έξι χρόνια στη φυλακή. Η κατάσταση σε μας ήταν κάπως διαφορετική. Πρόσφατα, σ' ένα συμπόσιο στη Βαρσοβία, ο συγγραφέας μας Άλεξ Αντάμοβιτς, εξέφρασε τη διαφορά με τον εξής τρόπο: οι Πολωνοί στην αρχή αγωνίστηκαν, κατόπιν κάθισαν στη φυλακή και στη συνέχεια ήρθαν στο Κοινοβούλιο. Εμείς στην αρχή ήρθαμε στο Κοινοβούλιο, μετά αρχίσαμε να αγωνιζόμαστε και προς το παρόν ακόμα δεν έχουμε μπει στη φυλακή.

Βέβαια, η επανάσταση ή αν θέλετε οι μεταρρυθμίσεις εκ των άνω που συμβαίνουν στη χώρα μας, είναι ένας πιο εύκολος δρόμος. Στη ζωή όμως όλα πληρώνονται. Κι αν σήμερα η κυβέρνηση της Πολωνίας έχει σαν βάση ένα τεράστιο λαϊκό κίνημα, το οποίο γέννησε η «Αλληλεγγύη», το κίνημα το οποίο θα εγγυάται την μη αναστρεψιμότητα των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων, εμείς δυστυχώς δεν έχουμε ένα παρόμοιο κίνημα. Κι εδώ βρίσκονται όλες οι δυσκολίες μας. Και η Πολωνία σε αντίθεση με τη Σοβιετική Ένωση, απελευθερώθηκε πλήρως από τη δικτατορία του Κομμουνιστικού Κόμματος. Εμείς απλά έχουμε αρχίσει την πορεία προς αυτή την κατεύθυνση και αν κι είμαι μέλος του κόμματος πάνω από 40 χρόνια, ελπίζω ότι το 28ο Συνέδριο θα απελευθερώσει το λαό μου από τη δικτατορία του κόμματός μου.

Εγώ εκτιμώ πάρα πολύ το κόμμα μου. Ο πατέρας μου ήταν κι αυτός μέλος του Κόμματος από τις πρώτες ημέρες της Επανάστασης. Αλλά αργά ή γρήγορα πρέπει να κάνεις τη δική σου επιλογή. Τι αξίζει περισσότερο, ο λαός σου, ή το κόμμα σου; Κι αν ήδη το ζήτημα τέθηκε μ' αυτόν τον τρόπο, είμαι σίγουρος ότι ο κάθε εντάξει άνθρωπος θα επιλέξει το λαό του. Και η τρίτη διαφορά που υπάρχει μεταξύ ημών και της Πολωνίας: η Πολωνία μάλλον ακολούθησε τη μεγαλύτερη πτωτική πορεία από τις λαμπερές κορυφές του Μαρξισμού, καταλύοντας αυτό το οικονομικό δογματικό σχήμα, το οποίο υπήρχε στη χώρα. Έφτασαν αν θέλετε μέχρι την επιφάνεια της θάλασσας και τώρα αρχίζουν πάλι να αναρριχούνται προς τα ψηλότερα σημεία. Η αναρρίχηση αυτή είναι πάρα πολύ δύσκολη. Παρόλα αυτά υπάρχει φως στο τέλος του τούνελ.

Στη Σοβιετική Ένωση όμως φως δεν βλέπουμε ακόμα. Πράγματι, εκεί υπάρχει μεγάλος πληθωρισμός. Μεγάλη αύξηση των τιμών. Και πρόσφατα, ένας δημοσιογράφος μας από τη σοβιετική τηλεόραση έδειξε μερικές σκηνές από την Πολωνία, όπου μια γριούλα είχε χρήματα για να αγοράσει μόνο ένα αυγό. Για κάτι παραπάνω δεν είχε χρήματα. Αυτό όμως το αυγό το αγοράζει ελεύθερα, χωρίς ουρές, χωρίς να τρέχει από μαγαζί σε μαγαζί και κοιτώντας αυτή την εικόνα από τη Μόσχα, ρώτησα τον εαυτό μου: «Τι είναι καλύτερο, να μπορείς να αγοράζεις ελεύθερα ένα αυγό, ή να μείνεις χωρίς αυγά;».

Τώρα θα σας πω μερικά λόγια για τη Σοβιετική Ένωση. Ο Άνταμ έχει δίκιο λέγοντας ότι βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη κατάσταση. Δεν πιστεύω στη δυνατότητα ενός συντηρητικού πραξικοπήματος. Οι συντηρητικοί δεν έχουν ρύτε το κατάλλη-

Γιεγκόρ Γιάκοβλεφ (Igor Yakovlev)
Διευθυντής των «Νέων της Μόσχας» που εκδίδεται πλέον σε 9 γλώσσες και κυκλοφορεί σε 140 χώρες. Είναι βουλευτής του Συνεδρίου των Λαϊκών Αντιπροσώπων. Συγγραφέας, έχει γράψει σενάρια για πάρα πολλές κινηματογραφικές ταινίες.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1988

ΝΑΓΚΙΜΠ ΜΑΧΦΟΥΖ

Μετάφραση: Μαρία Χωρεάνθη

Αλεξάνδρεια 1960...
Έξι ένοικοι της πανσιόν MIRAMAP
και η όμορφη χωριατοπούλα, η Ζόχρα,
δίνουν το κλίμα της εποχής.

ΜΙΧΑΕΛ ΕΝΤΕ

Μετάφραση: Μαρία Αγγελίδου

Από το συγγραφέα
των
«ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ»
και
«ΜΟΜΟ»
τώρα
«Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ
ΜΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ»

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΗ 1
ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654

λο πρόγραμμα, αλλά ούτε και τον κατάλληλο άνθρωπο, τον οποίο θα μπορούσαν να ακολουθήσουν οι μάζες. Δεν πιστεύω στην πιθανότητα ενός στρατιωτικού πραξικοπήματος. Ο στρατός δεν είναι οι στρατηγοί.

Η βασική σύνθεση του στρατού τα πέντε αυτά χρόνια πέρασε την ίδια πορεία, που πέρασε και ολόκληρος ο λαός μας. Πρόσφατα ένας ολόκληρος λόχος από την επαρχία παράτησε το τάγμα του και ήρθε στη Μόσχα, παραπονούμενος ότι ο Ταγματάρχης είναι αλκοολικός, ενώ ο Λοχίας τους χτυπάει. Και τώρα στη Μόσχα γίνεται μια πάρα πολύ μεγάλη συζήτηση για το πώς πρέπει να θεωρήσουμε αυτούς τους ανθρώπους. Λιποτάκτες, ή αγωνιστές της δικαιοσύνης; Υπάρχει όμως και ένα τρίτο θέμα για το οποίο μίλησε ο φίλος μου ο Άνταμ, που δυστυχώς είναι το πιο επικίνδυνο και το πιο πιθανό μοντέλο γι' αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο. Είναι το μοντέλο της αυθόρμητης εξέγερσης.

Όταν υφίστανται έκτακτες συνθήκες και υπάρχουν και έκτακτοι όροι, τότε οι συντηρητικοί και ο στρατός βρίσκουν δουλειά. Αυτή η απειλή ενισχύεται επίσης και από το γεγονός ότι η σημερινή κυβέρνηση θυμίζει πάρα πολύ έναν Διευθυντή Ορχήστρας, ο οποίος κουνά τα χέρια του πίσω από την Ορχήστρα. Του φαίνεται ότι διευθύνει τη μουσική, αλλά στην πραγματικότητα επαναλαμβάνει αυτό το ρυθμό που δίνουν οι ίδιοι οι μουσικοί. Δηλαδή, για την κάθε κυβέρνηση έχει χαθεί η στιγμή του ξεπεράσματος. Γι' αυτή την κυβέρνηση. Αν όμως μιλήσουμε για όλη την ηγεσία της χώρας, καμία φορά θυμίζει το πλήρωμα ενός υποβρύχιου σκάφους που προχωράει όλο και πιο βαθιά στα βάθη του ωκεανού, η πίεση αυξάνεται, το πλήρωμα ασχολείται με το να βάλει μια τάξη, κάποιον καθαιρεί, κάποιον διορίζει, αλλά δεν βλέπει ότι όσο προχωρούν προς τα βαθιά, τόσο αυξάνει η πίεση.

Σ' αυτές τις συνθήκες το ζήτημα του προέδρου, είναι εκείνο το πρόβλημα που θα προσπαθήσουμε να λύσουμε τη Δευτέρα στο Συνέδριο των Λαϊκών Βουλευτών. Είναι πάρα πολύ σημαντικό. Σήμερα, σ' ό,τι αφορά το ζήτημα του προέδρου, συμφωνούν και οι συντηρητικοί, αλλά και οι μεταρρυθμιστές. Οι συντηρητικοί χαιρετούν το θεσμό του προέδρου, γιατί βλέπουν σ' αυτόν την πιθανότητα ύπαρξης μιας σιδερένιας πυγμής, την οποία έχουν επιθυμήσει τόσο πολύ. Ενώ οι μεταρρυθμιστές, οι δημοκράτες, βλέπουν στο θεσμό του προέδρου ένα σημαντικό και σπουδαίο βήμα προς το κράτος δικαίου, το οποίο θα διοικείται από τους νόμους και όχι από το κόμμα. Παρόλα αυτά, τους δημοκράτες τους φοβίζει ο θεσμός του προέδρου, γιατί βλέπουν ότι οι απαραίτητες δομές για την προεδρία, δεν έχουν ακόμη δημιουργηθεί και αρχίζουμε να χτίζουμε το σπίτι από τη σκεπή. Χωρίς αμφιβολία, έχουν δίκιο. Φτάσαμε στο σημείο, όπου οποιεσδήποτε δημοκρατικές εκλογές κι αν διεξάγουμε, οποιεσδήποτε μεταρρυθμίσεις κι αν γίνονται, οποιεσδήποτε οργανώσεις και αν δημιουργούνται, στο κέντρο του κράτους βρίσκεται η συνταγματική εξουσία του κόμματος και γι' αυτό δεν μπορούμε να μιλήσουμε για δημοκρατικό κράτος. Γι' αυτό, προσωπικά θα ψηφίσω υπέρ του προέδρου. Είναι γιατί μ' αυτό τον τρόπο θα υπάρξει η δυνατότητα να απελευθερωθούμε από την εξουσία του κόμματος και να τη μεταβιβάσουμε στις δημοκρατικές δυνάμεις.

Μπορούν να πουν ότι ο πρόεδρος, όταν γίνει πρόεδρος θα αφήσει τα πράγματα ως έχουν. Αν όμως κάνει κάτι τέτοιο, τότε μου είναι τελείως αδιάφορο για το πώς θα ονομάζεται. Θα ονομάζεται στρατάρχης, Πάπας της Ρώμης, ή πρόεδρος της Σοβιετικής Ένωσης. Εάν μετά την εισαγωγή του θεσμού του προέδρου, δεν γίνουν άμεσες αλλαγές σ' ό,τι αφορά τη διοίκηση του κράτους, η χώρα είναι καταδικασμένη να περάσει μέσα από πάρα πολύ σκληρές δοκιμασίες.

ΜΙΧΑΗΛ ΟΖΕΡΩΦ

Οι οδύνες της περεστρόικα.

Ο Σοβιετικός Μ. Όζερωφ στην παρέμβασή του, έκανε ορισμένες σύντομες παρατηρήσεις σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η περεστρόικα στη Σοβιετική Ένωση και τους κινδύνους που ελλοχεύουν λέγοντας τα εξής:

Με μερικούς από τους ομιλητές που πήραν προηγουμένως το λόγο είμαι σύμφωνος. Μερικές όμως απόψεις, όπως ορισμένες από αυτές που ανέπτυξε ο Γιάκοβλεφ δεν με βρίσκουν σύμφωνο γι' αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις δικές μου σκέψεις. Νομίζω ότι ο κ. Μίχνικ σωστά είπε ότι οι σωβινιστικές τάσεις είναι πάρα πολύ επικίνδυνες. Αυτή η σωβινιστική τάση είναι κυρίως στη χώρα μου ο μεγαλύτερος κίνδυνος. Καθημερινά βλέπουμε σήμερα τον κίνδυνο να υπάρξει μια έκρηξη. Μιλώ αυτή τη στιγμή εδώ, αλλά δεν ξέρω εάν ίσως και αυτή τη στιγμή που μιλώ τώρα δεν γίνει μια τέτοια εθνικιστική, σωβινιστική έκρηξη ακόμα και μέσα στη Μόσχα.

Πριν από μερικούς μήνες, για παράδειγμα, δεν μπορούσαμε να φανταστούμε ότι αυτός ο σωβινισμός θα αποτελούσε τόσο μεγάλο κίνδυνο. Στον τομέα αυτό μπορώ να πω ότι πραγματικά η κατάσταση είναι κρίσιμη. Δε νομίζω όμως, όπως είπε ο Γιάκοβλεφ, ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι ότι θα βγουν οι άνθρωποι στους δρόμους, σε όλη τη χώρα. Νομίζω ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι αυτός που απορρέει από κάποιο πραξικόπημα, μια αντεπανάσταση. Όχι μια επανάσταση με θετική για μας έννοια, αλλά μια αντεπανάσταση. Ο Γιάκοβλεφ είπε ότι δεν βλέπει

να υπάρχει κάποια προσωπικότητα, κάποιος άνθρωπος που θα μπορούσε να τεθεί επικεφαλής ενός τέτοιου πραξικοπήματος. Αλλά μπορεί κάποιος να φανταστεί μια ομάδα που να αναλάβει την εξουσία. Ξέρετε άλλωστε και από τη χώρα σας ότι δεν χρειάστηκε να υπάρξει μια προσωπικότητα αλλά μια ομάδα προσώπων που βρέθηκαν επικεφαλής ενός τέτοιου πραξικοπήματος.

Μπορώ να φανταστώ, ότι μερικοί άνθρωποι μπορούν να συμπτύξουν μια ομάδα ή από το στρατό ή από κάποια άλλη οργάνωση και να προχωρήσουν μια τέτοια αντεπανάσταση. Όταν όμως μιλάμε για ανθρώπους που βγαίνουν στους δρόμους ή που ενδέχεται να βγουν στους δρόμους, αυτό βέβαια θα δημιουργήσει πολύ δουλειά για το στρατό και για την ΚGB. Μπορεί μάλιστα να περιμένει κανείς και μερικές προβοκάτσιες. Για παράδειγμα, πριν από μερικές ημέρες μίλησα με μερικούς Αρμένιους, οι οποίοι είχαν βρεθεί στο Αζερμπαϊτζάν, είχαν ζήσει αυτά τα πογκρόμ, επέζησαν όμως και ήρθαν στη Μόσχα. Και μου είπαν ότι ήταν προγραμματισμένες οι ενέργειες αυτές, προγραμματισμένα αυτά τα πογκρόμ, αυτές οι σφαγές που έγιναν στο Αζερμπαϊτζάν. Το δε σχέδιο αυτό είχε καταστρωθεί από πριν. «In antbάνς», καταλαβαίνετε, ήταν από πριν αυτά τα σχέδια. Και οι δικές μας οργανώσεις, οι κρατικές δηλαδή, οι κρατικοί οργανισμοί που υποτίθεται ότι παρακολουθούν αυτά τα πράγματα, δεν έκαναν τίποτα.

Δηλαδή, περίμεναν τα πογκρόμ αυτά και μάλιστα άρχισαν οι σφαγές και μόνον μετά κατέστη δυνατόν να σταλεί εκεί στρατός και πολιτοφυλακή κλπ... κλπ. Και αυτό ήταν καλό και για την άρχουσα τάξη στη Δημοκρατία, γιατί χωρίς το πογκρόμ αυτά η άρχουσα τάξη στη Δημοκρατία αυτή θα είχε τελειώσει πολύ σύντομα.

Τώρα θα κάνω μονάχα μια παρατήρηση για τις έννοιες του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού κλπ. Ακούσαμε σήμερα πάρα πολλά για τις αποτυχίες του σοσιαλισμού. Όμως νομίζω ότι μπορεί να διασωθεί ο σοσιαλισμός. Εάν τώρα στη χώρα μου κάποιος πει τη λέξη «σοσιαλισμός», ορισμένοι ή μάλλον πολλοί νέοι χαμογελούν και μάλιστα ορισμένοι γελούν. Δεν πιστεύουν πια στο σοσιαλισμό. Μάλιστα ορισμένοι πιστεύουν ότι η λέξη «σοσιαλισμός» είναι κάτι σαν βρισιά. Πριν από 3-4 χρόνια, βέβαια, κάτι τέτοιο ήταν αδιανόητο. Σήμερα όμως όταν ακούγεται η λέξη αυτή, οι άνθρωποι γελάνε. Τέτοιοι σοσιαλισμό βέβαια δεν χρειαζόμαστε. Όμως, ίσως μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε έναν άλλο σοσιαλισμό. Αυτό νομίζω είναι το σημαντικότερο πράγμα πάνω στο οποίο πρέπει να στοχαστούμε. Μια κοπέλα δεν μπορεί να είναι λίγο έγκυος. Ή θα είναι έγκυος ή δεν θα είναι.

Το ίδιο μπορεί να πει κανείς για την περεστρόικα. Λίγη περεστρόικα και μάλιστα μέσα σε ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, 5-10 χρόνια, κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Ή θα κάνουμε περεστρόικα, ή θα κάνουμε κάτι άλλο. Ή, να φτιάξουμε μια άλλη κοινωνία. Θέλω να πω ότι συμφωνώ με τους συναδέλφους, δηλαδή στην πράξη σε όλα τα σημεία, αλλά θέλω μια σαφέστερη απάντηση. Αν δηλαδή πιστεύουν στον σοσιαλισμό σε αυτήν την κοινωνία ή όχι. Αυτές είναι οι παρατηρήσεις μου.

ΠΙΕΡ ΚΕΝΤΕ

Γιατί απέτυχε η μεταρρύθμιση του κομμουνισμού;

Η κεντρική ιδέα της εισήγησης του Ούγγρου πολιτικού επιστήμονα είναι ότι η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων ήταν αναπόφευκτη καθώς δεν μπόρεσαν να μεταρρυθμιστούν εκ των ενδον. Βασικές αιτίες αυτού του ανέφικτου της μεταρρύθμισης ήταν η χρεωκοπία των οικονομικών συστημάτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», η έλλειψη συνοχής των βελτιωτικών σχεδίων για το σοσιαλισμό, η έλλειψη κύρους ακόμα και στους μεταρρυθμιστές κομμουνιστές, η αδυναμία συμβιβασμού της δημοκρατίας με το μηχανισμό του καθεστώτος και με την ηγεσία του και η υπονόμηση της ιστορικής επαγγελίας ότι ο κομμουνισμός είναι το «μέλλον του κόσμου».

Η κατάρρευση αυτή ήλθε μετά τις επαναστάσεις του 1989 στις χώρες της Αν. Ευρώπης οι οποίες έγιναν δυνατές ακριβώς διότι η εποχή διακυβέρνησης της ΕΣΣΔ από τον Γκορμπατσώφ άλλαξε τελείως τις διακρατικές σχέσεις στην Αν. Ευρώπη. Μέχρι τότε, η όποια απόπειρα ανανέωσης του κομμουνισμού αποτύγχανε λόγω ενός εξωτερικού εμποδίου, δηλαδή του σοβιετικού βέτο (Ουγγαρία 1956, Πολωνία 1956, Τσεχοσλοβακία 1968, Πολωνία 1980/81). Πέραν των άλλων ενδογενών αιτιών η αποτυχία αυτών των πειραμάτων οφείλεται στην επέμβαση της Μόσχας. Κάποιες θετικές προσπάθειες αποσταλινοποίησης και εκσυγχρονισμού στις δεκαετίες του '50 και '60, επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη αφού το «στιλ Καντάρ», π.χ. θεωρήθηκε ως έσχατο όριο της κομμουνιστικής μεταρρύθμισης.

ΖΑΝ - ΥΒ ΠΟΤΕΛ

Οι πολιτικοί κίνδυνοι της κοινωνικής διαχείρισης της κρίσης στην Ανατολική Ευρώπη.

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Ζαν-Υβ Ποτέλ, αναφέρθηκε στην οικονομικο-κοινωνική κρίση αναλυτικά. Σημειώνουμε εδώ το βασικό σκεπτικό της εισήγησής του:

Μιχαήλ Όζερωφ (Michail Ozerov)

Είναι αρχισυντάκτης του περιοδικού «Διεθνής Ζωή» επίσημου οργάνου του υπουργείου Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης. Έχει διατελέσει ανταποκριτής σε πολλές χώρες και συνόδευσε τον Γκορμπατσώφ στις συναντήσεις κορυφής με τον Ρ. Ρήγκαν.

Πιέρ Κέντε (Pierre Kende)

Γεννήθηκε στη Βουδαπέστη το 1927, από όπου έφυγε για το Παρίσι το 1956, μετά την ενεργό συμμετοχή του στην εξέγερση της ίδιας χρονιάς. Από τότε ζει στο Παρίσι, όπου είναι Διευθυντής Ερευνών στο τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, από το 1974. Έχει κάνει σπουδές ιστορίας, κοινωνιολογίας και οικονομικών επιστημών στη Βουδαπέστη και στο Παρίσι. Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας της Σορβόνης (1964) είναι συγγραφέας ή συνεκδότης πολλών μελετών για τις κοινωνίες της Ανατ. Ευρώπης. Σήμερα διευθύνει ένα σεμινάριο για την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη στην παρισινή σχολή Ανωτάτων Σπουδών για τις Κοινωνικές Επιστήμες, ενώ πρόσφατα εκλέχθηκε αντιπρόεδρος του «Ινστιτούτου Ιστορίας του 1956», που μόλις ιδρύθηκε στη Βουδαπέστη. Είναι διευθυντής του περιοδικού «Ουγγρικά Τετράδια (Magyar Fuzetek) που εκδίδεται στο Παρίσι. Είχε συμμετάσχει και στο Συμπόσιο του ΑΝΤΙ για τις χώρες της Ανατ. Ευρώπης, που πραγματοποιήθηκε στις 27-30 Νοεμβρίου 1980 στην Πάντειο.

Ζαν - Υβ Ποτέλ (Jean-Yves Potel)

Συγγραφέας και κοινωνιολόγος, τακτικός συνεργάτης της εφημερίδας *Monde diplomatique* σχολιαστής των εξελίξεων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης τα τελευταία 15 χρόνια. Μέλος της σύνταξης του «L'alternative pour les libertés démocratiques en Europe de l'est» (1979-1985). Πρόσφατες δημοσιεύσεις του: *Scènes de grèves en Pologne*, εκδ. Stock 1981, (αγγλική + αμερικανική έκδοση), *Gdansk, la mémoire ouvrière* (1970-1980) εκδ. Maspero, 1982. Έχει επιμεληθεί συλλογικά έργα, ή ειδικά τεύχη περιοδικών, ειδικότερα: *Pologne, Les temps modernes*, 1983, και *A l'est, le mémoire retrouvé*, (σε συνεργασία με τον A. Brossat, τον S. Combes και τον J.C. Szurek), *La Decouverte* 1990.

Σιλβίου Αγκελέσκου (Silviu Angelescu)

Γεννήθηκε στο Βουκουρέστι το 1945. Είναι επίκουρος καθηγητής στην έδρα της Εθνολογίας και Λαογραφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Βουκουρεστίου και, μετά την πτώση του Τσαουσέσκου, ανέλαβε Δν/τής του Τμήματος Διεθνών Σχέσεων του Υπ. Παιδείας. Ανακηρύχθηκε Διδάκτορας Φιλολογίας το 1983 στο Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου, και στα τέλη του 1987 εξέδωσε το μυθιστόρημα «Καλπουζάνας», στο οποίο, χρησιμοποιώντας την ιστορία ως προσχηματικό πλαίσιο αναφοράς, θέτει το πρόβλημα της αντίστασης κατά της τυραννίας. Το μυθιστόρημα αυτό έχει μεταφραστεί στα γερμανικά και προσεχώς αναμένεται και η ελληνική του έκδοση. Στις ημέρες της δεκεμβριανής εξέγερσης ο Αγκελέσκου έλαβε ενεργό μέρος.

Δύο είναι οι κυρίαρχες απόψεις στις νέες ομάδες εξουσίας της Ανατολικής Ευρώπης.

Αφ' ενός η άποψη της ρήξης με τις παλαιές μορφές οργάνωσης της κρατικής οικονομίας και αφ' ετέρου η εισαγωγή των κανόνων της ελεύθερης αγοράς.

Για την πλειοψηφία του πληθυσμού, η συνέπεια της κατάργησης των παλαιών μεθόδων είναι: η μείωση της αγοραστικής δύναμης, η ανεργία, και το «τέλος» της κοινωνικής προστασίας. Είναι όμως αναγκαίο κακό. Άραγε θα μπορέσουν οι νέες ομάδες εξουσίας, (όπως φαίνεται να το κατορθώνουν στην Πολωνία) να αντεπεξέλθουν στις περιστάσεις; Αμφιβάλλω τουλάχιστον προς το παρόν. Πιστεύω αντιθέτως πως υπό ορισμένους όρους, στο εγγύς μέλλον υπάρχει ο κίνδυνος όχι μόνο να μην ευδοκιμήσουν οι εναλλακτικές οικονομικές λύσεις αλλά και να αναζωογονηθούν οι πολιτικές εκείνες συνθήκες οι οποίες θα μπορούσαν να είναι αρνητικά καθοριστικές τόσο για τα επαναστατικά κινήματα όσο και για το σύνολο της Ευρώπης, διασάλευση του κοινωνικού ιστού.

Αποπροσανατολισμός των κοινωνικών αιτημάτων, υποβιβασμός περιοχών στην συνεξέτασή τους και άλλες περιοχές ΗΔΗ προβληματικές: ταχύρρυθμη εξαθλίωση των μικρο-αγροτών, εγκληματικότητα στα αστικά κέντρα. Ένα κοινωνικό πλαίσιο που δεν μπορεί παρά να ευνοήσει το δημαγωγικό, εθνικιστικό, και αυταρχικό λόγο...

Στο δεύτερο μέρος της εισήγησής μου υπογραμμίζω ότι είναι αναγκαίο αυτές οι ομάδες εξουσίας να επιλέξουν με σαφήνεια τους στόχους τους και τα μέσα με τα οποία θα τους προσεγγίσουν.

Η εξίσωση «κοινοβουλευτική δημοκρατία + πολιτικός πλουραλισμός + ελεύθερη αγορά = ελευθερία + ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο» απέχει πολύ απ' το να είναι προφανής. Πιο πιθανό είναι ένα άλλο αποτέλεσμα: «νέα τάξη προνομιάς + όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων + καλύτερες συνθήκες για το διεθνές επιχειρηματικό συμφέρον».

Γι' αυτούς τους λόγους, οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις κι η αναγκαία ρήξη με την κρατικοποίηση της οικονομίας, πρέπει να συνοδεύονται από μία ανάλογη κοινωνική διαχείριση της κρίσης και από την επινόηση νέων μορφών ιδιοκτησίας.

Θα πρέπει να διαμορφώσουν μία προοπτική την οποία ούτε ο καπιταλισμός ούτε τα σοσιαλιστικά καθεστώτα κατόρθωσαν να προσφέρουν: μια νέα μορφή λαϊκής νομιμότητας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 11 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΠΡΩΙ

ΚΛΕΙΣΙΜΟ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιώργος Κοντογιώργης. ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Σιλβίου Αγκελέσκου, Νεμπόισα Ποπώφ. ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΝΤΕΣ: Πιέρ Κέντε, Βέσνα Πέσιτς, Μπεϊ Ντένιτς, Μάρτιν Τζέικς.

ΣΙΛΒΙΟΥ ΑΓΚΕΛΕΣΚΟΥ

Ένα νέο ευρωπαϊκό μοντέλο.

Ο Ρουμάνος εισηγητής επεσήμανε στην αρχή της ομιλίας του ότι οι εξελίξεις στην Α. Ευρώπη, και άλλες που συντελέστηκαν περισσότερο «διακριτικά» στη Δ. Ευρώπη, οδηγούν σε μια άλλη πολιτική αντίληψη που εδράζεται στη νέα ιδέα, την ιδέα της ευρωπαϊκής ενότητας.

Η βασική ιδέα που ανέπτυξε ο Σιλβίου Αγκελέσκου ήταν ότι μεταπολεμικός χωρισμός της Ευρώπης σε δυτική και ανατολική ήταν στην ουσία μια ιδεολογική διαίρεση στη βάση των ολοκληρωτικών δομών, αφ' ενός (Α. Ευρώπη), και των δημοκρατικών δομών, αφ' ετέρου (Δ. Ευρώπη). Αυτός ο διαχωρισμός ακολουθήθηκε από μια «πολεμική» αναμέτρηση στο επίπεδο της οικονομίας. «Η πρώτη συνέπεια της ολοκληρωτικής ιδεολογίας», συνέχισε ο εισηγητής, «ήταν η καθυστέρηση στην οικονομική ανάπτυξη, φαινόμενο που κατέληξε στην ολική δυσφήμιση του μοντέλου. Και με βάση αυτή την ολοκληρωτική ιδεολογική δομή αναπτύχθηκε μια διαδικασία συγκάλυψης των εθνικών διαφορών και στην Ανατολική και στη Δυτική Ευρώπη, με παραδειγματικότερη στην τελευταία την περίπτωση της Δ. Γερμανίας. Η ιδεολογική διαφοροποίηση σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο ήταν εκείνη που απέκρυψε την εθνική διαφοροποίηση.

Στη συνέχεια, ο εισηγητής τόνισε ότι η βάση για την ενοποίηση της Ευρώπης «βρίσκεται στη δυνατότητα επίλυσης των εθνικών διαφοροποιήσεων και διαφορών με ειρηνικές διαδικασίες» αρνητικά, αυτός ο ειρηνισμός ορίζεται ως αποποίηση του ολοκληρωτισμού, θετικά ως προσέγγιση, αποδοχή του άλλου, ανοχή και ενότητα που όχι μόνο δεν αποκλείει αλλά και προϋποθέτει το διάλογο. Όμως το βασικό ερώτημα είναι κατά πόσο αυτή η ειρηνική διαδικασία είναι εφικτή, δεδομένου ότι, μετά την κατάρρευση της ολοκληρωτικής ιδεολογίας, τα οικονομικά προβλήματα δεν έχουν ρυθμιστεί (...).

Όμως η «πολεμική» διάσταση στις διευρωπαϊκές σχέσεις δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εξέλειπε οριστικά, αφού η «κληρονομιά» των χωρών της Α. Ευρώπης, δηλαδή η οριακά αρνητική κατάσταση της οικονομίας τους — με εξαίρεση ίσως την Τσεχοσλοβακία — μπορεί να οδηγήσει στην αναβίωση του εθνικισμού που ήταν βασική εστία ανάπτυξης της «πολεμικής» αντιπαράθεσης. Συνοπτικά, υπάρχουν και οι αντικειμενικοί-οικονομικοί και οι υποκειμενικοί-εθνικιστικοί παράγοντες που μπορούν να υπονομεύσουν την ειρηνική διαδικασία. Παραδείγματα υπάρχουν στις τριβές ανάμεσα στην Πολωνία και την ΕΣΣΔ, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία, τη Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία, τη Βουλγαρία και την Τουρκία κτλ. Και η προοπτική της γερμανικής επανένωσης, τροφοδότησε μακροχρόνια εθνικιστικά ανακλαστικά.

Και ο εισηγητής τελείωσε την ομιλία του με τη διατύπωση μιας υπόθεσης: «η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα πραγματοποιηθεί μέσα από τις διαφορές και με τις διαφοροποιήσεις, αλλά μόνον αν οι Ευρωπαίοι υποτάξουν τις εθνικιστικές τους ευαισθησίες».

ΝΕΜΠΟΪΣΑ ΠΟΠΩΦ

Το παλιό και το καινούργιο.

Στο δυναμισμό και τον πλουραλισμό της κουλτούρας αναφέρθηκε στην ομιλία του ο Γιουγκοσλάβος Νεμπόισα Ποπώφ προσπαθώντας να εντοπίσει τα καινούργια στοιχεία που αναδύονται στη νέα κατάσταση και όσα διατηρούνται από το «παλιό καθεστώς». Άρχισε την ομιλία του χαρακτηριστικά ως εξής:

«Τι εξαφανίζεται και τι εμφανίζεται στην Ανατολική Ευρώπη; Εντελώς έγκυρη απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δεν είναι δυνατόν να δοθεί, όχι μόνο λόγω των ελλειπών αποτελεσμάτων των επιστημονικών ερευνών, αλλά και λόγω της συνέχισης των γεγονότων: ούτε εξαφανίστηκε οριστικά αυτό που άρχισε να χάνεται, ούτε αυτό που εμφανίζεται σταθεροποιήθηκε αρκετά. Ούτε η έννοια «Ανατολική Ευρώπη είναι αρκετά ακριβής (μήπως αυτή περιλαμβάνει κάθε τι που δεν είναι Δυτική Ευρώπη και Βαλκάνια;»).

Σχετικά με την ιδεολογία της παλιάς κατάστασης είπε:

Κάτω από το θυελλώδη αφρό της κυρίαρχης ιδεολογίας και της θορυβώδους προπαγάνδας, με κυρίαρχες τις μορφές του «νέου ανθρώπου» και του «πρωτοπόρου εργάτη» αποκαθίσταται η πραγματικότητα των αδρανών και ανεύθυνων εξουσιαστών και υπηκόων. Ο προπαγανδιστικός θόρυβος για τη λατρεία της εργασίας αποκρύβει ακριβώς τον άνεμο της «αντιπροτεσταντικής ηθικής», και η συστηματική καταπίεση της ελευθερίας της πνευματικής δημιουργίας αποδειχνει σαφέστερα την καταστροφική δύναμη των μηχανισμών της εξουσίας. Τα χαρακτηριστικά της μάσκας της νέας «μέγα-μηχανής» είναι ο θεοποιημένος «ηγέτης και δάσκαλος», ο παντοδύναμος αλλά ανώνυμος «απαράταις και ο υπάκουος και αφοσιωμένος υπήκοος. Σε τέτοιο σύστημα κάθε άτομο είναι αναπληρώσιμο, ανεξάρτητα απ' το πόσο αξίζει προσωπικά με τη δημιουργική του δύναμη και τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς του. Η ενηλικίωση του υπηκόου «αναβλήθηκε» ως τη φανταστική στιγμή του μαρasmus του κράτους: ως τότε όλοι υποτάσσονται σε διαρκή αναδιαπαιδαγώγηση για τις ανάγκες της «μέγα-μηχανής». Η τέτοια ιδεολογία είναι λειτουργική για την αποκατάσταση του παντοδύναμου κράτους, αλλά είναι δυσλειτουργική για την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη, η οποία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς αυτόνομα άτομα, κοινωνικές ομάδες και τις ανταποκρινόμενες σ' αυτά οργανώσεις και θεσμούς.

Αποδείχθηκε, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ότι ένα κατ' αυτόν τον τρόπο δομημένο σύστημα δεν έχει ενσωματωμένες μέσα του κινητήρες ανάπτυξης της οικονομίας, της κοινωνίας και του κράτους, και γι' αυτό το λόγο είναι καταδικασμένο στη στασιμότητα και στην επιστροφή σε προ-αστικές μορφές κοινωνίας και κράτους (πατριαρχικές δομές, νεοφεουδαλισμός και «ασιατικός τρόπος παραγωγής»). Μόνο το στρατιωτικό-αστυνομικό σύμπλεγμα αυτού του συστήματος παρακολουθούσε το βηματισμό της παγκόσμιας ανάπτυξης της τεχνολογίας (στην υπηρεσία της κυριαρχίας) και μόνο η κυρίαρχη νομενκλατούρα απολάμβανε τους καρπούς της «καταναλωτικής κοινωνίας». Σ' αυτή τη βάση εμφανίζονται οι ανταγωνισμοί ανάμεσα σε τμήματα της νομενκλατούρας και ανάμεσα στις «πολιτικές ελίτ» και τη μάζα του πληθυσμού, που εντείνονται ιδιαίτερα τότε που μειώνονται οι εντάσεις που αναπαράγονται συστηματικά απ' την κυρίαρχη ιδεολογία, απέναντι στον εξωτερικό «εχθρό» (η μορφή του «εχθρού» είναι συστατικό στοιχείο γι' αυτόν τον τύπο του συστήματος).

Το ισχυρό κρατικό σύστημα αποσυντίθεται όχι μόνο λόγω της καταστροφής των παραγόντων της ανάπτυξης (δυναμική κοινωνία και εύκαμπτο πολιτικό σύστημα) και των εσωτερικών της ανταγωνισμών, αλλά και με την απώλεια της οποιασδήποτε νομιμότητας. Πρόκειται για σύστημα που απόκτησε τη νομιμότητά του με την προοπτική της συνολικής απελευθέρωσης όλων των ταπεινωμένων και αδικημένων ανθρώπων απ' τη φτώχεια, την πείνα και τον πόλεμο, απ' τον κα-

πολιτικό

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Επιμέλεια: ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ.

Παρεμβάσεις

Μετάφραση: ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ

Μια σημαντική μελέτη του Νίκου Πουλαντζά αναδημοσιεύεται σε αυτή την έκδοση, καθώς επίσης και τρεις συνεντεύξεις του.

ΠΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

Μετάφραση: ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Η προβληματική του Ινγκράο για την κρίση εκφράζει μια απόπειρα θεωρητικής αναγωγής και σύνθεσης της καθημερινής πολιτικής του μεγαλύτερου κομμουνιστικού κόμματος εκτός εξουσίας.

ΛΟΥΪ ΑΛΤΟΥΣΕΡ

Στοιχεία αυτοκριτικής

Μετάφραση: ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ

Πέντε δοκίμια του Λουί Αλτουσέρ, χαρακτηριστικά για τον ισχυρά αυτοκριτικό τους χαρακτήρα, τα οποία μνημειώνουν τον βαθιά ανήσυχο τρόπο σκέψης του.

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία.

Ανάλυση του δυτικού συστήματος εξουσίας

Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΛΗΣ

Πρόλογος: ΣΠΗΛΙΟΣ

ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο συγγραφέας ασχολείται με κεντρικά ζητήματα της θεωρίας περί Κράτους, όπως είναι η σχέση της κυρίαρχης τάξης με την οικονομία και την πολιτική, η φύση και ο ρόλος του Κράτους και η σχέση τους με την «κρατική ελίτ».

ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ

Μετάφραση - Επιμέλεια: ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ

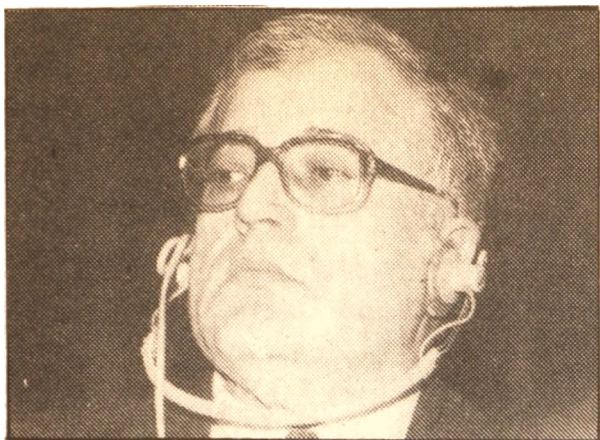
Τρία δοκίμια - δείγματα γραφής των πρόσφατων αναζητήσεων στο χώρο του δυτικού μαρξισμού, που έχουν σαν κύριο αντικείμενο το πρόβλημα της θεωρητικής υπόστασης και των πρακτικών συνεκδοχών της πολιτικής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Δεινοκράτους 131

Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

Νεμπούσα Ποπώφ (Nebojsa Popov)
Ο Νεμπούσα Ποπώφ είναι δόκτωρ Κοινωνιολογίας και διδάσκει στο Ινστιτούτο κοινωνικών επιστημών του Βελιγραδίου. Συμμετέχει στην Ένωση για την «Δημοκρατική Πρωτοβουλία της Γιουγκοσλαβίας» (UYDI).

Γ. Κοντογιώργης.

ταστροφικό ναζιφασισμό και τον ξεδιάντροπο φιλισταϊκό καπιταλισμό, και την ολοκληρώνει με την επιταχυνόμενη κοινωνική άνοδο των μελών των φτωχών ή λούμπεν στρωμάτων μέσω της εμφανιζόμενης ιεραρχίας, καθώς και με ορισμένες διευκολύνσεις σε όλους τους υπηκόους που δείχνουν δημόσια την υπακοή τους ή συνεργάζονται με το σύστημα (με το κάρφωμα). Σε διάκριση απ' την παραδοσιακή διαδικασία επαλήθευσης της νομιμότητας της εξουσίας (με περιοδικές ελεύθερες εκλογές, πριν απ' όλα), η καταναγκαστική νομιμοποίηση λαμβάνει υπόψη της την ανάμιξη ανορθολογικών και ορθολογικών παραγόντων, η οποία —όπως το δείχνουν πειστικά τα σημερινά συμβάντα— εξαφανίζεται γρήγορα, και η εξουσία παραμένει όλο και πιο απογυμνωμένη βία. Το εκκρεμές της «διάθεσης των μαζών» τείνει προς το άλλο άκρο, προς την απόλυτη απάρνηση όλων των κινήτρων και των αποτελεσμάτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Και ο κ. Ποπώφ κατέληξε:

«Για την αποκατάσταση στοιχειωδών μορφών δημοκρατίας, όμως, δεν είναι αρκετή η διαμόρφωση ξεχωριστών ιδεών και πεποιθήσεων και διαφορετικών κομμάτων και κινημάτων, αλλά είναι απαραίτητη και **οριζόντια** επικοινωνία, κοινή θέληση για τη δημιουργία των προϋποθέσεων των ατομικών και ομαδικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, πριν απ' όλα με τη δημιουργία θεσμών που θα εγγυάται δραστικά τα δικαιώματα και τις ελευθερίες όλων, κατά πρώτο λόγο με το ότι η ελεύθερα εκλεγμένη Συντακτική Συνέλευση θα καταθέσει δημοκρατικό Σύνταγμα. Κάθε παραπέρα βήμα απ' τις αλλαγές που άρχισαν —κατάργηση του παντοδύναμου κράτους και αναγέννησης της αναπτυξιακής κοινωνίας— οδηγεί μέσω της Συντακτικής Συνέλευσης στα υπάρχοντα κράτη, για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί η εσωτερική ελευθερία του πολίτη και η εξωτερική ελευθερία των κρατών τους.

Πολύ σπάνια, όπως σήμερα, είναι ευνοϊκές οι συνθήκες, να πραγματοποιηθούν μεγάλες ιστορικές αλλαγές, χωρίς πόλεμο. Αν αυτές συμβούν πράγματι εξαρτάται απ' τη λογική και την αποφασιστικότητα όλων των ιστορικών παραγόντων. Ακολουθώντας τις ουμανιστικές συνήθειες θα τελειώσω και εγώ αυτές τις σκέψεις με την έκκληση στο δυναμισμό των **πλουραλισμών της κουλτούρας** σ' ολόκληρη την Ευρώπη, σαν αστείρευτη πηγή ιδεών για την επίλυση όχι μόνο των προβλημάτων των μη αναπτυγμένων, αλλά και για την επίλυση των προβλημάτων των πιο αναπτυγμένων χωρών (όρια της ανάπτυξης, ελεύθερος χρόνος, αφοπλισμός, ειρήνη και ισορροπημένη ζωή)».

Το πρωί της Κυριακής, μετά τις ομιλίες του Ποπώφ και Αγκελέσκου και τις παρεμβάσεις των άλλων ομιλητών ο πρύτανης του Παντείου κ. **Γ. Κοντογιώργης** έκλεισε τις εργασίες του Συμποσίου επιχειρώντας μια σύνθεση εν είδη επιλόγου των πορισμάτων του Συμποσίου σε τρία επίπεδα: α) στο **γιατί**, δηλαδή, στα αίτια των σημερινών εξελίξεων β) στο **πώς**, δηλαδή στις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες της μετάβασης από τον ολοκληρωτισμό στην ελευθερία και δημοκρατία και γ) στις **προοπτικές**, δηλαδή στη δυναμική που οδηγεί στις εξελίξεις και στον προβληματισμό που αναπτύσσεται σχετικά με το νέο οικονομικο-κοινωνικό και πολιτικό σύστημα, αλλά και το νέο διεθνές περιβάλλον.

ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑΣ

Ε. ΣΑΜΙΟΥ

- Επεξεργασία κειμένου
- DeskTop Publishing (Σελιδοποίηση)
- Προγράμματα Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (O.C.R.) για κατάργηση της πληκτρολόγησης
- Εκτύπωση σε Φωτοσύνθεση
- Εκτύπωση σε Laser
- Scanners (για μίξη εικόνων στο κείμενο)
- Γλωσσική Επιμέλεια
- Στοιχειοθεσία ακόμα και των πιο εξειδικευμένων Μαθηματικών κειμένων
- Στοιχειοθεσία σε όλες τις Δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες
- Μεγάλη ποικιλία γραμματοσειρών
- Ταχύτατη παράδοση
- Εκτύπωση σε films

Είμαστε οι πρώτοι που εφαρμόσαμε την ηλεκτρονική στοιχειοθεσία στην Ελλάδα. γι' αυτό είμαστε και οι πιο ειδικοί.

Θεμιστοκλέους 23-25, 106 77 Αθήνα, 2ος όρ., Τηλ. 3609449, 3640745

ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

1980, 1990: Τα δυο Συμπόσια του ANTI για τον υπαρκτό σοσιαλισμό

Στη σελίδα αυτή δημοσιεύουμε μια επιστολή του *Πιέρ Κέντε* και την παρέμβαση της κ. *Βίκυς Σαμαρά*. Ο Πιέρ Κέντε, που έλαβε μέρος και στα δύο Συμπόσια που διοργάνωσε το «ANTI», επιχειρεί στην επιστολή του μια σύγκριση ανάμεσα στην περίοδο εκείνη (1980) όταν γινόταν λόγος για την «φύση» των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και στο σήμερα (1990) που ομιλούμε για την «κατάρρευση» τους.

Μια επιστολή από τον Πιέρ Κέντε

Επιστρέφοντας στο Παρίσι, θέλω για άλλη μια φορά να σας συγχαρώ για την ιδέα της διοργάνωσης του Συμποσίου για το μέλλον της Ανατολικής Ευρώπης και να σας ευχαριστήσω θερμά για τη φιλοξενία που εξασφαλίσατε σε μένα προσωπικά και στους υπολοίπους καλεσμένους.

Δεν είναι η πρώτη φορά που συμμετείχα σε μια τέτοια συζήτηση στην Αθήνα: είμαι ένας από τους ελάχιστους που είχαν το προνόμιο να παρακολουθήσουν όχι μόνο τις εργασίες του τωρινού Συμποσίου, αλλά και εκείνες που οργανώσατε το Νοέμβριο του 1980, με θέμα τη «φύση της εξουσίας στις λαϊκές δημοκρατίες», όπου συμμετείχαν καλεσμένοι από τις δυο πλευρές της Ευρώπης.

Το 1980, είχαμε μιλήσει για τη «φύση» των κομμουνιστικών καθεστώτων της Α. Ευρώπης, τώρα για την κατάρρευσή τους: πόσο τεράστια αλλαγή μέσα σε λιγότερα από δέκα χρόνια.

Επειδή λοιπόν είχα συμμετάσχει και τότε και τώρα, επιτρέψτε μου να κάνω κάποιες παρατηρήσεις και να επιχειρήσω ορισμένες συγκρίσεις.

Πριν δέκα χρόνια, η ελληνική διανόηση, που είχε νωπές ακόμα τις μνήμες της δικτατορίας, έστρεφε την προσοχή της στην Α. Ευρώπη με την ελπίδα ότι εκεί θα ανακάλυπτε τα προπλάσματα μιας δυνατότερης κοινωνίας. Το 1990, συνειδητοποιεί ότι το κομμουνιστικό μοντέλο του σοσιαλισμού όχι μόνο δεν είναι ελπιδοφόρο, αλλά και δεν είναι πρακτικά βιώσιμο, ούτε ηθικά αποδεκτό.

Πριν δέκα χρόνια, η συζήτησή μας περιστρεφόταν γύρω από τις ιδεολογικές τροκαταλήψεις και εμμονές μιας νεαρής αριστεράς, που ήταν ακόμα έντονα επηρεασμένη από την κομμουνιστική προπαγάνδα. Το 1990, αυτή η αριστερά ανακαλύπτει έκθαμβη ότι οι σοβιετικοί και ανα-

τολικοευρωπαίοι κομμουνιστές είναι αυτοί που καταγγέλλουν με τον πιο έντονο και κατηγορηματικό τρόπο τις ελλείψεις και τα λάθη του μαρξισμού-λενινισμού. Η ελληνική αριστερά αναγκάζεται να αρχίσει και αυτή την αναθεώρηση των ιδεών της, όσο επώδυνο και αν είναι αυτό.

Αυτή η αμφισβήτηση των πεποιθήσεων της συνοδεύεται από κάποιες παραδοξότητες. Γι' αυτό και επεσήμανα στην ομιλία που έκανα τώρα πως, αν το 1980 κάποιος έλεγε στους φοιτητές της Αθήνας ότι η Α. Ευρώπη δεν είναι σοσιαλιστική, χαρακτηριζόταν αντικομμουνιστής. Αλλά εάν σήμερα ισχυρίζομαι ότι τα ανατολικοευρωπαϊκά καθεστώτα κατέρρευσαν επειδή ήταν σοσιαλιστικά, κινδυνεύω ακόμα να χαρακτηριστώ κακόβουλος...

Κατανοώ τη σύγχυση των φίλων μου στην Ελλάδα. Η επανάσταση του 1989 στην Α. Ευρώπη ανέτρεψε όλα τα δεδομένα του παρόντος και του μέλλοντος: ακύρωσε τις πιο εδραιωμένες βεβαιότητες, τόσο των ιδεολόγων, όσο και των ηγετών. Αν όμως μια κάποια αριστερά αισθάνεται να έχει τόσο οδυνηρά θιγεί, είναι γιατί άργησε πάρα πολύ να κοιτάξει κατάματα την πραγματικότητα στη Σοβιετική Ένωση. Και για να απαρνηθεί τις εμμονές της έπρεπε να έλθει από τη Σοβιετική Ένωση το απελευθερωτικό μήνυμα (ενώ, από το 1956 ήδη, μια αδιάκοπη σειρά εξεγέρσεων είχαν προαναγγείλει την ανεπίλυτη κρίση, την τελική πτώση του κομμουνισμού!).

Οι φίλοι μας στη Δύση έχουν δίκιο που εφιστούν την προσοχή των λαών της Α. Ευρώπης στους κινδύνους που τους απειλούν: κομματοκρατία, εθνικισμός, «άγριος» καπιταλισμός κτλ... Πριν απ' όλα όμως, ας χαρούμε που η λαοί της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, μέχρι τώρα υπόδουλοι και έρμαιοι της σοβιετικής κυριαρχίας, έχουν επιτέλους την τύχη να είναι αυτεξούσιοι και να αντιμετωπίσουν από μόνοι τους τους κινδύνους και τις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου!

Από την άλλη, πριν δώσουν μαθήματα κοινωνικής δημοκρατίας στους ανατολικοευρωπαίους που μόλις απελευθερώθηκαν από μια μακρόχρονη καταπίεση, οι αριστεροί της δυτικής και νότιας Ευρώπης θα μπορούσαν να θέσουν ορισμένα ερωτήματα στους εαυτούς τους, όπως π.χ. αν δεν είναι και αυτοί κάπως συνυπεύθυνοι για την παράταση του βίου των λενινιστικών-σταλινικών δικτατοριών.

Να μερικές από τις σκέψεις που έρχονται στο νου μου με αφορμή το Συμπόσιο που οργανώσατε το περιοδικό σας αυτές τις ημέρες.

Με εγκάρδιους χαιρετισμούς σε όλους σας.

Πιέρ Κέντε

Και μ' εμάς τι θα γίνει;

Η δημοσίευση της παρέμβασης που ακολουθεί δεν έχει την έννοια κάποιας προτιμησιακής επιλογής από το σύνολο των δεκάδων ερωτήσεων και παρεμβάσεων που έγιναν στις έξι συνεδρίες του Συμποσίου. Ο λόγος της δημοσίευσης θα πρέπει να αναζητηθεί στο ότι ο «λόγος» που αναπτύσσεται στην παρέμβαση της κυρίας *Βίκυς Σαμαρά* συμπυκνώνει κατά τρόπο εύγλωττο και συνοπτικό τον προβληματισμό που αναπτύχθηκε από όλο το ακροατήριο:

«Νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω τους οργανωτές και τους εισηγητές αυτού του Συμποσίου που μας έδωσαν την ευκαιρία να ενημερωθούμε στο μέτρο του δυνατού αλλά και να προβληματιστούμε ακόμη περισσότερο.

Εμείς εδώ ζούμε σε μια κοινοβουλευτική χώρα που όμως δεν οδηγεί αλλά ακολουθεί τρέχοντας το άρμα της Δύσης.

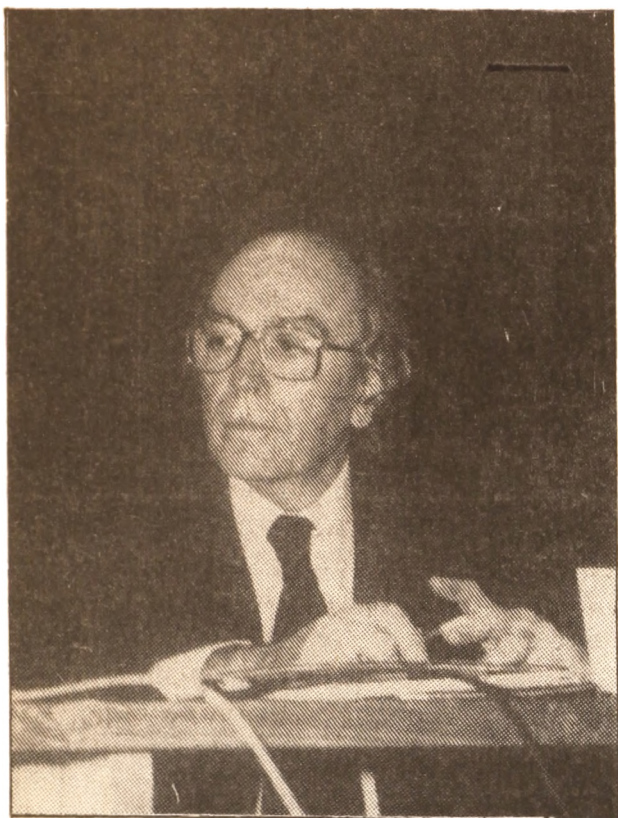
Διαπιστώνω λοιπόν ότι κι εδώ όπως κι εκεί έχουμε τα ίδια οικολογικά προβλήματα, έχουμε μια δραχμούλα που τρέμει και τρέχει πίσω από ένα δολάριο, έχουμε την ίδια πτώση ηθικών αξιών και στο επίπεδο της πολιτικής και στο επίπεδο του συνδικαλισμού αλλά και στο επίπεδο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας εφ' όσον ακόμη και το δικαίωμα της εξεύρεσης δουλειάς έχει μπει στα γνωστά κανάλια.

Τα ίδια λοιπόν ανθρωπινα προβλήματα παντού. Μου έρχεται στο μυαλό το τραγούδι που λέει: «σε τι κόσμο μπαμπά μ' έχεις φέρει να ζήσω».

Έρχομαι λοιπόν να συμφωνήσω και να αναρωτηθώ μαζί με την κ. Ντένιτς ποια είναι λοιπόν η δική μου δύναμη που είμαι ένας άνθρωπος που σκέφτεται, ένας άνθρωπος που εργάζεται, που φορολογείται, που ψηφίζει, που διαμαρτύρεται (εμένα μου έχουν δώσει αυτό το δικαίωμα, σε αντίθεση με τους συντρόφους της Ανατολικής Ευρώπης) αλλά που δεν τον ακούει κανείς και που νιώθει πως δεν αποφασίζει για τίποτε».

Βίκυ Σαμαρά

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η εισαγωγική ομιλία του καθηγητή Αριστόβουλου Μάνεση στην έναρξη του Συμποσίου για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, την Πέμπτη 8 Μαρτίου.

Η τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα φαίνεται να ανοίγει ιστορικές προοπτικές που ήταν αδιανόητες πριν από λίγα χρόνια ή ακόμη πριν από λίγους μήνες.

Πολυδιάστατες —πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές— και πάντως προσδιοριστικές αυτών των προοπτικών είναι οι εξελίξεις που πραγματοποιούνται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, τις λεγόμενες «σοσιαλιστικές χώρες» ή χώρες του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» που αποδείχθηκε τραγικά ανύπαρκτος...

Στο πλαίσιο του παρόντος Διεθνούς Συμποσίου θα καταστεί δυνατή αφ' ενός μεν η έγκυρη ενημέρωση από πρώτο χέρι, από άμεσες πηγές πληροφόρησης, για το τι συμβαίνει στις χώρες αυτές, αφ' ετέρου δε η καταγραφή και μία πρώτη αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν και των προοπτικών που διαγράφονται από τις σχετικές εξελίξεις.

Επιτρέψτε μου, τώρα που αρχίζουν οι εργασίες του Συμποσίου, να επισημάνω απλώς —κατ' ανάγκην βιαστικά και σχηματικά— ορισμένα δεδομένα που είναι, κατά την αντίληψή μου, προσδιοριστικά αυτών των εξελίξεων και βοηθούν ίσως στην αξιολόγησή τους.

Εάν η πρώτη και κύρια επιδίωξη των λαών της Ανατολικής Ευρώπης είναι σήμερα η πολιτική ελευθερία, δηλαδή ο εκ-

δημοκρατισμός του κράτους, τούτο οφείλεται προφανώς στο ότι *την είχαν στερηθεί*. Σε έναν, οποιονδήποτε, κρατικά δηλαδή εξουσιαστικά οργανωμένο κοινωνικό σχηματισμό υπάρχει πάντοτε, εξ ορισμού, το θέμα των σχέσεων μεταξύ των φορέων της εξουσίας και των προσώπων που υπόκεινται σ' αυτήν, δηλαδή των *σχέσεων κυριαρχίας και υποταγής*. Στα καθεστώτα της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, που κατέρρευσαν ύστερα από περισσότερο ή λιγότερο εκτεταμένες και μαζικές λαϊκές εξεγέρσεις, το θέμα αυτό είχε αντιμετωπισθεί απλουστευτικά και δογματικά με ορισμένα ιδεολογήματα (δικτατορία του προλεταριάτου, δηλαδή της μεγάλης πλειοψηφίας πάνω στη μειοψηφία των εκμεταλλευτών, άρα «ουσιαστική δημοκρατία» ή, σε νεότερη εκδοχή, «παλλαϊκό κράτος» και άλλα ηχηρά παρόμοια) ιδεολογήματα που είχαν πάντως τις καταβολές τους τις μεν απώτερες στη θεωρία του Μαρξ, τις δε πιο πρόσφατες στις απόψεις και στην πρακτική του Λένιν, ιδίως κατά την Οκτωβριανή Επανάσταση, για να συμβάλουν αργότερα στη συγκάλυψη του σταλινικού δεσποτισμού.

Έτσι, ονομάζονταν σοσιαλιστικές ή λαϊκές δημοκρατίες τα καθεστώτα αυτά, τα οποία πάντως δεν ήταν προϊόν δημοκρατικών διαδικασιών ή λαϊκών εξεγέρσεων ή επαναστάσεων, αλλά είχαν επιβληθεί με την «εξαγωγή της Επανάστασης» μέσω των σοβιετικών τανκς, σύμφωνα με τη διανομή της Ευρώπης σε ζώνες επιρροής, που είχαν αποφασισθεί από τις μεγάλες δυνάμεις στο τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Και καλλιεργούσαν την εντύπωση της ποιοτικής υπεροχής τους απέναντι στις αστικές δημοκρατίες, τους θεσμούς των οποίων, δηλαδή τις πολιτικές και τις ατομικές ελευθερίες, αντιμετώπιζαν περιφρονητικά ή χλευαστικά. Η δε κυρίαρχη κρατική ιδεολογία, στις χώρες αυτές, αντιπαρέθετε την *κοινωνική δημοκρατία*, σαν «ουσιαστική δημοκρατία» (ή, όπως ορισμένοι αστοί επιστήμονες την ονόμαζαν, «δημοκρατία ανατολικού τύπου») προς την *πολιτική δημοκρατία*, σαν «τυπική δημοκρατία» (ή «δημοκρατία δυτικού τύπου»), που οι θεσμοί της ήταν πια άχρηστοι, σαν ξεπερασμένα κατάλοιπα του αστικού φιλελευθερισμού.

Πάντως, εάν είναι βέβαιο ότι η προσασία που παρέχει η πολιτική δημοκρατία στις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες, όπως αυτές άρχισαν να λειτουργούν ιδίως μετά τη Γαλλική Επανάσταση, αποτρέπει εμποδίζει ή δυσχεραίνει την

πολιτική καταπίεση, είναι εξ ίσου βέβαιο ότι δεν αναιρεί από μόνη της την *κοινωνική καταπίεση* και οικονομική εκμετάλλευση. Οπωσδήποτε όμως, οι θεσμοί της πολιτικής δημοκρατίας αποτελούν πλέον *ιστορική κατάκτηση*, πράγμα που σημαίνει ότι ενδιαφέρουν τους *εξουσιαζόμενους εν γένει*, άσχετα από την κρατική εξουσία στην οποία υπόκεινται, άσχετα από τους εκάστοτε φορείς της και εν ονόματι τίνος αυτοί την ασκούν. Στη διαλεκτική πορεία του ιστορικού γίνεσθαι οι ατομικές και πολιτικές ελευθερίες τείνουν αντικειμενικά να αποβάλουν τον αρχικό αστικό - τυπικό χαρακτήρα τους, αποκτούν ουσιαστική και πρακτική σημασία. Έτσι εξηγείται γιατί οι κρατούντες επιδιώκουν να τις περιστέλλουν ή αναστέλλουν ή και τις καταργούν, όταν η άσκησή τους αμφισβητεί και θέτει σε κίνδυνο την εξουσία τους. Εάν ήσαν απλώς τυπικές, οι κρατούντες θα τις χρειαζόνταν για την ιδεολογική συγκάλυψη και τη νομιμοποίησή της.

Παρά τα όποια ιδεολογικά επιχειρήματα, με τα οποία οι φορείς της εξουσίας στα καθεστώτα του λεγόμενου «υπαρ-

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ...

του Αριστόβουλου Μάνεση

του σοσιαλισμού» επιδίωκαν να δικαιολογήσουν και νομιμοποιήσουν την εξουσία τους, σήμερα, χάρη στους αγώνες των λαϊκών μαζών και των διανοουμένων, έχει καταστεί πια ολοφάνερο και για τους πιο δύσπιστους δογματικούς λιασώτες τους ή τους τραγικά παραπλανημένους οπαδούς τους, —και είναι άλωστε ειλικρινά ή κυνικά ομολογημένο— ότι τα καθεστώτα αυτά δεν ήταν παρά δικτατορίες της κομματικής γραφειοκρατίας η οποία, αυτονομημένη από την οινωμία, εξουσίαζε εν ονόματι του σοσιαλισμού, δυσφημίζοντάς τον τελικά, όσο σαν ιστορική προοπτική, όσο και σαν ανθρώπινη ελπίδα. Διότι δεν έχει αμμία σχέση με τον σοσιαλισμό μία αλύτως ιεραρχικά δομημένη και ασφυκτικά πειθαρχημένη κοινωνία, απορροφημένη πλήρως από το κράτος —ενώ το σοσιαλιστικό ιδανικό είναι, αντίθετα, η απορρόφηση του κράτους από την κοινωνία— κύριο δε χαρακτηριστικό της ιεραρχικής και αυταρχικής δομής της ήταν «νομενκλατούρα», με τα μεγάλα και οικίλα «ειδικά» προνόμιά της. Εξ άλλου, καθιέρωση και επιβολή μιας πολιτικής

ιδεολογικής «ορθοδοξίας» —χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε ολοκληρωτικού καθεστώτος— σημαίνει ότι οι κρατούντες διεκδικούν, ως εξουσία, όχι μόνο το «μονοπώλιο της βίας», αλλά και το «μονοπώλιο της αλήθειας». Όταν όμως, βάσει αυτού, απαγορεύουν ή παρεμποδίζουν ορισμένες πολιτικές ιδέες ή δραστηριότητες, όταν αντιμετωπίζουν σαν εγκλήματα τις διαφορές γνώμης και απόψεων, όταν συγχέουν την αντιπολίτευση με τη συνωμοσία και ταυτίζουν τη διαφωνία με την προδοσία, όταν αντικαθιστούν τον διάλογο με τον μονόλογο, τότε δεν υπάρχει δημοκρατία, οποιουδήποτε «τύπου», αλλά αυταρχισμός και καταπίεση. Διότι σε ένα πολιτεύμα που θέλει να λέγεται και να είναι δημοκρατικό, ο Λαός δεν είναι νοητό να μην έχει τη δυνατότητα να ενημερώνεται για ορισμένες πολιτικές απόψεις, ιδέες, τάσεις, προγράμματα, ώστε να διαμορφώνει ελεύθερα την πολιτική του βούληση, κάνοντας αυτεξούσια τις επιλογές του. Οποιαδήποτε επέμβαση της εξουσίας τείνει να θέσει υπό κηδεμονία τον Λαό, επιτρέποντάς του να πληροφορείται μόνον ό,τι αυτή κρίνει

ότι τον συμφέρει, και υπαγορεύοντας ή απαγορεύοντας, άμεσα ή έμμεσα, τον σχηματισμό της Α ή Β λαϊκής θέλησης, για να τον «προστατεύσει» έτσι από τη θέλησή του παρά τη θέλησή του, θυμίζει «γύψο». Διότι το ουσιώδες δεν είναι «εν ονόματι» τίνος ασκείται η όποια εξουσία, αλλά πώς και πάνω σε ποιούς ασκείται. Στη δημοκρατία ο Λαός —δηλαδή οι πολίτες— είναι ο μοναδικός κριτής του τι τον συμφέρει. Μπορεί να θέλει ο,τιδήποτε, αρκεί να το θελήσει. Όλα τα άλλα είναι στην καλύτερη περίπτωση πατερναλισμός και στη χειρότερη περίπτωση τυραννία. Και σε κάθε περίπτωση είναι αναιρέση του δημοκρατικού χαρακτήρα ενός δεδομένου πολιτεύματος, οσοδήποτε και αν οι κρατούντες επιμένουν να διατηρούν αναρτημένη αυτή την επιγραφή στα μπαλκόνια της εξουσίας τους...

Το μονοκομματικό κράτος, η συγκέντρωση της εξουσίας, δηλαδή των κατασταλτικών και ιδεολογικών μηχανισμών της, στα χέρια της κομματικής γραφειοκρατίας, παράλληλα με την εκ των άνω αυταρχική διαχείριση των μέσων παραγωγής —των οποίων η ιδιοκτησία ανήκει μεν στο κράτος, αλλά τη διεύθυνση και τη διαχείρισή τους τη μονοπωλεί το κομμουνιστικό κόμμα— δημιούργησαν ένα μεγαθήριο εξουσίας, ένα «Λεβιάθαν», για να θυμηθούμε το θηρίο της Αποκαλύψεως με το οποίο είχε παρομοιάσει ο Hobbes το κράτος. Και απέναντι σ' αυτή την παντοδύναμη και πανταχού παρούσα εξουσία του ολοκληρωτικού κράτους, τη διάχυτη και πανοπτική κατά τον Foucault, ο πολίτης παραμένει έκθετος και απροστάτευτος, στο έλεος της εξουσίας, κινδυνεύοντας —από τη στιγμή που θα διαφωνήσει ή θα διεκδικήσει κάτι— να καταστεί αυτόματα ύποπτος σαν πράκτορας, να χαρακτηριστεί «εχθρός του λαού» και να αντιμετωπισθεί σαν τέτοιος από τους κρατούντες.

Έτσι όμως παραγνωρίζεται ένα ιστορικό δεδομένο: ότι σε μία κρατικά οργανωμένη κοινωνική συμβίωση —δηλαδή μέχρις ότου «η διακυβέρνηση των προσώπων αντικατασταθεί από τη διαχείριση των πραγμάτων»— (και τούτο άσχετα από την εκάστοτε ταξική διάρθρωση, την κοινωνικοοικονομική υποδομή και την πολιτική υπερδομή) έχει ισχύον αξιώματος η διαπίστωση του Montesquieu: «Κάθε άνθρωπος που ασκεί εξουσία τείνει να την καταχρασθεί· προχωρεί ώσπου να συναντήσει φραγμούς». Εξ άλλου, όπως έχει χαρακτηριστικά λεχθεί, «η εξουσία

διαφθείρει και η απόλυτη εξουσία διαφθείρει απολύτως». Κατά δε τον Αριστοτέλη «η γαρ εξουσία του πράττειν ό,τι αν εθέλη τις ου δύναται φυλάττειν το εν εκάστω των ανθρώπων φαύλον».

Εξ ου και η ανάγκη προστασίας των εξουσιαζομένων απέναντι στην «δυνάμει» πάντοτε ενυπάρχουσα σε κάθε εξουσία τάση για καταχρηστική ή αυθαίρετη άσκηση της. Έτσι, με καθυστέρηση — κάλλιο αργά παρά ποτέ — έγινε αισθητή στις ανατολικές χώρες η ανάγκη λειτουργίας *θεσμών ελέγχου* των κυβερνώντων από τους κυβερνωμένους. Και βγήκαν οι καταδυναστευμένοι λαοί αυτών των χωρών σε αναζήτηση του πάλαι ποτέ «κακοχαρακτηρισμένου», ως αστικού προτύπου, «*κράτους δικαίου*», του οποίου θεσμικό άξονα αποτελεί η κατοχύρωση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Χωρίς, βέβαια, να απεμπολούν τα όποια *κοινωνικά δικαιώματα* απέκτησαν, που αποτελούν πια ιστορικές κατακτήσεις στα πλαίσια του λεγόμενου «*κοινωνικού κράτους*» ή «*κράτους πρόνοιας*», οι λαοί της Ανατολικής Ευρώπης διεκδικούν και την *πολιτική ελευθερία*, που την εγγυώνται οι θεσμοί της *πολιτικής δημοκρατίας* και ειδικότερα το λεγόμενο «*κράτος δικαίου*». Το «*κράτος δικαίου*» δεν σημαίνει μεν «*δίκαιο κράτος*» από κοινωνιολογική άποψη, ως προς την υφή και τον σκοπό του, σημαίνει όμως — και τούτο δεν είναι λίγο, όπως άλλωστε καταφαίνεται όταν το «*κράτος δικαίου*» εκλείπει — ότι στο πλαίσιο του οι φορείς της εξουσίας υπόκεινται σε *περιορισμούς*, σε *ελέγχους* και σε *κυρώσεις*. Δεν είναι νομικά αδέσμευτοι, αλλά οφείλουν να ασκούν την εξουσία σύμφωνα με κανόνες δικαίου, με νομικούς κανόνες, που καθορίζουν τις προϋποθέσεις, τους τρόπους, τα μέσα και τα όρια άσκησης της. Έτσι, στο «*κράτος δικαίου*» η *εξουσία γίνεται αρμοδιότητα*, πράγμα που σημαίνει ότι η θέληση των οποιωνδήποτε φορέων της δεν μπορεί να ισχύσει και να επιβληθεί σαν κρατική θέληση, καθοριστική και δεσμευτική της θέλησης των εξουσιαζομένων, παρά μόνον εάν και εφόσον εκδηλώνεται σύμφωνα με τους σχετικούς νομικούς κανόνες που ρυθμίζουν την άσκηση της εξουσίας. Στο «*κράτος δικαίου*» η νομική θέση κυβερνώντων και κυβερνωμένων προσδιορίζεται επακριβώς, καθίστανται δε *ευδιάκριτα τα όρια της εξουσίας και της υποταγής*. Και επιτυγχάνεται η «*ασφάλεια δικαίου*», ώστε και οι μεν και οι δε να μπορούν να *προβλέπουν* τις συνέπειες των αμοιβαίων συμπεριφορών τους.

Την έλλειψη θεσμών του «*κράτους δικαίου*», τις αυθαίρεσιες και τις καταχρησεις της εξουσίας και την αδίστακτη κρατική καταστολή, όλα αυτά τα έχουν υπο-

στεί «στο πετσί τους» επί ολόκληρες δεκαετίες οι λαοί των χωρών του μακαρία τη λήξει «υπαρκτού σοσιαλισμού», όπως άλλωστε και ο ελληνικός λαός, ιδίως κατά τις δύο δικτατορίες του αιώνα μας, την τετράχρονη του Μεταξά και την εφτάχρονη των συνταγματαρχών. Όσον αφορά δε το λεγόμενο «μοντέλο του υπαρκτού σοσιαλισμού», λίγο έλλειψε να το υποστούμε και αυτό. Αρκούμαι να θυμίσω σχετικά κάτι που έχει ομολογήσει ένας σοφά προβληματισμένος παλιός οπαδός του (Χρόνης Μίσσιος): «Ευτυχώς δεν νικήσαμε, σύντροφοι»...

Οι λαοί της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, αναζητώντας την πολιτική δημοκρατία τώρα που τελειώνει ο εικοστός αιώνας — ενώ αυτή αποτελούσε ιστορική κατάκτηση ήδη από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα — επιδιώκουν προφανώς να *συνδυάσουν την πολιτική ελευθερία με την κοινωνική πρόοδο*.

Η επιδίωξη τους αυτή δεν έχει πάντως τίποτε να κάνει με τον λεγόμενο νεοφιλελευθερισμό. Κοινωνική πρόοδος είναι ο σοσιαλισμός. Η πολιτική ελευθερία, ως πεμπτοσύια της δημοκρατίας, έγκειται στον *αυτοκαθορισμό* των πολιτών. Όμως ο αυτοκαθορισμός, ως στοιχείο της πολιτικής ελευθερίας, προϋποθέτει την ύπαρξη και λειτουργία *θεσμών* που να την προστατεύουν. Τούτο επιβάλλεται όχι μόνο για χάρη των διαφωνούντων ή της όποιας μειοψηφίας, αλλά ιδίως προς το συμφέρον του συνόλου των πολιτών, δηλαδή όλων των εξουσιαζομένων. Διότι καθένας ενδέχεται να έχει κάποτε διαφορετική γνώμη από την κρατούσα σε ορισμένη στιγμή. Και διότι η ελευθερία, που αποτελεί την ουσία της δημοκρατίας, νοθεύεται και διακυβεύεται όταν δεν είναι *αδιαίρετη: η ελευθερία που αξίζει και έχει πρακτική σημασία δεν είναι τόσο η ελευθερία των συμφωνούντων όσο η ελευθερία των διαφωνούντων*. Και όπως είχε πει η Ρόζα Λούξεμπουργκ. «η

ελευθερία είναι πάντοτε, τουλάχιστον, η ελευθερία εκείνου που σκέφτεται διαφορετικά. Η ελευθερία για μόνο τους οπαδούς της κυβέρνησης ή τα μέλη ενός κόμματος, οσοδήποτε πολυάριθμοι και αν είναι, δεν είναι ελευθερία... Η ελευθερία παύει να είναι αποτελεσματική όταν γίνεται *προνόμιο*».

Έτσι, όταν δεν διασφαλίζεται η *ελευθερία της πολλαπλότητας και της διαφορετικότητας*, η εξουσία γίνεται μονοκόμματη και τείνει αναπόφευκτα, εξ αντικειμένου, να αποβεί *αυταρχική, ολοκληρωτική και επομένως καταπιεστική*.

Ειδικότερα η κοινωνική δημοκρατία, όταν και όπου καταρθώσει να εγκαθιδρυθεί, κινδυνεύει όχι απλώς να παραφθαρεί και διαστρεβλωθεί, αλλά να μην υπάρξει καν πραγματικά, εάν αγνοήσει τα ιστορικά επιτεύγματα της πολιτικής δημοκρατίας. Μέσα στη δυναμική πορεία της ιστορικής εξέλιξης η *κοινωνική δημοκρατία δεν έρχεται σαν άρνηση της πολιτικής δημοκρατίας*, αλλά αποτελεί *διαλεκτική — δημιουργική — υπέρβασή της*, δηλαδή μία νέα, ανώτερης υφής *ιστορική σύνθεση*, η οποία εξ ορισμού πρέπει να εμπεριέχει τις μέχρι τώρα ιστορικές «*στιγμές*» και κατακτήσεις.

Με άλλες λέξεις, σοσιαλισμός χωρίς δημοκρατία είναι ιστορικά *αδιανόητος*. Το είχαν επισημάνει δύο μεγάλες προσωπικότητες του σοσιαλιστικού κινήματος, που θυσίασαν μάλιστα τη ζωή τους γι' αυτό: ο Ζαν Ζωρές και η Ρόζα Λούξεμπουργκ. Το είχε πει και ο δικός μας, ο αλησμόνητος φίλος Νίκος Πουλαντζάς: «*ο σοσιαλισμός ή θα είναι δημοκρατικός ή δεν θα υπάρξει καθόλου*»...

Αυτό είναι, νομίζω, το κομβικό σημείο των προβλημάτων και των προοπτικών που έχουν ανακύψει από τις πρόσφατες εξελίξεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διμηνιαίο Περιοδικό

- **ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ
ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΕΟΚΛΗ ΣΑΡΡΗ**
- **ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ
ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΗ
ΤΑΚΗΣ ΨΑΡΙΔΗΣ**

• **ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
CPU - ΙΟΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ**

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:
ΟΛΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
1984 - 1989

Κυκλοφορεί
τέλη Μαρτίου

Η ΑΓΟΡΑ ΕΙΝΑΙ Ο ΝΙΚΗΤΗΣ;

του Δημήτρη Χαραλάμπη

Ποιο είναι το πρόβλημα; Το καθεστώς του υπαρκτού σοσιαλισμού κατέρρευσε. Η αντίληψη που κυριαρχεί, είναι ότι κατέρρευσε η σχεδιασμένη οικονομία και η λύση της κρίσης είναι η αγορά. Η αγορά, που έχει στη Δύση αποδείξει τη δύναμη και την αντοχή της. Μπορούμε να δούμε το πρόβλημα με αυτό τον τρόπο. Όμως αρκεί αυτό; Μπορεί να μας δώσει απαντήσεις πέρα από ιδεολογικές, απολογητικές βεβαιότητες;

Νομίζω, ότι μπορούμε να πούμε το ίδιο πράγμα χρησιμοποιώντας όμως έννοιες πολύ πιο ουσιαστικές, έννοιες που αναφέρονται στην κοινωνική συνοχή και θα μας επιτρέψουν να αντιληφθούμε το δίλημμα, αλλά και τις προοπτικές που ανοίγονται.

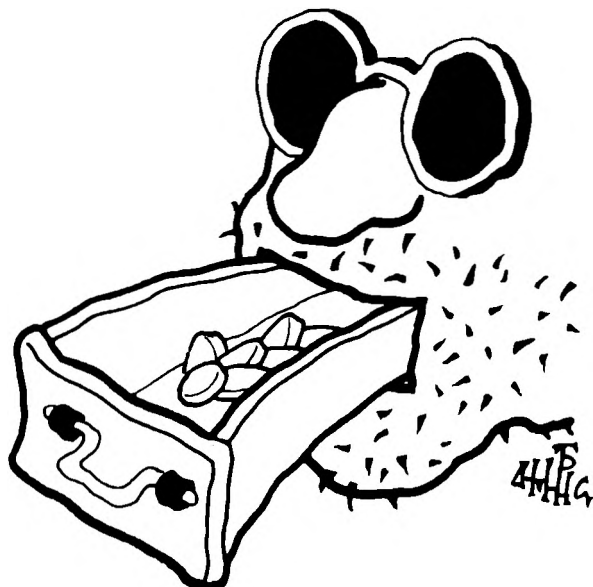
Αυτό που κατέρρευσε στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είναι το μοντέλο κοινωνικής ενσωμάτωσης και συνοχής, που είχε επιβληθεί εκεί. Αυτό που απέδειξε την αντοχή του στη Δύση είναι το μοντέλο ενσωμάτωσης και συνοχής που έχει συγκροτηθεί στις δυτικές κοινωνίες.

Η οικονομία της αγοράς στηρίζεται σε έναν πυρήνα συνεκτικού, συλλογικού ορθολογισμού, ο οποίος εκφράζεται πολιτικά και λειτουργεί συνεκτικά στη βάση ενός ελάχιστου κοινού παρανομαστή συμφωνίας, ενός —από την επιβολή της καθολικής ψηφοφορίας και μετά— διευρυνμένου κοινωνικού συμβολαίου. Η ίδια η έννοια του κεφαλαίου εμπεριέχει το στοιχείο της ανταγωνιστικότητας των κοινωνικών πόλων που το συνθέτουν (εργοδοσία - εργαζόμενοι) αλλά και το στοιχείο της συμφωνίας της συναίνεσης. Χωρίς να ξεχάσει κανείς τούς έμμεσους ή άμεσους μηχανισμούς βίας και αντίστασης, που προκύπτουν από την ανταγωνιστικότητα, δεν πρέπει να ξεχνά το στοιχείο της συναίνεσης.

Εάν δεν υπάρξει συμφωνία η συνεργασία των δύο πόλων δεν υφίσταται. Απλά αν δεν υπάρξει ένας ελάχιστος κοινός παρονομαστής συμφωνίας το κεφάλαιο δεν μπορεί να υπάρξει. Ο αγώνας του εργατικού κινήματος στη Δύση είναι ο αγώνας διεύρυνσης και αναπροσαρμογής των όρων αυτής της συμφωνίας. Η αποδοχή του κοινού ορθολογισμού, που επιτρέπει τη σύμπραξη των δύο πόλων και την αναπαραγωγή της σχέσης εξασφαλίζεται από αυτή την αναπροσαρμογή των όρων της συμφωνίας. Εξασφαλίζεται δηλαδή από την εγγύηση της αντιπροσώπευσης, έκφρασης, πραγμάτωσης των

Μπορεί η ισορροπία να είναι άνιση, αλλά είναι πραγματική. Η πραγμάτωση συμφερόντων είναι οικονομική και πολιτική. Αυτός ο πυρήνας συνοχής και κοι-

νού ορθολογισμού που συγκροτεί κοινωνική συλλογικότητα εκφράστηκε με την ανάπτυξη του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου των εργαζομένων, τη διεύρυνση των όρων της κοινωνικής κινητικότητας και το μετασχηματισμό της κλασικής, ολιγαρχικής, φιλελεύθερης Δημοκρατίας, μετά το 1918, στη σύγχρονη μαζική Δημοκρατία. Με τη σχετικοποίηση δηλαδή του απόλυτου ατομικού δικαιώ-

ματος (η ελευθερία του να πλουτίσεις ή να πεθάνεις από πείνα) μέσα από την εμπέδωση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Με το μετασχηματισμό του κλασικού φιλελεύθερου κράτους σε κοινωνικό κράτος υπό το πρίσμα της διατήρησης των αρχών της γενικής βούλησης, του κράτους δικαίου. Κράτος κοινωνικό, κράτος παρεμβατικό, που παρεμβαίνει, ώστε να εξασφαλίζει την εγγύηση των όρων της συμφωνίας που καθιστούν δυνατή τη λειτουργία του καθοριστικού ποιοτικού στοιχείου του συστήματος, της αγοράς εργασίας.

Γι' αυτό το λόγο, ο τρόπος κυριαρχίας συντίθεται ως ένα διφυές λειτουργικό πολιτικό σύστημα, το οποίο ταυτίζεται με το πλέγμα εγγυήσεων της πραγμάτωσης των συμφερόντων όλων των συμβαλλομένων. Από κει και πέρα η πραγματική διάσταση του φαινομένου, ο βαθμός, ο τρόπος, το εύρος της επιβολής των επιμέρους συμφερόντων εξαρτάται από τον καθημερινό κοινωνικό αγώνα, την ενσωματωτική ελαστικότητα των κανονιστικών (θεσμικών) δεσμευτικών πλαισίων, από τις τεχνολογίες της εξουσίας και τις τεχνολογίες της άμυνας. Όμως το σημείο της σύμπτωσης των επιμέρους σε ένα κοινό σημείο συμφωνίας παραμένει το κυρίαρχο, αυτό που συνθέτει τη συλλογικότητα, τους όρους ενσωμάτωσης της κοινωνίας. Τη σύνθεση δηλαδή των ατομικών και εργαλειακών ορθολογισμών των κοινωνικών υποκειμένων σε έναν συνεχώς αναπροσαρμοζόμενο συμβολαϊκό, κοινό ορθολογισμό. Αυτό ήταν και είναι η δύναμη του δημοκρατικού καθεστώτος που συνθέτει τους όρους αποδοχής της λειτουργίας της αγοράς, ως σύστημα αντιπροσώπευσης και πραγμάτωσης συμφερόντων.

συμφερόντων και των δύο πόλων. (Το διπολικό σχήμα δεν έχει εδώ θέση εξαφάνισης των ιδιοτήτων της κοινωνικής πολλαπλότητας, αλλά σχηματοποιημένης παρουσίας του καταλυτικού συνδετικού πυρήνα της κοινωνίας).

Στον υπαρκτό σοσιαλισμό αυτό το πυρηνικό στοιχείο εξέλειπε. Η έννοια της αλλοτρίωσης και της ψευδούς συνείδησης συγκρότησε την έννοια της πρωτοπορίας που κατέχει την ορθή συνείδηση ιστορικής προοπτικής. Το αποτέλεσμα ήταν η επιβολή ενός μονομερούς ορθολογισμού, η εξασφάλιση της συνοχής δια της μονοκομματικής, κρατικής, στρατιωτικής βίας. Η κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία είναι η λογική συνέπεια της διαχείρισης της οικονομικής αναπαραγωγής της επιβολής του μονοσήμαντου ορθολογισμού, της μονοσήμαντης κυριαρχίας. Έτσι, ενώ στο δυτικό μοντέλο η βία είναι απαραίτητη (εφόσον υπάρχει ανταγωνισμός) αλλά δευτερεύουσα, στο λενινιστικό-σταλινικό μοντέλο η βία είναι πρωτεύουσα, είναι το κεντρικό στοιχείο της συνοχής της κοινωνίας.

Δεν διακατέχεται δηλαδή η λειτουργία της οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής αναπαραγωγής από ένα αποδεκτό συμβολαϊκό κοινό ορθολογισμό, αλλά από την επιβολή μιας μονοδιάστατης λογικής που επιβάλλει βιαίως συλλογικότητα. Από τη στιγμή που το κόστος αυτής της βίας γίνεται αρνητικό για την εξασφάλιση της στοιχειώδους υλικής αναπαραγωγής της κοινωνίας και η έλλειψη οποιασδήποτε διαδικασίας συμμετοχής οδηγεί την αυτονόμηση του ορθολογισμού της εξουσίας στον πλήρη ανορθολογισμό της διατήρησής της. Η κατάρρευση της βίαιης συνοχής είναι ζήτημα χρόνου και διεθνών συγκυριών.

Συμπερασματικά, αυτό που επέζησε και άντεξε δεν είναι η αγορά, αλλά η συγκρότηση εκείνων των όρων λειτουργίας της που επιτρέπουν την έκφραση, αντιπροσώπευση και δικαίωση των επιμέρους κοινωνικών συμφερόντων στα πλαίσια μιας συμβολικής αποδοχής ενός κοινού ορθολογισμού, που εκφράζεται ίσως με τον καλύτερο υπαρκτό τρόπο από το σοσιαλδημοκρατικό συμβόλαιο. Μόνον έτσι μπορεί να υπάρξει προοπτική θετικής οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων στις κοινωνίες που απέρριψαν την μονοκεντρική, βίαιη επιβολή. Διαφορετικά θα έχουμε την επιβολή μιας νέας (πιθανώς από τον μετασχηματισμό της προηγούμενης) μονοσήμαντης κυριαρχίας, που θα στηριχθεί, αυτή τη φορά, κυρίως στην οικονομική βία, ως προϋπόθεση της πολιτικής.

Ασφαλώς κεφαλαιουχικά συμφέροντα και συντηρητικές κυβερνήσεις στη Δύση βλέπουν τις σημερινές συνθήκες ως ιστορική ευκαιρία αναίρεσης των κοινωνικών ισορροπιών που ιστορικά έχουν συγκροτηθεί στις χώρες τους. Όμως αυτή η προοπτική είναι η προοπτική μιας νέας τραγωδίας.

Ο Δημήτρης Χαραλάμης είναι επίκουρος καθηγητής της Πολιτικής Επιστήμης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Το κείμενο αυτό είναι η σύντομη εισήγησή του ως συντονιστή της συζήτησης το Σάββατο 10.3.89, το πρωί.

SABOTAGE ΣΤΟ CABOTAGE

του Άρη Νικηφόρου

Μείζονος, εθνικής και πολιτικής σημασίας θέματα, που αποκτούν ιδιαίτερη επικαιρότητα λόγω της προεκλογικής περιόδου προκύπτουν από όσα συμβαίνουν στις Βρυξέλλες στον τομέα της ναυτιλίας.

Συγκεκριμένα πρόκειται για την άρση του λεγόμενου cabotage, του εθνικού δηλαδή προνομίου της εκμετάλλευσης των θαλάσσιων ενδομεταφορών, που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το υπό εξέταση, σε επίπεδο Συμβουλίου Υπουργών και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, πακέτο των μέτρων για τη ναυτιλία.

Το θέμα είναι εθνικής σημασίας γιατί απλούστατα αφορά την εθνική ασφάλεια της χώρας. Επομένως, η παραχώρηση του cabotage υπό τη σημερινή του μορφή θα αποτελέσει έμμεσα πράξη εθνικής μειοδοσίας γιατί, όπως έχουν διαμορφωθεί οι προτεινόμενοι κανονισμοί, επιτρέπουν ουσιαστικά την είσοδο στο Αιγαίο των Τούρκων, μέσω κοινοτικών εταιρειών βιτρίνας και με διοικητικά συμβούλια αποτελούμενα από *κοινοτικούς αχυράνθρωπους τύπου Κοσκωτά*. Κι είναι γνωστό το ενδιαφέρον, που είχε εκδηλώσει ο τελευταίος, για το Αιγαίο...

Επιπλέον, οδηγεί σταδιακά, αλλά σταθερά, στον ολοσχερή αφανισμό των κλάδων της ακτοπλοΐας και των κρουαζιερόπλοιων, καθώς και στην εξάλειψη του επαγγέλμα-

τος του Έλληνα ναυτικού, αφού επιτρέπεται η χρησιμοποίηση χαμηλόμισθων πληρωμάτων από κράτη του Τρίτου Κόσμου.

Κάτι τέτοιο, όμως, θα επιφέρει *καίριο πλήγμα στην εθνική στρατηγική* της προάσπισης της ανεξαρτησίας των νησιών μας, στο Αιγαίο ενώ θα παραδώσει πλέον οριστικά και την Κύπρο βορά στον τουρκικό «Αττίλα», αφού δεν θα υπάρχουν πια ελληνικά πλοία προς επίταξη και ελληνικά πληρώματα προς επιστράτευση, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Αλλά και σε ειρηνική περίοδο διακυβεύεται η περιφερειακή ανάπτυξη των νησιωτικών συμπλεγμάτων μας, που εξαρτάται άμεσα από την ομαλή διεξαγωγή των μεταφορών, ενώ κινδυνεύει να παραδοθεί προς εκμετάλλευση σε ξένα συμφέροντα το υγιέστερο κομμάτι της ελληνικής οικονομίας η ναυτιλία μας.

Ποιοι είναι, όμως, εκείνοι που επιβουλεύονται την εκμετάλλευση των θαλάσσιων ενδομεταφορών της χώρας;

Πρόκειται για ένα μικρό αριθμό μεγάλων βρετανικών εταιρειών, που είναι ανταγωνιστικές των αντίστοιχων ελληνικών και οι οποίες έχουν σαν στόχο, κυρίως στο Αιγαίο, τις λεγόμενες κυκλικές κρουαζιέρες. Όμως, το *τι ακριβώς κρύβεται πίσω* από το περίεργο αυτό βρετανικό ενδιαφέρον δεν έχει καταστεί μέχρι σήμερα προφανές. Γιατί, ακόμα κι αν δεν αρθεί το cabotage οι

βρετανικές εταιρείες έχουν και τώρα τη δυνατότητα να πραγματοποιούν τις κρουαζιέρες τους, στο Αιγαίο αρκεί να έχουν ως λιμάνι αρχικής επιβίβασης, ή τελικής αποβίβασης των επιβατών, ή και τα δύο, ένα αλλοδαπό λιμάνι, όπως είναι σήμερα τα εγγύς ευρισκόμενα τουρκικά λιμάνια.

Παρ' όλ' αυτά, όμως, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε πρόσφατα η «Καθημερινή», τον Ιούλιο του 1988 κινήθηκαν στην Ελλάδα, με αφετηρία ελληνικά λιμάνια, 16 ελληνικά κρουαζιερόπλοια και με αφετηρία αλλοδαπά λιμάνια, δηλαδή μη υποκείμενα στο εθνικό προνόμιο του cabotage, 6 ελληνικά και 16 ξένης σημαίας κρουαζιερόπλοια από τα οποία *κανένα κοινοτικό*.

Περίεργο, επομένως το ενδιαφέρον και η εμμονή των Βρετανών, για την άρση του cabotage, που εκδηλώθηκε μάλιστα και σε επίσημο πολιτικό επίπεδο, ιδιαίτερα αν ληφθούν υπόψη οι τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο, καθώς και το ότι η Βρετανία αποτελεί την τρίτη εγγυήτρια δύναμη της Κύπρου.

Όμως το θέμα έχει και μεγάλη πολιτική σημασία, αφού διανύουμε ήδη προεκλογική περίοδο και *τα κόμματα οφείλουν να αναλάβουν σαφείς δεσμεύσεις*.

Ήδη, με τη σύσταση της διακομματικής Εθνικής Επιτροπής Ναυτιλίας (ΕΕΝ), —στην οποία συμμετέχουν εκτός από την Πανελλήνια Ναυτική Ομοσπονδία (ΠΝΟ) και σειρά εφοπλιστικών Ενώσεων, όπως η Ένωση Εφοπλιστών Επιβατηγών Πλοίων (ΕΕΕΠ) και η Ένωση Πλοιοκτητών Ακτοπλοϊκών Επιβατηγών Πλοίων, (ΕΠΑΕΠ), καθώς και άλλες εφοπλιστικές Ενώσεις τα κόμματα, με εκπροσώπους τους, δεσμεύτηκαν στο να μη δεχτούν την άρση του cabotage από την Κοινότητα.

Παρ' όλ' αυτά, στις Βρυξέλλες, σύμφωνα με απόλυτα ασφαλείς πληροφορίες μας, κατά τη Δημόσια Ακρόαση της 1ης Μαρτίου της Επιτροπής Μεταφορών και Τουρισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο *ορισθείς ως εισηγητής για το προτεινόμενο πακέτο των μέτρων για την ναυτιλία ευρωβουλευτής της ΝΔ κ. Παύλος Σαρλής, τώως βουλευτής Α' Πειραιά, τάχθηκε υπέρ της άρσης του cabotage για πλοία 3.000 κοχ. έως 6.000 κοχ.*

Επιπλέον, στη δημόσια αυτή ακρόαση στην οποία είχαν κληθεί από τον εισηγητή να εκφέρουν εγγράφως και προφορικά τις απόψεις τους οι εφοπλιστικές ενώσεις και τα ναυτικά συνδικάτα των κρατών-μελών, για πληρέστερη ενημέρωση των ευρωβου-

τών, από ελληνικής πλευράς κλήθηκαν ο η ΠΝΟ και η Ένωση Ελλήνων Εφοπτών (ΕΕΕ) που εκπροσωπεί την εμπορικο-ναυσιπλοΐα παρά το ότι ο πρόεδρος της τροπής Πορτογάλος κ. Ρουΐ Αμαράλ συτήσε να προσκληθούν και εκπρόσωποι Ακτοπλοΐας.

το σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι η ΕΠ και η ΕΠΑΕΠ όχι μόνο αντιπροσωπεύ- σήμερα σε δύναμη το μεγαλύτερο κοι- κικό στόλο, αλλά απασχολούν και 20.000 τικούς, καθώς και 30.000 εργαζόμενους γραφεία ξηράς.

αυτό, ύστερα από σύντονες ενέργει- της ΕΕΕΠ, προς τον κ. Αμαράλ, κλήθηκε κάνα συμμετάσχει στη Δημόσια Ακρόα- και η ΕΕΕΠ, που εκπροσώπησε, επίσης, την ΕΠΑΕΠ.

απιστώνεται, επομένως, ότι αν δεν είχε ρξει η πρωτοβουλία του κ. Α. Ποταμιά- τα ελληνικά συμφέροντα ως προς το otage θα τα είχε εκπροσωπήσει μόνο ο τάθης Γουρδομιχάλης, πρόεδρος της, όχι «καθ' ύλην» αρμόδιος αφού εκ- σωπει την ελληνική διεθνή εμπορική σιπλοΐα, και η οποία επί των ημερών της εδρίας του είδε τον ελληνικό διεθνή ορικό στόλο να μειώνεται κατά εκατο- ζες πλοίων.

ξάλλου, ο κ. Γουρδομιχάλης, κατά τη όσια Ακρόαση, τάχθηκε μεν κατά της ης του cabotage για την ακτοπλοΐα, αλ- όχι και για τα κρουαζιερόπλοια, που σχολούν μεγαλύτερο αριθμό ναυτικών είναι κατεξοχήν συναλλαγματοφόρα.

τις εξελίξεις αυτές ήρθε να προστεθεί η επιστολή προς τον ευρωβουλευτή της κ. Σαρλή της Εθνικής Επιτροπής Ναυ- ας, που χειρίζεται το θέμα του cabota- από πλευράς ελληνικών συμφερόντων, τη σύμφωνο γνώμη του πρωθυπουργού ολώτα και του υπουργού Εμπορικής ατιλίας κ. Παππά.

την επιστολή της αυτή προς τον κ. Σαρ- η ΕΕΝ, αφού επισημαίνει ότι «υπάρχουν α συμφέροντα στην Κοινότητα... ίσως... μεμονωμένα ελληνικά συμφέροντα, που ορούν σαν ευκαιρία την κατάργηση του otage», ζητά από τον Έλληνα ευρω- λευτή της ΝΔ να βοηθήσει «ώστε στην σύνταξη εισήγησή του να περάσουν ως οι ελληνικές θέσεις».

το σημείο αυτό, όμως, τίθενται πολλα- ερωτήματα πολιτικής σημασίας, που μιν σχέση με τις πράξεις και όχι μόνο με προεκλογικές διακηρύξεις των κομμά- αλλά και θέματα εσωκομματικής λει- ργίας και πειθαρχίας.

α ερωτήματα, που τίθενται, σε σχέση με οσα συμβαίνουν στις Βρυξέλλες, είναι:

Ποια στάση θα κρατήσει τελικά, ως προς το θέμα του cabotage, ο ευρωβουλευ- τής της ΝΔ κ. Παύλος Σαρλής, που είναι

και ο αρμόδιος εισηγητής στο Ευρωπαϊ- κό Κοινοβούλιο;

- Ποιες είναι οι αρμοδιότητες στη συγκεκριμένη περίπτωση της κ. **Μαριέττας Γιαννάκου-Κούτσικου**, ως επικεφαλής της ομάδας των ευρωβουλευτών της ΝΔ, και τι προτίθεται να πράξει;
- Ποια στάση θα τηρήσει ο κ. **Ιωάννης Βαρβιτσιώτης**, βουλευτής της ΝΔ και εκπρόσωπος του κόμματος στην ομάδα του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΡΡΕ), όταν θα συζητηθούν και θα αποφασισθούν οι θέσεις του ΡΡΕ για το cabotage;
- Ποιος είναι ο συντονισμός του κ. Βαρβιτσιώτη με τον κ. **Μανώλη Κεφαλογιάννη**, βουλευτή και εκπροσώπου της ΝΔ στη διακομματική Επιτροπή Εθνικής Ναυτιλίας, όπου έχει αποφασισθεί ομό- φωνα να δοθεί υπερκομματικά η μάχη κατά της άρσης του cabotage;

Σε όλα αυτά, φρονούμε ότι αρμόδιος και *κατ' εξοχήν υπεύθυνος για να απαντήσει προσωπικά και παράλληλα να δεσμευτεί δη- μόσια λόγω της εθνικής σημασίας του θέ- ματος, αλλά και γιατί αφορά την πολιτική του, όπως την εκφράζουν προς τα έξω, στο εσωτερικό και το εξωτερικό, επιφανή στελέ- χη του, είναι ο ίδιος αρχηγός της Ν.Δ, που όπως διακηρύσσει επιδιώκει και την αυτο- δυναμία.*

Βέβαια, στο σημείο αυτό πρέπει να τονι- σθεί ότι μέχρι σήμερα τόσο οι αρχηγοί όλων των κομμάτων, όσο και ο πρωθυπουργός κ. Ζολώτας, ο υπουργός Εξωτερικών κ. Παπού- λιας, ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας κ. Παππάς, και οι αρμόδιοι υπηρεσιακοί παρά- γοντες έχουν τηρήσει θετικά για τα εθνικά συμφέροντα στάση.

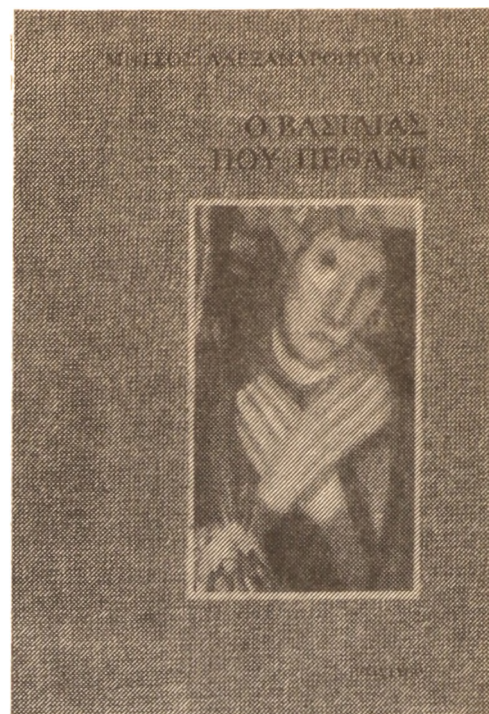
Το «ΑΝΤΙ» θα παρακολουθήσει με έντονο ενδιαφέρον την εξέλιξη του θέματος αλλά και με τη δέουσα ευθύνη όσους με ενέρ- γεις τους προς τον πρωθυπουργό κ. Ζολώ- τα και τον υπουργό Εξωτερικών κ. Παπού- λια, προσπαθούν να торπιλίσουν την Εθνική Επιτροπή Ναυτιλίας (ΕΕΝ), που κύριο στόχο της έχει σήμερα τη διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων στον τομέα του cabotage. Επιπλέον, θα διερευνήσει και το τι είδους διασυνδέσεις με ξένα συμφέροντα έχουν ορισμένοι βουλευτές και πολιτικά πρόσωπα, καθώς και ορισμένοι εφοπλιστές, που επι- χειρούν να торπιλίσουν το έργο της ΕΕΝ.

Εξάλλου, επειδή είναι πια προφανές το τι διακυβεύει η Ελλάδα με την ενδεχόμενη άρση του cabotage θέλουμε να ελπίζουμε ότι είναι αυτονόητο το ότι η ελληνική πολι- τική ηγεσία δεν θα πείσει θύμα ξένης προ- παγάνδας.

Εννοείται ότι το «ΑΝΤΙ» θα φιλοξενήσει και όλες τις σχετικές απόψεις αυτού του θέματος και φυσικά θα επανέλθει.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο βασιλιάς που πέθανε

Με το βιβλίο του «Ο βασιλιάς που πέθανε» ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος επιχειρεί μια δική του περιήγηση στο χρονικό του σταλινισμού. Είναι ένα βιβλίο που το διακρίνει η προσωπική άποψη και το προσωπικό ύφος του συγγραφέα. Η περιγραφή, τα ιστορικά περιστατικά και τα πρόσωπα πλαισιώνονται με τη στοχαστική παρατήρηση, το ιδεολογικό και ψυχολογικό σχόλιο σε μια προσπάθεια να μετατοπιστεί η προσοχή του αναγνώστη από το τι και το πώς έγιναν τα πράγματα, στο γιατί στις ίδιες τις πηγές της τραγωδίας. Πέρα από τον Στάλιν και τις ιδιομορφίες της ρωσικής ιστορίας υπάρχουν οι βαθύτεροι λόγοι της περιπέτειας που συγκλονίζει ακόμα τον κόσμο και μια από τις χτυπητές εκδηλώσεις της ήταν το φαινόμενο του σταλινισμού. Ο συγγραφέας καταθέτει τις εμπειρίες του και τις σκέψεις του ξεχωρίζοντας μέσα σε όλη τη συρροή των αιτιών και των αποτελεσμάτων την *προσωπική σχέση του καθενός και μαζί με αυτό τον ξεχωριστό ρόλο που έχει παίξει η ίδια η ιδεολογία* («η ιδεολογική σχιζοφρένεια μιας ολόκληρης εποχής»).

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

«Πολύτυπο»
τηλ: 72.49.300

ΓΙΑΝΝΗΣ Π. ΚΑΨΗΣ

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ
ΦΑΚΕΛΛΟΣ

ΟΙ 3 ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Η δραματική κρίση
τον Μάρτιο του 1987 έφερε
την Ελλάδα και
την Τουρκία στο χείλος
του πολέμου...

ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ
Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ

δια λογος

ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

● Τον πόνο του για την κακοποίηση της γλώσσας μας, εκφράζει ο καθηγητής κ. Π. Πολυχρονόπουλος.

Αγαπητό ANTI, Καιρό τώρα περιμένω να διαβάσω στις εφημερίδες τις αντιδράσεις των αναγνωστών, των ακροατών και των τηλεθεατών κατά των χρησιμοποιούμενων «ξενοελληνικών» ή «αγγλοελληνικών» στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αλλά ματαιώς. (Μπορεί βέβαια και να μην έχουν ξεφύγει...). Αποφάσισα λοιπόν να γράψω αυτό το κείμενο και να το απευθύνω στο έγκριτο περιοδικό σας με την ελπίδα ότι θα ξεκινήσει ένας σοβαρός διάλογος μεταξύ των αναγνωστών σας.

Έχομε λοιπόν και λέμε: antenna, sky, top, flash, galaxy, x (ραδιοφωνικοί σταθμοί), mega channel, antenna tv (τηλεοπτικοί σταθμοί), wake up, sex line (τίτλοι εκπομπών).

Ερωτώ: Πώς διαβάζονται αυτά τα ιερογλυφικά ή ατζεκικά στα ελληνικά; Πώς φαίνονται και τι σημαίνουν στην γλώσσα την ελληνική;

Ποιος ατενίζει με αισιοδοξία το μέλλον; Ο ά-καιρος ή ο κ-έραιος σταθμός 97.1 (κεραία ή κλάσμα;). Ποιος το κ-άει στους αιθέρες; Ο ουρά-ιος σταθμός 100.4 (ουρα-ός;). Ποιο τοπ(ι) ευρίσκεται στην κορυφή των ραδιοκυμ-άτων; Φυσικά ο κορυφαίος σταθμός 92.4 (κορυφογραμ-ή;). Ποια αναλαμπή φωτίζει τον ορίζοντα; Μα το αναλάμ-ον φως του λάμπης 96.1 (φω-αψία). Ποιος γαλαξίας δρα-έτευσε από το στερέωμα και εγκαταστάθηκε στο Γαλάτσι; Μα αυτός, που ειδικεύεται στην λάιτ μιούσικ και απευθύ-

νεται σε α-μούσικους, ο σύνα-ξη 92.1! Ποιος πήγε στην σα-βάνα χ της αφρικής να φέρει το αγγλοσάβανο; Μα ποιος άλλος, ο σαβανέξ οφ κωρς! Και πως φαίνεται το μέγα πα-λούκι; Βλέπεται σε παλ, δεν βλέπεται σεκάμ. Κι αυτός ο γερο-γκρούβη; Αυτός την έ-χει κράξει στην Ηλιού-πολι!

Θαυμάζω αυτούς τους στα-θμάρχες των τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών, οι ο-ποίοι δεν θεώρησαν επαρκή την αρχαία, μεσαιωνική και νέα ελληνική γλώσσα, για να τους δώσει λέξεις κατάλλη-λες να ονοματίσουν τους σταθμούς και τις εκπομπές τους και, οδηγούμενοι από το αλάνθαστο αισθητικό και ση-μασιολογικό αισθητήριό τους, κατέφυγαν γι' αυτό στα μεταμοντέρνα ελληνικά! Ί-σως να μην «έφθαναν» ή να μην τους «πήγαιναν» ή και να έκριναν τα παλιοελληνικά «ντεμοντέ». Έτσι φθάσανε στην μεταδημιουργία. Ω τι νέα θεία κωμωδία!

Μήπως κάνω λάθος και δεν σκέφθηκαν έτσι οι άνθρωποι, αλλά θέλησαν να μασκαρέ-ψουν την γλώσσα τους για να μην τους αναγνωρίσουμε ποιοι είναι (οι απόκριες στην Ελλάδα, ως γνωστόν, διαρ-κούν τέσσερις εποχές!); Ή μήπως ζήλεψαν τους ερμα-φρόδιτους και θέλησαν να ντύσουν την γλώσσα τους, έ-τσι για χάρι, χάζι, αγγλιστί τραβεστί. Ή ότι φιλοδόξησαν να εκλαϊκεύσουν τα μεταμον-τέρνα ελληνικά;

Μέγκας είσαι Κύριε με τα μεγκαελληνικά σου! (Η νέα μεγάλη ιδέα μας ή το «ευρω-παϊκό» πρόσωπο της ξυπα-σίας μας;).

Εκείνος ο νόμος περί ξενό-γλωσσων επιγραφών που να κοιμάται άραγε; Ποιος εισαγ-γελέας ή Δήμαρχος φιλόδο-ξος και φιλέλλην θα τον ξυ-πνήσει; Εκείνη η έρμη η γλωσ-σική συνείδηση πότε και πώς θα αφυπνισθεί;

Μήπως οι νεοβάρβαροι (νε-ογενίτσαροι;) είναι εντός των τειχών και έχουν μεταμφιε-σθεί σε πολιτικούς, διαφημι-στές και νομούς των μέσων μαζικής επικοινωνίας; Κατά των νεοβάρβαρων αυτών πό-τε θα γίνει η πρώτη σταυρο-φορία ή πικετοφορία; Κατά των «μελιστάδων» της ελληνι-κής γλώσσας ποιος θα διαδη-

λώσει και θα τους αποστομώ-σει;

Πάνος Πολυχρονόπουλος
Φιλόσοφος-Κοινωνιολόγος
της Παιδείας
Αναπλ. Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πατρών

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΙΜΟΡ

● Ο φίλος Ν. Ράπτης
επισημαίνει:

Στο τεύχος 427 του ANTI (σ. 44) ένας αναγνώστης μας α-ναφέρθηκε στη γενοκτονία που γίνεται στα «μουλωχτά» από τους Ινδονήσιους στο Α-νατολικό Τιμόρ. Θεωρούμε υ-ποχρέωσή μας να καταγρά-ψουμε την παρακάτω μαρτυ-ρία, που πήραμε από τα ψιλά των μέσα σελίδων του Ιντερ-νάσιοναλ Χέραλντ Τρίμπιουν (16 Φεβ. '90)! Το κείμενο:

«Σε ένα γράμμα του, που πέρασε από χέρι σε χέρι, πριν φτάσει στη Λισσαβώνα, ο Ρωμαιοκαθολικός επίσκο-πος της πρώην Πορτογαλικής αποικίας του Ανατολικού Τι-μόρ κατέκρινε σαν αβάστα-χτη την κατάσταση εκεί από απόψεως ανθρωπίνων δι-καιωμάτων, αναφέρει μια αν-ταπόκριση των Τάιμς της Νέ-ας Υόρκης από την πορτογα-λική πρωτεύουσα.

Το γράμμα γράφτηκε στις 7 Ιουνίου (σ.σ. του 1989), δη-λαδή τέσσερις μήνες πριν ο Πάπας Ιωάννη Παύλος ο II ε-πισκεφτεί την περιοχή και α-ποδοκιμάσει τις δολοφονίες από κυβερνητικά στρατεύμα-τα, μετά την προσάρτηση του Ανατολικού Τιμόρ στην Ινδο-νησία το 1976.

Το γράμμα από τον μονσι-νιόρ Κάρλος Φελίπε Ζιμένες Μπέλο έλεγε: "Πεθαίνουν με-σαν λαός και σαν έθνος".

Η κατάσταση είναι "απολύ-τως απίστευτη από απόψεως διωγμών και βασανιστη-ρίων", έγραφε ο επίσκοπος.

Μια άποψη δέχεται ότι όσο και να υποφέρει ένας λαός, ό-ταν περάσουν τα χρόνια, δύ-σκολα συμμερίζεται τον πόνο ενός άλλου λαού, που με τη σειρά του περνάει τα ίδια ή α-νάλογα πάθη. Ισχύει αυτό για μας τους Έλληνες; Πάντως έ-να πράγμα είναι βέβαιο. Αυτή τη στιγμή στο Ανατολικό Τι-μόρ ΓΙΝΕΤΑΙ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ χω-ρίς να κουνιέται φύλλο!

Νίκος Ράπτης

**ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΣΤΟ
ANTI**

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Θέση Μαρίζα Μαντρίγκο
Παλλήνη Αττικής
Τηλ. 66.65.081-66.68.424
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέ-
φονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. -
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ Ο Β' ΤΟΜΟΣ

Ντ. Βολκογκόνοφ
**ΘΡΙΑΜΒΟΣ
ΚΑΙ
ΤΡΑΓΩΔΙΑ**
Το πολιτικό πορτρέτο
του **ΣΤΑΛΙΝ**

**ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΕΙ!**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

Κεντρική Διάθεση: Ζαλόγγου, 11, Αθήνα, τηλ. 3640 713

Πώς θα αποκτήσετε μια ΣΟΥΠΕΡ ΜΝΗΜΗ

Μια πρωτότυπη μέθοδος που θα σας βοηθήσει να αποκτήσετε μια μνήμη τουλάχιστον 10 φορές πιο δυνατή από αυτή που έχετε σήμερα • να θυμάστε μια λίστα 100 διαφορετικών πραγμάτων με τη σειρά ή ανακατωτά • να θυμάστε ποια μέρα της εβδομάδας πέφτει μια οποιαδήποτε ημερομηνία του 20ου αιώνα • να συγκρατείτε στη μνήμη σας με τη σειρά όλα τα φύλλα μιας ανακατεμένης τράπουλας αφού τα δείτε μόνο μια φορά • να πολλαπλασιάζετε δύο τριψήφιους αριθμούς από μνήμης • να θυμάστε αριθμούς τηλεφώνων, ιστορικές ημερομηνίες, γεωγραφικά στοιχεία... όλα όσα θέλετε, όποτε θέλετε, χωρίς γραπτές σημειώσεις.

Ξεχάστε ότι έχετε αδύνατη μνήμη. Οι περισσότεροι άνθρωποι χρησιμοποιούμε ένα μικρό μόνο ποσοστό της δύναμης του μυαλού μας. Αυτό το ποσοστό μπορείτε τώρα να το αυξήσετε σημαντικά με 10 ευκολονόητα μαθήματα και ειδικές ασκήσεις που περιέχονται σε 4 κασέτες.

Για μια ΣΟΥΠΕΡ ΜΝΗΜΗ ταχυδρομήστε σήμερα το παρακάτω Δελτίο Παραγγελίας.

Ν. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ Ταξιαρχών 21, 174 55 ΑΛΙΜΟΣ

Τηλ. 984.0352, 983.0718.

Παρακαλώ στείλτε μου με αντικαταβολή δρχ. 7.800 τις τέσσερις κασέτες της Μεθόδου «Πώς θα αποκτήσετε μια ΣΟΥΠΕΡ ΜΝΗΜΗ».

Όνομα

Οδός-αριθ.

Ταχ. Κώδικας

Τηλ.

Πόλη

Υπογραφή...

Η μέθοδος ΣΟΥΠΕΡ ΜΝΗΜΗ διδάσκεται επίσης σε ειδικά σεμινάρια που διεξάγει το ΕΛΚΕΠΑ, τηλ. 80.69.901

IZANTOPA NTANKAN

Η ζωή μου

Ἡ αὐτοβιογραφία τῆς Ἰζαντόρα Ντάνκαν εἶναι ἓνα πιστό καί συναρπαστικό ἀντιφέγγισμα τοῦ ἐκρηκτικοῦ ταμπεραμέντου τῆς. Μέσα ἀπό τίς σελίδες αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ γιά τήν ἱστορία τοῦ χοροῦ βιβλίου, ξετυλίγεται ἡ ζωή τῆς ξεχωριστῆς αὐτῆς Ἱέρειας, καί ὁ ρόλος τῆς στήν ἐξέλιξη τῆς τέχνης στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα μας.

Ἕνα βιβλίο συναρπαστικό, μεταφρασμένο ἀπό τήν Ἄννα Σικελιανοῦ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα, τηλ. 360.77.44

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ: Μεροληπτική κατάθεση

Μία προσωπική κατάθεση, που συγχρόνως είναι και μαρτυρία της γενιάς της δικτατορίας και της μεταπολίτευσης.

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ: Λεπτομέρειες

Λεπτομέρειες του καθημερινού βίου, που κάνουν όμως τη ζωή μας... δύσκολη· πολλές φορές ανυπόφορη.

Μικρά χρονογραφήματα δημοσιευμένα στο περιοδικό ΑΝΤΙ.

ΕΚΚΛΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

καρσολη & δημητρίου 12

152 32 χαλανδρι

τηλεφ. 68.13.222

ΚΩΝΣΤ. ΑΓΓ. ΒΛΑΧΟΣ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

GAZIS TOURS

Πατούσα 3 (Πλατεία Κάνιγγος)
ΤΗΛ: 36.41.109 - 36.09.290

ΡΕΣΙΤΑΛ ΓΕΥΣΗΣ ΣΤΟ MINIGRILL

Τώρα στο MINIGRILL σας περιμένει ένα πραγματικό ρεσιτάλ με τις μελωδίες του γνωστού πιανίστα Τάκη Παναγιωτίδη και τις σπεσιαλιτέ και... συνθέσεις του σεφ μας.

Ελάτε, απόψε κιόλας, στον 9ο όροφο του MINION στο μουσικό MINIGRILL, όπου σας περιμένει: PIANO RESTAURANT κάθε βράδυ από τις 7:30 εκτός Κυριακής και... PIANO BUFFET κάθε Πέμπτη, Παρασκευή και Σάββατο με μεγάλη ποικιλία ορεκτικών, φαγητών και γλυκών.

Η τιμή κατ' άτομο είναι 2.500 δρχ.
Σας περιμένουμε.

interpress

MINI Grill
MINION
ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

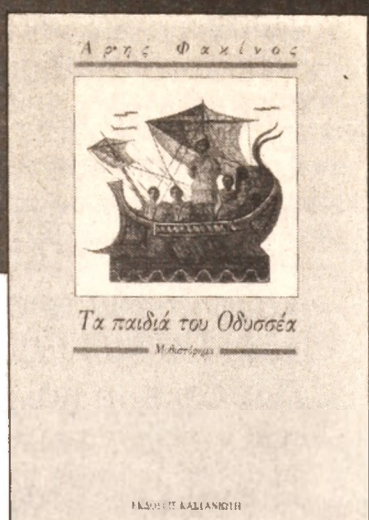
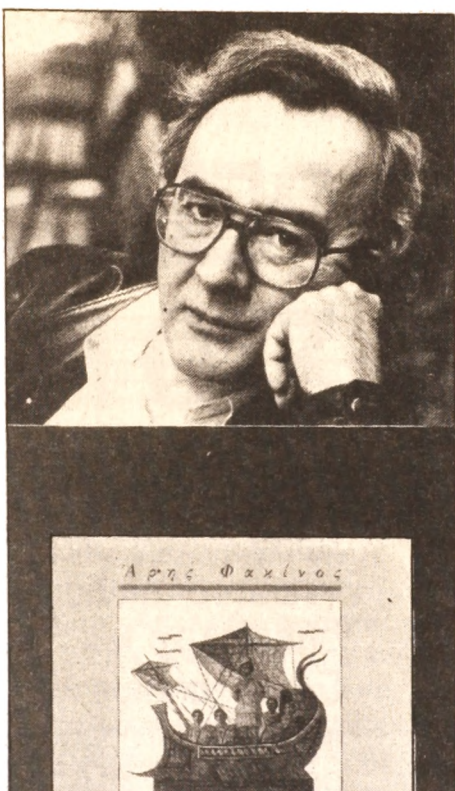
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διονύσης
Χαριτόπουλος

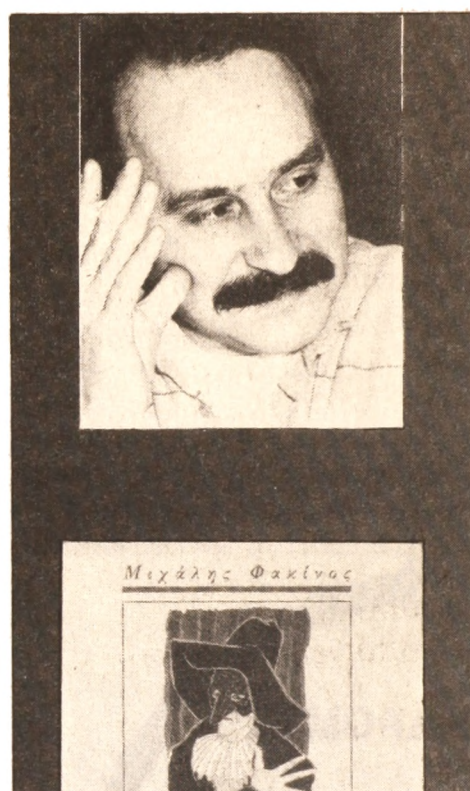
Τη νύχτα που 'φυγε
ο Μπούκοβι
Διηγήματα

Άρης
Φακίνος

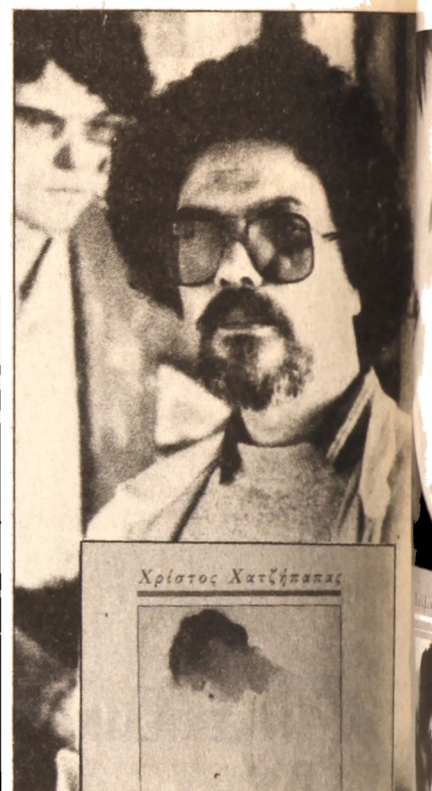
Τα παιδιά
του Οδυσσέα
Μυθιστόρημα

Μιχάλης
Φακίνος

Εφημερεύων θίασος
και άλλες ιστορίες

Χρίστος
Χατζήπαπας

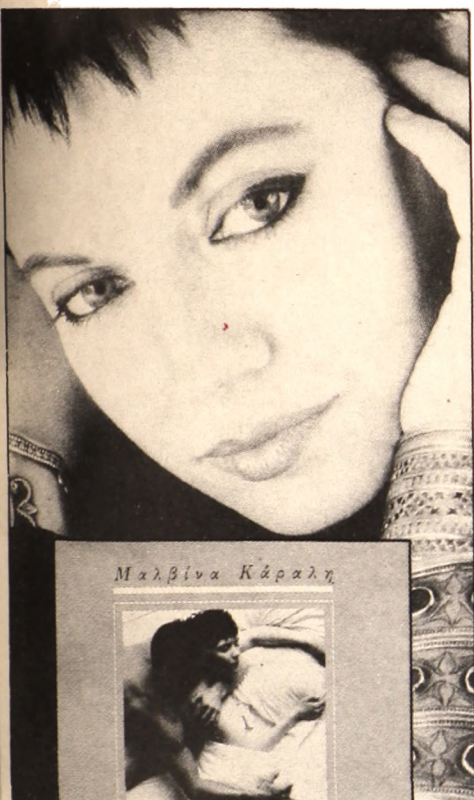
Το χρώμα
του γαλάζιου υάκινθου
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μαλβίνα
Κάραλη

Αθώς σαν
αγαπημένος
Αφήγημα

Τατιάνα
Γκρίτση-
Μιλλιέξ

Αλλάζουμε;
Μυθιστόρημα
ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

Αθηνά
Παπαδάκη

Ωχροτάτη έως του
λευκού
Ποίηση

Δέσποινα
Τομαζάνη

Φωτιά μέσα στο
νερό
Αφήγημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Η εταιρία των πέντε ηπείρων

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ